بەشێک لە وتارو دیمانەکانی

هاوڕێ ئازاد مستۆفی

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

پێڕست

-١ بیۆگرافی ئازاد مستۆفی.. ٥

-١ دیپلۆماسیی تیرۆری کۆماری ئیسلامیی ئێران.. ٧

-٢ کۆماری کوردستان بەرهەمی دیپلۆماسی نەتەوەیی پێشەوا.. ١٤

-٣ دیپلۆماسیی میدیایی ڕۆژنامەی کوردستان... ١٨

-٤ میوانی ئەمجارەی کۆشکی ئێلیزە.. ٢٣

-٥ ١٧ی جۆزەردان و «کوردستان و کورد».. ٣٠

-٦ دیپلۆماسیی سەربەخۆیی... ٣٤

-٧ هەنگاوەکانی نافەرمانیی مەدەنیی کوردستان بەرەو سەرکەوتنە.................................... ٣٨

-٨ ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ریفراندۆم.. ٤٢

-٩ کۆماری ئەخلاق لە درێژەی کۆماری کوردستاندا.. ٤٨

-١٠ میدیایەکی نەتەوەیی بۆ ڕۆژهەڵات.. ٥٤

-١١ شەپۆلی نوێی نارەزایەتییەکان بەرێوەیە... ٥٨

-١٢ سیاسەتی دەرەوەی ئێران لە هەناردەکردنی شۆڕشەوە بۆ هاوردەکردنی هەژاری........................ ٦١

-١٣ ڕۆژهەڵاتییەکان و دیپلۆماسیی شەقام لە دەرەوەی وڵات.. ٦٥

-١٤ ئاشکراکردنی ڕاستی لەنێوان سانسۆر و دەمارگرژیدا.. ٦٩

-١٥ دیپلۆماسیی تەناهی و تێروانینی نێوان حکوومەتەکان... ٧٢

-١٦ دیپلۆماسیی بارمتەگیری ڕێژیمی ئێران.. ٧٧

سەرچاوە
Serchawe

١٧- دکتۆرینی سەپاندن و ئاژاوەگێڕیی ڕێژیمی ئێران ٨٣
١٨- هەواڵی ساختە چەکێکی ستراتیژی ڕێژیمە تۆتالیتارییەکانە ٨٨
١٩- دکتۆر قاسملوو دیپلۆماتێک بۆ ئامانجەکانی کوردستان ٩٦
٢٠- دیپلۆماسی ژنان پاڵنەرێ بۆ کەمکردنەوەی توندوتیژی ١٠٤

بەشێک لە دیمانەکان:

١- وتەبێژی جەیشولعەدل: دەسەڵات دەرفەتی چالاکیی سیاسیی لە دژبەرانی بڕیوە ١١٥
٢- مافە نەتەوایەتییەکان لە بەرەی هاوپەیمانییەکانی دژ بە ئێراندا ١٢٠
٣- د.ناهید حوسێنی: پێویستیمان بە پێکهێنانی بەرەیەکە بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلام ١٣٠
٤- حیشمەت تەبەرزەدی: باوەڕم بە فیدرالیزمە لە جۆری جوغرافیاییەکەی ١٣٦
٥- ناساندنی پرسی کورد بە پشتبەستن بە جاڕنامەی گەردوونیی مافی مرۆڤ ١٤٠
٦- نەتەوەکانی دیکەی ئێران و کۆماری کوردستان ١٤٧
٧- ڕێژیمی ئێران بە تیرۆرکردنی دوکتور قاسملوو ١٥٢
٩- فەرراز فیرووزی: دانانی ڕەییسی لە لایەن خامنەییەوە بەمانای بەکەم زانینی شعووری گشتیی خەڵکە ١٥٧

بەشێک لە وتارەکانی فارسی

١- افشای حقیقت در میان سانسور و تعصب ١٦٢
٢- دیپلماسی امنیتی و ادراکات بین دولتها ١٦٥
٣- دیپلماسی گروگانگیری رژیم ایران ١٧٠

٤- بیهودگی مشارکت در اقتدارگرایی انتخاباتی.. ١٧٥

٥- ایران از صدور انقلاب تا آغازگری جنگ.. ١٨١

٦- توانمندسازی ملل تحت ستم در عرصه جهانی.. ١٨٩

٧- اخبار جعلی سلاح استراتژیک رژیمهای توتالیتر.. ١٩٤

٨- دکترین تحمیل و آشوب رژیم ایران.. ٢٠١

٩- آیا زمان برنامه ریزی برای ایجاد منطقه پرواز ممنوع بر فراز کوردستان ایران فرا رسیده است؟.........

.... مایکل روبین ٢٠٦

١٠- تجزیه طلبان ایران از صفوی تا خامنه‌ای.. ٢١١

١١- ملتهای تحت ستم پایتخت در حقوق بین الملل.. ٢١٥

١٢- دیپلماسی زنان کاتالیزوری برای کاهش خشونت.. ٢٢٤

١٣- دکتر قاسملو دیپلماتی برای آرمانهای کوردستان.. ٢٣٥

١٤- طرفداری و پشتیبانی از تروریسم بازتولید تروریست است.. ٢٣١

١٥- انفجاری که سرآغاز جنگی بزرگ است.. ٢٤٤

بیۆگرافی ئازاد مستۆفی:

ساڵی ١٩٧٦ لە کرماشان-ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەدایکبووە. کاتێ خوێندکاری زانکۆ بووە بەهۆی چالاکی سیاسی و ئەندامێتیی حزبی دیموکراتی کوردستانەوە ڕووی لە باشووری کوردستان کردووە و ئێستە لە فەڕەنسا نیشتەجێیە. خاوەنی ماستەری زانستە سیاسییەکانە و هەر لە سەرەتاوە لە بەشەکانی ڕێکخستن و دیپلۆماسی و میدیایی حزبەکەیدا چالاک بووە. پیشەی ڕۆژنامەگەریی لە ساڵی یەکەمی زانکۆوە دەستپێکرد، لە تەمەنی نۆزدە ساڵییەوە بە وەرگێڕانی کوردی - فارسی و هەواڵنێریی هاتە نێو گۆڕەپانی میدیاوە. لە تاران لەگەڵ گۆڤارە کوردی و فارسییەکان کاری کردووە و لە هەولێر لە چەند تەلەفزیۆنی ئاسمانی نووسەر و پێشکەشکار و بەرپرسی ژووری هەواڵ بووە و لە گۆڤارەکانی: ماڵبات، بزاو، ستاندەر، ڕامان، شەقام، هەفتانە، ڕاستەڕێ، باس و... ئەندامی دەستەی نووسەران، نووسەر و ئێدیتۆر بووە. ئازاد مستۆفی لە ساڵی ٢٠٠٩ەوە ئەندامی ناوەندی پێن-ی کوردییە و بێجگە نووسین بۆ ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی کوردستان هاوکات لەگەڵ ئاژانسی هەواڵ و میدیا ناسراوەکانی فارسی و عەرەبیش کاری بەردەوامی کردووە.

ناوبراو لە ساڵی ٢٠١٧ەوە ئامادەکار و پێشکەشکاری بەرنامەیەکی فارسی هەفتانەیە بەناوی "دیالۆگ" کە هەنووکە لە تەلەفزیۆنی ئاسمانی "کورد کاناڵ"ەوە بڵاو دەبێتەوە.

ئازاد مستۆفی هەر لە سەرەتای نووسین و چالاکی خۆیەوە گرنگی داوە بە ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و پتر دەربارەی ئێران و حزبەکانی و کۆمەڵگە و ناسینی سیاسەتی ئەو وڵاتە چڕ بۆتەوە. لە نووسینەکانیدا بەپێی خوێندن و شارەزاییەکەی گرنگی بەڕەهەندە جیاوازەکانی پێوەندی نێودەوڵەتی داوە و بۆ خوێندنەوەی سەبارەت بە هەر بابەتێکی کوردستان لە گۆشەنیگای دیپلۆماسییەوە بۆی ڕوانیوە کە ڕەنگدانەوەی لە نووسینەکانیدا خۆدەنوێنێ.

ئەم کۆمەڵەوتارەی کە لەم کتێبەدا کۆکراونەتەوە، پتر ئەو بابەتانە لەخۆ دەگرن کە لەساڵی ٢٠١٧ەوە لە ڕۆژنامەی کوردستان بڵاو بوونەتەوە.

بەشێک لە بابەتەکان:

دیپلۆماسیی تیرۆری کۆماری ئیسلامیی ئێران

دیپلۆماسی گرنگترین کەرەستەی سیاسەتی دەرەوەی هەر وڵاتێکە بۆ ئەوەی گەشە بە پەیوەندییەکانی نێودەوڵەتی بدرێ و بەهۆی پارێزبەندی دیپلۆماتەکانەوە، وڵاتان دەتوانن پەیامی جیاوازی خۆیان لە بواری سیاسی‌یەوە لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، ریکخراوەگەلی نێودەوڵەتی و هەروەها لەو وڵاتانەی کە باڵیۆزخانە و کۆنسوولخانەیان هەیە، بێننە بەرباس. دیپلۆماسی و دامودەزگای وەزارەتی دەرەوە لە هەر وڵاتێک ڕۆچنەی ئەو وڵاتەیە بۆ جیهانی دەرەوە. وڵاتان هەوڵیان ئەوەیە لە دەرگەی کراوەی دیپلۆماسی زۆرترین کەڵک وەربگرن کە قازانجی ئابووری و کولتووری وڵاتەکەیانی پێوە بێت و هەروەها کە ئاگادارین هەر وڵاتێک بەپێی بەرژەوەندییەکانی خۆی کە لە سیاسەتی درێژخایەن‌دا دایڕشتووە، پلانی کاری کورتخایەن و درێژخایەنیشی بۆ وەزارەتی دەرەوەی دیاری کردووە.

تیرۆر لە زمانی فەرەنسی‌دا واتای ترس و خوڵقاندنی ترسە و لە "دانشنامە سیاسی" داریوش ئاشووری لە پێناسەی تیرۆردا هاتووە کە "پێناسەی تیرۆر بۆ کوشتاری سیاسی بەکار دێت و بەو کەسانەی ئەم کردەوە ئەنجام دەدەن دەوترێت، تیرۆریست". ئەوانەی پەیڕەوی ئایدۆلۆژیای تیرۆریزم دەکەن کەسانێکن کە ڕاهێنراون و ئەم کردەوە نامرۆڤانەیە بەپێی

ئایدۆلۆژیای ئەوان، ڕێگە پێدراوە. تیرۆریزم کردەوەیەکی توندوتیژییە بۆ کوشتنی موخالفینی سیاسی کە بەدووره لە عورفی کۆمەڵگە و ئەخلاقی ئینسانی و یاسای نێودەوڵەتی و ئاکامی ئەم کردەوەش خوڵقاندنی ترسە لە نێو کۆمەڵانی خەڵک و هەژاندنی ئاڵۆزی و گەشەی توندوتیژییە لە جیهاندا.

حکوومەتە تولیتارەکان لە ڕێی ئەو میدیا بەربڵاوانەی کە لەبەر دەستیان دایە و هەروەها باڵێۆزەکانیان، هەمیشە هەوڵیان داوە کە تۆمەتی تیرۆر لە خۆیان دوور بکەنەوە و بیخەنە پاڵ خەباتی ئازادیخوازیی بەرهەڵستکارانی وڵاتەکەیان. بۆ شیکردنەوەی جیاوازیی نێوان خەباتی ئازادیخوازیی و تیرۆریزمی دەوڵەتی ئاماژەیەکی کورت بەم چەند خاڵە دەکەم: بۆ تیرۆریزمی دەوڵەتی هیچ گرنگ نییە چەند خەڵکی بێتاوانی وڵاتەکەی خۆیان یاخود ئەو وڵاتەکەی کە تیرۆرەکەی تێدا ئەنجام دەدەن، خوێنیان دەڕژێ و هەروەها بۆ تیرۆری کەسایەتییەکی سیاسی بەرهەڵستکار هەزینەیەکی زۆری مادی دەدەن و تەنانەت ئامادەشن کە پارە و گرێبەستی خەیاڵی بەو وڵاتەی کە تیرۆرەکەی تێدا دەکەن، بیدەن. بەڵام ئازادیخواز لە خەباتەکەیدا گیان و ماڵی ئەو خەڵکەی کە خەباتی بۆ دەکات زۆر لا گرینگە و خەڵکی بێتاوان ناکاتە ئامانج. ئامانجی تیرۆریزم مانەوەی دەسەڵاتێکی سەرەڕۆ و مرۆڤکوژی تولیتاریستییە بەڵام ئامانجی ئازادیخواز وەدیهێنانی دیموکراسی و مافی مرۆڤە. تیرۆریزم لەلایەن هەر کەس و گرووپێکەوە بێت وڵاتێک پشتیوانی بێوچانی دەکات بەڵام خەباتی ئازادیخوازی تاکە پشتیوانەکەی ئەو میللەتە چەوساوەیە کە هەوڵ بۆ پێشکەوتنی دەدات.

برایان میشێل جێنکینز Brian Michael Jenkins لە هەواڵنێرانی بەناوبانگی بواری تیرۆریزم، لە باسی تیرۆریزمی دەوڵەتی بەناوی "شەڕ لە ڕێی جێگرەوە" پێناسەی دەکات و دەڵێت: "ئەو وڵاتانەی تیرۆریزمی دەوڵەتی پەیرەوی دەکەن، بەرتەسکییەکانی شەڕی "متعارف" دەزانن بۆیە پێیان باشترە لە ئیمکاناتی ڕێکخراوەگەلی تیرۆریستی کە خۆیان دایانمەزراندوون یان پشتگیرییە ماددییەکەیان وەئەستۆیە، بۆ هەڕەشەی دوژمن یان ئاڵۆزی لە سەقامگیریی سیاسی و ئابووری ئەو وڵاتەی مەبەستیانە کەڵکی لێوەر بگرن". ناوبراو ڕای وایە ئەم شێوە لە تیرۆریزم کە سەرمایەگوزارییەکی زۆر کەمتری لە شەڕی "متعارف" پێویستە، دەتوانێ دوژمن لەپێ بخات و بەتەواویش نکوڵی لە هەبوونی پەیوەندی لەگەڵ تیرۆریستەکاندا بکات.

یەکێک لە گرنگترین باسەکان لە بەشی دیپلۆماسی گشتی، بەکارهێنانی شێوەگەلی جۆراوجۆرە بۆ وەدیهاتنی مەبەستگەلی سیاسی. دیپلۆماسی گشتی هەرچەند ڕێگەیەکی جیاوازی لەگەڵ سیاسەتی دەرەوە لە بواری داڕشتن، بەڕێوەبردن، نێوەڕۆک و پرۆپاگەندە هەیە بەڵام لە کۆتاییدا لە پێکانی مەبەست هاوبەشن. دیپلۆماسی "تلفیقی"، ئاوێتەکردنی چەمکی دیپلۆماسییە لەگەڵ ئەو بەشەی کە ناوەندەکانی بڕیاری سەرەکیی وڵات بۆ سیاسەتی دەرەوە، بە پێویست و دروستی دەزانن.

سەرچاوە Serchawe

کۆماری ئیسلامی ئێران هەر لە سەرەتای هاتنە سەرکارییەوە بەئاشکرا رایگەیاند کە "نە سنوورێک دەناسین و نە زمانێک و نە نەژادێک" و "صدور انقلاب اسلامی"یان کردە بنەمای سەرەکیی سیاسەتی دەرەوەی ولاتەکەیان. بۆ بەڕێوەبردنی پۆستە گرینگەکانی ولات و هەروەها دیاریکردنی دیپلۆماتیش بۆ دەرەوەی ولات "تعهد"یان وەپێش "تخصص" خست و لە یەکەم هەنگاویاندا بۆ جێبەجێکردنی هەناردەکردنی ئایدۆلۆژیا توندڕەوییەکەیان "سوپای قودس"یان دامەزراند. وردبوونەوەیەک لە هەڵبژاردنی ئەم ناوە بۆ ئەو سوپایەی کە چالاکی سەربازیی و تیرۆریستی ئێرانی لە دەرەوەی ولات وەئەستۆیە بەرچاورووونییەکی زیاترمان دەداتێ کە بۆچی لەکاتێکدا ئیمامانی شیعە لە نەجەف، بەغدا، کەربەلا، کووفە و مەشهەدن بەڵام ناوی قودس بۆ سوپاکەیان هەڵدەبژێرن؟ ئەوەی من لەم ناوە دەیخوێنمەوە زیاتر مەبەستێکی پاوانخوازی و داگیرکردنی خاکی ولاتانی لەپشتە. ستراتێژییەک لە پشت دیاریکردنی ئەم ناوەوە هەیە و بەپێی بیلانی کاریی ئەم سوپایەش بۆمان دەرکەوتووە کە بۆ سوپای قودس زمان و نەژاد و سنوور گرنگ نییە و هەر تاقم و گرووپێک لەگەڵ سیاسەتی تیرۆریستیی ئێراندا بێت بە باوەشی ئاوەڵەوە وەریدەگرێت. گرووپی توندرەوی شیعە بەدژی سوننە، گرووپێکی توندڕەویتری سوننە بەدژی لایەنەکانیتری، گرووپی توندڕەوی جوولەکە بەدژی مەسیحی و هتد، هەر هەموویان وەردەگرێت بۆ ئەوەش ئاژاوە و قەیران بەردەوام لە ناوچەکەدا هەبێت هەمەجۆرە پشتیوانییەکی ماددی و سیاسییان دەکات. چونکە بوونی قەیران واتە بوونی دەسەڵاتێکی سەرەڕۆی سیاسی و ئابووری لە ئێران کە هەموو جومگەکانی دەسەڵاتی لە پاوانی خۆیدا تۆمار کردووە. سوپای قودسی ئێران بۆ ئەوەی شەڕ لە گۆڕەپانی نێوخۆی ولاتەکەی دوور بخاتەوە هەمووجۆرە هەزینەیەکی ماددی و سیاسی دەدات کە بەرهەڵستکارەکانی تیرۆر بکات. ئەم تیرۆرانە بۆ ئێران چارەنووسسازە چونکە دەنگی سەرکوتکردنی نەیارانی نێوخۆی ولاتەکەشی هەر لە نێو هەراوهوریای ئەم تەپڵی شەڕ و تیرۆرانەدا ون دەبێت.

یەکێک لە رۆچنەکانی ئەم دەستدرێژییە تیرۆریستییەش لەلایەن سوپای قودسەوە بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران، باڵوێزخانە و کۆنسوولخانەکانیەتی کە تیرۆریستەکانی بەرگی دیپلۆماتیان لەبەر کردووە و چەمکی دیپلۆمات-تیرۆریست بە باڵایان دووراوە. هەر باڵێۆزخانە و کۆنسوولخانەیەکی ئێران بەشێکی تایبەتی بۆ چاودێریکردن و دارشتنی پلان و پاشان جێبەجێکردنی حوکمی تیرۆر هەیە. حوکمی کۆتایی تیرۆر دەبێ دواجار لەلایەن بەرزترین پلەی ئایینی شیعەوە کە ویلایەتی فەقیهە واژۆ بکرێت. یەکەم تیرۆری ئێران لە دەرەوەی ولات ژەنەراڵ شەهریار شەفیق بوو کە رۆژی ١٦ی سەرماوەزی ١٣٥٨ هەتاوی، کاتێک لە ماڵی دایکی واتە ئەشرەفی پەهلەوی لە پاریس دەهاتەوە دەرەوە بە دوو فیشەکی تیرۆریستان کە ئاخوند سادق خەڵخاڵی نوێنەری ئایەتوڵلا خومەینی لە "دادگاه انقلاب" حوکمەکەی بەناوی "مفسد فی الارض" لە دادگایەکی غیابی دابوو، کوژرا.

کوژرانی ژەنەراڵ شەفیق و بەئاکام نەگەیشتنی بەدواداچوونی نێودەوڵەتی و دەیشکرێ بڵێم بێدەنگیی نێودەوڵەتی لە ئاست

ئەم یەکەم تیرۆرە دەوڵەتییە، دەستی تیرۆری ئێرانی ئاوەڵاتر و زمانی دیپلۆماتەکانی ئەو وڵاتەی درێژتر کردەوە کە تیرۆری نەیارەکانیان لە دەرەوەی وڵات لە ڕێی ئیمکاناتی باڵوێزخانەکانیان و پارێزبەندی دیپلۆماتەنیان، بەشێوەیەکی سیستماتیک بەڕێوە ببەن.

عەلی ئەکبەر تەباتەبایی، وتەبێژی باڵیۆزخانەی ئێران لە ئەمریکا لە سەردەمی محەمەدڕەزا شا، لە ٣١ی پووشپەڕی ١٣٥٩ی هەتاوی لەلایەن تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران لە بەردەم دەرگەی ماڵی خۆیدا بە فیشەک کوژرا. ژەنەڕاڵ غولامعەلی ئۆوەیسی لە ١٨ی ڕێبەندانی ١٣٦٢ی هەتاوی، لە پاریس لەگەڵ براکەی غولامحسێن ئۆوەیسی بە فیشەکی تیرۆریستانی کۆماری ئیسلامی ئێران کوژران. بیژەن فازڵی کوڕی ئەکتەری ڕەخنەگر ڕەزا فازڵی لە ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٦٥ی هەتاوی بەهۆی بۆمبەوە لە فرۆشگەی خۆی لە لەندەن تیرۆر کرا. دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو و عەبدوڵلا قادری ئازەرو دکتۆر فازڵ ڕەسووڵ لە ساڵی ١٣٦٨ی هەتاوی لە شاری ڤیەن-ی نەمسا (ئۆتریش) لەکاتی دانوستان لەگەڵ دیپلۆمات - تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی تیرۆر کرا و دووبارە لە هەمان ساڵ لە شاری لارناکا-ی قوبرس و سدیق کەمانگەر لە شاری ڕانیەی کوردستانی عێراق تیرۆر کران. ساڵی ١٣٦٩ی هەتاوی کازمی ڕەجەوی لە سوئیس و دووبارە لە هەمان ساڵی خاتوو عیفەت قازی کچی سەرکۆماری کوردستان پێشەوا قازی محەمەد بەهۆی نامەیەکی بۆمبڕێژکراوەوە لە شاری وێستەرۆس-ی سوید تیرۆر کرا. ١٣٧٠ی هەتاوی عەبدولڕەحمان بروومەند بەڕێوەبەری دەستەی کارگێڕی "نهضت مقاومت ملی ایران" لە پاریس و دووبارە لە هەمان ساڵ و هەمان شار و وڵات شاپووری بەختیار، ١٣٧١ی هەتاوی فەرەیدوون فەڕوخزاد لە شاری بۆن-ی ئەڵمانیا، دوکتور محەمەد سادق شەرەفکەندی و فەتاح عەبدولی و هومایون ئەردەڵان و نووری دێهکۆردی لە ساڵی ١٣٧١ی هەتاوی لە شاری بێرلین-ی ئەڵمانیا لە لایەن تیرۆریستانی کۆماری ئیسلامیەوە تیرۆر کرا. ساڵی ١٣٧٥ی هەتاوی ڕەزا مەزڵوومان لە ماڵی خۆی لە پاریس بە فیشەکی تیرۆریستانی کۆماری ئیسلامی ئێران تیرۆر کرا. دیپلۆماسی تیرۆری کۆماری ئیسلامی ئێران لە دەیەی ٩٠ی زایینیدا کەڵکی لە ئاژاوەی کوردستانی عێراق وەرگرت و پتر لە٣٥٢ کەسی لە کوردەکانی ڕۆژهەڵاتی لەو دەڤەرە تیرۆر کرد. لە دوایین کردەوەی تیرۆریستی کۆماری ئیسلامی لە کوردستانی عێراق تەقینەوەی شەوی یەڵدای بەردەم دەفتەری سیاسی حزبی دیموکراتی کوردستان بوو، لە شەوی ١ی بەفرانباری ١٣٩٥ی هەتاویدا کە شەهیدبوونی 5 پێشمەرگەی ئەو حزبە و دوو کارمەندی ئاسایشی هەرێمی کوردستانی بەدواوە بوو.

دەزگەی تیرۆری کۆماری ئیسلامی ئێران لیستێکی دوورودرێژی لە تیرۆری کەسایەتی سیاسی و بەرهەڵستکارانی بۆ خۆی تۆمار کردووە کە بێگومان ئەمە پەڵەیەکی ڕەشە بەنێوچاوانی ئەو دەسەڵاتە ئیسلامیەوە و هەمان لیستیشیان بۆ تەقینەوە و تیرۆر بەدژی کەسایەتی و ناوەندگەلی بیانی هەیە کە بۆ نموونە دەکرێ ئاماژەیەک بکرێ بە تەقینەوەی ٢٩ی خاکەلێوەی ساڵی ٢٣٦٢ی هەتاوی لوبنان کە کامیۆنێک بە٩٠٠ کیلۆ مادەی تەقینەوە ڕووی کردە بینای سەرەکیی

سەرچاوە
Serchawe

باڵیۆزخانەی ئەمریکا لە بەیرووت و هەر لەو کاتەدا ٦٣ کەس کوژران و پتر لە ١٢٠ کەسیش بریندار بوون، تەقینەوە لە ناوەندی جوولەکەکان لە ئەرژەنتین لە ساڵی ١٣٧٣ کە کوژرانی ٨٥ی کەسی لێکەوتەوە، تەقینەوەی ساڵی ١٣٧٥ی ناوەندی ئەلخوبەر-ی سعوودیا کە کوژرانی ١٩ سەربازی ئەمەریکی و ٤٠٠ کەسی دیکەی لێکەوتەوە. ساڵی ١٣٩٠ هەوڵ بۆ تیرۆرکردنی عادل ئەلجوبەیر باڵوێزی ئەوکات و وەزیری دەرەوەی ئێستای سعوودیا، تەقینەوەکانی ساڵی ١٣٩١ی هەتاوی لە بانکۆک-ی تایلەند و دێلهی هیندوستان بۆ تیرۆری دیپلۆماتەکانی ئیسرائیل و دووبارە لە هەمان ساڵدا دوو ئێرانی ئەندامی سوپای قودس بەتاوانی گواستنەوەی ١٠٠ کیلۆگرام مادەی تەقینەوە بۆ کێنیا دەستگیر و ڕەوانەی مەحکەمە و زیندان کران. لە سێپتەمبری ٢٠١٥ش هێزی تەناهی بەحرێن دەستیان گرت بەسەر کارگەیەکی دروستکردنی بۆمب کە پاش لێکۆڵینەوە دەرکەوت تاوانباران پەیوەندییان بە سوپای قودسی ئێرانەوە بووە.

ئێران هەمیشە لەو تیرۆر و تەقینەوانەدا تۆمەتی دەستێدابوونی ڕەتکردووەتەوە و دیارە هەندێ وڵات بەسات و سەودای بازرگانی لە خوێنی ڕژاوی بەرهەڵستکارانی ئێران بەدەستی سوپای قودس خۆش بوون و ئێستەشی لەگەڵدا بێت ڕێگەیان نەداوە ئەو دۆسیانە بکرێتەوە بەڵام دادگەی میکونوس و ئەرژەنتین بەفەرمی تیرۆریستبوونی ئێران و سەرکردەکانی ئەو وڵاتەی، بە بەڵگەوە ڕاگەیاندووە و ئیجرائیاتی خۆی کردووە و نەیهێشتووە ئێران بێ عارەق دەرچێ، بەشێوەیەک کە حەسەن ڕوحانی لە لەو باوەڕەدایە کە تارمایی بڕیاری دادگەی میکۆنوس هەتا ئێستاش بەسەر پەیوەندییەکانی دەرەوەی وڵاتەکەیدا ماوە، ئەو دەڵێت: "ئەوە میکۆنوسە کە پێشی یارمەتیدانیی ناوکیی وڵاتانی ئەورووپی بە کۆماری ئیسلامی دەگرێت". (امنیت ملی و دیپلماسی هستەای، حسن روحانی)

خاڵێکی گرنگ کە پێویستە لەم نووسینەدا ئاماژەی پێ بکرێت و دەبێ لەبارەیەوە بکۆڵدرێتەوە بۆ ئێران هێندە دەستی ئاوەڵە هێشتراوەتەوە لە تیرۆری بەرهەڵستکارانی وڵاتەکەی لە دەرەوەی وڵات کە کێ بیەوێت تیرۆری دەکات و لە کوێ پێی خۆش بێت، تەقینەوە دەکات؟

ئەوەی ڕاستی بێت تیرۆر هیچ سنوورێکی بۆ نییە و بەتایبەت کە دەوڵەتێکی خاوەن سەرمایەی نەوتیشی وەکو ئێرانی لەپشت بێت، دەتوانێ بە ڕێکخستنی گرووپگەلی تیرۆریستی بە ئامانجەکانی خۆی بگات و هەروەها لەجیاتی ئەوەی سامان و سەروەتی وڵاتەکەی بۆ ئاوەدانی و پێشکەوتن هەزینە بکات، دەیداتە گرێبەستی بازرگانی لەگەڵ ئەو وڵاتانەی کە زۆرترین ئەژماری بەرهەڵستکارانی وڵاتەکەی لەوێن. پێشگرتنی ئەم سیاسەتە بۆ ئێران بووەتە هۆی ئەوەی کە خەڵکی نێوخۆی وڵاتەکەی بەردەوام هەژارتر بن و تاوانەکانی کۆمەڵایەتی ڕۆژانە ڕوو لە زیادبوون بکات و سیمای کۆماری ئیسلامیش لە جیهانی دەرەوە، ڕەشتر بێت. گوێنەدانی هەندێ وڵاتی زلهێزیش بە کردەوە تیرۆریستیەکانی ئێران ئەم

وڵاتەی زیاتر ملهوڕ کردووە بۆ نموونە دەبینین کەسێکی وەکو "سید حسین موسویان" کە باڵیۆزی ئێران لە ئەڵمانیا لە سەردەمی دادگەی میکونوس بوو ئێستە ساڵانێکە لەوپەڕی تەناهیدا لە ئەمریکا دەژی یاخود ئەو کەسانەی کە ناویان پاش دادگەی میکونوس درایە ئینتەرپۆل بەڵام دەستگیر نەکراون، نموونەی لەم جۆرە زۆرن.

هەروەها خاڵێکی تر کە گلەییە و دەکەوێتە سەر وڵاتان ئەوەیە کە دەزانن باڵیۆزخانەکانی ئێران بۆ مەبەستی کاری تیرۆریستی بەکار دێت بەڵام هەتا بەرۆکیان نەگرێتەوە و تووشی گرفتی گەورەیان نەکات، هیچ جۆرە دژکردەوەیەکیان نابێ و تەنانەت وەکو رووداوی تیرۆری شەهید دوکتور قاسملوو، تیرۆریستەکان لە بینای باڵیۆزخانەی ئێراندا حەشار درابوون و دواتر ڕەوانەی ئێران کران و ئەو دەوڵەتە ئێستەش هەر رێی بەدواداچوونی بۆ ئەو دۆسیە تیرۆریستییە نەدا.

تیرۆر بەشێکی سەرەکی و بنەمای سیاسەتی دەرەوەی ئێرانە و گرنگترین کەرەستەی ئەو وڵاتەیە بۆ گەشەپێدانی دەسەڵات و نفووزی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و وڵاتانی ئەورووپی و ئەمریکا. لە ٥ - ٨ - ١٣٩٥ (٢٦ - ١٠ - ٢٠١٦) سەرتیپی پاسدار سالار ئابنووش لە وتارێکیدا لە هەمەدان بە ئاشکرا رایدەگەیەنێت کە "بۆ پارێزگاری لە ویلایەتی فەقیە سوپای پاسداران سنوور ناناسێت" ئەو هەروەها دەڵێت: "هەموو جیهان دڵنیا بن کە بەزوویی لە ئورووپا و ئەمریکاش سوپای پاسداران دروست دەبێت... شۆڕشی ئێمە وەکو شۆڕشەکانی ئەلجەزایەر و فەرەنسا نییە. سوپای پاسداران ناوەندێکی بێوێنەیە لە جیهان و وەکو گرووپی شرطە الخمیس لە سەردەمی حەزرەتی عەلی وان". ئێران بۆ گەشەی دیپلۆماسیی تیرۆر هەنگاوێ بەرەوپێش چووە واتە دیپلۆمات-تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران تەنانەت خۆیان لە هاوکاریکردن لەگەڵ گرووپگەلی تیرۆریستی وەکو ئەلقاعیدە و داعش-یش نەبواردووە. رۆژنامەی واشینگتۆن پۆست لە ساڵی ٢٠٠٣ راپۆرتێکی بڵاو کردەوە لەبارەی پەیوەندی پتر لە دە ساڵەی نێوان ئەیمەن زەواهیری و وەزیری بەرگری ئێران ئەحمەد وەحیدی. بۆ یەکەم جار ئەمریکا لە سێی گەلاوێژی ١٣٩٠ی هەتاوی، ئێرانی بە هاوپەیمانی لەگەڵ رێکخراوی ئەلقاعیدە تۆمەتبار کرد هەروەها تۆمەتبارکردنی ناوەندی مافی مرۆڤی سووریا بە پەیوەندی نێوان سوپای قودس و تیرۆریستەکانی داعش لە سووریا کە دۆکیومێنتەکانی لە زاری ئەسیرەکانی ئێرانی بەشداربووی شەڕی سووریا و ئەسیرەکانی داعش دراوەتە دەست راگەیەندنەکانی بیانی و بڵاویش کراونەتەوە. لەم دواییانەدا وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا ١٣ - ٣ - ١٣٩٥(٢ - ٦ - ٢٠١٦) لە راپۆرتی ساڵانەی خۆیدا سەبارەت بە تیرۆریزمی جیهانی رایگەیاند: "حکوومەتی ئێران هەرچەند لەگەڵ وڵاتانی ٥+١ لەبارەی پلانی ناوکییەوە بە تەوافوق گەیشتووە بەڵام هێشتا سەرەکیترین وڵاتی پشتیوانی تیرۆریزمە لە جیهاندا".

لە باسی دیپلۆماسیی تیرۆری کۆماری ئیسلامی ئێراندا خاڵێکی ورد و جێی سەرنج کە لەم بارەوە پێویستە لە کۆتایی ئەم وتارەدا ئاماژەی پێ بکرێت قۆناغی پاش تیرۆرەکەیە لەلایەن ئێرانەوە؛ ئێران بەهەموو توانای ماددی و سیاسییەوە بەو

سەرچاوە
Serchawe

دەستوپێوەندییانەی کە ساڵانێکی درێژخایەنە باڵیۆزخانەکان و کۆنسوولخانەکانیان لەو وڵاتەی کە تیرۆرەکە کراوە هەروەها لە ڕێی جەنگی نەرم لە میدیاوە، پڕوپاگەندەیەکی زۆر بەربڵاو لە بەلاڕێدابردنی تاوانباری سەرەکیی تیرۆرەکە و ئاژاوەنانەوە و دووبەرەکینانەوە وەڕێ دەخەن و هەموو هەوڵێک دەدەن لە ڕێی ئەو گرووپ و تاقمانەی کە سەرمایەگوزارییان لەسەر کردوون، ئێران بتوانێت درێژە بەدیپلۆماسی تیرۆر بدات.

(لە ژمارە ٦٩٥ی ڕۆژنامەی "کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٤ی جانێوێری ٢٠١٧

کۆماری کوردستان بەرهەمی دیپلۆماسی نەتەوەیی پێشەوا

کریس کوچرا دەربارەی کۆماری کوردستان لە کتێبێکی لەمبارەوە، بەمجۆرە باسەکەی دەست پێدەکات "کەس باوەڕی نەدەکرد مهاباد ببێتە ئەو کۆمارەی کە زلهێزەکانی نیگەران کرد". بۆیە منیش لەم بابەتەمدا دەمەوێت سەبارەت بە هەوڵە دیپلۆماسییەکانی سەرکۆمار پێشەوا قازی محەمەد کە ئاکامەکەی دامەزراندنی کۆماری کوردستانی بوو، بدوێم.

نەتەوەی کورد بەهۆی ئازادیخوازیی و مرۆڤدۆستییەکەیەوە لە درێژایی مێژوودا لە جوغرافیایەک هەڵکەوتووە کە کوردستان وەکو خاڵێکی سپی بووە لە لاپەڕەیەکی ڕەشدا کە دراوسێکانی و هەروەها زلهێزەکانیش هەوڵی سڕینەوەی نەتەوە و خاکەکەیان داوە و لە هیچ کردارێکی نامرۆڤانەی توندوتیژیی خۆیان نەبواردووە. بۆیە کە دەڕوانیتە هێماکانی ئەم نەتەوەیە پتر کەسانی قارەمانی گۆڕەپانی بەرخۆدانیی سەربازیی دژی داگیرکەرن و لە شیعر و هەڵبەست و ڕۆمان و میدیاشدا پتر بایەخ بەو بوارە دراوە و کەمتر ئاوڕێک لەوانە دراوەتەوە کە هەوڵیان بۆ چارەسەریی ململانێکان، لەڕێگەی ئاشتیخوازانە و دیپلۆماسییانە بووە. ڕەنگە بێمتمانەیی بەدوژمنی داگیرکەر وای کردبێت کە ڕێگەی دیپلۆماسییەت و دانوستان زۆر بایەخی پێ نەدرێ دیارە هەندێ جاریش کوردی فیداکاری گۆڕەپانی جەنگ، ئاسانیش لەسەر مێزی دانوستان بەرامبەر دوژمنەکەی نەرمی نواندووە و ئیمتیازی پێ داوە بەڵام پێشەوا قازی محەمەد سەرکۆماری کوردستان هەرچەند مەلایەکی ئایینی و قازییەکی شارەکەی بووە لەو سەردەمەدا، چەند زمانی بیانی زانیوە و هەڵسوکەوتی لەگەڵ بەرپرسانی سەرەکی سوپا و دەوڵەتی ئێران و دیپلۆماتەکانی وڵاتانی بیانی بووە. پێشەوا، پێشەنگ بووە لەوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕێگەی دیپلۆماسیش بە بەشێک لە خەباتەکەی بزانێت و دەسکەوتی زیاتر بۆ نەتەوەکەی لەم ڕەهەندەی خەباتیشەوە، بەدەست

بینێت.

هەڵسوکەوتی پێشەوا لەگەڵ لایەنە جۆراوجۆرەکان، سەلمێنەری ئەو ڕاستییەن کە ئەو دیپلۆماتێکی واقێعبین و کەسایەتییەکی وشیار بووە و توانیویەتی ململانێکانی هەرێمیی و نێودەوڵەتی و هەڕەشە و گوشارەکان بە هەلێکی ڕاستەقینە لەسەر بنەمای بەرژەوەندیی گشتیی بۆ ودیهاتنی خەونی نەتەوەکەی بگوازێتەوە.

داگیرکردنی ئێران لە ساڵی ١٩٤١ز. لەلایەن هێزەکانی یەکێتیی سۆڤیەت و بریتانیا ئەو دەرفەتە کراوەیە نەبوو کە خرابێتە بەردەستی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەتایبەت شەخسی پێشەوا قازی محەمەد، بەڵکو ئەوە سەرکۆماری کوردستان بوو کە بەهۆی دیپلۆماسییەکی کارا و بەئیرادەوە پێش ڕوودانی ئەو بارودۆخەی ئێران، لە زەمینەسازییەکی جەماوەریی و سەربازیی و دیپلۆماسیدا ئەو هەلەی قۆستبۆوە.

بۆ نموونە ٢٥ی سێپتەمبری ١٩٤١ز. دوو ئەفسەری بەریتانی و ئەمەریکی سەردانی پێشەوا دەکەن و گوێ لە خواستە نەتەوەییەکانی دەگرن بەڵام لە کۆتاییدا دڵساردی دەنوێنن و تەنانەت لە دوو سەردانی پێشەوا بۆ کۆنسوولگەری بریتانیا لە کرماشان پێش دامەزراندنی کۆماری کوردستان، هەمان ساردی لەوانەوە دەبینێت کە وەڵامی "نا" بۆ خواستە نەتەوەییەکانی کورد دەدەنەوە.

هەروەها بەپێی بەڵگەکان لە ٢٥ی نۆڤێمبری ١٩٤١ کە شاندێک لە کوردستانەوە بانگهێشتی یەکێتیی سۆڤیەت دەکرێن، کاتێک "ئەمیر ئەسعەد" باسی پشتگیریی یەکێتیی سۆڤیەت بۆ سەربەخۆیی کوردستان دەکات، "باقرۆف" سەرکۆماری ئازەربایجانی یەکێتیی سۆڤیەت، شەفافانە ڕایدەگەیەنێت کە "بارودۆخ بۆ سەربەخۆیی کوردستان گونجاو نییە و کوردەکان دەبێ چاوەڕوان بن" بەڵام هەر ئەم بەرپرسەی یەکێتیی سۆڤیەت لە دیداری شاندی تەورێز بۆ باکۆ بە میوانەکانی دەڵێت: "سنووری نێوان دوو ئازەربایجان ئیتر لە بواری کولتووری و ڕەوانییە بوونی نییە و ڕۆژێک دێت کە تەنها یەک ئازەربایجان ببێت". تەنانەت بۆ ڕووداوەکانی دواتریش ویلیام ئیگڵتۆن لە کتێبی "کۆماری کوردستان ١٩٤٦" هەر لەبارەی ئەم هەڵوێستەی یەکێتیی سۆڤیەتەوە نووسیویەتی: "باقرۆف پێداگر بووە لەسەر ئەوەی کە کوردستان بەشێک بێت لە ئازەربایجانی خودموختار".

دوو شێواز بۆ سەرپەرشتی بابەتگەلی پەیوەندیدار بە پەیوەندیی نێودەوڵەتی لە جیهاندا لەئارادایە. شێوازی یەکەم چارەسەریی چەکداریی و گۆڕەپانی شەڕە و شێوازی دووهەمیش چارەسەریی دیپلۆماسیانەی کێشەکەیە. بۆ شێوازی یەکەم

ژەنەراڵ دەوری سەرەکی دەبینێ و لە شێوازی دووهەمیشدا دیپلۆماتە کە ڕۆڵی هەیە. بێگومان لەکاتی شەڕیشدا بۆ هێنانە بەرباسی کێشەکە و کردنەوەی دۆسییەکە بەڕووی گشتییدا و لە کۆتاییشدا دانوستانێکی کاریگەر و وەلانانی گۆڕەپانی شەڕ، دووبارە هەمان دیپلۆماسییە کە دەوری سەرەکی دەبینێت و هەمیشە وا نەبووە کە براوەی شەڕ براوەی ئاشتی و دانوستان و دیپلۆماسیش بێت. بەپێی هەمان بنەمایە کە دەبینین پێشەوا زۆر گرنگی بە دیپلۆماسی داوە و لە هەمان کاتدا کە لەشکری مهاباد-ی بۆ یەکەمجار لە مێژووی کورد، دامەزراندووە بەڵام بەشی سەربازیی لای ئەو پشتگیرییەک بووە بۆ دیپلۆماسی نەتەوەیی و هەر لە سەرەتاوە هەتا کۆتایی تەمەنی کۆمار، دیپلۆماسی لای ئەو پێگەی تایبەتی هەبووە.

جێگری کۆنسوولی یەکێتیی سۆڤیەت لە ئێران لە سەفەرێکیدا بۆ شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، سەبارەت بە دەسەڵاتە ناوچەییەکان و لاوازیی دەسەڵاتی ناوەند بۆ سەرووی خۆی ڕایدەگەیەنێت کە "لە ڕاستیدا چەند کۆمارێکی بچووکی کورد لەم ناوچەیەدا هەن". پێشەوا بەم پرش و بڵاوەی کوردی زانیوە بۆیە زۆر بەخێرایی لەبەر ئەوەی کورد نەبێتە قوربانی سیاسەتەکانی ناوەند و زلهێزەکان، هەوڵی یەکخستنی ماڵی کورد دەدات و دەڵێی هەوڵەکانی شیخ المشایخ-ی باپیری لە ساڵی ١٨٣٠ز. و قازی عەلی باوکی لە ساڵی ١٩٢٠ز. هەر دەبوایە درێژە بدرێت.

لە کاتێکدا کە کومیتەی فەرماندەیی سەربازیی بریتانیا لە ئێران، لە دوو یادداشتدا بۆ ئەفسەرەکانیان ڕایانگەیاندبوو کە "مەبەستی دەوڵەتی بریتانیا پشتگیریی دەوڵەتی ناوەندە و بەهیچ شێوەیەک نابێت بەقازانجی کوردەکان بجووڵێنەوە" و هەروەها لە کاتێکدا کە بەریتانییەکان لایان وا بووە کە قازی محەمەد مەیلەو یەکێتیی سۆڤییەتە، لە لە مانگی ئۆکتۆبری ١٩٤٣ کە لە دانیشتنێکی پێشەوا قازی محەمەد، لەگەڵ گریسپێنی **Grespignyk** جێگری مارشاڵی هێزی ئاسمانیی بریتانیا لە عێراق و ئورکوارت **Urquhart** کۆنسوولی بریتانیا لە تەورێز، ئەوان بەئەنقەست وەسفی یەکێتیی سۆڤیەتیان کردووە بۆ ئەوەی دژکردەوەی پێشەوا بزانن کە ئەویش زۆر زیرەکانە لە مەبەستەکەیان تێگەیشتووە و فەرموویەتی: "تەنها بە یارمەتی بریتانیایە کە کوردەکان دەتوانن بارودۆخی خۆیان باشتر بکەن و بگەن بە ئازادی".

هانس جی. مورگێنتا **(Hans Joachim Morgenthau (February 17, 1904 – July 19, 1980** باوکی سیاسەتی دەرەوە لە نیوەی دووهەمی سەدەی بیستەم و لە بونیاتنەرانی تیۆری واقعیینی کە بە ڕەخنەوە دەڕوانێتە سیاسەتی دەرەوەی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ڕای وایە "مەبەستی سیاسەتی دەرەوە دەبێ بەپێی بەرژەوەندیی نەتەوەیی پێناسە بکرێت و بەرژەوەندیی نەتەوەییش بەپێی دەسەڵات". ئێمە دەبینین پێشەوا لەو سەردەمەدا بەم بەرژەوەندییە نەتەوەییەی زانیوە و لە هەموو دیدار و چاوپێکەوتنێکیدا دیپلۆماسییەتەکەی بۆ بەرژەوەندی نەتەوەیی نیشتمانەکەی بووە. لە دیدارەکانیدا لەگەڵ کۆنسوول و بەرپرسە ڕووسی و بەریتانییەکان داوایەکی شەخسی و حزبی و بنەماڵەیی

نەهێناوەتەگۆڕێ، داوای پێگە و پۆستی لە محەمەدڕەزا شای ئێران و سەرلەشکر حەسەن ئەرفەع فەرماندەی گشتیی ئەرتشی ئێران نەکردووە. هەموو دیدار و چاوپێکەوتنەکانی تەنها باسی پشتگیریکردنی لایەنەکان لە خواستە نەتەوەییەکانی کورد بووە. دیپلۆماسی ئەو هەوڵ بۆ نەتەوەکەی و بەرزکردنەوەی ئاستی خواستی ناسیۆنالیزمی کورد بووە.

ڕیئالیزمی سیاسی مێتۆدۆلۆژییەکی واقعبینانەیە بۆ دەسپێڕاگەیشتن و وەدیهاتنی مەبەستێکی دیاریکراو. ڕیئالیزمی سیاسی بەمانای لەبەرچاوگرتنی ئامانجەکان و لەبیرکردنی نییە بەڵکو شێوازێکە بۆ هەنگاو بەهەنگاو گەیشتن بە ئامانجەکان. پێشەوا زانیویەتی کە یەکێتیی سۆڤیەت و بریتانیا واتە دوو زلهێزی ئەوکاتە، لەگەڵ دامەزراندنی کۆماری کوردستان نین تەنانەت جەعفەری پیشەوەریش لە فێوریەی ١٩٤٥ ناڕەزایەتی توندی خۆی لەمبارەوە بۆ سەرکۆماری کوردستان ڕاگەیاندووە کە پێشەوا زۆر بوێرانە ڕێگەی بەو هاوبەشە نەداوە کە بڕیاری بەسەر داسەپێنێت و کەسایەتی خۆی و نەتەوەکەی و خواستە بەرهەقەکەی زۆر بە گەورەتر لەو کۆسپانە زانیوە.

دۆخی سیاسی و ئابووری ئێران لە سەردەمی دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە خراپترین ئاستی خۆیدا بووە هەروەها کەشی سەرکوت و زیندانی سەردەمی ڕەزاشای پەهلەوی وای لە بەشێکی کوردستان کردبوو کە دەرەتانی هەڵمژینی هیچ هەناسەیەکی پشتیوانی بۆ کۆمار لەئارادا نەبوو بەڵام ئەوە ئیرادەی قازی محەممەد و دیپلۆماسی نەتەوەیی ئەو بووە کە یەکێتیی سۆڤیەتی ڕازی کردووە بۆ پشتگیری لە کۆمارەکەی و تەنانەت مسکۆ ڕێگەی داوە کەرەستەی چاپی ڕۆژنامە و کتێب بۆ کۆماری کوردستان هەنارده بکرێت و پێشەوایش زۆر ئازایانە بەکەڵکوەرگرتن لەو دۆخە، هەوڵی پێگەیاندنی لاوانی وڵاتەکەی داوە و خوێندکاری بۆ زانکۆکانی یەکێتیی سۆڤیەت ناردووە.

ئەمانە هەمووی بەرهەمی ئیرادەی دیپلۆماتێکی نەتەوەییە کە کۆسپ و تەگەرە دەرەکی و نێوخۆییەکانی بینیوە و زانیویەتی بەڵام کاریگەریی نەرێنی و لاوازیی لەسەر ئیرادەی دانەناوە. ئەو دەرفەتە مێژووییەی بەهۆی جەنگی جیهانی دووهەمەوە ڕووی لە کوردستان کردبوو، پێشەوا قازی محەممەد بە هەوڵ و خوێندنەوەی ورد و تێکۆشانی دیپلۆماسی پێشووتری خۆی توانیبووی بیقۆزێتەوە. دیپلۆماسییەکی نەتەوەیی زۆر سەرکەوتووانە کە ئێستەشی لەگەڵدا بێت هەموو پارچەکانی کوردستان بە شانازییەکی مێژوویی دەزانن و لووتکەی ئیرادەی نەتەوەیەک بووە کە خۆی لە کۆماری کوردستاندا دیتووەتەوە. ئەگەر ئەو ئیرادە و دیپلۆماسییە نەتەوەییەی پێشەوا نەبوایە هەرگیز کۆماری کوردستان دانەدەمەزرا و ئەوپەڕەکەی وەکو ئیالەتێک لە کۆماری ئازەربایجانی ئێران ناوی دەهێنرا.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ١٦ی جانێوێری ٢٠١٧

سەرچاوە
Serchawe

دیپلۆماسیی میدیایی ڕۆژنامەی کوردستان

لە ڕۆژهەلاتی کوردستان، بۆ گەیشتن بە ئازادی و ئامانجە ڕەوا نەتەوایەتی‌یەکان، بە ئاکام بگا و چیدی خەلکی ئێمە لە ژێر ستەم و ژێردەستی دا نەمێنێتەوە.
درێژە لە لاپەڕی ٢...

ئاوڕدانەوەیەک لە چەند ڕووداوی گرینگی ساڵ

ساڵی ١٣٩٥ی هەتاوی بە هەموو خۆشی و ناخۆشییەکانیەوە تێپەڕی، ساڵێک پڕ لە ڕووداوی گرینگ...

کەمال کەریمی / ل ٣

«کوردستان»، ڕۆژنامەیەک بۆ هەموو وەرزەکان!

ناوی ڕۆژنامەکە واتە «کوردستان» جگە لەوەی کە ئاماژە بە جوغرافیایەکی سیاسییە و...

دلێر باباخانی / ل ٤

کێشە و مەینەتییەکانی ژنان

ڕۆژنامەی «کوردستان» ئاوێنەی بالانوێنی بیرو ئەندیشەی حیزبی دیموکراتی کوردستان، سەرەڕای هەموو کۆسپەکانی سەر ڕێگای خۆی...

کوێستان حوسێنی / ل ٥

بەشداری یەکیەتی لاوانی دیموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە کۆنفرانسی ساڵانەی یەکیەتی لاوانی ئینتێرناسیونال سوسیالیست و لەژێر چاودێری نەتەوە یەکگرتووەکاندا...لاپەڕی ١٢

خۆش و بە گرنگییەوە باسی بکرێ؟ خۆ ئەگەر بشزانن کە ئەم دەورەیەی ڕۆژنامەی «کوردستان» ٤٦ ساڵ و مانگێکی خایاندوە بۆ ئەوەی بگاتە ژمارە ٧٠٠ی خۆی، لەوانەیە بڕێکیش لۆمەی بەڕێوەبەران و نووسەرانی ڕۆژنامەکە بکەن کە چۆن دەبێ بە ٤٦ ساڵ ٧٠٠ ژمارە لە ڕۆژنامەکەیان بڵاو بکەنەوە؟! بەڵام ئەوانەی دەزانن «کوردستان» زمانحاڵی حیزبی دیموکراتی کوردستانە و ڕێبەران و تێکۆشەرانی ئەوحیزبەش لە چ بارودۆخێکدا کارو ئەرکی خەباتکارانەی خۆیان بەڕێوە بردوە، - سەرەڕای کەمیی ژمارە بڵاوبووەکان لە چاو تەمەن و ماوەی دەرچوونی ڕۆژنامەکە - جۆرێکی دیکە لە سەر بەردەوامی و بەچۆک دانەهاتوویی «کوردستان» قەزاوەت دەکەن.
لە ڕاستی دا «کوردستان» لە ڕووی فۆرم و ڕواڵەتەوە، هەر وەها لە باری ماوەی دەرچوونی دوو ژمارەی و ئیراژیشەوە، ئاگاتە زۆر ڕۆژنامەی کوردی. زۆربەی ئەوانەش کە لە قۆناغە جۆراوجۆرەکاندا، ئەرکی بەڕێوەبەری و نووسین و وەرگێران و کاری فەننییان تێدا کردوە...
درێژە لە لاپەڕی ٢...

یەکێک لە پێناسەکانی چەمکی دیپلۆماسی بەکارهێنان و کەڵکوەرگرتنە لە کەرەستەگەلی جۆراوجۆری ئابووری، سیاسی، کولتووری و تەکنۆلۆژیا بۆ دابینکردنی بەرژەوەندیی نەتەوەیی لە سیاسەتی دەرەوەدا. ڕەوتی پەیوەندیگرتن و ئاڵوگۆڕی زانیاریی بنەمایەکی سەرەکی دیپلۆماسییە و لە کۆمەڵگەی ئێستەدا کە دان و وەرگرتنی زانیاریی بەهۆی پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیا زۆر خێرا بووە، دیپلۆماسیش ئاڵوگۆڕێکی گەورەی بەخۆوە دیتوە. لە سەرەتای سەدەی سێهەمدا دیپلۆماسی میدیایی ئەو لقەی دیپلۆماسییە کە لە دامودەزگەی دیپلۆماسی و سیاسەتی دەرەوەدا خوێندنەوەی تایبەتی بۆ دەکرێت و بێگومان لەم نێوەندەشدا میدیا وەکو تەکنۆلۆژییەکی سەردەمیانە کە لە هەموو بوارێکەوە بەردەوام ڕوو لە گەشە و فراوانبوونە، کەرەستەیەکی گرنگە کە لە بەشی دیپلۆماسیی گشتییدا جێگە و پێگە تایبەتییەکەی دیارە و هەرگیز نکوولی لێ ناکرێت.

لە «دیپلۆماسی ئاشکرا» دا هەموو هەوڵەکان لەسەر ئەوەیە کە بیروڕای گشتیی بتوانێت کاریگەریی خۆی لەسەر دەسەڵات، حیزبەکان، کۆمەڵگەی نێوخۆ و هەروەها وڵاتانی تریش دابنێت و لەم بوارەدا ئەوە میدیایە کە دەتوانێ ڕۆڵی سەرەکی و کاریگەر بگێڕێت. میدیا بەهەمان شێوە کە کەرەستەیەکی کارایە بۆ سیاسەتوان و دیپلۆمات بەڵام نابێ فەرامۆشیش بکرێت هەر ئەم میدیایە دەتوانێت گرفتی گەورەی بۆ بنێتەوە؛ چونکە میدیا چاوی خەڵکە و لە ڕێی گەیاندنی دەنگی خەڵکەوە ناهێڵێت دەسەڵات بەپێی خواستی خۆی پلانەکانی جێبەجێ بکات بەتایبەت لە وڵاتێکدا کە دەسەڵاتێکی دیموکرات بوونی نییە میدیای حیزبێکی بەرهەڵستکار ڕۆڵی خەباتێکی دیپلۆماسییانە، بەرامبەر دەسەڵات و نەتەوەکانی تر دەگێڕێت.

حیزبی دیموکراتی کوردستان هەر لە سەرەتای دامەزرانییەوە تەنانەت ئەگەر بمانەوێ وردتریش بۆی بڕوانین هەر لە سەردەمی چالاکی نهێنی ژێکافەوە لە کاتێکدا ئەو سەردەمە، ئاستی خوێندەواری لە نیشتمانەکەماندا بەرچاو نەبووە؛ زۆر گرنگی بە کاری میدیایی داوە و بەگوێرەی توانای کۆمارێکی کەم تەمەن و حیزبێکی بەرهەڵستکار لە ناوچەیەکی لە بواری ئابوورییەوە لاواز بەڵام لە بواری فیکرییەوە دەوڵەمەند، هەوڵی داوە خواستە نەتەوەییەکەی بە زمانێکی سەردەمیانە و دیپلۆماسییانە بگەیەنێتە نەتەوەکانیتر و پێیان ڕابگەیەنێت کە خواستی نەتەوەیی کورد واتای ڕەشکردنەوەی نەتەوەکانی دراوسێی نییە و هەروەها لە درێژایی ئەو ساڵانەی ئەرکی ڕاگەیاندنیشیدا ئەو پەیڤەی بە دەسەڵاتی تاران گەیاندووە کە بەکارهێنانی زمانی توند و زبر، لە مرۆڤایەتی و کولتووری نەتەوەیەکی ئازادیخواز، بەدوورە.

ئەگەر بمانەوێت لە چوارچێوەی تیۆری ڕێئالیزم و کۆنستراکتیڤیزمەوە بڕوانینە چەمکی دیپلۆماسی میدیایی؛ ڕێئالیزمەکان کاریگەرییدانان لەسەر بیروڕای گشتیی لە ڕێی دیپلۆماسیی میدیاییەوە بە ئەرکی دەوڵەت دەزانن و کۆنستراکتیڤیزمەکان پێداگریی لەسەر لایەنە مادییەکەی پەیوەندی نێودەوڵەتی دەکەنەوە و دەڵێن مادییەتی سەرزەوینێک وەکو یەکێک لە توخمەکانی دەوڵەت، گرنگ نییە بەڵکو بیرکردنەوەی خەڵکی ئەو سەرزەوینەیە کە گرنگە. ئەوان ڕوانگەیەکی نۆرماتیڤیان بۆ ڕووداوەکان هەیە و دیپلۆماسیی میدیایی چوارچێوەیەک بۆ گۆڕینی بیرکردنەوەی مێشکی خەڵک، دەزانن.

دەسەڵاتی ناوەندیی ئێران لە هەر دوو سەردەمی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامیدا لە کەرەستەکانی ڕاگەیاندنی میدیایی وەکو ڕادیۆ، تەلەفزیۆن، ڕۆژنامە و... هەمیشە هەوڵی ئەوەی داوە ناتەبایی و دوژمنی بخاتە نێو نەتەوەکانەوە و وەها سەرقاڵی کێشەی لاوەکییان بکات کە وزەیان بەخەسار بچێت. دەسەڵاتی تاران هەمیشە ویستوویەتی کە نەتەوەکان بە دژایەتیکردن لەگەڵ یەکتر بخلافێندرێن و کەمتر بیر لە دوژمنی سەرەکی و پیلانەکانی داگیرکەر بکەنەوە. دەسەڵاتی ناوەند کە لە داهات و سامانی نەتەوەیی، پارە و هەزینەیەکی خەیاڵی بۆ ڕاگەیەندنە بێ ئەژمارەکەی کە بە دەیان زمان پەخش و بڵاوکردنەوەی هەیە، سەرف دەکات؛ کاتێک دەڕوانیتە بیلانی ئەم دامودەزگە ڕاگەیاندنە زەبەلاحە دەوڵەتییە کە دەیان هەزار کارمەندی هەیە، بۆت ئاشکرا دەبێت کە حکوومەتی ئێران، ڕاگەیاندنی وەکو ئامرازێک بۆ بەرەوپێشچوونی زیاتری تەمەنی ئاژاوە و تیرۆر و ستەمکاریی بەکار هێناوە و هەتا پێی کراوە لە ڕاگەیاندنەوە سووکایەتی بە فیکر و داب و نەریت و سیمبولەکانی نەتەوەیی و مەزهەبی و کۆمەڵایەتی و ئەدیبانی نەتەوەکەمانی کردووە. هەروەها ڕاگەیاندنی دەسەڵاتی ئێران بەتێچوویەکی خەیاڵییەوە کە پسپۆڕترین شارەزایانی بوارە جۆراوجۆرەکانی لەخۆ کۆکردوەتەوە لە جەنگێکی سۆفتوێرییدا بەهێمنی بیرکردنەوە و مێشک و بڕیاردانی خەڵکی ژێردەستەی خۆی، بەمەبەستی دەستەمۆکردنێکی حکوومەتییانە کردووەتە ئامانج.

سەرچاوە
Serchawe

پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی، کوردفۆبیایەکی وەهای بەدژی نەتەوەکەمان جێبەجێ کردوە کە ڤایرۆسەکەی خۆی لە ڕاگەیەندنەکانی غەیرە کوردزمانی دەرەوەی وڵاتیشدا دیتوەتەوە. ئەم کوردفۆبیایەی کە ڕاگەیاندنی حکوومەتیی ئێران ساڵەهایە هەمەجۆرە بانگەشەی بۆ دەکات: بە دەیان فیلمی سینەمایی، فیلمی تەلەفزیۆنی، ئەڵقەی تەلەفزیۆنی، شانۆگەریی و هەروەها بە سەدانیش گۆڤار و ڕۆژنامە و ماڵپەڕ و وێبلاگی بۆ دروست کردوە و لە ڕاستیدا کەرستەی خاوی بەدەست بەشێک لە بەناو ئۆپۆزسیۆنیش داوە کە گوێ بە داواکاریی ڕەوای کورد نەدەن و لە هەندێ بواردا لێکجیاکردنەوەی داگیرکەر و بەناو ئۆپۆزسیۆنی دەرەوە بەرامبەر کێشەی کورد، گەلێک زەحمەتە. هەر لەمبارەوە جێی ئاماژەیە کە تەنانەت بەشی فارسی میدیای بیانی هەیە زۆر بەئاسانی دەسکاری وەرگێڕانی ڕاپۆرتێکی ئینگلیزی دەکات کە نێوەڕۆکی ڕاپۆرتەکە بەجۆرێک باسێکی لە پشتگیری مافی ڕەوای کورد لە ئێران کردبێت. لە ڕاستیدا کاتێک بەوردی بەدواداچوون بۆ ئەو دەسکارییە نابەجێ و نەرێنی و دوور لە کاری پرۆفێشناڵیی میدیایی لە وەها دامودەزگەیەکی ستاندارد و نێودەوڵەتیدا دەکەیت، دەزانی کە دەسکاریی یاخود سانسۆرەکە لەبەر ئەوەیە لای ئێدیتۆر وەها کوردفۆبیا بووەتە بەشێک لە باوەڕی نەگۆڕی کە هەرچەند وڵات و میدیاکەشی گۆڕیوە بەڵام ئەو کوردفۆبیایەی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی ساڵانێکی درێژخایەن ستراتیژی کاری میدیاییان بووە، هەتا ئێستەش کاریگەریی نەرێنی بۆ کاری بێلایەن و پرۆفێشناڵی ڕۆژنامەگەریی لەسەر ئێدیتۆرێکی ئێرانی، لە دەرەوەی وڵاتیش داناوە.

دیپلۆماسی میدیایی لقێکی سەرەکی دامودەزگەی دیپلۆماسی بۆ هەر حیزب و حکوومەت و دەسەڵاتێکە کە توانیویەتی وەکو باڵێکی کارای سیاسەتی دەرەوە خۆ بنوێنێت و کاریگەریی لەسەر بیروڕای گشتیی خەڵک دابنێت. هەنووکە کەڵکوەرگرتن لە میدیا کەرستەیەکی گرنگە لە سیاسەت و پەیوەندیگرتن و ڕازیکردن و ڕاکێشانی بیر و هەستی بینەر و خوێنەر و بیسەر. بۆیە کە دەڕوانینە مێژووی حیزبی دیموکراتی کوردستان و بابەتەکانی ڕۆژنامەی کوردستان هەر لە یەکەم ژمارەیەوە هەتا ئێستە پتر باوەڕ بەوە دێنین کە ئەم حیزبە و میدیاکەی هەوڵێکی چڕوپڕیان داوە کە بتوانن لەم دەرفەتە بۆ ڕاگەیاندنی سیاسەتەکانیان و نواندنی هەیبەت و توانای نەتەوەکەیان کەڵک وەربگرن. هەروەها سیاسەتوانان و ئەدیبانی تێکۆشەری خەباتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەوڵیان داوە لەم ڕۆژنامەوە پردی نێوان حیزب و خەڵک و حکوومەتی ئێران بن و هەستیان بە قورسایی ئەم پێگە قایمە کردوە و هەوڵی گەشەکردن و زیاتر پێگەیاندنیان داوە.

خاڵی جێی شانازی کە پێویستە لە ٧٠٠مین ژمارەی ڕۆژنامەی کوردستان باس بکرێت ئەوەیە کە ئەم ڕۆژنامەیە لەبەر ئەوەی کە ئۆرگانی فەرمی ڕاگەیاندنی حیزبەکەیەتی لە درێژایی مێژوویدا هەرگیز نەبووەتە مینبەری بانگەشە بۆ ئاژاوەی نێوان نەتەوەکانی نێو جوغرافیای ئێران و ئەگەریش حیزبێک یاخود دەسەڵات هەوڵی بەلارێدابردنی خەباتی کورد و شێواندنی ڕاستییەکانی داوە، داڕێژەرانی سیاسەت و بڕیاردەران و نووسەرانی ئەم ڕۆژنامە نەبوونەتە لایەنێکی گرفتەکە، بەڵکو

بەباوەڕێکی دیموکراسیخوازانەوە، پرێستیژی حیزب و نەتەوەکەیان بە زمانێکی سەردەمیانە و ئەدیبانە و دیپلۆماسییانە کە بە میرات لە ڕێبەرانی شەهیدیانەوە بۆیان ماوەتەوە، هێناوەتە بەرباس و لێکۆڵینەوەی ورد و بێلایەنیان بۆ کردوە و بەدوای ڕێگەچارەدا گەڕاون نەک ئەوەی کە گرێکە بکەنە گرێپووچکە و یاخود کوێرەڕێیەک پێشانی خوێنەریان بدەن. کاتێ دەڕوانیتە ژمارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە بێگومان لە مێژووی ئەم ڕۆژنامەدا بۆت ڕوون دەبێتەوە کە هەمیشە بانگەشە بۆ ماف و ئازادییەکانی مرۆیی و جاڕنامەی مافی مرۆڤ و دیموکراسییەت و ژیانی تەبایی و یەکسانی و عەدالەت بۆ کورد و نەتەوەکانیتر کراوە و ڕۆژنامە کوردستان سیاسەتی دەرەوەی حیزبەکەی بەرامبەر حیزبەکانیتری کوردستان و ئێران و وڵاتانیتری بە زمانێکی دیپلۆماسییانە هێناوەتە بەرباس و بۆ هەموو لایەنێکی پەیوەندیداری بە شەفافی و بەبێ دەمارگرژیی ڕاگەیاندووە.

پێگەی کاریگەریی ڕۆژنامەی کوردستان لە نێو چین و توێژەکانی نەتەوەکەیدا لە ئاستێکدایە کە هەمیشە وەکو دەربڕی هەڵوێست و سیاسەتی دەرەوەی حیزبەکەی سەیر کراوە و وتار و بابەت و هەڵوێستی ئەم ڕۆژنامەیە لەلایەن خەڵکی خۆی و پارتەکانی کوردستان و ئێران بەوردی سەرنجی دراوەتێ و خوێندنەوەی هەمەلایەنە و چروپڕی بۆ کراوە و ڕۆژنامەیەک نەبوە کە بابەت و هەڵوێستێکی لەلایەن جەماوەر و کەسایەتیگەلی سیاسی و شرۆڤەکارانی سیاسەت و ئەدیبانی کوردەوە، بەسووکی سەیری بکرێت یاخود قورساییەکەی لەبەرچاو نەگیرێت. لە خاڵەکانی شانازی ئەم ڕۆژنامەیە ئەوەیە کە گوشاری حکوومەت و لایەنێکی سیاسی کە تەنانەت یەک وشەش بەقازانجی داگیرکەری پارچەیەکی کوردستانی تێدا بنووسرێت، هەرگیز نەهاتووەتەدی. «کریس کوچرا» ڕۆژنامەنووس و نووسەری شارەزای فەرەنسی کە کتێب و نووسینەکانی لە بواری کورد و کوردستانەوە دیار و بەرچاوە و بێلایەنییەکی بۆ هەموو لێکۆڵەرێک سەلمێنراوە، لەم بارەوە لە کتێبی «بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد» باسی گوشار بۆ سەر ڕێبەری شەهید دکتۆر قاسملوو لە سەردەمی حیزبی بەعسی عێراق دەکات کە حیزبی بەعس ڕازی بووە بەوەی کە بەس وشەی «خیانەت» لە ڕۆژنامەی کوردستان-ی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ پارتێکی باشوور بنووسرێت و گوشارەکانی سەر حیزبی دیموکراتی کوردستان ئێتر نەمێنێت، بەڵام ڕۆژنامەی کوردستان و حیزبەکەی زۆر سەربەخۆ تەعامولیان کردوە و وەڵامی «نا»یان بەو داوا نابەجێیەی بەغدا داوەتەوە و دیارە باجی نەنووسینی ئەو وشەشیان لەلایەن حیزبی بەعسەوە بەسەردا سەپێنراوە.

لە گۆڕەپانی ئەمڕۆی سیاسەتدا، دەوڵەتەکان و حیزبەکان بەدوای ئەوەوەن کە لە ڕێی میدیاوە کاریگەریی خۆیان بەسەر بیروڕای گشتییدا دابنێن و جۆرە ڕکابەرییەک لەم بارەوە لە نێوانیاندا هەیە و بە هاتنی ئینتەرنێت و ماڵپەڕ و کارابوونی سۆشیالمیدیا، هەر دەوڵەت و حیزبێک لە هەوڵی ئەوەدایە ئیمپراتۆرییەکی مەجازی دابنێت و لەم ڕێگەیەوە بگاتە بەرژەوەندییەکانی خۆی لە جیهانی واقعیدا. بێگومان لەم پەیوەندییەدا زۆر پێویستە بە دوای دەرچوونی ٧٠٠مین ژمارەی

ڕۆژنامەی کوردستان، ئەم ڕۆژنامەش کاراتر و چالاکتر هەروەکو جاران لە بوارەکانی ڕێنووس و نێوەڕۆک و ڕاستگۆیی و هەوڵدان بۆ ژیانێکی ئاشتییانە پتر سەرنج و باوەڕی خوێنەر بۆ لای خۆی ڕابکێشێت و مینبەرێکی سەرکەوتوو بێت بۆ ڕاگەیاندنی سیاسەتی حیزبەکەی لە پێناو ئازادی و دیموکراسی بۆ نەتەوەی ستەملێکراوی کورد بەگشتیی و ئێران و ڕۆژهەلاتی کوردستان بەتایبەتی.

(لە ژمارەی ٧٠٠ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٢ی مارچی ٢٠١٧

سەرچاوە
Serchawe

میوانی ئەمجارەی کۆشکی ئێلیزە

هەڵبژاردنی سەرکۆماریی فەڕەنسا هەمیشە بەگرنگی‌یەکی زۆرەوە سەیر دەکرێت چونکە ئەم وڵاتە ناوەندی بڕیاری سیاسیی یەکێتیی ئەورووپایە. تاکە وڵاتی ئەم یەکێتی‌یەیە کە خاوەنی مافی ڤیتۆیە و بەهۆی پێگە ژێئۆپۆلۆتیکی‌یەکەیەوە ڕۆڵی گرنگ لە سیاسەتی ئورووپادا دەبینێت و هەروەها ئەوەی بۆ نەتەوەی کوردیش گرینگە، ئەم وڵاتە پشتیوانێکی بەهێزی خەباتی ئازادیخوازانەی نەتەوەی کوردە کە بناخەی ئەم دۆستایەتی‌یە، دەگەڕێتەوە بۆ پێوەندی شەهید قاسملوو لە گەڵ سەرۆککۆماری کۆچکردووی فەڕانسە، فرانسوا میتران.

لە هەڵبژاردنی ئەمجارەی سەرکۆماریی فەڕەنسا، یانزە پاڵێوراو بەشدار بوون کە پێنج کەسی سەرەکی‌یان بریتین لە:

١- ئێمانوئێل مەکرۆن، سەرۆکی حزبی بەرەوپێش.
٢- بنوا ئامون، پاڵێوراوی حزبی سۆسیالیست.
٣- ماریەن لۆپەن، سەرۆکی بەرەی نەتەوەیی
٤- ژان لوک ملانشۆن، دامەزرێنەری بزووتنەوەی فەڕەنسای خۆڕاگر.
٥- فڕانسوا فیۆن، پاڵێوراوی حزبی کۆماریخوازان.(١) ئەم پێنج کەسە بێجگە ئامون لە ڕاپرسییەکاندا لە سەدا بیست هەتا بیست و پێنجیان تۆمار کردبوو بەڵام لە ڕۆژی ٢٣ی ئاوریل ئەوە مەکرۆن و لۆپەن بوون کە توانیان لە نێوان ئەو یازدە کەسەدا خۆ بگەیەننە خولی دووەم بۆ یەکلایی بوونەوەی هەڵبژاردنی سەرکۆماری.

چاودێرانی سیاسی فەڕەنسا هەندێ جار دەستەواژەی "کۆماری شەشەم"(٢) بەمەبەستی گرنگیپێدان بەم خولەی هەڵبژاردن بەکار دێنن چونکە هەڵبژاردنێکە سەرکۆماری ئێستا خۆی دووبارە نەپاڵاوتووە و لە نێو بەربژێرەکاندا نیە. پاش شەست ساڵ کەسێکی وەکو مەکرۆن لە سەرووی ڕاپرسییەکانەوەیە کە خۆی لە ڕاست و چەپدا نابینێتەوە، بریتانیا لە یەکیەتیی ئورووپا نەماوە و ڕاستی توندڕەویش هەمان بانگەشەی جیابوونەوە لە یەکیەتیی ئورووپا دووبارە دەکاتەوە، ئابووری فەڕەنسا پێویستی بە هەوڵێکی جیددیە و باسی پەناخوازان و چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ ئیسلامی سیاسی لە فەڕەنسا کاریگەریی بەسەر وڵاتانی تری یەکیەتیی ئورووپا دادەنێت و خاڵی گرنگی سیاسەتی نێودەوڵەتیش کە ئایا فەڕەنسا لەگەڵ بەرەی ڕۆژئاوا و ئەمریکا دژی رووسیا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەتایبەت دۆخی سووریا چ هەڵوێستێکی دەبێت؟ لەم هەڵبژاردنە دیاری دەکرێت.

فەڕەنسا لە نێوان لیبراڵ و ڕاستی توندڕەودا

لە کاتێکدا گۆڕەپانی سیاسی فەڕەنسا خۆی بۆ ئەوە ئامادە دەکرد کە فڕانسوا فیۆن-ی کۆماریخواز ببێتە سەرکۆمار و بەپێی ڕاپرسییەکان لەسەرووی هەموو پاڵێوراوەکانەوە بوو بەڵام لەناکاو دۆسیەیەک لەو درایە مەحکەمە و بێ ئەوەی ئاکامەکەی دیار بێت میدیای لێ ئاگادار کرایەوە و لەم بەرەبەری هەڵبژاردنەدا کاریگەریی نەرێنی لەسەر لایەنگریی لە فیۆن دانا و ڕێگەی بۆ مەکرۆن و لۆپەن خۆشکرد.

* **مەکرۆن** Emmanuel Jean-Michel Frédéric Macron، لەدایکبووی ٢١ - ١٢ - ١٩٧٧ ماستەری فەلسەفەی هەیە و ساڵی ٢٠٠٤ لە قوتابخانەی بەرزی ئیدارە و ئەعمالی دەوڵەتی، کە زۆربەی سیاسەتمەداران و کارگوزارانی وڵات لەوێ خوێندوویانە، خوێندنی تەواو کردووە و چاودێر و سەرمایەگوزاری بانکێک بووە. لە ساڵی ٢٠٠٦ هەتا ٢٠٠٩ ئەندامی حزبی سۆسیالیست بووە و لە ٢٠١٤ هەتا ٢٠١٦ وەزیری ئابووری بووە و پاشان خۆی حزبێکی داناوە و ئامادەکاریی بۆ پاڵاوێراویی سەرکۆماریی وڵاتەکەی کردووە. ناوبراو هەرچەند ئەوکاتەی ئەندامی حزبی سۆسیالیست بووە لەگەڵ کۆتلەی "ڕێگەی سێهەم" بوو بەڵام چاودێرانی سیاسەتی ئەورووپا، مەکرۆن بە کەسێکی سۆسیال لیبراڵ و هەندێکیش بە سۆسیال دیموکراتی وەسف دەکەن. خۆیشی لە دیمانەیەکی لۆمۆند لە ساڵی ٢٠١٥ خۆی بە کەسێکی لیبراڵ پێناسە دەکات و لە گوتارەکانیدا پشتگیریی لە بازاڕی ئازاد دەکات.

مەکرۆن هەر بەوجۆرەی کە لە سیاسەتی ئابووریدا شەفافە لە سیاسەتی دەرەوەشدا زۆر ڕاشکاوانە ڕای خۆی دەردەبڕێت و لە فێوریەی ٢٠١٧ لە دیمانەیەکی لەگەڵ دەیلی تێلێگراف سەبارەت بە ئێستێعماری ئەلجەزایەر بەدەست فەڕەنساوە بە

“جینایەتی دژی مرۆڤایەتی” ناساند و ئیدانەی کرد و لە پڕوپاگەندەکانی هەڵبژاردنیشدا لە ئاوریلی ٢٠١٧ سەبارەت بە سووریا پشتیوانی خۆی بۆ دەستێوەردانی سەربازیی ڕاگەیاند. دەربارەی مانەوەی فەڕەنسا لە یەکیەتیی ئوورووپا بەهیچ شێوەیەک رازی نییە لەبارەی چوونەدەری فەڕەنسا لەو یەکیەتییە. ئیمانوئێل مەکرۆن کە کوڕی دایک و باوکێکی پزیشکە بە دروشمی “فەڕەنسا دەبێ بۆ هەمووان هەلی سەرکەوتن بێت” هاتە نێو گۆڕەپانی هەڵبژاردنەوە و پلانی سەرکۆماریی خۆی بە "پلانێک بۆ دروستکردنی فەڕەنسای نوێ" ڕاگەیاند.

* **ماریەن لۆپەن** Marion Anne Perrine Le Pen لەدایکبووی ٥ - ٨ - ١٩٦٨، پاڵێوراوی حزبی ڕاستی توندڕەوی "بەرەی نەتەوەیی" یاسای خوێندوە و لە تەمەنی ١٨ ساڵییەوە ئەندامی حزبەکەی باوکی واتە بەرەی نەتەوەیییە و لە ساڵی ٢٠١١ لەجێی باوکی دانیشت. ناوبراو لە ساڵی ٢٠٠٤ەوە نوێنەری پارلەمانی ئورووپایە. ژان ماری لۆپەنی باوکی، لە ساڵی ١٩٧٤ەوە هەتا ٢٠٠٧ پێنج جار پاڵێوراوی سەرکۆماری بووە و دەنگی نەهێنابۆوە ئیتر ئەم بەرپرسیاریەتییەی بە کچەکەی دا. هەڵبژاردنی ٢٠١٧ی سەرکۆماریی فەڕەنسا، سێهەم جارە کە ماریەن لۆپەن بەشدارە و ئەوەی ناوبراوی جیاواز لە پاڵێوراوانی تر، نواندووە؛ بیروڕای ڕاستی توندڕەوانەیەتی.

ماریەن لۆپەن لە کەمپەینێکی نێوخۆیی حزبەکەیدا لە ١٠ - ١٢ - ٢٠١٠ لە شاری لیۆن، نوێژخوێندنی موسڵمانان لە شەقامەکانی فەڕەنسای بە داگیرکاریی وڵاتەکەی لە جەنگی جیهانیی دووەم بەدەست ئەڵمانییەکان شوبهاند. ئەم وتەیەی ناوبراو هەم کێشەی لە نێوان سیاسەتمەدارەکان و هەمیش لە نێو ناوەندەکانی مافی مرۆڤ و گرووپەکانی ئیسلامی نایەوە و پاشانیش لە دادگە مەحکووم کرا. لۆپەن کە نایشارێتەوە لەگەڵ مسکۆ و خاوەنی کۆشکی کرێملین واتە ڤیلادیمێر پوتین نزیکە لە دیمانەیەکی لەگەڵ تەلەفزیۆنی راشاتودەی لە ٢٩ - ٦ - ٢٠١٥ دەربارەی سیاسەتی دەرەوەی یەکیەتیی ئورووپا وتی: "یەکیەتیی ئورووپا کۆنترۆڵی سیاسەتی دەرەوەی خۆی بەقازانجی ئەمریکا لەدەست داوە... ئێمە لە ژێر کاریگەریی واشنگتۆن تووشی هەڵەی گەورە بووین کە خراپترینەکەی سووریا بوو". ئەو دەربارەی دۆخی سووریا لایەنگریی ڕووسیایە و دەربارەی ئەفغانستانیش ڕای وایە کە دەبێ سەربازەکانی فەڕەنسی بکشێنەوە. هەروەها بانگەشەی ئەوە دەکات کە پێویستە سنوورەکانی فەڕەنسا دابنرێتەوە و لە یەکیەتیی ئەورووپا و یۆرۆش جیا بێتەوە.

کۆچبەران و توندڕەویی ئیسلامی و هەڵبژاردنی فەڕەنسا

کار، تەناهی و جیهانیبوون لە تەوەرەکانی هاوبەشی پڕوپاگەندەی پاڵێوراوانی سەرکۆماریی فەڕەنسا بوون بەڵام ئەوەی زیاتر زەق بوو و میدیاکانی بەخۆوە سەرقاڵ کردبوو باسی ئەو کۆچبەرانەیە کە بۆ وەرگرتنی مافی پەنابەریی ڕوو لە

فەڕەنسا دەکەن. بەپێی دەستووری فەڕەنسا دووچاوەگی بەهۆی نەژاد و ئایین هەروەها سەرژمێریی حەشیمەتی وڵات لەسەر بنەمای نەژاد و ئایینەوە قەدەغەیە.

پاش هێرشی تیرۆریستی "شارلی ئێبدۆ" و تیرۆری حەوت ڕۆژنامەنووس بەدەست ئەو تیرۆریستانەی کە ڕەچەڵەکی عەرەبی موسڵمانیان هەبوو(٣)، بابەتی کۆچبەران یان ئەو هاووڵاتییانەی کە ڕەچەڵەکی وڵاتانی تریان هەیە یەکێک لە باسگەلی سەرەکی پڕوپاگەندەی پاڵێوراوانی هەڵبژاردنە، کە دەیانەوێ سەرنجی دەنگدەر بۆ لای خۆیان ڕابکێشن بەڵام ئەم سەرنجڕاکیشانی دەنگدەرە بەشێوازی جۆراوجۆرە. بۆ نموونە پاڵێواراوێک دەڵێت پێویستە کەڵک لەو کۆچبەرانە وەربگیرێت و پاڵێوراوێکیش دەڵێت هەر نابێ ڕێگەی وڵاتیان پێ بدرێ و ئەوەشی مافی مانەوە و ژیانی هەیە، لێی بسەندرێتەوە. فەڕەنسا بەهۆی ئەوەی هەندێ وڵاتی ئیسلامی وەکو ئەلجەزائیر و مەراکش و.. پێشتر ژێردەستەی بوون و هەنووکە سەفەری ئەو وڵاتە عەرەبی- ئەفریقیانە بۆ فەڕەنسا ئاسانە گرفتێکە کە ڕووبەڕووی بووەتەوە و بەپێی هەندێ ئامار لەسەدا بیست و پێنجی دانیشتووانی فەڕەنسا لەخۆ دەگرن و توندوتیژی و هەروەها ڕووداوگەلی تیرۆریستیش پتر لە ئەستۆی ئەوانە.

لە بەشێک لە پڕوپاگەندەکانی هەڵبژاردن باسی ئەوە دەکرێت کە بەهۆی ئەو نافەڕەنسیانەوەیە کە بێکاری هەیە بەڵام باسی ئەوە ناکرێت کە ئەو کارە سەختەی ئەو بەشەی حەشیمەتی فەڕەنسا خۆی لێ دەدات، فەڕەنسییەکان خۆی لێ نادەن و هەروەها هەندێ کۆمپانیای زەبەلاحی فەڕەنسیش بەکەڵکوەرگرتن لە یاساکانی ئورووپا بۆ خۆدزینەوە لە باج ڕوو لە پۆلەند (لهستان) دەکەن و هەروەها هێزی کاری ئەوێ هەرزانتریشە بۆیان. نژادپەرستی لە فەڕەنسا زیاتر لە کاتێکدا باسی لێوە دەکرێت کە باری ژیان و ئابووری خەڵک لاوازە یاخود بەوپێیە نییە کە چاوەڕوان دەکرا. خاڵی جێی سەرنج لەوەدایە ئەو شوێنانەی کە ماریەن لوپەن دەنگی هێناوەتەوە، شار و ناوچەی بچووکن کە خەڵک لە داهاتووی ژیانی ئاسوودەیی و تەناهیی خۆی دەترسێت و دەنگدەرانی ئیمانوئێل مەکرۆن زیاتر لە شارە گەورەکان.

بێگومان بوونی دیموکراسییەکی ڕەها باشترین کەشە بۆ توندڕەویی ئیسلامی کە سەلەفییەکان لە فەڕەنسا زۆر باش کەڵکی لێوەردەگرن. هێز و جەماوەری بۆ کۆدەکەنەوە و بەهۆی لاوازیی ئابووریی فەڕەنسا ڕێکخستنی بەقوووەتی خۆیان لە هەموو شارەکاندا گەشە دەدەن و ئەوەی دەتوانێ پێشگیریی لەم دۆخە بکات تەنیا پەروەردەیەکی تۆکمە و ڕێکوپێکە کە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگە وشیار بکاتەوە. چونکە بێگومان هەم تەشەنەی سەلەفیگریی لە فەڕەنسا و هەمیش لە بەرامبەریدا نژادپەرستی، هەڕەشەیەکی سەرەکین بۆ دیموکراسییەت و ئازادی.

"فەڕەنسایەکی چوار لەت" و گرفتەکانی مەکرۆن بۆ سەرکۆماریی

ئاکامی هەڵبژاردنی خولی یەکەمی سەرکۆماری فەڕەنسا لە ڕوانگەی کۆمەڵناسیشەوە زانیاریی نوێی کەشی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەم وڵاتە دەردەخات. ژێرۆم جێفرێ بەڕێوەبەری ناوەندی لێکۆڵینەوە و ناسینی بیروڕای گشتیی فەڕەنسا لە دیمانەیەکدا لە لۆمۆند، لەمبارەوە ڕای وایە کە ئەم هەڵبژاردنە فەڕەنسای کردوەتە چوار بەشەوە. ناوبراو لە چوارچێوەی کۆمەڵناسی هەڵبژاردندا بەمجۆرە باسی لێکۆڵینەوەکەی خۆی دەکات: "فەڕەنسای یەکەم ئەو فەڕەنسییانەن کە لە شار ئەژین، چینی دەوڵەمەندی کۆمەڵگەن، خوێندنی بەرزیان تەواو کردوە، زۆربەیان دەنگیان بە ئێمانوئێل مەکرۆن داوە. فەڕەنسای دووەم ئەو فەڕەنسییانەن خوێندنی بەرزیان تەواو کردووە و چینی دەوڵەمەندیشن، خانەنشینن، ئەوان زۆربەیان دەنگیان بە فرانسوا فیۆن داوە. بەشی سێهەم ئەو گەنجانەن لە دەوروبەری شارەکاندا دەژین و چینی مامناوەندن و دەنگیان بە ژان لوک ملانشۆن داوە. فەڕەنسای چوارەم ئەو فەڕەنسییانەن کە لە گوند و شارە بچووکەکاندا دەژین و دەنگیان بە ماریەن لۆپەن داوە. "ئێمانوئێل مەکرۆن لە پاریس ٣٤٫٨٣% و ماریەن لۆپەن لە پاریس ٩٩،٤% دەنگی هێناوەتەوە"(٤).

گرفتەکانی مەکرۆن پاش سەرکۆماریی، ڕاکێشانی سەرنج و ڕەزایەتی ئەم فەڕەنسا دابەشبووە نییە بەڵکو حزبەکەی خۆی کە فریای ئەوە نەکەوتووە بەتەواوی بیرۆکەکانی خۆی تێدا بهێنێتە ئاراوە و کۆتلە و بیری جۆراوجۆری تێدایە، هەتا چەند دەتوانێت پشتگیریی لێ بکات؟ سەرکۆمار کاتێک دەتوانێت پلانەکانی خۆی سەربخات کە پەرلەمانیشی بەدەستەوە بێت بەڵام ئەو لایەنانەی کە لە پڕا ماکرۆن گۆڕەپانی لێ بردنەوە، زەحمەتە بهێڵن پەرلەمانیش لەدەست بدەن. گلەیی کۆماریخوازان لە مەکرۆن ئەوەیە هەم کەسایەتی‌یەکی سیاسی نییە و هەمیش سیاسەتمەداری بەناوبانگی بە دەورەوە نییە. ئەوان دەڵێن پلانەکانی بۆ بەڕێوەبردنی وڵاتێکی گرنگ و گەورەی وەکو فەڕەنسا ورد و شەفاف نییە. لە بەرامبەریشدا لایەنگرانی مەکرۆن دەڵێن لە نەبوونی ئێمەدا ئوروپایەکی لاواز دێتەدی کە مەترسییە بۆ ئەورووپا و فەڕەنسا و ئاشتی جیهانی، ماریەن لۆپەن دەیەوێت لە یەکیەتیی ئورووپا نەمێنێت و هەروەها ئەوان دەڵێن فەڕەنسا نابێت بەرامبەر کێشە و قەیرانگەلیی نێودەوڵەتی خۆی تەریک بخاتەوە چونکە زلهێزەکانی‌تر پلانەکانی خۆیان جێبەجێ دەکەن و ئەوە ئێمەین کە دەتوانین کاریگەر بین لە پاراستنی هاوسەنگیی هێزی نێودەوڵەتی. ریچارد هاس(٥) سەرۆکی ئەنجوومەنی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا لە نووسینێکیدا لە ماڵپەڕی project syndicate دەربارەی هەڵبژاردنی فەڕەنسا کە زۆر بە گرنگ وەسفی دەکات و پێشنیاری خۆیشی دەربارەی دۆخی فەڕەنسا و هاوپەیمانێتیی ئەمریکا لەگەڵ یەکیەتیی ئورووپا بۆ ترەمپ دێنێتەئاراوە؛ ڕای وایە "سیاسەتەکانی پوتین بۆ یەکیەتیی ئورووپا زیانی بەدواوە بووە" و هەروەها بە شەفافی وشیاری دەداتە سیاسەتمەدارانی ئورووپا بەتایبەت فەڕەنسا و دەڵێت: "ئەوەی لە ئورووپا ڕوو دەدات دەتوانێ سەقامگیریی و چارەنووسی

جیهان بخاتە ژێر کاریگەریی خۆیەوە". بۆیە فەڕەنسا لەم قۆناغەدا پێویستی بە سەرکۆمارێکە بتوانێت لە یەکیەتیی ئورووپادا بمێنێتەوە و بەهەبوونی ئابوورییەکی بەهێز هەروەکو جاران ناوەندی قەراری سیاسی ئورووپا بێت.(٦)

١- شەش کەسەکەی تر بریتی بوون لە: خاتوو ناتالی ئارتۆد پاڵێوراوی حزبی خەباتی کرێکاران. فڕانسوا ئاسێلیتۆ ڕێبەری یەکێتیی خەڵکیی کۆماریخوازان. ژان لاسال لە حزبی بەرخۆدان. ژاک شمیناد ڕیبەری حزبی یەکگرتن و پێشکەوتن. فیلیپ پوتو پارتی دژی سەرمایەداری. نیکۆلا دوپو ئانیان لە DLF.

٢- مێژووی سیاسی فەڕەنسا بە پێنج قۆناغی کۆماریی دابەش کراوە کە قۆناغی یەکەم سەردەمی دەسەڵاتدارێتیی شارل لویی ناپلیۆنی سووەمە کە لە ١٨٤٩ز هەتا ١٨٥٢ز بەناوی سەرکۆمارەوە دەسەڵاتی بەدەستەوە بوو، لە ١٨٥٢ەوە هەتا ١٨٧٠ بەناوی ئیمپراتۆرەوە دەسەڵاتی بەدەستەوە بوو. بەگشتیی هەتا ئێستە فەڕەنسا ٢٤ سەرکۆماری بەخۆوە دیتووە.

٣- برایانی سەعید و شەریف کواشی، ئومیدی کولیبالی.

٤- پاتریک ڕۆژێ، لۆمۆند، ٢٤ - ٤ - ٢٠١٧

٥- Richard N. Haass, President of the Council on Foreign Relations, previously served as Director of Policy Planning for the US State Department (2001-2003), and was President George W. Bush's special envoy to Northern Ireland and Coordinator for the Future of Afghanistan.

٦- ئەم بابەتە پاش خولی یەکەمی هەڵبژاردنی فەڕەنسا نووسراوە.

(لە ژمارەی ٧٠٣ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٧ی مای ٢٠١٧

سەرچاوە Serchawe

١٧ی جۆزەردان و «کوردستان و کورد»

تاران ١٧ی جۆزەردان

ئەگەر پێش ڕووداوی ١٧ی جۆزەردانی تاران وێنەیەک یان هەواڵێک باسی لە هەبوونی داعش لە تاران بکردایە بێگومان میدیاکانی تاران بەدرۆیان دەخستەوە و میدیاکانی جیهانیش بەگومانەوە سەیریان دەکرد، بەڵام ڕووداوی ١٧ی جۆزەردانی تاران و هێرشی داعش بۆ دوو شوێنی مەبەستدار لە ئێران، بوونی داعشی لە تاران پشتڕاست کردەوە.

لەم ماوەیەدا خوێندنەوەی جۆراوجۆر بۆ ئەم ڕووداوە کراوە و هەر کۆتلەیەکی نێو دەسەڵاتی تارانیش لە ناوەندگەلی تەناهییەوە بگرە هەتا باڵەکانی ڕێژیم هەوڵی داوە، بەسوودی خۆی دژی لایەنی بەرامبەری بەکاری بێنێ. دیارە لە هەر ئەگەر و خوێندنەوە و ململانێیەکدا نابێ ئەوە لەبیر بکرێ کە ئەو ڕووداوە لە ڕاستیدا زەبر و شۆک و هێرشێکی گەورە بوو بۆ سەر ئەو تارانەی کە فەخری وڵاتێکی ئارامی بەسەر خەڵکدا دەبەخشییەوە و لە وەڵامی هەر داخوازیەکی ئابووری و سیاسی و مەدەنیدا دەسەڵاتدارانی تاران، ئەوەیان بەچاوی هاووڵاتییاندا دەدایەوە کە بێدەنگ بن، ئەوە نییە لەم گۆمە شڵەقاوەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، ئێران بێ قڕە و بێ گرفتە و ژیانتان پڕە لە ئاسوودەیی و تەناهی و دوورن لە شەڕ و تەقینەوە و تیرۆر.

سەرکردەکانی سوپای قودسیش بۆ ئەوەی ئێران لەو ئاگرەسوورە بەدوور بگرن کوڕی خەڵکیان لە پاکستان و ئەفغانستانەوە

هەڵدەفریواند و لە سووریە بەکوشتیان دەدا و چاوپۆشیشیان لە چوونی لاوانی وڵاتەکەی خۆیان بۆ ریزی تاقمگەلی توندڕەوی ئیسلامی لە عێراق و سووریە دەکرد. واتە ئەو وزەی کە دەبوایە سەرفی ئارامی ناوچەکە و نەهێشتنی تیرۆر و شەڕی ماڵوێرانکەریی عێراق و سووریە بکرایە لەلایەن داڕێژەرانی سیاسەتی سەرەکیی ئێرانەوە سەرفی خۆشترکردنی ئاگرەکە بۆ گەیشتن بە نەخشەی دڵخواز یان واقعبینانەتر بڵێین بۆ پاوانخوازیی ئێران لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەکرا و ئێستەش هەر درێژەی هەیە. عێراق و سووریە و لوبنان و یەمەن و بەحرێن، ئێران تەنیا پشتیوانی سیاسییان لێ ناکا، بەڵکو حەسەن نەسروڵڵا بەڕاشکاوی ڕایدەگەیەنێ کە هەتا ئێران پارە و چەکی هەبێ ئێمەش پارە و چەکمان دەبێ.

لە درێژەی هەواڵی داعش لە تاران، ئەوەش هاتبوو کە داعشییەکان ئێرانین. ئەم بەشەی هەواڵەکە پتر سەرنجی بینەران و خوێنەرانی بۆ لای خۆی ڕاکێشابوو. واتە داعشە ئێرانییەکان، هێرشیان کردووەتە سەر پێتەختی وڵاتەکەی خۆیان. نێوەڕۆکی هەواڵەکە لە مانشێتەکە سەرنجڕاکێشتر بوو. چۆن دەکرێ ئاکامی نێزیک بە چل ساڵ دەسەڵاتدارەتیی «ویلایەتی فەقیە» ببێتە ئەوەی کە لاوی وڵاتێک بڕواتە نێو ریزی توندڕەوترین و تیرۆریستترین ڕێکخراوی ناوچەکە و لە پێتەختی وڵاتەکەی خۆیشیدا خۆی بتەقێنێتەوە؟

دەسەڵاتدارەتیی «ویلایەتی فەقیە» بە درێژایی ئەم ساڵانە هەموو جومگەکانی دەسەڵاتی بەدەستەوە بووە، لە دیاریکردنی سەرکۆمار و وەزیرەوە بگرە هەتا سوپاسالارەکانی ئەرتش و پاسداران، لە بەرپرسانی ئەمنییەوە بگرە هەتا دیاریکردنی مەلای مزگەوتەکانی شار و گوندەکانی ئێران. بۆیە نێوەڕۆکی هەواڵەکە لە میدیاکاندا دەنگدانەوەیەکی بەرینی لێ کەوتەوە و شرۆڤەکارانی ناچار بە خوێندنەوەیەکی قووڵتر لە دەسەڵاتداریتیی ئەشکەنجە و ئێعدامی ئێران کرد.

١٧ی جۆزەردان لە ململانێی باڵەکانی ڕژیمدا

ئاستی ململانێی باڵەکانی ڕژیم لەو ڕۆژەدا بەجۆرێک بوو کە هێرشەکەی داعش بۆ تاران لەبیرکرابوو، چونکە باڵەکانی ڕژیم خەریکی هەڵڕشتنی کۆنەڕقەکانیان بوون دژی یەکتر. هەرکامەیان بەجۆرێ ئەویتریانی بەکەمتەرخەمی و هۆکاری ئەم دۆخە ناو دەبرد. کار گەیشتبووە ئاستێ کە هەندێ خەڵکی بێلایەنی دووباڵەکە بانگەشەی ئەوەیان دەکرد «ئێمە هەموومان بەیەکەوەین» و جارێ کاتی ئەم پاکانەحیسابانە نییە.

لایەنگرانی مەحموود ئەحمەدینەژاد لە کاناڵی تێلێگرامی خۆیاندا نووسیان «کاتێک لە سنوورەکانی ئیسرائیلەوە بێین و لە تاران دابنیشین، دیارە کە دەبێ لەگەڵ ئیسرائیل لە نێو پارلمان شەڕی دەستەویەخە بکەین». ئەحمەد تەوەکولی لە

کەسانی ناسراوی ئەو باڵە لە تویتێکدا نووسیبووی «کاتێ هەواڵی هێرشی داعش، ئەم خوێنرێژە کۆنەپەرستانەی پەیڕەوی ئیسلامی ئەمریکیم بیست، گوتم چاوی ئاغای کەرباسچی و هاوڕێیانی روون. ڕۆحی شەهیدانی بەرگریکاری حەرەمیش شاد». گرووپێکی دیکەی ڕاستەکان لە سۆشیالمیدیا بۆ لایەنگرانی ڕوحانی بە تانەوتەشەرەوە نووسیبوویان «ئەگەر دەستگیرتان کردن ئێعدامیان مەکەن» و کاناڵی سوپای قودس لە تێلێگرام قسەیەکی خامنەیی نووسیبوو «ئەگەر بەرگریکارانی حەرەم نەبوایەن، دەبوایە لە کرماشان و هەمەدان لەگەڵ داعش شەڕمان بکردایە».

باڵی ڕاستی نێودەسەڵاتی ئێران کە بە باڵی عەلی خامنەیی ناو دەبرێن پاش ئەو شۆکەی لە تەناهیی تاران کەوت، گورجوبڕ ناوی بکەرانی دوو هێرشەکەی تارانی کە زۆربەیان کورد بوون، بە میدیاکان ڕاگەیاند و لە سۆشیالمیدیاوە بەتوندی هێرشیان کردە ڕۆژی دیاریکردنی ڕیفراندۆم لە باشووری کوردستان. ئەوان هەوڵێکی زۆریان دا کە کورد بەتیرۆریست پێناسە بکەن و هەزاران شەهیدی باشووری کوردستان و ڕۆژئاوای کوردستان لە شەڕی دژی داعش لە یاد و بیرەوەری خەڵکی جیهان و بەتایبەتیش ئێران، ببەنەوە. ئەم باڵە هەوڵێکی ئەمنی و میدیایی دا کە خۆی بەرەو سەرکوتی کوردستان ئامادە بکا.

باڵی چەپی نێودەسەڵاتی ئێران کە ئێستە حەسەن ڕوحانی سەرۆکایەتی‌یەکەی وەئەستۆ گرتووە لە دەستێوەردانی سوپای پاسداران لە سیاسەتی دەرەوەی وڵات و پاوانکردنی جومگەکانی ئابووری و داهاتیی ئێران بەگلەییە و ڕایان وایە پاش ئەوەی باڵی ڕاست نەیتوانی ئیبراهیم ڕەئیسی بکاتە سەرکۆمار، ئەم شکستە قبووڵ ناکا و دەیانەوێ بەهەر بیانوویەک بێ دۆخی نێوخۆیی ئێران ئەمنی بکەن. لە ناردنی سوپای پاسداران بۆ قەتەرەوە بگرە هەتا هێنانەگۆڕیی ئەم دۆخەش لە تاران بۆ ئەوەیە کە نەیاران و جیابیران وەکو ساڵانی پێشوو پاکتاو بکەن و نەهێڵن ڕوحانی ئەم چوار ساڵە پلانەکانی خۆی جێبەجێ بکا. باڵی چەپ کە بەگومانەوە دەڕوانێتە ڕووداوەکەی ١٧ی جۆزەردان و ڕوحانی ڕاشکاوانە گوتی هەرکات وڵات (دیارە بەقسەی ئەو) «بەرەو دیموکراسی» دەڕوا تاقمێک ئەم ڕووداوانە دەخوڵقێنن. ئەم لێدوانە تووڕەیی خامنەیی زیاتر کرد، بەشێوەیەک ناوبراو بەئاشکرا نەیتوانی خۆی کۆنترۆڵ بکا و فەرمانی «آتش به اختیار»ی بە لایەنگرانی دا.

بەپێی ڕاپرسییەکی کاناڵی تێلێگرامی «ئامەدنیوز» کە ناوەندەکەی لە فەڕانسەیە، ٦٣%ی بەشداربووانی ڕاپرسی‌یەکە ڕایان وایە هێرشەکەی تاران، داعش نەیکردووە. کەم نەبوون ئەو تارانیانەی لە ئەکاونتەکانی فەیسبووک و کاناڵەکانی تێلیگرام، زیاتر لەوەی هەواڵی ڕووداوەکەی تاران بڵاو بکەنەوە نوکتەیان لەسەر بڵاو دەکردەوە و دەنگۆی «کودتای سپای پاسداران دژی ڕوحانی» لە زۆر نووسیندا دەبینرا. هەندێ چاوەدێر بەکودتاکەی تورکیەیان دەشوبهاند و دەیانگوت هەر بەوجۆرەی ئۆردۆغان ئاگای لە کودتاکە بوو و دواتر بەقازانجی خۆی بۆ گەیشتن بە مەبەستەکانی بەکاری هێنا، بەشێک لە

دامودەزگای ئەمنیی ئێرانیش ئاگادار بوون و بۆ مەبەستی سیاسی خۆیان بەکاری دێنن و نموونەش تەقینەوەکەی ٣٠ی جۆزەردانی ١٣٧٣ (٢٠ی ژوونی ١٩٩٤)یان وەکو بەڵگە دەهێنایەوە کە پاش کوژرانی خەڵکێکی بێتاوانی زۆر، لە گرتنی سەعید ئیمامیدا لە سەردەمی سەرکۆماریی محەمەد خاتەمی ئاشکرا بوو تەقینەوەکەی مەزاری ئیمام ڕەزا لە شاری مەشهەدی ئێران، کاری ئیتلاعاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بووە.

٣ - ١٣ - ٢٠١٤ کوردستان و کورد

میدیاکانی کۆماری ئیسلامی و سۆشیالمیدیاکانی دەسەڵاتی تاران، هەڵمەتێکی بەرفراوانیان بۆ چاندنی تۆوی دووبەرەکی و نەفرەت دژی کورد، بەهۆی کوردبوونی داعشییەکانی ڕووداوی تاران، دەست پێکردبوو. ئەوان دەیانویست ئەم بیانووە بۆ هێرشی سەر ڕیفراندۆمی باشووری کوردستان و سەرکوتی دەنگی ئازادیخوازیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەکار بێنن و کەس نەبوو لێیان بپرسێ ئەم ساڵانەی داگیرکردنی کوردستان لەلایەن ڕژێمی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامییەوە کە هەزاران کوردی ئازادیخواز بەدەستی نەتەوەکانیتری ئێران شەهید بووە بۆ هەرگیز کورد ئەوەی بەوجۆرە لێک نەدایەوە و نەیکردووەتە شەڕی مەزهەبی و نەتەوەیی بە دژی مەزهەب و نەتەوەکانی دیکەی ئێران؟

بێگومان ئەوەی لە میدیاکاندا ئەو بیانووانەی وەدرۆ خستەوە و پیلانەکانی سوپای پاسدارانی پووچەڵ کردەوە و پاش ڕووداوی هێرشەکەی ١٧ی جۆزەردان، بووە مانشێتی سەرەکی؛ ڕاپۆرتێکی ڕێکەوتی ٣ - ١٢ - ٢٠١٤ لە ماڵپەری «کوردستان و کورد»ی حزبی دیموکراتی کوردستان بوو.

ئەم ڕاپۆرتە کە ئەسقەزا بەزمانی فارسیش بوو، باسی دۆخی گشتیی و تەناهیی شاری پاوە و هەورامانات دەکرد و لە بەشێکی ڕاپۆرتەکەدا باسی چالاکیی ئەندامانی داعش دەکا و هەروەها بۆ بەڵگەمەندبوونی ڕاپۆرتەکە ناوی چەند کەسێکیش هاتووە کە یەکیان «سریاس سادقی» هەمان سەرپەرەستی تیمەکەی داعشە لە هێرشەکەی سەر پارلمانی ئێران لە تاران.

ئەم ڕاپۆرتە سەلماندی کە خەباتی ئازادیخوازانەی کورد لە ڕۆژهەڵات بەهەمان شێوە کە ساڵانێکە دژی کۆماری ئیسلامی لە شەڕ دایە، لە هاتنی داعشیشەوە بۆ ناوچەکە لە خەبات دژی ئەوانیش غافڵ نەبووە. چونکە ئەو دەستئاوەڵاییەی ئەندامگیریی داعش لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ناکرێ لە چاوی سیخوڕەکانی ئیتلاعات و سوپای پاسداران بەدوور بێ. کاتێ ناوەندەکانی سەرکوتگەری ئیتلاعات و سوپای پاسداران، وێبلاگنووسێ کە ڕستەیەکی دژی ئایەتوڵاکان نووسیوە، دەگرن و ئەشکەنجە و زیندانی دەکەن یان کەسێک هەر لە شاری پاوە بەهۆی نووسینی کۆمێنتێک لە فەیسبووک دوو ساڵ و نیو

زیندانی دەکرێ؛ ئەم چالاکییە ئاشکرایەی داعش کە هەتا نووسینی ئەم دێڕانە هێشتا درێژەی هەیە بێگومان ناکرێ هەروا بەئاسانی و بێڕامان و تێفکرین سەیر بکرێ.

کاتێک کۆماری ئیسلامی ئێران سەرکردەیەکی دیپلۆمات وەکو د.قاسملوو لەسەر مێزی دانوستان و سەرکردە ئایینیەکانی وەکو ناسر سوبحانی و ئەحمەد موفتیزادە شەهید دەکا و، ڕێگە لە هەر جۆرە جموجۆڵێکی مەدەنیانە لە نێوخۆی وڵات دەگرێ؛ لێکۆڵەرانی سیاسی و شرۆڤەکارانی دۆخی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و لە سەرووی هەموویانەوە خودی خەڵکی کوردستان ناهەقیان نییە هەم بە گومانەوە بڕواننە هەواڵە پڕپارادۆکسەکانی ١٧ی جۆزەردان و هەمیش بەگومانێکی زیاترەوە بڕواننە ئەو لایەنانەی بەئاشکرا و بێ گرفت بە بەرچاوی ئیتلاعات و سوپاوە ئەندامگیریی بەناوی کوردایەتی یاخود مەزهەبیگەرییەوە دەکەن.

ڕەوتە ئیسلامیە بناژۆخوازەکان و هەروەها سەلەفییە جیهادیەکان ئێستاکە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کاران و هەندێ ناوەندی دەسەڵاتیشیان لەسەر ئیزنی ئایەتوڵڵاکان بەدەستەوەیە و بەناوی کاری خێرخوازییەوە پارە کۆدەکەنەوە کە پێویستە خەڵک بە وشیاریەوە لەو چالاکیانە بڕوانێ کە خروجییەکەی چوونەڕیزی داعشە لە عێراق و سووریە.

پاش پووچەڵکردنەوەی پیلانی کۆماری ئیسلامی ئێران لەلایەن «کوردستان و کورد»ەوە، ئەرکی ڕاگەیاندنی ئەم میدیایە قورستر بووە. میدیای کوردی و هەروەها میدیاکانی بی بی سی، دەنگی ئەمریکا، بەشی عەرەبی ماڵپەڕی ئەلعەرەبیە، گویا نیوز و زۆر سایتی تری فارسی و بیانی ڕاپۆرتەکەی ٢٠١٤ی «کوردستان و کورد»یان وەکوو بەڵگەیەک بۆ بێبەرییبوونی کورد لە بیرۆکە و حەرەکەی داعش باس کرد. بۆیە پێویستە میدیاکانی حزبی دیموکراتی کوردستان بەشێک لەو ڕاپۆرتانەی کە بەدەست ڕێکخستنەکانی ئەم حزبە دەگات بڵاوی بکەنەوە و خەڵک لە زانینی ڕاستییەکان بێبەش نەبن و بێگومان لەم شەڕی میدیاییەدا ئەو کەسە دەیباتەوە کە ڕاستی و دروستی لەکاتی گونجاوی خۆیدا بە خەڵک ڕادەگەیەنێ.

(لە ژمارەی ٧٠٤ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٢ی جوونی ٢٠١٧

سەرچاوە Serchawe

دیپلۆماسیی سەربەخۆیی

هەروەک لە مانشێتەکەڕا دیارە ئەم چەمکە داهێنانێکی نوێیە لە «دیپلۆماسی تلەفیقی Consolidated Diplomacy» و مەودایەکی بەرفراوان لەخۆ دەگرێ، چونکە هەم باسێکە لەسەر لقێکی دیپلۆماسی و هەمیش باسێک لە سەربەخۆیی و کەڵکوەرگرتن لەم دوو چەمکەیە بۆ گەیشتن بە مەبەستێکی دیاریکراوی سیاسی.

بێگومان «دیپلۆماسیی سەربەخۆیی Diplomacy of Independence» بریتییە لە پەیوەندیی دیپلۆماسیی نێوان حیزبەکان، هەوڵی نەتەوەیەکی ژێردەستە بۆ سەربەخۆیی کە دیپلۆماسیش ڕەهەندێکی خەباتەکەیەتی و هەروەها کەڵکوەرگرتن لە دامودەزگای دیپلۆماسی و وەزارەتی دەرەوە بۆ پاراستنی سەربەخۆیی و نەچوونە ژێر ڕکێفی وڵاتانی ناوچە و زلهێزەکان. لەم بابەتەدا باس لە «دیپلۆماسیی سەربەخۆیی بۆ پێکهێنانی دەوڵەت» دەکرێ.

یەکەم بنەمای سەرەکی دیموکراسی، ئازادییە کە پێویستە مەیل بۆ ئازادی لەسەرووی هەموو بایەخەکانی دیکەوە بێ. چونکە ئەگەر مرۆڤ ناسیۆنالیزمی لە ئازادی پێ بەنرختر بێ دوچاری دەمارگرژیی و فاشیزم دەبێ. خوێندنەوەیەکی دیکەش بۆ ناسیۆنالیزم هەیە کە ڕێک ناسیۆنالیزم و ئازادیی دەخاتە نێو یەک بازنەوە، چونکە نەتەوە یان دانیشتووانی نێو یەکەی جوغرافیایی دەیانەوێ دەوڵەت و سیستەمی بەڕێوەبەریی خۆیان هەبێ، دەیانەوێ لە ناوەند و داگیرکەران ئازاد بن. بۆیە هەتا گەیشتن بە دەوڵەت ـ نەتەوە ناسیۆنالیزم دەتوانێ هەر ئازادی بێ؛ قسەکە لەوەدایە دوای گەیشتن بەئازادییە کە

سەرچاوە Serchawe

شۆڕشگێڕەکان نابێ دیکتاتۆر یان لە پێناو وەهمی پاراستنی ئازادی، ئازادییەکان پێشێل نەکەن؛ دیارە ئەوە باسێکی دیکەیە بەڵام زۆر گرینگە. یاخود هەر بەو پێیەش ئەگەر مرۆڤ، ئایینی لە ئازادی پێ بەنرختر بێ ئەم گرووپە بونیاتگەرایە توندڕەوە مەزهەبیانەی ئێستەی لێ دەکەویتەوە کە ڕۆژانە بەبیانووی جۆراوجۆر لە وڵاتانی جیهان، خوێنی خەڵکی بێگوناح دەڕژێنن. بۆیە مەیل بۆ ئازادی لەسەرووی هەموویانەوەیە و کۆمەڵگەیەکی ئازاد بۆی هەیە بەشێوەیەکی ئازادانە دەنگی خۆی بدا و ناکرێ لە وڵاتێک کە ئیدیعا دەکا ڕێز لە دەنگی خەڵک و دیموکراسی دەگرێ، دەنگی خەڵک پشتگوێ بخرێ.

لە مێژووی خەباتی نەتەوەکانی دنیادا لە هەر کوێیەکی ئەم زوویە کە بۆی دەڕوانی خواستی سەربەخۆیی خواستێکی نەبڕاوەیە کە نوخبەکانی نەتەوەی ژێردەستە هەرکامە و لە بوار و دەرفەتی خۆیدا هەوڵی بۆ دەدا. یەکێک لە فاکتەرەکانی هەوڵدان بۆ سەربەخۆیی هەر نەتەوەیەک ڕێبەران یان حیزبەکانی ئەو نەتەوەن بۆیە سەرەتا دەبێ خودی حیزبەکان توانیبێتیان تەعامولێکی سەربەخۆیانەیان لەگەڵ بەرامبەرەکانیان لە نەتەوەی خۆیان و هەروەها حیزبەکانی دیکەی نەتەوەکانی دی هەبووبێ. واتە هەم خۆیان سەربەخۆیی سیاسییان پاراستبێ و هەمیشە خواستی سەربەخۆییان لە ڕێی نوێنەرەکانیان لە دانیشتن لەگەڵ حزبەکانی دی شی کردبێتەوە و ئەو خواستە نەتەوەییەی گەلەکەیان ڕاگەیاندبێ.

سەربەخۆیی سیاسی بۆ حیزبێک کاتێک وەدی دێ کە خاوەنی سەربەخۆیی فیکریی و ئابووری بێ بەڵام نەتەوەیەک کاتێک داوای سەربەخۆیی دەکا ڕەنگە لە بواری ئابوورییەوە، مافی کەمینەکان و مافی تاکەکەسی زۆر کێشە و گرفتی لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندیدا هەبێ و ئەم گرفتانە بەهۆی ژێردەستییەوە بزانێ کە کاتێک خۆی بگاتە دەسەڵات، دەبێ هەوڵی سڕینەوەی ئەم ستەمانە بدا. بەزۆر لە ژێر چنگی نەتەوەیەکی دیکەدا بوون و زاڵنەبوون بەسەر چارەنووسی خۆتدا، جۆرێکە لە کۆیلایەتی و بێگومان مرۆڤ و مرۆڤایەتی لە قۆناغی کۆیلایەتی تێپەڕیوە و ئەم دۆخە قبووڵ ناکا.

ئەو بیانووەی کە هەمیشە نەتەوەی زاڵ بۆ سەرکوتی بیری ئازادیخوازیی و سەربەخۆیی دژی نەتەوەکانی ژێردەستەی بەکاری هێناوە «پاراستنی چوارچێوەی خاکی وڵات» بووە. ئەو پێناسەی ئەوان بۆ وڵات یان «Homeland» دەیکەن، ڕێک پێچەوانەی ئەو پێناسە و ڕوانینەیە کە نەتەوەی داگیرکراو لێی دەڕوانێ. ناکرێ یەک نیشتمان لە یەک کاتدا هی داگیرکەر و داگیرکراو بێ، بەڵام لەدوای شەڕی جیهانیی دووەم کە میراتەکانی شەڕەکە دابەش کران و هەندێک وڵات سەربەخۆیی خۆیان وەرگرت، ئیتر بەپاساوی ڕێگریکردن لە دووبارەبوونەوەی شەڕ و کوشتار، نەتەوە یەکگرتووەکانیش نیشتمانەکانیان بە داگیرکەران دا و داگیرکراوەکانیش بەشێوەیەکی یاسایی لەسەر خاکەکەی خۆیاندا داگیرکرانەوە. داگیرکەران چونکە بەزۆرەملێ بوونەتە حاکم پێیان وایە هەر ئەوانیش سەربەخۆن لە دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەی ژێردەستەیان و هەمیشە سەربەخۆیی بۆ نەتەوەکانی دی بەناڕەوا دەزانن بەڵام توانای یاریکردنی نێودەوڵەتی لەگەڵ

سەرچاوە
Serchawe

جەمسەرەکانی دنیا و پێشکەوتنی مافی مرۆڤ و پشتگیرییەکانی ڕای خەڵکی ئازادیخواز و پەیماننامەی جیهانی مافی مرۆڤ کە پێداگریی دەکا لەسەر «مافی چارەی خۆنووسین» و «مافی دەنگدان»؛ دەتوانێ ئەم بیانووەی داگیرکەران مایەپووچ بکاتەوە.

یەکێک لە پێناسەکانی دیپلۆماسی سەربەخۆیی کە بۆ ئەم بوارە باسێکی کورتی دەربارەوە دەکەین، شێوازێکی کەڵکوەرگرتنە لە دیپلۆماسییەت بۆ نەتەوەیەک کە دەیەوێ مافی ڕەوای نەتەوەیی و دیموکراسیخوازیی خۆی بەشێوازێکی مەدەنیانە و لە ڕێی کەڵکوەرگرتن لە ناوەندەکانی پەیوەندی نێودەوڵەتی بۆ وەدیهاتنی کیانێکی سەربەخۆ وەگەڕ بخا. ئەو خاڵە گرنگانەی کە یارمەتیدەری دیپلۆماسی سەربەخۆیین، بەشێوەیەکی کورت ئاماژەیەکیان پێ دەکەین:

* حیزبەکانی هەر نەتەوەیەک لە ڕێی نوێنەرایەتییەکانیان لە وڵاتانی جیهان بەهەماهەنگی لەگەڵ یەکتر دەتوانن لۆبیی بەهێز ساز بکەن و لە ڕێکارگەلی نێودەوڵەتی کەڵک وەربگرن بۆ ئەوەی کاریگەریی بخەنە سەر حیزبەکانی وڵاتانی دەوروبەریان و هەروەها زلهێزەکان. واتە بەهەمان شێوە کە دەسەڵات هەوڵی بەلاڕێدابردنی داوای ئەوان دەدا ئەمانیش هەر حیزبێک بە ئایدیۆلۆژیای خۆیەوە پەرە و ڕوونکردنەوەی پێویست بدا لەمبارەوە.

* میدیا و سۆشیالمیدیا لەم نێوەندەدا دەورێکی کاریگەر دەگێڕێ و دەتوانێ بەکەڵکوەرگرتن لە دیپلۆماسی گشتیی دەوری خۆی بگێڕێ بۆ ڕاکێشانی ڕای جەماوەری نیشتمانەکەی و کار بکا بۆ ئەوەی نەتەوەکانی دیکەش لەم داوایەی تێبگەیەنێ و هەوڵی ئاشتەوایی بدا و سەربەخۆیی و دروستبوونی وڵاتێکی نوێ بەمانای دوژمنایەتی لێک نەدرێتەوە. بەڕێوەچوونی بەردەوامی کۆبوونەوەگەلی ئاکادیمی و سیاسی و گرتنی سمینار لە ئاستێکی بەرزدا و دەنگدانەوەی لە میدیاکان بە زمانێکی دیپلۆماسیانە کە ببێتە جێی سەرنجی خەڵکی بیانی، هەنگاوێکی گرنگە بۆ پاڵپشتیی دیپلۆماسی سەربەخۆیی.

* هەڵکەوتەی ستراتیژیی و ژێئۆپۆلۆتیکی دەورێکی سەرەکی دەبینێ لە دانوستانە دیپلۆماسییەکاندا کە دەکرێ زۆر باش کەڵک لە توانای تەناهیی ناوچەی سەربەخۆییخواز وەربگیردرێ و وەکو کارتێکی فشار لە ململانێکاندا بەکار بێ.

* هەر حیزبێک بۆ ئەوەی خواستی سەربەخۆیی نەتەوەکەی مسۆگەر بکات پێویستە بەشێوەیەکی دیپلۆماسیانە لەگەڵ نوخبەکانی نیشتمانەکەی، سەندیکاگەلی جۆراوجۆری کۆمەڵگا، چین و توێژەکانی کۆمەڵگەکەی ڕەفتارێکی هەبێ کە خەمەکانیان بڕەوێنێتەوە چونکە هەر ئەوانن کۆڵەکەی سەرەکیی دروستبوونی وڵاتن. نابێ بەشێوەیەک بێ کە حیزبێک ببێتە خاوەنی ئەم پرۆسەیە بەڵکو دەبێ هەموو حیزبەکان بەدروستکردنی ئەم ئینتیما نەتەوەییە هەستابێتن و لە یەک ئاستدا

خۆیان بەخاوەنی نیشتمان و دۆزەکە بزانن.

* ئابووری ئەو بەشە گرینگەیە کە دیپلۆماسیی نەتەوەیەک کە هەوڵ بۆ سەربەخۆیی دەدا زۆر پێویستە کەڵک وەربگرێ لە ئامارگەلی ورد و دروستی توانا پیشەییەکان، وزە، بەرهەمەکانی کشتوکاڵ و... هەروەها گەشتیارییبوونی نیشتمانەکەی. ڕاکێشانی سەرمایەی وڵاتانی ناوچە و زلهێزەکان یەکێک لە بنەماکانی ئارامی و ئاسایشە بۆ نیشتمان کە لە دوارۆژی داواکاریی سەربەخۆییدا پشتیوانێکی بەهێزی سیاسیین چونکە ئەو وڵاتانەش لەم بازارە نوێیە ئابوورییەدا خۆیان بە براوە و خاوەن سەرمایە دەبینن و هەر ئەوانیش دەتوانن کاریگەرییەکی بەهێز لەسەر ڕای وڵاتەکەیان دابنێن.

لەم بابەتەدا هەوڵ درا لە سێ بەشی دیپلۆماسی سەربەخۆیی، لقی «دیپلۆماسی سەربەخۆیی بۆ پێکهێنانی وڵات» بەشێوەیەکی کورت ئاماژەیەک بە فیکرەکەم بکەم و هیوادارم ئەم بیرۆکەیە گەشەی پێ بدرێ و پەروەردە بکرێ و لە وتارەکانی داهاتوومدا مەجال هەبێ زیاتر بوارەکانی تری دیپلۆماسی سەربەخۆیی واتە «دیپلۆماسی سەربەخۆیی حزب» و «دیپلۆماسی سەربەخۆیی وڵات»یش بە هێنانەوەی نموونەکانیان شی بکەمەوە.

١- یەکێک لە گرنگترین باسەکانیی دیپلۆماسی گشتیی، بەکارهێنانی شێوەگەلی جۆراوجۆرە بۆ وەدیهاتنی مەبەستگەلی سیاسی. دیپلۆماسیی گشتیی ڕێگەی لەگەڵ سیاسەتی دەرەوە جیاوازە کە بۆ مەبەستێکی هاوبەش کەڵک وەردەگرێ لە شێوەگەلی دی، بۆ ئەوەی مەبەستەکەی بپێکێ ئاوێتەی دیپلۆماسی دەکا کە باسکردن لەم ئاوێتەکردنە لە بەشی **Consolidated Diplomacy** دایە.

(لە ژمارەی ٧٠٥ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٨ی جوولای ٢٠١٧

سەرچاوە Serchawe

هەنگاوەکانی نافەرمانیی مەدەنیی کوردستان بەرەو سەرکەوتنە

ئەو جوغرافیایەی پێی دەگوترێ ئێران، لە درێژایی مێژوودا چونکە دەسەڵاتگەلی ناوەندیی لە کەشوهەوایەکی دیموکراسییانە و ئازادانەدا نەهاتوونەتە سەر کورسی دەسەڵات تا کاروباری خەڵکی وڵاتەکەیان بەڕێوە ببەن و هەروەها کە مێژوو شایەتی دەدا حکوومەتگەلێکی دەستنیشانکراو لەلایەن زلهێزەکانەوە بوون و دەسەڵاتی دەستنیشانکراویش هەموو هەوڵی بۆ ڕەزامەندکردنی زلهێزەکان و چەوساندنەوەی خەڵکەکەی داوە؛ بۆیە هەر جۆرە نارەزایەتییەکی گشتیی و مەدەنی و سەردەمیانە، بەتوندترین شێوەی نامرۆڤانە لەلایەن دەسەڵاتی تارانەوە وەڵام دراوەتەوە. لەم پەرە ڕەشەی دەسەڵاتدارێتییدا، جینایەت و توندوتیژی و تەنانەت قەتڵوعامی خەڵکیش دەبینرێ و نموونەگەلێکی زۆر لەم بارەوە هەن کە ئێران بەناوی خۆیەوە لە مێژووەکەیدا تۆماری کردوە.

هەر بۆیەشە خەڵکی ئێران و بەتایبەت ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دەمێ ساڵەوە هەوڵی ئەوەیان داوە بە نافەرمانیی مەدەنی، نارەزایەتیی خۆیان بەرامبەر دوژمن بنوێنن و بتوانن بەشێوەیەکی ئاشتیخوازانە و بە کەمتر هەزینەکردنی مادی و مەعنەوی، کاریگەریی زیاتر بخەنە سەر ناوەندی دەسەڵات. وەکو نموونەیەک لە نافەرمانی مەدەنی لە مێژووی ئێراندا دەکرێ بۆ سەردەمی سەفەوییەکان بگەڕێینەوە. لەو سەردەمەدا توندوتیژیی دەسەڵات بەرامبەر خەڵک و بەتایبەت نەیارانی لەوپەڕی خۆیدا بوو بۆیە خەڵک لەو سەردەمەدا وەکوو نەریتێکی لێ هاتبوو کە ئەوکەسانەی لەلایەن دەسەڵاتەوە دەخرانە ژێرچاودێری یاخود زیندانیی زۆریان بەسەر دەسەپێندرا، بۆ ئەوەی پێداچوونەوەیەک بەسەر دۆسیەکەیان لەلایەن دەسەڵاتەوە بکرێ و یان عەفوو بکرێن؛ پەنایان بۆ گۆڕ و زیارەتگەی ئیمامەکان و ئیمامزادەکان دەبرد.

بۆ یەکەم جار لە سەردەمی پاشایەتیی «محەممەد شا»ی قاجار (١١٨٦ - ١٢٢٧ هەتاوی)، هەندێک لە شازادەکان لە باڵوێزخانەی ڕووسیە دژی حاجی میرزا ئاقاسی مانیان گرت. لە سەردەمی «ناسرەدین شا»ی قاجاردا (١٢١٠ - ١٢٧٥ هەتاوی) بۆ ئەوەی خەڵک و بەتایبەت کەسایەتیگەلی ناڕازی هانا بۆ باڵیۆزخانەکان نەبەن، ڕێگەی چوون بۆ باڵیۆزخانەکان بەسترا. هەر لەبارەی ئەم بەشەی مێژووی ئێرانەوە دەتوانین ئاماژەیەکی کورتیش بکەین بەو مانگرتنەی کە بە مانگرتنی شاعەبدولعەزیم بەناوبانگە. لە ڕۆژەکانی ٣ تا ١٠ی بانەمەڕی ١٢٨٤ی هەتاوی لە سەرەتای سەفەری «موزەفەدرین شا» بۆ ئورووپا، بازرگان و تاجرەکان لە شاعەبدولعەزیم مانیان گرت چونکە خوازیاری نەمانی ئەو باجە نوێیە بوون کە گومرک دایناببوو. بازرگانەکان هەروەها خوازیاریی نەمانی دووچاوگی لە گرتنی حقووقی گومرک لە موسڵمانەکان و لادانی «ژۆزیف نووز» موستەشاری ماڵیی بەلژیکیی دەوڵەتی ئێرانیان، دەکرد.

لە مێژووی هاوچەرخی ئێرانیشدا دەتوانین ئاماژە بکەین بەو خۆپیشاندان و مانگرتنانەی لە شارە جۆراوجۆرەکانی ئەم وڵاتە وەها پەرەی سەند کە دەسەڵاتی پاشایەتی پەهلەویی ڕووخاند و هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامی ئێرانی لێکەوتەوە کە ئەویش نەیتوانی وەڵامدەری چاوەڕوانیی خەڵک بۆ ئازادی و دیموکراسی بێ.

هاوکات لەگەڵ خەباتی چەکداریی بەشێک لە پارتەکان لە دژی ئەو ڕێژیمە بەڵام نافەرمانیی مەدەنی و مانگرتن لەلایەن خەڵکەوە هەر درێژەی کێشا و لەمبارەوە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕۆڵێکی پێشەنگی بۆ ئێران گێڕاوە. لە کۆچی بەکۆمەڵی خەڵکی مەریوان لە سەرەتای شۆڕشی ئێران هەتا خۆپیشاندانەکانی خەڵکی کرماشان و بەرخۆدانی خەڵکی سنە و ڕێپێوانەکانی نێوان شارەکانی سەقز و بۆکان و هتد، چەند نموونەن کە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ نافەرمانی مەدەنی کردوویەتی و بێ پسانەوە هەتا ئێستاش لەگەڵدا بێ هەر درێژەی پێ داوە.

هەرچەند پاش سەرکوتی بزووتنەوەی سەوز کە خەڵکی ئێران داوای دەنگی خۆیان دەکرد کەم تا کورتێ نافەرمانی مەدەنی وا دیار بوو کە نوشستی بەخۆیەوە دیتووە بەڵام ئەم نافەرمانی مەدەنییە بەجۆرەها شێوەی دی لەلایەن کۆمەڵانی خەڵکی ئێرانەوە درێژەی کێشا و دەبینین کە خەڵکی ئێرانیش لە شارە جۆراوجۆرەکانی وەکوو تاران و مەشهەد و ئیسفەهان و تەورێز و ورمێ درێژەی بەم شێوازە نارەزایەتی دەربڕینە داوە و ساڵانە لە بۆنەگەلی جیاوازدا وەکو «شەڕە ئاو» لە هاوین، خۆپیشاندانی سینفی مامۆستایان، خۆپیشاندان دژی وشکبوونی ئاوی دەریاچەکان بەهۆی سیاسەتی نادروستی دەسەڵات، خۆپیشاندانی خەڵکی ئیسفەهان دژی سیاستی ئاوی حکوومەت، خۆپیشاندانی خوێندکاران بەبیانووگەلی سینفییەوە، مانگرتنی بازاڕی زێرینگەرانی تاران، خۆپیشاندانی ئافرەتان بۆ داوای مافی یەکسان و هتد، نارەزایەتی مەدەنی هەر زیندووە و خەونی دەسەڵات بۆ سەرکوتی نەهاتووەتەدی.

لە ئێران هەموو جومگەکانی دەسەڵات لە یاسادانەرییەوە هەتا سەربازیی و میدیا و ئابوورییەوە لە پاوانی دەسەڵاتی ناوەندە و لەم پێوەندییەدا بەتایبەت ڕۆژهەڵاتی کوردستان چونکە هەم ستەمی ئایینی و هەمیش ستەمی نەتەوەیی لێ کراوە و دەکرێ و زلهێزەکانیش بەهۆی سوودی ئابوورییانەوە نەیانویستووە گوێ لە داوا ڕەواکانی نەتەوەی کورد بگرن، هەمیشە ئەم پارچەی کوردستان کە هەزینەیەکی زۆریشی بۆ ئازادی داوە و زیاترین ستەمی لێ کراوە بەڵام گەورەترین بەرخۆدانی مەدەنیانەشی تۆمار کردووە. ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایەن کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە تەنانەت قەتڵوعامەکانی قارنێ و قەڵاتانی بەخۆوە دیتووە بەڵام هەرگیز وازی لە خەباتی ڕەوای خۆی نەهێناوە و درێژەدانی نافەرمانی مەدەنی و خۆپیشاندان و مانگرتن و ڕێکخستنی دامەزراوەگەلی سڤیل و ژینگەپارێزیی و پەروەردەیی، یەکێک لەو ڕەهەندانە بووە کە نیشتمانپەروەرانی کورد بۆ وەستان و بەرخۆدانی خۆیان بەرامبەر دەسەڵاتی داگیرکەر هەڵیان بژاردووە.

لەمبارەوە زۆر جێی خۆشحاڵییە کە کوردستان توانیویەتی ڕۆڵێکی پرشنگداریی پێشڕەوانە لە ئێراندا ببینێ و ببێتە پێشەنگی نافەرمانیی مەدەنی لەو جوغرافیایەی کە دیموکراسی بەخۆوە نەدیتووە. وەکوو نموونەی هەنووکەیی دەتوانین ئاماژەیەک بکەین بە بەرخۆدانی نووسەران، ڕۆژنامەنووسان، هەواڵنێران بۆ درێژەدان بە کاری پرۆفێشناڵ و خستنەڕووی ڕووداوەکانی ئەمڕۆی کوردستانی بندەستی ئێران، بەرخۆدانی ئافرەتانی کورد بۆ گەیشتن بە مافەزەوتکراوەکانیان لە دەسەڵاتێکی ویلایەتی فەقیهدا کە هەموو ئازادییەکی لێ قەدەغە کردوون، بەرخۆدانی چالاکانی مەدەنی بۆ وەڕێخستنی کەمپەینگەلی جۆراوجۆر کە پشتگیریی ژیانێکی شارستانیانە دەکەن وەکو «نا بۆ ئێعدام» و «گەڕانەوەی موعتادەکان بۆ ژیان» و «شکاندنی قەفەس» و «شکاندنی چەکی ڕاو» و هتد.

بێگومان ئەوەی کە ئەمڕۆ چالاکانی مەدەنی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەیکەن ئازایەتییەکە و پێویستە کەسانی خەمخۆر لە بواری بەڕاگەیاندنکردنی ئەو پرسانە و ڕێزگرتن لەو چالاکانە، ئاوڕێک لە دۆخەکە بدەنەوە.

ئەوەی لە نافەرمانی مەدەنیدا گرنگە ئەوەیە کە ڕێگەگەلی زۆر بۆ چالاکان دەکاتەوە کە بەرامبەر گەندەڵیی دەسەڵات بوەستنەوە و خۆیان بە یەک ڕەهەندەوە نابەستن و لە زۆر بواردا دەسەڵاتی ناوەند و هەروەها دەسەڵاتی لۆکاڵی گەندەڵ ناچار بە وەڵامدانەوە و بەخۆداچوونەوە دەکەن. چونکە چالاکانی ئەم بوارە دەرفەتی کەڵکی خراپوەرگرتن هەم بە ئەندامانی خۆیان و هەمیش بە دەسەڵات نادەن کە خۆپیشاندانی ئاشتیخوازانە و داوای ڕەوا بخرێتەوە چوارچێوەیەک کە دەسەڵاتی سەرکوتگەریی ئێران بیەوێ بۆ خەڵکی جیهان و میدیاکان و هەروەها ناوەندگەلی نێودەوڵەتی مافی مرۆڤ بە ناڕەوا و توندئاژۆیی بیانناسێنێ. بۆ نموونە چالاکیی هەلسووڕاوانی ژینگەپارێزیی لەبارەی خراپبوونی ڕێ و بانی ڕێگەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە بەردەوام کارەساتی دڵتەزێنی لێ دەکەوێتەوە، چالاکییەکە سوودی بۆ خەڵک هەیە و

دەسەڵاتیش بۆ ئاوەدانی نیشتمانەکەمان بەچالش دەکێشێ و ناوەندگەلی تەناهیش ناتوانن تۆمەتی ئەمنییەتی لەو چالاکانە بدەن. هەروەها ناوەندێک کە زمانی کوردی و موسیقا فێری لاوان دەکا یا لایەنێکی ئەمنی دەسەڵاتیش بیسووتێنێ بەڵام چالاکییەکی مەدەنییە کە داگیرکەر ناتوانێ بیروڕای گشتیی و نێودەوڵەتی دژی ئەم چالاکانە بوروژێنێ و مافی ئینسانییان لێ زەوت بکا. هەروەها چالاکانی مەدەنیش بە درێژەدانیان دەسەڵاتی داگیرکەری کوردستان زیاتر و زیاتر ڕیسوا دەکەن.

بۆ کۆماری ئیسلامی داگیرکەری ڕۆژهەڵاتی کوردستان زۆر ئاسانە هەر کەسێک گومانی کاری چەکداری لێ کرد ئێعدامی بکا و دەتوانێ بەشێکی بەرچاوی تێکنۆکراتەکانی خۆیشی لەگەڵ ئەم سەرکوتە هاوڕا بکا و پاساوگەلی جۆراوجۆریشی لە بەرامبەر ناوەندگەلی نێودەوڵەتی بۆ بهێنێتەوە بەڵام کاتێک داواکردنی مافێک لە ڕێگەگەلی ئاشتیخوازانەوە بێ و لە سەردەمی مۆدێرنیتە و بەجیهانیبوون و میدیادا خەڵکی جیهان و ناوەندەکانی مافی مرۆڤ، نافەرمانییەکی مەدەنیانە دەبینن کە خەڵک داوای مافی ڕەوای خۆی دەکا هەر جۆرە سەرکوتێک لەلایەن داگیرکەرەوە، توندترین ئیدانەکردنیی ناوەندگەلی مافی مرۆڤی نێودەوڵەتی لێ دەکەوێتەوە.

هەرکات خەڵک خۆیان هەوڵ بۆ بەدەستهێنانی مافەکانیان بدەن، گۆڕانی بنەڕەتیش لە کۆمەڵگەی کوردستان ڕوو دەدا. بۆ سەرکەوتنی نافەرمانی مەدەنی، خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێویستە قورساییان لە خۆپیشاندان و مانگرتن، یەکگرتوویی و هەماهەنگییان لە داواکانیان، بەرخۆدان دژی هەرجۆرە گەندەڵییەک لەلایەن دامودەزگاکانی هەر جۆرە دەسەڵاتێکەوە، کەمکردنەوەی درزی نێوان گوفتمانی نوخبە و جەماوەر، زیاتر لە جاران پتەو بکەن. چونکە هەر جۆرە ئاڵوگۆڕێکیش لە دەسەڵاتدارێتیدا ڕوو بدا، ئەوە هەبوونی کۆمەڵگەیەکی مەدەنییە کە گەرەنتی ژیانێکی شارستانیانە دەکا و ڕێ لە دووبارەبوونەوەی سەرکوت و خوێنڕێژی دەگرێت. بۆیە ئەرکی چالاکانی ئەم بوارە هەرچەند زۆر پیرۆزە بەڵام ئەرکێکی قورسە کە پشوودرێژیشی دەوێت و مێژووی بەرخۆدان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش سەلماندوویەتی کە نەتوانراوە پێشگیریی بەم ئەرکە پیرۆزەی نیشتمانپەروەرانمان بگیردرێ.

(لە ژمارەی ٧٠٩ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٧ی سێپتەمبەری ٢٠١٧

ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ڕیفراندۆم

ڕۆژی ٢٥ی سێپتەمبر لە باشووری کوردستان ڕیفراندۆم بۆ سەربەخۆیی بەڕێوەچوو کە خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش لە هەمان کاتدا بەشێوەیەکی مەدەنیانە شارەکانی ئەو پارچەی کوردستانیان بەبوونیان و داواکردنی خواستە نەتەوەییەکەیان پتر ڕازاندەوە. خۆپیشاندانی بەرینی خەڵک و دەنگدانەوەی لە میدیاکانیی جیهاندا بووە هۆی نیگەرانیی دەسەڵاتی داگیرکەر و لە هەمان کاتیشدا ئەم پرسە هاتەئاراوە کە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە سەردەمی کۆماری کوردستانەوە گەلێ شێوازی خەباتی بۆ گەیشتن بە مافە ڕەواکانی تاقی کردووەتەوە و لە پێناویشیدا هەموو جۆرە گیانفیداییەکی کردووە؛ ئایا دەکرێ داوای «ڕیفراندۆم» بۆ دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی خۆی بکا؟

لە حەوت ئەسڵی قانوونی بنەڕەتیی کۆماری ئیسلامی ئێراندا، باسی ڕیفراندۆم کراوە. ئەسڵەکانی ٦،٥٩،٩٩،١١٠،١٢٣، ١٧٧،١٣٢؛ بەڵام پاش هاتنەسەرکاری ئەم دەسەڵاتە تەنیا سێ جار ڕیفراندۆم کراوە کە ئەویش هەر لە پێناو دەسەڵات و قانوونی بنەڕەتیی وڵاتدا بووە. لە ڕێکەوتەکانی ١٢ی ڕێبەندانی ١٣٥٨ (بەڵێ یان نا بە کۆماری ئیسلامی)، ١٢ی سەرماوەزی ١٣٥٨ (پەسندکردنی دەستوور)، ٦ی گەلاوێژی ١٣٦٨ (پەسندکردنی چاکسازییەکان لە قانوونی ئەساسیدا).

یەکەم کەس لە پاش هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامی کە داوای بەڕێوەچوونی ڕیفراندۆمی کرد سەرکۆماری ئەوکات، د.ئەبولحەسەن بەنیسەدر بوو کە بۆ چارەی کێشەکانی نێوان خۆی و سەرۆک وەزیرانەکەی ئەم بابەتەی ورووژاند، بەڵام یەکێک لە موخالفینی توندی ئەو محەمەد خاتەمی بوو کە ئەویش نەیدەزانی سەردەمانێکی دی لە سەرکۆماریی خۆیدا وەکو هەڕەشەیەک بەکاری دێنێ و دیارە بەقسەی نەکرا. هەروەها ئەحمەدینەژادیش لە سەردەمی سەرکۆمارییەکەیدا لە باسی دانی «یارانە»دا بابەتی ڕیفراندۆمی وەکو هەڕەشەیەک هێنایە ئاراوە کە دواتر بەناردنی نامەیەک بۆ مەجلیس کێشەکەی کۆتایی پێ هات.

بێگومان کۆمەڵگەی ئەمڕۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان زۆربەیان چینێکی مامناوەندن کە هەندێ لە پێداویستییەکانی سەرەتایی ژیانیان، بەهەوڵ و ماندووبوونی خۆیانەوە دابین کردووە و «تاران» وا چنگی خستووەتە نێو چڵ و پۆی ژیانیانەوە کە جێ پەنجەی ستەم لە هەموو بەشەکانی ژیانیان بەدی دەکرێ. بۆیە حیزبێکی سیاسیی بەرهەڵستکار لە هەنگاوی یەکەمدا پێویستە بیرۆکەی ئەوەی هەبێ کە چۆن ژیانی ڕۆژانەی خەڵکی ئاسایی گرفتی تێ نەکەوێ و بۆ گەیشتن بەمافەکانیان

سەرچاوە
Serchawe

بەتایبەت لە کۆمەڵگەیەکدا کە ڕەوتی مەدەنی پشتگیریی زیاتری لێ دەکرێ، هەنگاوی ژیرانە و پێویست بنێ. لە ڕوانگەی توێژەر و مامۆستایەکی زانکۆوە کە تایبەت بۆ ئەم بابەتە قسەم لەگەڵیدا کرد لە پێناسەی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا گوتی: «کۆمەڵگەیەکی ئێحساسییە و ناسیۆنالیزمی کلاسیک زاڵە بەسەریدا و لە بواری جووڵەی شۆڕشگێڕانەشەوە چاوەڕێی کرداری نەرمیان لێ بکەن».

کاتێک ئۆپۆزسیۆنێک نەتوانێ لە ڕێی بەکارهێنانی هێزەوە کێشەکەی خۆی چارەسەر بکا و داگیرکەر زاڵ بێ بەسەر جومگەکانی دەسەڵاتدا؛ ناچارە کەڵک وەربگرێ لە یەکێک لەو «سۆفت پاوێر»انەی کە حیزبێکی سیاسی بەرهەڵستکار دەتوانێ بە دژی دەسەڵاتێکی داگیرکەر بەکاری بێنێ. ئەویش کەڵکوەرگرتنە لە یاساگەلی نێودەوڵەتی و پەنابردنەبەر دامودەزگەی ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ و دادگەی نێودەوڵەتی و نەتەوە یەکگرتووەکان.

لەم دۆخەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕیفراندۆم دەکرێ؟

بەڕێوەچوونی ڕیفراندۆم و هەروەها پارادۆکسەکانی نێوان ئەسڵەکانی مافی مرۆڤ و یاساگەلی نێودەوڵەتی تەوەری ئەم ڕاپۆرتەیە کە هیوادارم بتوانێ ڕۆچنەیەکی نوێمان بۆ بکاتەوە. سەرەتا سەرنج دەخەمە سەر ڕیفراندۆم و «گشتپرسی Plebiscite» کە لە میدیاکاندا ئەم دوو چەمکە سیاسییە خراونەتە پاڵ یەک.

دکتۆر یاسین ئاشوور، مامۆستای زانکۆ و دوکتۆرای زانستی سیاسەت لە وەڵامی پرسیاری جیاوازیی ڕیفراندۆم و Plebiscite چییە، دەڵێ: «ڕیفراندۆم بە یەکێک لە ڕووکارە گرنگەکانی دیموکراسی ناڕاستەوخۆ دادەنرێ کە تێکەڵەیەکە لە نێوان سیستەمی نوێنەرایەتیی دیموکراسی ڕاستەوخۆ. ئەمەش واتە گەڕانەوە بۆ گەل بەو پێیەی کە ئەوان سەرچاوەی دەسەڵاتن بۆ وەرگرتنی زانینی ڕاوبۆچوونیان دەربارەی ئەو بابەتەی کە دەخرێتە بەردەمیان کە بە ‹بەڵێ› یان ‹نەخێر› دەنگی لەسەر بدەن. ڕیفراندۆم تەنها فۆرمێک نییە بەڵکوو لە چەندین فۆرمی جیاواز پێک هاتووە». لەوانە:

لە ڕووی بابەتەوە، ڕیفراندۆم بەپێی ئەو بابەتانەی کە چارەسەری دەکا، جیاواز دەبێ. وەک ڕیفراندۆمی (دەستووری - سیاسی - تەشریعی). هەریەک لەمانە بەپێی مەبەستەکانیان جیاوازە و ڕێوشوێنی خۆی هەیە بۆ کردنی.

لە ڕووی هێزی پابەندبوون بە ئەنجامەکانی ڕیفراندۆم یان ئەوەتا کە حکوومەت و دەسەڵاتی سیاسی وڵات پابەند دەبن بە ئەنجامەکانی ڕیفراندۆمەکەوە؛ واتە ئەگەر زۆرینە، دەنگی بە ‹بەڵێ› دا، ئەوکات ئەو بابەتەی خراوەتەوە ڕیفراندۆمەوە

دەبێ ئەنجامەکانی جێبەجێ بکرێ. بەڵام لە حاڵەتی دووەمدا واتە لە ڕاپرسیی راوێژکاریدا (Plebiscite) زۆر جار تەنها بۆ زانینی ڕای گەلە. حکوومەت یان پارلەمانیش دەتوانن پابەندی ئەنجامەکەی نەبن. واتە ئەگەر ئەنجامی (Plebiscite) ‹بەڵێ› سەرکەوتنی بەدەست هێنا مەرج نییە لەسەر حکوومەت یان پارلەمان کار بە ئەنجامەکەی بکەن. واتە زیاتر بۆ زانینی ئارەزووی خەڵکە بەڵام لە ڕیفراندۆمدا دەبێ حکوومەت و پارلەمانیش ناچار بکرێن کار بە دەرەنجامەکەی بکەن».

لە وەڵامی پرسیاری نەتەوەیەکی ژێردەست لە حکوومەتێکی دیکتاتۆریدا کە بڕیارەکانی نێودەوڵەتی قبووڵ ناکا، چۆن گەلە ژێردەستەکەی دەتوانێ داوای ڕیفراندۆم یان Plebiscite بکات؟ دکتۆر یاسین ئاشوور دەڵێ: «وەک لە پرسیارەکەتدا ئاماژەت پێداوە و چەمکی (نەتەوەی ژێردەست)ت بەکارهێناوە، ئەوە دەرئەکەوێ ئەم وڵاتە جارێ بڕوای بەئازادیی گەلان و مافی مرۆڤ و مافی چارەی خۆنووسینی گەلان نییە. چونکە لەم جۆرە وڵاتانەدا هەمیشە نەتەوەی ژمارە زۆر (اکثریت)، بە کۆمەڵێک پاساوی ئایدیۆلۆژی، جا چ سیاسی بێ یان ئایینی، دەیەوێ ئیرادەی خۆی بەسەر گەلانی نێو وڵاتەکەدا بسەپێنێ و هەمیشە ئەوان بکەری سەرەکیی هەموو کایەکانی دەوڵەت بن.

کەواتە هەر لە بنەڕەتدا ئەو جۆرە وڵاتانە کە تۆ ناوت بە دیکتاتۆری بردوون کەمترین بڕوایان بەژیانی دیموکراسی و پێکەوەژیانی ئازادانە و ئارەزوومەندانەی نێوان پێکهاتەکانی نێو وڵاتەکە نییە؛ بۆیە زۆر ئاساییە لەلایەن دەسەڵاتی ئەم وڵاتانەوە پەرچەکردار و ڕەتکردنەوەی هەر هەوڵێک بۆ ئازادی بدرێ. بێگومان لە نێو ئەم جۆرە سیستەمە سیاسییانەدا نەتەوەی دووەم یان ‹ژێردەستە› ناتوانن نە ڕیفراندۆم نە (Plebiscite) ئەنجام بدەن. چونکە ئەم دوو پرۆسەیە خۆی مەغزای سەرەکیی نێوەرۆکی دیموکراسییە. بەو پێیەش کە لە نێو سیستەمە دیکتاتۆرییەکاندا، دیموکراسی ئەستەمە بۆیە ئەم دوو پرۆسەیەش گەلێک ئەستەم دەبێ. تاکە ڕێگەیەک کە ڕیفراندۆمی تیادا ئەنجام بدرێ ئەوەیە کە لەلایەن وڵاتانی دیکەوە هەروەها لەلایەن ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانەوە فشاری جددی و زۆر بخرێتە سەر دەسەڵاتی سیاسی ئەو وڵاتە دیکتاتۆریانە و ملکەچی ئەوە بکرێن کە ڕێز لە ئیرادەی گەلان بگرن. بێگومان ئەمەش دەکەوێتە سەر بەهێزی و لاوازیی وڵاتەکە».

دکتۆر یاسین ئاشوور لە وەڵامی پرسیاری ئەوەی کە بۆ ئەوەی دۆسیەی نەتەوەیەکی ژێردەستە بڕواتە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دەبێ چی بکرێ؟ گوتی: «باشترین میکانیزمێک بۆ ئەوەی دۆسیەی نەتەوە بەشخوارەکان بچێتە نێو ڕێکخراوی

نەتەوە یەکگرتووەکان ئەوەیە کە تا چەند دەستەبژێری سیاسی، یاسایی، فەرهەنگی، رۆشنبیران و ئەوانی دیکەی نەتەوە بەشخوراوەکان لە بەرامبەر پرسە گرنگ و چارەنووسسازەکانی نەتەوەکەیان دڵسۆزن و هەتا چەند خاوەن توانا و لێهاتووییەکی ئەوتۆن کە بتوانن ڕای گشتیی وڵاتان بەلای دۆزی ڕەوای نەتەوەکەی خۆیاندا ڕابکێشن و ڕووی ڕاستەقینەی نەتەوەکەیان پیشانی جیهان بدەن. بەم ڕێگەیە دەتوانرێ دۆستایەتی و سۆزی دەرەوە بۆ دۆسیەی نەتەوەکەت ڕابکێشی و لە چوارچێوەی لۆکاڵی بیهێنییە دەرێ و بیکەیتە پرسێکی هەرێمی یاخود نێودەوڵەتی. ئەمە لەلایەک، لەلایەکی دیکەشەوە زۆرجار وڵاتانی دیکە دەبنە ڕێگر لە بەردەم ئەم کارەدا».

لە یاسا و زانستی سیاسەتدا بەسەرنجدان بەوەی کە ڕیفراندۆم بۆ شێوازەکانی سیاسیی دەوڵەتە بەڵام Plebiscite بۆ کاروباری زۆر گرنگ کە پەیوەندی بە دەسەڵاتی حکوومەتەوە هەیە، کەڵکی لێ وەردەگیرێ. هەروەها ڕیفراندۆمیش بۆ کاروباری ئاسایی نەک کاروباری گرنگی دەوڵەتی، کەڵکی لێوەردەگیرێ. بەواتایەکی دی ڕیفراندۆم لە Plebiscite دەچێ و جۆرێکە لەو کە ناتوانێ خۆ لە کاروباری گرنگ و دەسەڵاتی حکوومەتەکان و گۆڕینی ڕژێم و دەستوور بدا. بۆیە Plebiscite لە یاسا و زانستی سیاسەتدا پێی دەوترێ Representative Democracy واتە دیموکراسی نمادین.

ئەم باسە تیۆرییانە و واقعی سیاسی ئەمڕۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەوەمان پێ دەڵێن کە لەم دۆخەی ئێستەدا، بۆ وەرگرتنی ئازادانە و ڕاستەوخۆی دەنگی خەڵک بۆ دیاریکردنی چارەنووسیان پێشتر دەبێ هەوڵی تۆکمەی دیپلۆماسی لە ئاستێکی بەرین لە دادگای نێودەوڵەتی و ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان درابێ. یەکێک لەو خاڵانەی کە لەم پێوەندییەدا دەتوانێ یارمەتیدەر بێ بۆ دۆزی ڕەوای ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەدژی داگیرکەر ئەو بڕیارانەن کە وڵاتانی زلهێز بەپێی بەرژەوەندیی و سیاسەتی دەرەکی خۆیان بەرامبەر ئێران دەیدەن کە دەتوانین لە نوێترینیاندا ئاماژە بە سیاسەتەکانی سەرکۆماری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دۆناڵد ترەمپ لە ڕۆژی ١٣ - ١٠ - ٢٠١٧ دەربارەی سپای پاسداران بکەین.

ترامپ ئەو هێزەی بە هێزێکی تیرۆریست کە لە دەست ڕێبەریی ئێران دایە ناو برد و هەروەها وەزارەتی خەزێنەداریی ئەمریکاش پاش ئەم قسانەی سەرۆکی وڵاتەکەیان، بۆ یەکەمجار لە مێژوودا گەمارۆی بەسەر تەواوێتیی ڕێکخراوی تیرۆریستی سپای پاسداراندا ڕاگەیاند. کورد لە ڕۆژهەڵات لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە ژینۆساید کراوە و لە دادگەی میکۆنۆسیش تیرۆریستبوونی دەوڵەتی ئێران سەلمێنرا و سەدان ئەندامی حزبی دیموکراتیش بەدەست سپای پاسداران تیرۆر و شەهید کراون.

یاسای نێودەوڵەتی و ڕیفراندۆم

پسپۆڕی یاسای نێودەوڵەتی و مامۆستای زانکۆ، مامۆستا سیروان حەمەشەریف لە وەڵامی پرسیاری ئەوەی کە کورد چی بکا دەنگی بگاتە کۆمەڵگە و مەحکەمەی نێودەوڵەتی و باسی دۆسیەکانی خۆی بکا، گوتی: «زۆر گرینگە کورد کە نەتەوەیەکە دەیەوێ باسی بەدەستهێنانی مافەکانی خۆی بکا لە بواری نێودەوڵەتییەوە وا هەڵسوکەوت بکا کە بینوێنێ نەتەوەیەکی پێشێلکار نییە. لە ڕووی یاسای نێودەوڵەتییەوە یەکێک لەو ڕەخنانەی کە لە یاسای نێودەوڵەتی دەگیرێت ئەوەیە کە تەنیا بۆ دەوڵەتە نەک بۆ نەتەوە. تەنانەت نەتەوەیەکیش کە ژینۆساید کراوە ئەگەر خۆی دەوڵەتی نەبێت هەر ناچارە لە ڕێی ئەو وڵاتەوە کە لێی دەژیت، دەوڵەتەکەی ئەم سکاڵایە بەرز بکاتەوە. بۆ نموونە ئەگەر دەوڵەتی عێراق لە دادگەی نێودەوڵەتی لاهە ئەندام بێت ئەوکات کوردی باشوور دەتوانن سکاڵا لەسەر دەوڵەتەکەیان تۆمار بکەن و بێگومان ئەمە گرفت و کۆسپێکە لە بواری نێودەوڵەتییەوە کە لەبەردەم کوردی زیاتر لە چل ملیۆنیی بێدەوڵەتدا هەیە. باشترین چارسەر ڕاگەیاندنی دەوڵەتە بۆ ئەوەی کە لە بواری نێودەوڵەتییەوە باسی ژینۆساید و ئەو تیرۆرانە بکەی کە بەسەر نەتەوەکەماندا هاتووە».

لە وەڵامی ئەوەی کە کورد لە ڕۆژهەڵات چۆن دەتوانێ هەوڵ بۆ ڕیفراندۆم بدا لە کاتێکدا ژێردەستەی وڵاتێک و حکوومەتێکی دیکتاتۆرە کە گوێ بە یاساکانی نێودەوڵەتی و مافی مرۆڤ نادا، سیروان حەمەشەریف دەڵێ: «دەسەڵاتی ئێران بەهۆی هەڵسوکەوتەکانییەوە کارێکی وەهای کردووە کە دەرگەکانی نێودەوڵەتی بەسەر خۆیدا داخستووە و بەچاوی هەموو جیهانەوە سەرۆک ترامپ باسی تیرۆریستبوونی سپای پاسدارانی کرد. باشترین ڕێگەچارە بۆ کوردی ڕۆژهەڵات کە بتوانێ ئەویش ڕۆژێک ڕیفراندۆم بەڕێوە ببا ئەوەیە کە هەنگاو بەهەنگاو بەرەو خواستەکانی پلانێکی تۆکمە دابنێ. بۆ نموونە ئەم هەلەی کە دەربارەی سپای پاسداران ئاماژەم پێدا، بیقۆزێتەوە. واتە بەیەکگرتوویی خۆیان لە دەرەوەی وڵات دیپلۆماسییەکی بەرین وەڕێ بخەن و لەم دەرفەتەدا دەنگی خۆیان بە میدیاکانیی جیهان و ڕای گشتیی خەڵک بگەیەنن و لۆبی بکەن کە باسی ژینۆساید و تیرۆرەکانی دەسەڵاتی زاڵدا بکەن».

ئەو پسپۆڕەی یاسای نێودەوڵەتیدا لە درێژەی قسەکانیدا ئەو گلەییەشی لە نەتەوە یەکگرتووەکان کرد کە لە ڕاستیدا بەهۆی یاساکانی نێودەوڵەتییەوە «نەتەوە یەکگرتووەکان نییە بەڵکوو دەوڵەتە یەکگرتووەکانە». مامۆستا سیروان حەمەشەریف بۆ گەیشتن بە ڕیفراندۆم لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە کۆتایی لێدوانەکەیدا گوتی: «دیپلۆماسی لەگەڵ وڵاتانی دەرەوە دەوری سەرەکی دەبینێ و لۆبیکردن زۆر پێویستە بۆ ئەوەی دۆسیەکانی پێشێلکاریی مافی مرۆڤ لەلایەن ئێرانەوە،

ئاشکرا بکرێن. میدیاکانی ڕۆژهەلاتی کوردستان ژینۆسایدو تیرۆرەکان و پێشێلکارییە مرۆییەکانی ئێران دژی کورد بەتەواوی و بەوردی باس بکەن و هەروەها حزبەکانیش لە ڕێی ئەو میدیایانەی کە لەبەردەستیان دایە، ئینتیمای نەتەوەیی لە تاکی کورد دروست بکەن و هەمیشە ئامادە بن لە هەر دەرفەتێکدا کەلکی خۆیان بۆ گەیشتن بە مافە نەتەوەییەکانیان وەربگرن. ڕۆژهەلات دەبێ بەهەر شێوازێکی گونجاوی نێودەولەتی باسی مەزلوومییەتی خۆی بۆ جیهانیان بکات و سەرنجیان بۆ لای خۆی ڕابکێشێت و بیسەلمێنێ کە دەولەت جیاکاریی دەکا و لە نێو نەتەوەکانی ئێراندا دووچاوگی بەرچاو هەیە».

(لە ژمارەی ٧١٢ی"کوردستان"دا بلاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٣ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧

سەرچاوە
Serchawe

کۆماری ئەخلاق لە درێژەی کۆماری کوردستاندا

بەپێی قسەی بەرپرسان و کارناسانی بوومەلەرزە، یەکشەممە ٢١ی خەزەڵوەر کاتژمێر ٩ و ٤٨ خولەکی شەو بەکاتی ئێران، لە ٣٠ کیلۆمەتری باکووری ڕۆژاوای سەرپێڵی زەهاو و ٣٢ کیلۆمەتری باشووری ڕۆژهەڵاتی هەڵەبجە، بوومەلەرزەیەک ڕووی دا کە ١٥٠ ملیۆن نەفەر لە ئێران و عێراق هەستیان پێ کرد. پیرحسێن کولیوەند سەرپەرشتی فریاگوزاریی ئێران لە سەرەتای ڕووداوەکەدا ڕایگەیاند ٤٣٠ کەس کوژراون و حەوت هەزار و ١٥٦ کەسیش بریندار بوون. لە عێراقیش بەپێی ئاماری خاچی سوور ٩ کەس کوژران.

سبەی ڕۆژی بوومەلەرزەکە، ڕاپۆرتەکانیی مەیدانی ئاشکرایان کرد کە زۆربەی زیانەکە لە ناوچەکانی پارێزگەی کرماشان بەتایبەت سەلاسی باوەجانی و سەرپێڵی زەهاوە و داوای بەهاناوەهاتنی بەپەلەیان کرد و ئاماری کوژراوەکان بەردەوام خۆی لە هەڵکشان دەدا و بەرپرسانی دەوڵەتیش هیچ دەنگێکیان نەبوو تەنانەت ڕادیۆ و تەلەفزیۆنی ئێرانیش دۆخەکەی نەدەگواستەوە و ماتەمینیی پێوە دیار نەبوو.

دەنگۆی ئەوەی ئایا بەڕاستی بوومەلەرزە بووە یان نا لە تۆڕەکانی کۆمەڵایەتیدا بڵاو بووەوە و وەکو هەمیشە ئەم بێباوەڕییە بە دەسەڵات وایکرد کە هەر کورد پشتی کورد بگرێ. بۆیە سەرانسەری ڕۆژهەڵات هەڵمەتێکی بەرفراوانی یارمەتی کۆکردنەوەیان دەست پێکرد و لە بواری گواستنەوەی هەواڵ و ڕاپۆرتیشەوە سەبارەت بە وەزعی ژیانی لێقەوماوان، ڤیدیۆ و وێنەکان لە هەموو شوێنێکەوە بڵاو دەکرایەوە. ئێران نەیهێشت ڕۆژنامەنووسانی بیانی سەردانی پارێزگەی کرماشان بکەن و لە ڕووماڵکردنی هەواڵەکاندا بەشیان هەبێ؛ بۆیە تەلەفزیۆنەکانی خەبەریی لە ئەورووپا بۆ نموونە فەڕانسە کە باسی بوومەلەرزەکەی ئێرانیان دەکرد هەر وێنەی باشووری کوردستانیان دادەنا. تەنانەت لە پێشاندانی یارمەتیی خەڵک بۆ لێقەوماوانی بوومەلەرزەکەش تەلەفزیۆنی ئێران، وێنە و ڤیدیۆکانی شارەکانی ڕۆژهەڵاتی بڵاو نەدەکردەوە و هەر گرنگی بە شارەکانی دیکە دەدا.

کۆماری ئیسلامی ئێران کە هەستی بە بێزاری هەرچی زیاتری خەڵک لە دەسەڵات کرد، ڕوحانیی سەرکۆماری نارد بۆ نێو خەڵکی بەڵالێدراو و ئەویش هەر لە نێو ئۆتۆمبێلەکەیەوە بێ ئەوەی دابەزێ لەکاتێکدا هەوڵی دەدا لەم دەرفەتە بۆ شەڕی دەسەڵاتی خۆی کەڵکوەربگرێ و ڕەخنە لە پرۆژەی «مسکن مهر»ی ئەحمەدینەژاد بگرێ - کە دیارە بەشێکی بەرچاو لە

زیانەکـان و کوژراوەکـان هـی ئەو بینایـانەن-؛ دەسـتی کـرد بە وەسـفی هێزەکـانی سـەرکوتکەری سـپای پاسـداران کە بەهوتافکێشانی خەڵک بەناچاری شوێنەکەی چۆڵ کرد.

بوومەلەرزەکە هێندە بەقووەت نەبوو لێکمان جیا بکاتەوە

بوومەلەرزە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی دا و کوژراو و بریندار و ماڵوێرانی زۆریشی بۆ ڕۆژهەڵات بەدواوە بوو بەڵام هەستی پاک و بێگەردی خەڵکی مرۆڤدۆست و کوردپەروەری ڕۆژهەڵاتی پتر بەیەکەوە نێزیک کردەوە و هەر دامودەزگە و قوتابخانە و گەڕەک و ماڵێک بۆ خۆی ناوەندێکی کۆکردنەوەی یارمەتی بوو کە نەیاندەویست هەوڵـی خۆبەخشی نەتەوەی زوڵملێکراوی کورد، دوو دەستی تەحویلی دامودەزگەی حکوومەتی ئێرانی بدەن. بۆ نموونە ئەگەر لەسەر جادەی هەر شارێکی ڕۆژهەڵات دوو خێمە دەبینرا کە یەکیـان هـی ناوەنـد یـان کەسێکی بـاوەڕپێکراوی شـارەکەیە و ئەویتریـان هـی دامودەزگەیەکی حکوومەتە، خەڵـک یـارمەتیی خۆیـان بە حکـوومەت نەدەدا و دەچـوونە لای ئەو خێوەتـەی کە بە هـی خۆیانیـان دەزانـی و دڵنیـا بـوون یارمەتییەکەیـان لەلایەن سپای پاسدارانەوە نـادزرێ و بەدەسـتی کەسێک دەگـا کە پێویـستی پێیەتـی. ئیتر لە تۆڕەکـانی کۆمەڵایەتی بـابەتی بێسوود نەدەبینرا ئەوەی بـوو بەپەلە پەیامنـاردنی کەسـانی خێرخـواز بـوو کە فلانەگوند یـارمەتی بۆ نەچووە و بەڵکوو فریا کەون کە فلانە شتومەکمان پتر پێویستە. ڕۆحی نەتەوەیی کـورد ئیـرادەی وەبەرخۆ کردبوو کە ئەمە نیشتمانی داگیرکراوی خۆیەتی و هەر خۆیشی دەبێ بەهانایەوە بچێ و سەروگیانی بۆ دابنێ.

هەڵمەتی پشتیوانی مادی و مەعنەوی هەموو شار و گوند و ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ورمێوە بگرە هەتـا ئیلام و لوڕستان و کوردەکانی تاران و خوراسان و دەنگدانەوەی ئەم یەکدڵییە وایکرد کە مرۆڤدۆستانی نەتەوەکانی دیکەی ئێرانیش لە هونەرمەندەوە بگرە هەتا وەرزشکار و مامۆستای زانکۆ و وەکیلی دادگوستەری و هتد، وەدوای یارمەتیدانی خەڵکی کوردی پارێزگەی کرماشان بکەون و بەچاوی خۆیان ببینن کە دەسەڵاتی ئێران چەندە درۆزنە و چۆن کۆسپ دەنێتەوە بۆ گەیانـدنی یارمەتیی خەڵکی خۆبەخش و هەروەهـا ببینن کە بەهەموو شێوەیەک ئایەتوڵڵاکـان ڕێگریـی دەکەن لەوەی یـارمەتی بگـاتە دەست دانیشتووانی گوندەکانی کوردی سوننە و کوردی ئەهلی هەق.

ئەم دۆخە دەسەڵاتی ئێرانی زیاتر پەشۆکاند و ئیتر لەوە ترازابوو کە دەسەڵاتی داگیرکەری کوردستان پێش بەم هـاودڵییە بگرێ و ئەوەی لەم نێوەندەدا خەمی زەوی لەرزەکەی کەم دەکردەوە ئەم شەپۆلی ئینساندۆستییە بوو کە حکوومەتی شەرمەزار کردبوو.

دووەم حەماسەی مەدەنیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

ڕۆژانی ٢٥ و ٢٦ی مانگی خەزەڵوەر دوو خێرخواز بەناوەکانی «ئەبووبەکر مەعرووفی» خەڵکی بۆکان و «میلاد ئەحمەدی» تازەلاوی ٢٠ ساڵەی خەڵکی دالاهو، بۆ یارمەتیدانی خەڵکی لێقەوماوی بوومەلەرزە لێدراو چووبوونە ناوچەکانی سەرپێڵی زەهاو کە بەهۆی ڕووداوی هاتوچۆوە گیانیان لەدەست دا.

خەڵکی ڕۆژهەڵات لە شار و گوندەکانی پارێزگەی کرماشانەوە بگرە هەتا پارێزگەی سنە و شاری بۆکان، بە لەبەرکردنی جلوبەرگی کوردی و نووسینی درووشمگەلی کوردایەتی و بەدەستەوەگرتنی گوڵ، هاتنە سەرجادە و ئەوپەڕی ڕێزی سەرکردەئاسایان لە کەسێک نا کە بۆ یارمەتیی خەڵکی کرماشان، گیانی فیدا کردبوو. ئەم دووبارە نواندنە مەدەنیانەی خەڵکی کوردپەروەر و ئەمەگداری ڕۆژهەڵات، دەسەڵاتی ئێرانی زیاتر وەزاڵە هێنا.

هەردوو دەسەڵاتی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی ئێران بەدرێژایی مێژوویان سەبارەت بەسەرکوتکردنی بزاڤی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد سیاسەتی دووبەرەکیان پەیڕەو کردووە واتە هەوڵیان داوە بەناوی جیاوازیی مەزهەبییەوە لە نێوان کوردی ڕۆژهەڵات دووبەرەکی بنێنەوە. کورد لە ڕۆژهەڵات بەو شعووره سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە کە هەمیشە هەیبووە دوژمنی ڕنج بە خەسار و دڵسارد کردووە و سەلماندوویەتی کورد یارسان بێ یان سوننە، شیعە و... هەر کوردە و کرماشان و ئیلام بەشێکی دانەبڕاون لە کوردستان. لە گەڕانەوەی تەرمی شەهید ئەبووبەکر مەعرووفی بۆ زێدەکەی خۆی واتە بۆکان، ئیتلاعاتی ئێران زۆر هەوڵ دا وا بکا ئاپۆرای خەڵک پەرتەوازە بکا و نەهێڵێ بەرخۆدانی مەدەنی پیلانەکانی دەسەڵات پووچەڵ بکاتەوە، چونکە ئێران لە هەر جۆرە گردبوونەوەیەکی خەڵک دەترسێت و بە لەرزۆکبوونی ستوونەکانی دەسەڵاتی خۆی دادەنێ؛ بەڵام هەر بەو جۆرەی کە مێژوو تۆماری کرد سەرکەوتن هەمیشە بۆ ئیرادەی گەلی وشیار و زیندووە و دووبارە توانیان پیلانەکانی دەسەڵاتی تیرۆر و داگیرکاریی ئێران، پووچەڵ بکەنەوە.

وێنە و فیلمەکانی شارەکانی ڕۆژهەڵات کە لەسەر جادە وەستاون بۆ پێشوازیکردن لە تەرمی شەهید ئەبووبەکر کاتێک دەیبینی هەرچەند چاو و دڵ لەو هەموو هەستە پاک و بێگەردە کە نموونەی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەگمەنە و دەتگریێنێ بەڵام باوەڕیشت پێ دێنێ کە هەموویان ماڵباتێکن و یەک خەمیان هەیە. ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە هەر دەرفەتێکدا پێویست بووبێ پشتیوانی باکوور بووە بۆ باشوور برای لەفەدووانە بووە و بۆ ڕۆژاواش شەهیدی پێشکەش کردووە. شەهید ئەبووبەکر مەعرووفی لە ڤیدیۆیەکیدا کە هی پێش دواسەفەریەتی، بەدەنگە خۆشەکەی باسی ئیرادە بۆ سەربەخۆیی نیشتمانەکەی دەکا

خواستێک کە لە دڵی هەر کوردێکە وا خۆی بە درێژەدەری کۆماری کوردستان دەزانێ. پێشوازیی بەرینی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە تەرمەکەی بە ڕۆحی ئەو نەمرە و شەهیدانی تری کوردستانی سەلماند کە کۆماری کوردستان لە دڵدا زیندووە و وەدیهاتنی نێزیکە.

«کرماشان ڕۆژهەڵاتە، کوردستان یەک وڵاتە»

لەو دروشمانەی کە لە شاری سنە بۆ پێشوازی لە تەرمی شەهید ئەبووبەکر مەعرووفی بەرز کرابۆوە و ئاپۆرای خەڵک لە دامودەزگە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم نەترسان و بەشانازییەوە هەر دووبارەیان دەکردەوە و بەلامەوە گرنگن و دەکرێ کەم تا کورتێک دەروونناسیی سیاسی و کۆمەڵایەتی چین و توێژەکانی خەڵکی لێ بخوێنیتەوە؛ ئەو دوو دروشمەن: «مێژووی ئێمە سەلماندوویەتی کە کوردستان لانکی مرۆڤایەتییە» و «کرماشان ڕۆژهەڵاتە، کوردستان یەک وڵاتە».

هەفتا ساڵ پتر لە سێدارەدانی دامەزرێنەرانی کۆماری کوردستان لە ڕۆژهەڵات تێدەپەڕێ و لە هەر دەرفەتێکدا و لە هەر گردبوونەوەیەکدا کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەر باسی «دەوڵەتی جمهوریی کوردستان» دەکەن. زۆر جاریش کوردەکانی پارچەکانیتر و توێژەرانی ئەم بوارە دەپرسن ئەوە چۆنە کوردەکانی ڕۆژهەڵات وەها دڵپاکانە بەپیر نەهامەتی و خۆشی پارچەکانیترەوە دەچن و هەروەها بۆ باسە نەتەوەییەکانی خۆیشیان لە هەر دین و ئایین و حزب و لایەنێک بن، یەککرتوون؟ بۆیە منیش ناچار بووم بەدوای وەڵام و گەڕان بەدوای چەمکی دەوڵەتەوە بم. چەمکی دەوڵەت لە باس و خواسی توێژەرانی بواری سیاسەت و زانستی سیاسەتدا پێگەیەکی سەرەکی هەبووە چونکە دەوڵەت گرنگترین سەرچاوەی ڕێسا و جێبەجێکردنی یاسا و دابینکردنی بایەخە مادی و مەعنەوییەکان دێتەهەژمار و کاری سەرەکیشی سەقامگیریی ئاسوودەیی و ڕێکخستنی ئەندامەکانی کۆمەڵگەی سیاسییە بۆ ئەوەی هاووڵاتییان لە بەختەوەریدا بژین. لە زانستی سیاسەتدا بۆ ئەوەی کە دەوڵەت بگاتە ئەو قۆناغەی کە باسی لێوە کرا، بۆچوون و ڕێگە و شێوازی جۆراوجۆر وتراوە.

بەشێکی بەرچاو لە بیرمەندانی زانستی سیاسەت بۆ دانانی کۆمەڵگەیەکی بەپرەنسیب و سەرکەوتوو و شارستانیانە، بەدوای شێوازگەلی ئەخلاقییەوە بوون و هەندێ چەمکی وەکو ئەخلاق، بەهاکانی کۆمەڵایەتی و.. هێناوەتە نێو ئەدەبیاتی سیاسییانەوە.

باروخ ئێسپینۆزا (١٦٣٢ - ١٦٧٧ز) فەیلەسووفی هۆڵەندی سەبارەت بە دەسەڵاتی دەوڵەت بەپێچەوانەی توماس هابز (١٥٨٨ - ١٦٧٩ز) فەیلەسووفی بەریتانی کە ڕای وابوو حکوومەت دەبێ دەسەڵاتی تەواوی هەبێ و خەڵک لە ترسا ئیتاعەتی

لێ بکەن، ئێسپینۆزا باسی ئەخلاقی مرۆڤایەتی لە بەڕێوەبەریی حکوومەتدا دەکا و ڕای وایە کە خەڵک دەبێ ئازاد بن و ئیتاعەتیان لە دەوڵەت بەهۆی ئومێدەوە بێ بۆ داهاتوویەکی گەش، نەک لە ترسا بێت. ئەو بەرگرییەکی بەهێز لە کۆمەڵگەیەکی کراوە و بەدوور لە ئایدۆلۆژیایەکی تایبەتەوە دەکات و دەربارەی ئامانجی حکوومەت دەڵێت: «حکوومەت دەبێ ڕێگریی بکات لەوەی کە خەڵک لەبەر نەفرەت، تووڕەیی، بێمتمانەیی و ڕق شەڕی یەکتر بکەن. ئامانجی حکوومەت دەبێ ئازادیی بێت».

گیئۆرک ویلهێلم فریدریش هێگڵ (١٧٧٠ - ١٨٣١ز) فەیلەسووفی گەورەی ئەڵمانی ڕای وایە، هەبوونی دەوڵەت بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتوو، پێویستە. ڕەخنەگرانی هێگڵ ڕایان وایە ناوبراو بەقەدەر باروخ ئێسپینۆزا خۆی لە کراوەیی کۆمەڵگە نادا بەڵام ئەوە هێگڵ - ە کە ڕای وایە «مرۆڤەکان نەک کۆمەڵایەتی بەڵکو دەوڵەتمەند و سیاسیشن. بوونی دەوڵەت لەناکاو نییە و بەهۆی پرۆسەیەکی درێژخایەنی مێژووییەوە کە بۆ سەردەمی یۆنان دەگەڕێتەوە، دروست بووە».

هێگڵ، دەوڵەت لە سێ مانادا بەکاری دێنێ کە لە ڕاستیدا هەر سێکیان بەشێکن لە یەک حەقیقەت بەڵام لە سێ ئاستی جیاوازدا. ئەو سێ مانایە بریتین لە: دەوڵەتی دەرەوە «کۆی یاساکان»، دەوڵەتی سیاسی «دەوڵەت بەپێی ناوەندگەلی تایبەتی حکوومەتی»، دەوڵەتی ئەخلاقی «مانای تەواو و گشتگیری بیرۆکەی هێگڵ». چەمکی دەوڵەتی ئەخلاقیی هێگڵ، کامڵترین مانای دەوڵەتە و هەموولایەنەکانی ئەو دوو دەوڵەتەکەی تر لە بەرزترین ئاستدا لەخۆ دەگرێ. لەم دەوڵەتەدا ئینسان بەوپەڕی پێگەیشتوویی مێژوویی خۆی گەیشتووە و مانای ئەخلاقی کۆمەڵایەتی و بەهاکانی ژیان و چوارچێوەی دەوڵەت و ئەخلاقی ناوەندەکان دەزانێت. لە دەوڵەتی ئەخلاقیدا ئینسانەکان بەوپەڕی وشیاریی و ئیرادەی تاکەکەسی گەیشتوون و ئەم توانایییەش لە کردەوەکانیان لە دامەزراوە و ناوەندەکاندا بەئاشکرا خۆ دەنوێنێ. نەریتەکان و ڕێساکانی بەهای مرۆڤایەتی لە چوارچێوەی کاری هاوبەشی ناوەندەکاندا هەن و ئیتر بەشێکە لە ڕەفتاری ڕۆژانەی هاووڵاتییان کە بەئیرادەی خۆیانەوە هەڵیانبژاردووە و هیچ دەسەڵاتێکی سەرکوتکەریش ناتوانێ پێش بەم ئیرادە و ڕەفتارە بگرێ چونکە ئیتر ئەخلاقی کۆمەڵایەتی بووەتە نێوەڕۆکی ئیرادەی هاووڵاتی و هەڵسەنگاندنی ناوەندەکانیش هەر بەپێی ئیرادەی تاکەکەس بۆ ئامانجی ئازادی و پێکەوژیانە.

ئەو دەوڵەتانەی کە مەبەستیان گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتووە زۆر هەوڵیان داوە بەم دەوڵەتی ئەخلاقە بگەن و پێناسەگەلی جۆراوجۆر و هەوڵی جیاوازیان بۆ داوە و بیرمەندانی سیاسیش لە قەیرانگەلی سیاسی وڵاتەکەیاندا هەندێ ڕێگەچارەیان بە سەرۆکانی خۆیان داوە. لە ئێرانیش هەندێ لە سیاسەتمەدار و بەرپرسانی سەرووی دەسەڵات ئەم چەمکەیان بەکار هێناوە و بەڵێنی وەدیهاتنیان داوە بەڵام دەسەڵاتی ناوەندی تاران تەنیا کاتێک دژی مافی نەتەوەکانی

جوغرافیای ئێران شەڕی نەکردووە و بەدوای ئاشتیخوازییەوە بووە کە بێدەسەلات بووە. دەوڵەتی دینی لە ئێران کە ڕێژیمی ویلایەتی فەقیە بانگەشەی نموونەیەکی ئارمانی لە دەوڵەتی ئەخلاقی دەکرد، کارنامەی ئەم ساڵانەی دەسەڵاتی ڕێک پێچەوانەکەی دەسەلمێنێت و متمانەی نەک لای کورد بەڵکو تەنانەت لە تارانیش لەدەست داوە و دیتمان لە ڕووداوی یارمەتیدانی خەڵکی لێقەوماوی بوومەلەرزە لێدراوی پارێزگەی کرماشان ئەو خەڵکەی تاران کە یارمەتیان کۆکردبۆوە خۆیان یارمەتییەکانیان دەگەیاند و لە بەشی ڕاستەوخۆی تۆڕەکانی کۆمەڵایەتی باسی گوێنەدانی دەوڵەتیان بە وەزعی خراپی ژیان و گوزەرانی خەڵک دەکرد.

بۆیە لە کۆتاییدا دەربارەی ئەو پرسیارەی کە بۆ خەڵکی ڕۆژهەڵات لە بەرخۆدانی مەدەنیاندا وەها دڵپاکانە بەبێ جیاوازی لەگەڵ شایی و خەمی پارچەکانیتر و هەروەها شار و گوندەکانی خۆیشیانن، دەگەینە ئەو وەڵامی چونکە ڕۆژهەڵاتی کوردستان خۆی بەدرێژەدەری سەرکۆمار پێشەوا قازی محەمەد دەزانێ کە ئامادە بوو بۆ مانەوە و ژیانی نەتەوەکەی لە سێدارە بدرێت و بناخەدانەری پەیامی مەدەنییەت و ئاشتیخوازی لە نیشتمانەکەی بێ و بیسەلمێنێ کە لە سەردەمی درۆ و فرت و فێڵ لە سیاسەتی دەوڵەتاندا، دەکرێ لەگەڵ میللەتەکەی خۆت کە هەر ئەوانیش لە دوارۆژی تەنگانەدا پەنا و پشتیوانتن؛ ڕاستگۆ و فیداکار بیت و ئەخلاق و دەوڵەت بەیەکەوە گرێ بدرێت.

ئەگەر ساڵەهایە کۆماری کوردستان وەکو جوغرافیایەکی سیاسی نەماوە بەڵام بەرهەمەکەی واتە کۆمەڵگەیەکی هاودڵ و پشتیوانی یەکتر لە جوغرافیایەکی بەرینتر لە کۆماری کوردستانی ئەوکات کە هەموو ڕۆژهەڵاتی گرتووەتەوە، زیندووە و وشیارە و هیچ دەسەڵاتێکی سەربازییش ناتوانێ سەرکوتی بکات و بەرخۆدانی مەدەنی خەڵکی ڕۆژهەڵات بەگرتنە پێشی ئەخلاقێکی ئینساندۆستانەی بەرفراوان وەها لە گەشەدایە کە ڕووناکییەکەی کوێریی چاوی داگیرکەری پێوە دەبێ.

(لە ژمارەی ٧١٤ی:کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٢ی نۆڤەمبەری ٢٠١٧

سەرچاوە
Serchawe

میدیایەکی نەتەوەیی بۆ ڕۆژهەڵات

لەم کۆمەڵگە مۆدێرنەی کە تەکنۆلۆژیا زاڵە بەسەر زۆربەی بەشەکانی ژیانی ڕۆژانەماندا، میدیا یەکێکە لەو کەرەستانەی کە هەر تاکێک بەپێی سەلیقە و حەزی خۆی بەرنامەیەکی دیاریکراو لە تەلەفزیۆن یان ڕادیۆ یاخود ستوونێک لە لاپەڕەیەکی ڕۆژنامەیەکدا دیاریی کردووە و بەدواداچوونی بۆ دەکا. ئیتر ناچمە سەر سۆشیالمێدیا کە بەهۆی ئەپلێکەیشێنە جۆراوجۆرەکانی نێو موبایلەکانمانەوە، کەسمان نییە بتوانێ دوورەپەرێز بێت لە بەداواداچوونی هەواڵ و بابەتەکانی ڕۆژ لە ڕێی مۆبایلەکەیەوە. هەرچەند «کاغذ اخبار»ی میرزای شیرازی پاش ٢٦٠ ساڵ ئێرانی بردە نێو جیهانی ڕاگەیاندن، بەڵام هەنووکە ئەم وڵاتە بەهۆی تەرخانکردنی بووجەیەکی خەیاڵی بۆ کاری میدیایی بە زۆربەی زمانەکانی دنیا، زیاتر لە دەیان تەلەفزیۆنی دەوڵەتی و سەدان ئاژانسی هەواڵ و ڕۆژنامە و گۆڤاری هەیە کە یارمەتیی دەوڵەتی وەردەگرن و سیاسەتی هیلالی شیعەی ئێران بەرەنگ و ڕوویەکی فریودەرانەوە لەبەر چاوی بینەر، سەرنجڕاکێش دەنوێنن.

میدیا ڕووبارێکی بەردەوام و هەمیشەیی لە زانیاریی دەبەخشێتە خوێنەر و بینەر و بیسەری خۆی و کاریگەریی ڕاستەوخۆ لەسەر جۆر و شێوازی هەڵوێستوەرگرتنی تاکی کۆمەڵگە بەرامبەر دەسەڵات و چین و توێژەکان دادەنێ و هەم دەتوانێ شەپۆلخوڵقێن بێ و هەمیش دەتوانێ شەپۆلەکان دابمرکێنێتەوە. من لەم پێناسەیەدا «ڕووبار»م بەکار هێنا، ڕووبار دەکرێ ئاوی خاوێنی هەبێ و بە پێچەوانەکەشی دروستە. میدیا دەتوانێ ڕۆڵی هەبێ لە ڕوونکردنەوەی بەردەنگەکەی لەو دۆخەی کە تێیدایە و هەروەها دەشتوانێ بەردەنگەکەی بە لاڕێ ببا و لە ڕاستییەکان دووری بخاتەوە. ئەوەی لێرەدا نابێ لێی خافڵ بین سەرچاوەی ئەم ڕووبارەیە کە سیاسەتداڕێژەری ئەسڵییە و کلیلی وشیاریی و زانیاری وەرگرتنی کۆمەڵگەی لایە.

تایبەتمەندیی سەرەکیی میدیا ئەوەیە کە لە هەموو شوێنێک هەیە و فرێکانسێکی تەلەفزیۆنێکی ئاسمانی یاخود پەخشە ئانلاینەکەی دەتوانێ میلیۆنان کەس لە هەر کوێیەکی ئەم جیهانە بینەری هەبێ و شەپۆلی خوازراوی خۆی، ڕێک بخا. ستوارت هال Stuart Hall (١٩٣٢ کینگستۆن، جامائیکا. ٢٠١٤ لەندەن بریتانیا) لە تیۆریسیەنە بەناوبانگەکانی بواری کولتوور سەبارەت بەکاریگەریی میدیا لەسەر کۆمەڵگە، کۆمەڵگە بە بازنەیەکی داخراو وەسف دەکا کە ڕاگەیەنە گشتییەکان وەکو شاڕێیەک لە پرۆسەی دانی شوناس بە کۆمەڵگە ڕۆڵ دەگێڕن.

نەبوونی میدیایەکی نەتەوەیی بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان

بێگومان بوونی جۆرەها میدیای سەردەمیانە و تەلەفزیۆنی ئاسمانی و وێبلاگ و ماڵپەڕ ئەو کۆسپەی بەردەم دەسەڵاتێکی پاوانخوازی وەکوو ئێران هێناوەتە ئاراوە کە ئەو جۆرەی دەیەوێ، نەتوانێ لەم بوارەدا ڕمبازێن بکا و بیروڕای گشتیی بەدڵی خۆی هەڵسووڕێنێ؛ ئەمما ئەوەی لەم نێوەندەدا بۆشاییەکەی دیارە نەبووی میدیایەکی نەتەوەییە بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە چەند لایەنەوە میدیاکان بەهەموو شێوەیەک هەوڵی بەلاڕێدابردن یاخود کەمتر زانیاری گەیاندنیان دەدەن کە ئەگەر بمەوێ بەپێی دەرفەتی ئەم وتارە بەکورتی باسیان بکەم بەم جۆرە دابەشیان دەکەم:

۱: میدیاکانی کۆماری ئیسلامی

ئەو تەلەفزیۆن و ڕادیۆ و ڕۆژنامەی ناوەندەکەی لە تارانە و بەهەموو ئێراندا پەخش دەبێتەوە، بێگومان سیاسەتی ئێران بەجۆرەها فیلم و سریال و کارتۆن و شانۆ بڵاو دەکەنەوە و هەروەها لە بواری هەواڵ و ڕاپۆرتیشدا ئەو دارشتنە لە فیلتەر دەردەچێ کە سەرکوتگەرانیی ئێران دەیانەوێ. سەبارەت بە سیاسەتی سانسۆر لە دەسەڵاتی ئێران هەر ئەوندە بەس کە دەتوانن سەرنجی ئەو ئیدانەکردنە بەدوای یەکانەدا بدەین کە ناوەندەکانی مافی مرۆڤ و ڕێکخراوەکانیی نێودەوڵەتی لە بواری میدیاییدا ڕایدەگەیەنن.

۲- میدیا فارسییەکانی دەرەوەی ئێران

ئەم بەشە لە میدیا بە چەند بەش دابەش دەکرێن کە بەکورتی باسیان دەکەم:

ئا: ئەو تەلەڤیزیۆنە ئاسمانیانەی کاری هەواڵ و ڕاپۆرت دەکەن و هەرچەند بەرواڵەت خۆیان وەکوو میدیایەکی سەربەخۆ و پرۆفێشناڵ پێناسە دەکەن، بەڵام بووجەی دەوڵەتێکیان لەپشتەوەیە و زۆربەی کارمەندانی بەشی هەواڵ و سیاسەتیشی هەر ئەوانەن کە تا دوێنێ لە دامودەزگەکانی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی ئێراندا بوون و سەلیقەی شەخسیی خۆیان زاڵ دەکەن بەسەر کاری ڕۆژنامەگەریاندا و؛ بەنیسبەت کوردەوە مانشێتەکانیی میدیاکانی کۆماری ئیسلامی بەبێ دەستکاری، دەگوازنەوە.

سەرچاوە
Serchawe

ئەگەریش لەو میدیایانەدا کەسێک پشتگیریی کورد یان هەر نەتەوەیەکی ستەملێکراوی ژێردەستیی ئێران بکا بەجۆرەها تاوان گوناهباری ئەکەن بەڵام ڕوتووشکردنی سیاسەتی سەرکوتگەرانەی ئێران بۆیان شتێکی ڕەوایە و هیچ گوناهێکیان نەکردوە!

ب: ئەو تەلەڤیزیۆنانەی کە سیاسی نین، فیلم و ئاڵقەی بیانی و بەتایبەت تورکی و ئەمریکای لاتین دۆبلاژی فارسی ئەکەن و لەگەڵ کولتووری نەتەوەکەماندا زۆر ناتەبان و دیتنی سوودێکی بۆ خەڵک تێدا نییە و بەس بۆ ئەوەی خەڵک لە واقعی ڕۆژ و سیاسەتە سەرکوتگەرییەکانی ئێران دوور بکەنەوە؛ ئەو کاناڵ و تەلەڤیزیۆنانە دەورێکی کارایان گێڕاوە.

٣- میدیا کوردییەکان لە پارچەکانی دیکەی کوردستان

ئەو تەلەڤیزیۆنە ئاسمانییە کوردییانەی لە پارچەکانی دیکەی کوردستان پەخشیان دەگاتە ڕۆژهەڵات و تەنانەت کوردەکانی خوراسانیش سەیریان دەکەن، لە زۆر بابەتەوە توانیویانە کاریگەریی ئەرێنی لەسەر بینەر دابنێن. بێگومان میدیاکانی پارچەکانی دیکەی کوردستان ئەوانیش بە دوو بەشی سیاسی و ناسیاسیدا دابەش دەکرێن کە ناسیاسییەکان هەر هیچ نەبووبێ بەهۆی بەرنامە تەفریحی و کولتوورییەکانیەوە توانیویەتی ڕۆڵی هەبێ لە پێشگرتن بە لەنێوچوونی زمانی کوردی (هەرچەند هەڵەوپەڵەی زۆری تێدا دەبینرێ) و ئەوەی لای من گرنگە و دەمەوێ باسی بکەم میدیا سیاسییەکانی پارچەکانی دیکەی کوردستان بێجگە ڕۆژهەڵاتە. ئەو میدیایانە کە هەرکامەیان میدیای حیزب و کۆتلەیەکی سیاسین و لە خەوشدارکردنی لێکدانەوەی ڕاستییەکانی ڕۆژهەڤدا ڕۆڵی نەرێنی دەگێڕن. ئەو میدیا سیاسییانە چونکە باوەڕیان بەهێزی پشتیوانی جەماوەریی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەیە بۆیە بەشێکی هەواڵ و ڕاپۆرتیان بۆ ئەو بەشەی کوردستان تەرخان کردوە. دیارە هەموویان وا نین چونکە بەشێکی بەرچاویان زیاتر ئەو هەواڵ و ڕاپۆرتانە بڵاو دەکەنەوە کە دەسەڵاتی داگیرکەری ئێران دیەوێ و دژی جووڵانەوەی کوردن لە ڕۆژهەڵات بەڵام بەشێکیان ڕووداوەکانی ڕۆژهەلات دەگوازنەوە ئەمما بەو دارشتنەی کە خۆیان مەبەستیانە و چونکە دەسەڵاتێکی گەورەی ئابووری لەپشت ئەم میدیانەی پارچەکانی دیکەی کوردستانەوەیە هەموو هەوڵێک دەدەن سەرنجی بینەری ڕۆژهەڵاتی بۆ پرکردنەوەی جەماوەری سیاسی خۆیان ڕاکێشن.

میدیایەکی نەتەوەیی بۆ درێژەی خەباتەکەمان زۆر پێویستە

لە بواری سۆفتوێرەوە ڕۆژهەڵاتی کوردستان داینەمۆی خەباتێکی بەرین بووە بۆ کوردستانی گەورە و هەتا ئێستاشی لەگەڵدا

بێ، پارچەکانی کوردستان لە هەردوو بواری سۆفتوێر و هاردوێرەوە شۆڕشگێڕانی ڕۆژهەلاتیان بۆ درێژەی خەباتەکەی خۆیان پەلکێش کردوە و میدیاکانی ئەو پارچانەش لە بۆشایی نەبوونی میدیایەکی گشتگیری نەتەوەیی لە ڕۆژهەلات هەلیان قۆستووەتەوە و تەنانەت هەندێ جار ڕێگەیان بەخۆیان داوە ببنە دەمڕاستی ئەو پارچەیە و زیانیشی پێ بگەیەنن.

هەنووکە لە بواری تەلەفزیۆنی ئاسمانیی ئۆپۆزیسیۆنەوە بەس کورد کاناڵ هەیە کە دەنگی نەتەوایەتیی کورد لە ڕۆژهەلات دەگوازێتەوە و ئەگەر حیزبەکانی ڕۆژهەلاتی کوردستان بیانەوێ دەنگی خۆیان بگەیەننە جەماوەریان زۆر پێویستە پلانێکی تۆکمە دابڕێژن بۆ هەبوونی ئاژانسێکی هەواڵی بێلایەن و هەروەها تەلەڤیزیۆنێکی سیاسیی گشتگیر کە پەیامی نەتەوەیی پێ بێ و خەڵکیش لە ڕۆژهەلات ئیتر لەم پرش و بلاویی میدیاییە ڕزگاریان دەبێ و بۆ وەرگرتنی زانیاریی دروست و هەڵوێستی شیاو دەزانن ڕوو لە کوێ بکەن و بۆ بەرەوپێشچوونی خەباتەکەیان کام تیڤی یان هەواڵنێریی هی ئەوانە و بەڕاستی خەمخۆریانە.

(لە ژمارەی ٧١٣ی"کوردستان"دا بلاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٨ی نۆڤەمبەری ٢٠١٧

سەرچاوە
Serchawe

بابەتی ساڵی.............. ٢٠١٨

شەپۆلی نوێی ناڕەزایەتییەکان بەڕێوەیە

لە کاتێکدا حاکمییەتی ئێران پەلی هاویشتبوو بۆ وڵاتانی دەوروبەر و دەستێوەردانی سیاسی و سەربازیی لە ناوچەکەدا دەکرد و دەسەڵاتی سیاسی وڵاتەکەی لە سەردەمی سەفەوییەکان بەربڵاوتر کردبوو و خۆی بە ئەمنترین وڵاتی ناوچە پێناسە دەکرد، لەناکاو خۆپیشاندانی بەرین و بەربڵاو لە ڕۆژی ٩ی بەفرانبارەوە بۆ ماوەی پتر لە ١١ ڕۆژ بە بەربڵاوی لە زیاتر لە ٩٢ شاری ئێران بەڕێوە چوو. خۆپیشاندانەکان حاکمییەتی ئێران و هەروەها ئۆپۆزسیۆنیشی تووشی شۆک کرد چونکە هەم کۆماری ئیسلامی ئێران باوەڕی نەدەکرد خەڵک درووشمی تێپەڕین لە حاکمییەت بدەن و هەمیش ئۆپۆزسیۆن پێشبینی وەها بەربڵاوبوون و جەماوەرییبوونی خۆپیشاندانەکەی نەدەکرد.

بەپێی ئامارێکی حکوومەتی، لانیکەم چوار هەزار کەس بەتۆمەتی بەشداریی لە خۆپیشاندانەکاندا گیراون و بیست و یەک کەسیش لە کاتی ڕووبەڕووبوونەوەی هێزی سەرکوتگەر و خەڵکی ناڕازییدا کوژراون و ناوی حەوت لاویش هەتا ئێستە هەیە کە لە زیندان و لە ژێر ئەشکەنجەدا گیانیان لەدەست داوە. ئەو حەوت کەسە بریتین لە: «سینا قەنبەری لە تاران، وەحید حەیدەری لە ئەراک، موحسین عادلی لە دزفول، ئاریا روزبێهی بابائی لە لوڕستان، عەلی پولادی خەڵکی گوندی گویتری سەر بە مەرزن ئاوای شاری چالوس لە پارێزگەی مازندەران، سارۆ قارمانی و کیانوش زەندی لە سنە». ئەم ئامارانە بەدەستەوەن و بەپێی نامەی چل کەس لە نوێنەرانی مەجلیس بۆ عەلی لاریجانی، سەرۆکی مەجلیس ئێران، ڕایان وایە کە ژمارەی ڕاستەقینەی کوژراوەکانی ژێر ئەشکەنجە لە زیندانی ئیدارەی ئیتلاعات لەوەی کە دەوترێ زیاترە و داوای لێکۆڵینەوە و بەدواداچوونیان بۆ ئەم بابەتە کردوە.

لێرەدا هەندێ خاڵ هەیە دەربارەی خواستی خۆپیشاندەران لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەتایبەت شارەکانی کرماشان و سنە کە لەوێ ناڕەزایەتیی بەرین بەڕێوە چوو و پێویستە باسی لێ بکرێ، ئەویش ئەوەیە کە ئەگەر لە شارەکانی ئێران خواستەکان سیاسی و ئابووری بوون لە سنە و کرماشان خواستەکان وێڕای ئەوە نەتەوەییش بوون. واتە خەڵک داوای مافی نەتەوایەتی

خۆیشی دەکرد و خاڵی جیاکەرەوەی ئەو خۆپیشاندانانە لەگەڵ بەشەکانی تری جوغرافیای ئێران لەوەدا بوو کە خۆپیشاندەرانی کورد لە هەر دەرفەتێکدا هەلیان قۆستووەتەوە بۆ دەربڕینی بێزارییان لە تەواوێتیی دەسەڵات و هەروەها خواستی نەتەوەییان هێناوەتە ئاراوە کە لە هەردوو ڕێژیمی شا و کۆماری ئیسلامیدا پێشێل کراوە.

زۆر جار ئەو کەسانەی کە بەدواداچوون بۆ دۆخی ئێستەی ئێران دەکەن یەکەم پرسیاریان ئەوەیە کە ئایا ناڕەزایەتییەکان بەردەوامیی دەبێ یاخود وەکوو ناڕەزایەتییە خوێندکارییەکان و بزووتنەوەی سەوز کۆتایی پێ دێ؟ خاڵی جێی سەرنجی ئەو ناڕەزایەتییانەی ئەمدواییە لە ئێران دیترا ئەوە بوو کە پەیوەندیی ڕاستەوخۆی بە چین و توێژێکی تایبەتی کۆمەڵگەوە نەبوو بەڵکوو هەموو خەڵک خۆی تێدا دەدیتەوە. توانرا بە سەرکوتگەریی توند و بێبەزەییانە و کوشتنی لاوان بۆ ماوەیەک بێدەنگیی لێ بێنن بەڵام ئەم ئاگرە نەکووژاوەتەوە چونکە ئەو داواکارییە ئابووری و سیاسییانەی کە ناڕازییەکان هەیانبوو هیچکامی جێبەجێ نەکراوە و هەروەکو خۆی ماوەتەوە. ئەمجارەیان ئیتر خەڵکی ناڕازیی گوشارە ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان وای لێکردووە کە هیچ مافێکی لە ژیاندا بۆ نەماوە واتە ناچارە کە دووبارە لەم ڕۆژانەدا بگەڕێتەوە بۆ سەر شەقام و داوای مافی خۆی بکا و واز لە ناڕەزایەتی دەربڕین نەهێنێ و درێژە بەو خەباتەی بدا کە پێویستە نەوەی داهاتوو بگاتە ژیانێکی ئاسوودە و خۆشگوزەران.

باڵێکی حاکمییەتی کۆماری ئیسلامی ئێران پێی وایە ڕێکخستنی ئەم خۆپیشاندانانە لەلایەن باڵی ڕاستەوە بۆ لاوازکردنی دەوڵەتی ڕووحانی بووە و هەنووکە ئەم بێدەنگییە واتای کۆنترۆڵکردنی دۆخەکەیە و ڕەنگە لە داهاتوویەکی نێزیکدا هەندێ گۆڕانکاریی سەرەتایی لە ژیانی سیاسی و ئابووری خەڵکدا بکا، بەڵام لەو ئاستەدا نیە کە پێش بە شەپۆلی دووبارەی ناڕەزایەتییەکان بگرێ چونکە خەڵک دەبینن ئێستە ئەو لایەنەی کە بەتوندی سەرکوت دەکا خودی دەوڵەتەکەی ڕووحانییە و هەروەها تیۆریسیەنەکانی باڵی بەناو ڕیفۆرمیستیش بەهەمان زمانی زبری دوور لە ئەدەب باسی خۆپیشاندەران دەکەن.

خەڵک لە ویلایەتی فەقیه و دامودەزگەی سەر بە سەید عەلی خامنەیی بێزارن و هەر لە سەردەمی محەمەد ڕەزا خاتەمیدا ئەمەیان سەلماند و ئەگەر ئەمجارە ڕووحانی زۆرینەی دەنگی بۆ سەرکۆماریی هێناوە لەبەر ئەوە بوو کە ناوبراو خۆی بە دژی ئێعدامەکانی ساڵی ٦٨ و هەروەها داکۆکیکاری مافی خەڵک پێناسە دەکرد. دەوڵەتی ڕووحانی لە ڕوانگەی خەڵکەوە تاوانباری سەرەکیی توندوتیژییەکانە و کوژرانی لاوان لە ژێر ئەشکەنجەدا لە وەزارەتی ئیتلاعات بووە و زمانی زبری هاوبیرانیشی هەر هەڕەشە و گوڕەشە بووە لە ناڕازییان.

گلەییەک کە هەنووکە چالاکانی سیاسی و مەدەنی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەیانە چەند لایەنە و گلەییەکە سەرەتا ئەو ڕێکخراوانە دەگرێتەوە کە لە نێوخۆن و لافی سەربەخۆیی لێ دەدەن بەڵام چاویان لە ئاست ئەم زوڵمەدا داخست. ئەو لایەنانەی لە هەندێ دامودەزگەشدا بەشداریی حکوومەتدارین و ناتوانن خۆیان لەم گلەییانە بدزنەوە و سەریان بە ژێر بەفرەوە بکەن و لەو سەرپۆشە تەناهییەی دەسەڵات بۆی دابین کردوون خۆیان لە نەتەوەکەیان بشارنەوە. گلەیی دیکەی ئەو چالاکانە لە ئۆپۆزسیۆنی سەرانسەری دەرەوەی وڵاتە کە نەیانتوانی دەنگێکی هاوبەشیان هەبێ بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ دۆخەکە و تەنانەت هەندێکیشیان ویستیان خۆپیشاندانەکان بەناوی خۆیانەوە تۆمار بکەن و هەموویان بەیەکەوە لۆبییەکی بەقووەتیان نیە کە بەرەنگاری درۆ و فرت و فێڵەکانی لۆبی ئێران و میدیاکانی دەرەوەی سەر بە ئایەتوڵڵاکان ببن.

بەپێی ئەو خوێندنەوەی کە شارەزایانی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە دۆخی هەنووکەیی ئێران هەیانە ڕایان وایە ناڕەزایەتییەکان بەشێوەگەلی دیکەی وەکوو مانگرتن و نافەرمانی مەدەنی و هتد درێژەی دەبێ و بێگومان ئیتر دەسەڵاتی تاران ئەو تواناییەی نیە کە ڕۆژانە هێزە سەرکوتگەرەکانی، کە ئەوانیش تووشی کەمبوونەوە هاتوون و هەر نەبێ بەشێکن لەو خەڵکە، بەلێشاو نارازییان لە هەموو شارەکان سەرکوت و دەستگیر بکەن. کۆتلەکانی نێو دەسەڵات بەیەکەوە ناسازێن و زەوی لەرزە و نوقمبوونی کەشتیی ئێران و ڕووداوەکانی دیکەی ئەمدواییانە پتر لێنەهاتوویی حاکمییەتی بۆ خەڵک سەلماندووە و بێزارتری کردوون، بەڵام ئایا پارتەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئۆپۆزسیۆنی سەرانسەریی ئێرانی هەتا چەند ئەو هێزەن کە شەپۆلی دووبارەی ناڕەزایەتییەکان بەرەو ڕووخانی دیکتاتۆری ئایەتوڵڵاکان لە ئێران ببەن؟

(لە ژمارەی ٧١٨ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢١ی جانیۆیری ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

سیاسەتی دەرەوەی ئێران لە هەناردەکردنی شۆڕشەوە بۆ هاوردەکردنی هەژاری

سیاسەتی دەرەوە بەمانای بەدواداچوونی ئامانجەکانی وڵاتێک لە کەشی نێودەوڵەتیدا و لە پەیوەندی لەگەڵ کۆمەڵگە و دەوڵەتان و وڵاتانی دیکەیە. سیاسەتی دەرەوە، ڕێنوێنیدەری جۆری گرتنی هەڵوێستە لە جیهان و کۆیەک لە مەبەستەکانی نێودەوڵەتی و ڕێگەکانی گەیشتن بەو ئامانجگەلە لەخۆ دەگرێ. بێگومان هەر وڵاتێک بەپێی بەرژەوەندی خۆی، سیاسەتەکەی دادەڕێژێ و بەپێی کات و لە قۆناغەکانی مێژوویدا گۆڕانی بەسەردا دێت.

سیاسەتی دەرەوەی وڵاتێک سەرچاوەگرتوو لە پرۆسەیەکی چەندلایەنەی هەڵوێستگرتنە کە ئەژمارێکی زۆر لە دامودەزگە حکوومی و ناحکوومییەکان تێیدا بەشدارن. هەرکام لەو ئەکتەرانە بەدوای ئامانجی جیاوازی خۆیەتی کە ڕەنگە ئامانجەکان پێچەوانەی یەکتریش بن و ئەم جیاوازی و دژبەرییە لە گرتنەپێشی سیاسەتی دیاریکراودا دەبێتە هۆی ئەوەی کە هەر یەکەیەک، بەجۆرێ دەستێوەردانی سیاسەتی دەرەوە بکا. ناهەماهەنگی لە سیاسەتی دەرەوەدا دەبێتە هۆی ئاکامگەلی نەخوازراو و وەدینەهاتنی ئەو سیاسەتە سەرەکییەی کە بۆ سیاسەتی دەرەوەی وڵات داڕێژراوە. ئەم بابەتە ئەوکات جددی دەبێتەوە کە ئامانجگەلی جۆراوجۆر، هاوکات بەیەکەوە جێبەجێ دەکرێن. لە داڕشتن و جێبەجێکردنی سیاسەتی دەرەوە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، ئەکتەرگەلی ناسراو دەورێکی سەرەکی دەبینن؛»هەرچەند روونە کە وڵاتان وەکوو یەکەیەکی سیاسی گرنگترین ئەکتەری گۆڕەپانی نێودەوڵەتین بەڵام لە ڕاستیدا ئەمە بەرپرسانی ئاست باڵای نیزامگەلی سیاسین کە لەلایەن وڵاتانەوە هەڵوێست دەگرن.»(Plano (1998), P. 89)

«بەهاکان، ئەو توخمە پێکهێنەرانەن کە کاریگەری لەسەر کرداری مرۆڤ دادەنێن. هەرکەسە و هەوڵ دەدا بەهاکانی جێی باوەڕی خۆی لە چوارچێوەی ئامانجی سیاسیدا بسەپێنێ و کەسانی خاوەن هەڵوێستیش لە سیاسەتی دەرەوەدا هەوڵ دەدەن، بەهاکان و ئەزموونەکانیان لە هەڵوێستەکانیاندا ڕەنگ بداتەوە و هەر لەم کاتەشدا ئەوان دەچنە ژێرکاریگەریی هۆکارگەلێکی زۆری کەشیی نێوخۆیی و دەرەکی». (Bilton, Tony, Kevin Bonnet; Introductory Sociology; Second Edition London: McMillan, 1987.)

یەکێک لە بابەتگەلی گرنگ سەبارەت بە هەڵوێستگرتن لە سیاسەتی دەرەوە، ئاگاداریی لە نوێترین زانیارییە سیاسی و ئابوورییەکانە لە ئاستی جیهانیدا. ڕۆژانە زانیاریگەلێکی زۆر دێتە بەردەست کەسانی پسپۆڕ و خاوەن هەڵوێست بۆ داڕشتنی

سیاسەتی دەرەوە، ئەگەر لەو زانیارییانە بەدروستی و لەکات و دەرفەتی پێویستی خۆیدا بەبێ گوێدانە ڕوانینی تاکەکەسی و دەمارگرژیانە کەڵک وەربگیردرێ بەقازانجی گشتیی دەبێ و هەموو تاکەکانیی وڵات لێی سوودمەند دەبن. «جوغرافیا بەڕوونی پایەدارترین هۆکارێکە کە بنەمای دەسەڵاتی نەتەوەیی پێک دێنێ.» (مورگنتا، هانس، سیاست میان ملتها). بۆیە خاڵی گرنگ ئەوەیە دەسەڵاتداران و ئەکتەرانی داڕێژەری کاریگەر لە سیاسەتی دەرەوەدا کەڵک لە جوغرافیا وەربگرن و لەجیاتی ئەوەی دراوسێکانیان بکەنە دوژمنی خۆیان ببنە هاوپەیمان و یان لانیکەم پێوەندییەکی دۆستانەیان هەبێ کە لە ئابووریدا ڕەنگدانەوە ئەرێنییەکەی خۆبنوێنێ.

سیاسەتی دەرەوە و هەناردە کردنی شۆڕش

پاش شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی، «هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامیی ئێران» بۆ دەرەوەی وڵات و بەتایبەت بۆ وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، هێڵی سەرەکی سیاسەتی دەرەوەی ئێران بووە و گرتنەپێشی ئەم سیاسەتە کە هەتا ئێستەش درێژەی هەیە و سپای قودس جێبەجێی دەکا؛ ناوچەکەی تووشی ئاڵۆزی و خوێنڕێژیی زۆر و بەردەوام کردوە. هاتنەسەرکاری دەسەڵاتی ئایەتوڵڵاکان و درێژەدانی شەڕی عێراق و هەروەها دژایەتیی کۆماری ئیسلامیی ئێران لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی وڵاتانی دراوسێ کە هەمووی لەپێناو سیاسەتی «هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامی ئێران»دا بوو، زیاتر و زیاتر ئێرانی لە گۆڕەپانی سیاسەتی نێودەوڵەتیدا تەریک خستەوە و دەرفەتەکانی گەشەکردنیشی لەدەست دا. دەستگرتن بەسەر باڵوێزخانەی ئەمریکا و دواتریش هێرشکردنە سەر باڵوێزخانەکانی بریتانیا و سعوودیە و هەروەها تیرۆرەکانی سپای قودس لە دەرەوەی وڵات، گرژیی و ئاڵۆزی نانەوە لەگەڵ میسر و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەبی و بەحرێن، ئاستنزمبوونیی پێوەندییەکانی ئێران لەگەڵ ئوردون و پشتگیریی بەئاشکرا لە حیزبوڵڵای لوبنان و حەماس و حوسییەکانی یەمەن؛ ئەو هۆکارانەن کە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا سەلماندوویەتی ئەوە سپای قودسە کە لە ڕێی هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامی ئێرانەوە سیاسەتی دەرەوەی ئەو وڵاتە دادەڕێژێ و لە ڕاستیدا وەزارەتی دەرەوەش ئاسانکاریی بۆ ئەو هێزە تیرۆریستییە دەکا و بە زمانێکی دیپلۆماسییانە پاساوی بۆ دێنێتەوە.

پاش نەمانی حکوومەتی تالیبان لە ئەفغانستان و حیزبی بەعس لە عێراق و سەرکۆماریی عەبدڕەبو مەنسوور هادی لە یەمەن، ئەوە ئێران بوو کە بۆشایی دەسەڵاتی لە ناوچەدا پڕ کردەوە و تیرۆری نەیارانیی کردە چەقی سیاسەتی دەرەوەی لە ئەفغانستان و عێراق و یەمەن. لە پاش دەوڵەتی نۆیەمیشەوە ڕووی کردە وڵاتانی ئەمریکای لاتین و ئاسیای شەرقی و ئورووپای وەلانا و لە شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبیشدا پشتگیریی لایەنگرانی خۆی لە ئاسیای ڕۆژاوا و باکووری ئەفریقیا کرد.

سیاسەتی دەرەوەی ئێران لەسەر بنەمای بەرژەوەندیی خاک و خەڵکەکەی دانەڕێژراوە، بەڵکوو لەسەر بنەمای شێوازێکی تایبەت لە بڕوای ئیسلامی - شیعی دامەزراوە کە ئابووریی وڵات بۆ بڕەودان بەو باوەڕە لە دەرەوەی وڵات سەرف بکرێ. گرتنەپێشی ئەم سیاسەتە بووەتە هۆی ئەوەی کە هەرچی زیاتر کەلێنی نێوان سیاسەتی دەرەوەی ئێران و وڵاتانی دراوسێی و زلهێزەکان بەرینتر بێتەوە و لە بواری ئابووریشەوە هیچ داهات و سەرمایەگوزارییەک ڕووی تێ نەکا.

سیاسەتی دەرەوە و هاوردەکردنی هەژاری

لە ژئۆپۆلۆتیکی نوێی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا پاش شەڕی سارد کە لەلایەکەوە ڕووسیە، ئێران، عێراق، حیزبوڵڵای لوبنان و گرووپەکانی ئەفغانستانن؛ ئەمریکا و ئیسرائیل و شوڕای هاوکاری کەنداو و میسریش لەلایەکی دیکەوەن و تورکیەش لە نێوان ئێران و ئیسرائیلدا بەپێی بەرژەوەندییە ئابوورییەکەی یاری دەکا. بێگومان دەستێوەردانەکانیی ئەم دواییانەی ڕووسیە و تورکیە لە ناوچەکەدا بۆ وەرگرتنی ئیمتیازی ئابوورییە و ئەوە یەکێک لە ئەرکەکانی دامودەزگەی پێوەندیدار بە سیاسەتی دەرەوەی هەر وڵاتێکە کە سەرمایەگوزاریی بیانی بۆ وڵاتەکەی ڕابکێشێ یاخود سەرمایە لە دەرەوەی وڵاتەوە بۆ وڵاتەکەی بێنێ و هەلی کار و خۆشگوزەرانی بۆ تاکەکانی کۆمەڵگەکەی برەخسێنێ.

ئێران لەکاتێکدا پشتی بە ڕووسیە بەستووە کە ڕووسیە خۆی پەیوەستە بە نەوت و گاز و لە ژێرکاریگەریی دابەزینی نرخی نەوت و گەمارۆی ئەمریکایە و بەهای نرخی ڕوبڵی ڕووسیە نیوە بووە. پێنج ساڵ پێش لەمە ئەم وڵاتە ٥٢٧ میلیارد دۆلار هەناردەی بوو بەڵام ئێستە هەناردەی ئەو وڵاتە گەیشتووەتە ٢٨٢ میلیارد دۆلار، گەشەی ئابوورییەکەشی لە ٣/٥% وە بووەتە ژێر سفر.

سعوودیە ماوەیەک پێش لەمە ٥٠٠ کۆمپانیای ئەمریکی، ئورووپایی و ژاپۆنی بانگهێشت کرد کە لە باکووری مەدینە بۆ دروستکردنی شارێک کە تەواو تەکنۆلۆژی بێ، سەرمایەگوزاری بکەن. لە ساڵی ڕابردوودا سەنگاپوور - کە دورگەیەکە هەر بەقەدەر تاران دەبێ - ٦٧ میلیارد دۆلار سەرمایەی بۆ وڵاتەکەی ڕاکێشاوە، ئەمە لە کاتێکدایە کە ئێران لە ساڵی ٢٠١٥دا - کە دەڵێن باشترین ساڵ بووە بۆ ڕاکێشانی سەرمایەگوزاریی بیانی - تەنیا ٨٧٠ میلیون دۆلاری بۆ سەرمایەگوزاری ڕاکێشاوە. ئەمریکا لە ساڵی ڕابردوودا ٧٠٠ ملیۆن دەزگای ئایفۆنی فرۆشتووە و عەڕەبستان لە ساڵی ٢٠١٦ نزیکەی ١٦٠ ملیۆن دۆلاری بۆ لابیکردن لە ئەمریکا هەزینە کردووە کە گرێبەستی سەربازیی ٤٧٠ میلیارد دۆلاری نێوان ئەمریکا و سعوودی یەکێک لە هێماکانی بوونی ئابووریی سعوودیەیە لە ئەمریکا کە بووەتە هۆی خوڵقاندنی ٣٨٠ هەزار هەلی کار بۆ ئەمریکییەکان.

سەرچاوە
Serchawe

باسـەکە ئەمەیە کە ئەو ڕێسـایانەی کە لە کـۆنگرەی ئەمریکـادا ٤٢٣ دەنگـی بەڵـێ و ٢ دەنگـی نـای وەرگـرت، داوای لە کۆمپانیاکـانی دنیـا کـردووە کە هـیچ جـۆرە سـەرمایەگوزارییەک لە ئێرانـدا نەکەن. مـاوەیەک پـێش لەمە شـاندێکی ئێـران سەردانی سوئیسی کرد کە سەرمایەگوزاریی لە ئێراندا بکەن بەڵام ئەوان پێیـان گوتبـوون کە نـاتوانن دژی بڕیـاڕی وەزارەتـی خەزێنەی ئەمریکا لەگەڵ ئێراندا هیچ جۆرە مامەڵەیەکیان هەبێ.

سیاسەتی دەرەوەی ئێران لەسەر بنەمای هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامیی شیعی - ویلایەتـی فەقیهە، لەدەستدانی سـەروەت و سامانی ئێرانی لێ کەوتۆتەوە و نەیتوانیوە سەرمایە و وەبەرهێنانی پێویست و لە ئاستی شیاودا بـۆ وڵاتێکی بەرینی وەکوو ئێران ڕابکێشێ. ئێران دەیتوانی داهـاتی نەوت بـۆ گەشـەی ئـابووریی وڵات تەرخان بکا و لەسـەدا نەوەدی وڵاتـانی جیهـان سیاسـەتی دەرەوەیـان بـۆ ڕاکێشـانی سـەرمایە و وەبەرهێنـانە لە وڵاتەکەیـان، بەڵام پەیڕەوکردنـی سیاسـەتی ئاژاوەنـانەوە لەلایەن ئایەتوڵڵاکانەوە بووەتە هۆی ئەوەی کە کۆمەڵگەی ئێران و خەڵکی ئەو وڵاتە زۆرینەی لەژێر هێڵی هەژاریدا بـژین. هەرچەنـد ئێـران لە بـواری سیاسـەتی دەرەوەدا ئیـدعای ئەوە دەکـا کە لە ئەفغانسـتانەوە هەتـا یەمەن ئیمپراتـۆرییەکی ڕانەگەیەنـدراوی ویلایەتـی فەقیهـی دامەزرانـدووە، بەڵام ئەم گـورگە کـاغەزییە چـونکە ئـابوورییەکەی ڕووخـاوە، فشـارەکانی سـەر خەڵکـی ئێـران وایکـردووە بەردەوام خۆپیشـاندانی بەریـن دژی دەسـەڵاتی مافیـایی ببینـین و، گرکـانی ئەم گـڕانە لە سەرانسـەری ئێرانـدا خەریکە دەبێـتە پـارچە ئـاگرێ، کە سـووتانی ئەو گـورگە کـاغەزییەی بەدواوە دەبـێ و لە داهاتووشدا بنیاتنانی وڵاتێک بە خەزێنەیەکی بەتاڵەوە گەلێ ئەستەمە.

(لە ژمارەی ٧٢١ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٧ی مارچی ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

ڕۆژهەڵاتییەکان و دیپلۆماسیی شەقام لە دەرەوەی وڵات

کاریگەریی دیپلۆماسیی خەڵک لەسەر هەڵوێستی دەوڵەتان

لایەنگرانی هەر کێبڕکێیەک دەتوانن سەبارەت بە یارییەکە گەشبین یان ڕەشبین بین. دەتوانن تووشی ئیحساسات و دەمارگرژیش بن و ئومێد و نائومێدیش بیانگرێ بەڵام یاریزانەکان، چ ئەوکاتەی خۆیان ئامادەی یارییەکە دەکەن و چ لە کاتی یاریکردندا هەموو هەوڵی خۆیان دەخەنەگەڕ بۆ ئەوەی سەربکەون و بەو هۆیە گۆڕەپانەکە بەجێ ناهێڵن کە گوایە تیمی ڕکەبەر بەهێزە؛ یان بەو هۆیە یارییەکی لەسەرەخۆ ناکەن چونکە تیمی ڕکەبەریان لاوازە. یاریزانەکان، ڕۆڵی ڕاستەقینەیان بەپێی بەرپرسیارێتییان بەئەنجام دەگەیەنن، نەک بەپێی گەشبینی و ڕەشبینی و ئێحساسات و دەمارگرژییان.

بەپێی پێناسە باوەکانی دیپلۆماسی لە کتێبە کلاسیکەکانی زانستی سیاسەتدا، هەڵوێستی دەوڵەتەکان لە گۆڕەپانی پەیوەندی نێودەوڵەتیدا پێویستی بە پشتگیریی دەسەڵاتە لە بەشەکانی ئابووری، جوغرافیا، تەکنۆلۆژی، سەربازیی و سیاسی. بەڵام لە پێناسەی نوێی دیپلۆماسیدا، ئەوەی دیپلۆماسی گشتی پێک دێنێ، نەک ئەو هاردوێرانە بەڵکوو سۆفتوێریش گرنگیی تایبەتیی خۆی هەیە. ئەو خاڵانەی کە سۆفتوێری دیپلۆماسی گشتیی پێک دێنن بریتین لە دەسەڵاتی ئایدۆلۆژیا، کولتوور، سۆشیالمیدیا و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان کە ئەم خاڵانە کاریگەرن بەسەر سیاسەتەکانی خودی ئەو دەوڵەتەدا و هەروەها کاریگەریشن بەسەر هەڵوێستی دەوڵەت یان دەوڵەتانی بەرەدەنگدا. لە دنیای ئەمڕۆدا هەرچەند دەوڵەت، سیاسەتی دەرەوە دیاری دەکا و دامودەزگەی دیپلۆماسیشی بەدەستەوەیە بەڵام خاوەنی هەموو دەسەڵاتی دیپلۆماسی نیە و خەڵکیش ڕۆڵی خۆی دەبینێ.

دوو بۆچوون دەربارەی چۆنیەتیی کاریگەریدانانی خەڵک بەسەر داڕشتنی سیاسەتی دیپلۆماسی و پەیوەندی نێودەوڵەتیدا هەیە. یەکەمیان باوەڕی بەهێزی گەل نیە و پێی وایە ناتوانێ لە یاریی ئاڵۆزی نێودەوڵەتیدا دەوری هەبێ و بەهۆی کاریگەریی میدیاوە، بیروباوەڕی خەڵک بەرهەمی سیاسەتی ئەو دەوڵەتانەیە کە دەیانەوێ سەرنجیان ڕابکێشن. واتە لەم ڕوانینەدا خەڵک دەبێ تەنیا داکۆکی لە سیاسەتەکانی دەرەوەی وڵاتەکەیان بکەن و بە باش و خراپ کاریان پێی نەدابێ بەڵام لەڕاستیدا لە هەزینەدانەکانی سیاسەتی هەڵەی دەوڵەت لە بەشی دەرەوەدا یەکەم زیانمەندیش هەر ئەو خەڵکەن کە

بەپێی ڕوانینی کلاسیکی دیپلۆماسی وەلا نراون.

لە بەرامبەر ئەو ڕوانگەیەدا، بیرۆکەیەکی دیکە هەیە کە ڕۆڵی خەڵک لە سیاسەتی دەرەوە بەپاسیڤ نازانێ و بەڵکوو بەئاماژەدان بەنموونەگەلی زۆری مێژوویی؛ شی دەکاتەوە کە جیهانی ئەمڕۆ، یاریزانانی نادەوڵەتیش تەنانەت لە هەندێ جاردا پتر لە دەوڵەت کاریگەرییان لە هێڵەکانی پەیوەندی نێودەوڵەتیدا هەیە. لەم بیرۆکە نوێیەدا کە وەڵامی ئەرێنی خۆیشی لە جیهانی پێشکەوتوودا وەرگرتووە و سەرکەوتووبوونی سەلمێنراوە، دیپلۆماسی بە دوو بەشی جیاواز دەزانێ بەڵام ئەو دوو بەشە جیاوازە بە یەکەوەن کە یەکیان دەوڵەت بەڕێوەی دەبا و ئەویتریان بەرهەمی ئیرادە و خواستی گشتییە و هەردوو بەشی جیاوازی دیپلۆماسی بەسوودی دەوڵەت و میللەتە.

خاڵی گرنگی دیپلۆماسیی خەڵکی ئەوەیە کە نێوەڕۆکی شەفافە و خۆی بەپێبەندی ڕەچاوکردنی چوارچێوەی پرۆتۆکۆلە نێودەوڵەتییەکان نازانێ و هەر ئەم خاڵەش بووەتە هۆی ئەوەی کە داهاتووەکەی پێشبینی نەکرێ. کۆماری ئیسلامی ئێران چونکە حکوومەتێکی دیکتاتۆرە کە گرنگی بە بۆچوون و هەڵوێستی خەڵکەکەی دەربارەی سیاسەتی دەرەوە نادا؛ هەمیشە هەموو وزە و توانای خۆی بۆ ڕازیکردنی زلهێزەکان و دەوڵەتانی خاوەن بڕیار سەرف دەکا. بۆیە ئەو دەوڵەتانە سەبارەت بەڕەزامەندبوونی خەڵکی ئێران بۆ ئایەتوڵڵاکان، پشت بەهەمان پڕوپاگەندەوە دەبەستن کە میدیاکانی کۆماری ئیسلامی یاخود دیپلۆمات تیرۆریستەکانی ئێران لە دەرەوەی وڵات، بانگەشەی بۆ دەکەن.

ڕۆژهەڵاتییەکانی تاراوگە و دیپلۆماسیی شەقام

پاش شۆڕشی گەلانی ئێران و بەرخودانی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە زۆر هەووە خەڵکێکی زۆری ئەم پارچەیەی کوردستان؛ ئاوارەی هەندەران بوون. دیارە هەموو ئەو کەسانەی ڕوویان لە وڵاتانی بیانی کرد، سیاسی یان ئەندامی حزبێکی بەرهەڵستکاری ڕۆژهەڵاتی کوردستان نەبوون بەڵام ئەو خاڵەی کە ناکرێ حاشای لێ بکرێ، ئەوە بوو کە سیاسەتی سەرکوتکارانەی ئێران لە هەموو بوارەکانەوە بووە هۆی ئەوەی کە ئەژمارێکی بەرچاو لە نوخبەوە بگرە هەتا خەڵکی ئاسایی نیشتمانی خۆیان بەجێ بهێڵن.

حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەتا ئەوکاتەی لە گۆڕەپانی شەڕ دژی داگیرکەردا زۆرترین وزەیان بۆ بەرخۆدانی پێشمەرگانە هەبوو، لە ڕاستیدا گرنگییەکی ئەوتۆیان بەکاری دیپلۆماسی وەکو پێویست نەدا؛ بێجگە شەهید دکتۆر قاسملوو کە «جاناتان ڕێندێل» وتەنی بەتەنیا خۆی بەقەت هەموو حزب و کەسایەتییەکان بۆ کاروباری دیپلۆماسی چالاک بوو.

سەرچاوە
Serchawe

پاش ئەوەش کە گۆڕەپانی بەرخودانی پێشمەرگانە دژی ئێران لە کزیی دا، ڕێچکەی گرنگینەدان بە هێزی تاراوگەنشینی ڕۆژهەڵات لەلایەن حیزبەکانی ئەو پارچەوە هەمدیسان بەردەوامە و دەبینرێ.

هەر حیزبێکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دەرەوەی وڵات بۆ خۆی کۆمیتە و نوێنەری هەیە و کەمتاکورتێ لەگەڵ وڵاتاندا دیپلۆماسییان بەردەوامە. هەتا ئێستەیشی لەگەڵدا بێ ئەو پەیوەندییە دیپلۆماسییەی حیزبەکانی ڕۆژهەڵات لەگەڵ وڵاتانی بیانی نەیتوانیوە جەماوەری خۆی لە تاوارگە و نێوخۆی نیشتماندا ڕازی بکا، چونکە کەڵکی لە هەموو وزەکان وەرنەگرتووە.

لەو ڕووداوە نەخوازراوانەی کە بۆ پارچەکانی دیکەی کوردستان هاتوونەتە ئاراوە و پێویستی بە پشتگیریی و هاتنەسەر شەقام و ڕاکێشانی سەرنجی وڵاتانی زلهێز بۆ کاریگەری خستنەسەر دۆسیەی کورد بووە، ڕیزی یەکەم و زیاترین ئەژماریی بەشداربووان؛ ڕۆژهەڵاتییەکان بوون. واتە لە ڕاستیدا بەهۆی گرنگینەدانی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی بە «دیپلۆماسی شەقام» کە چەند دەتوانێ کاریگەریی لەسەر بیروڕای خەڵکی ئەو وڵاتە و هەروەها لە سەردەمی مۆدێرنیتەدا کاریگەریی لەسەر میدیا و دەوڵەتانیش هەبێ، ئەم وزەیە سەرفی ناساندنی خەباتی ڕەوای ڕۆژهەڵات نەکراوە.

ئێستە کە ڕۆژانە هەواڵی مانگرتنی سەرانسەریی سەندیکاگەلی جۆراوجۆر لە ئێران و هەروەها ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش کە پێشەنگی بەرخۆدانی مەدەنییە دەبیسترێ و «ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران»یش مەوجوودە، کاتێکی گونجاو و پێویستە کە ئاوڕێکی جددی لە وزە و توانای دیپلۆماسیی شەقام بدرێتەوە و کوردی تاراوگەنشینی ڕۆژهەڵاتیش یەکدەنگ و یەکگرتوو هەڵوێستی هەبێ.

هەموو ئەو خاڵانەی کە ئاماژەن بۆ ڕوودانی ڕۆژی مەزنی سەرکەوتنی نەتەوەکەمان بەسەر دەسەڵاتی ئایەتوڵلاکانی تاراندا، لەبەر چاومانن. ئێتر کاتی ئەوە نیە وەکوو بینەرێک لە دوورەوە شرۆڤەی دۆخەکە بکەین. مرۆڤ هەرچەند توانای ئەوەی هەیە کە پێشبینی مەترسییەکان یان ڕووداوە نەخوازراو و خوازراوەکانی داهاتوو بکا بەڵام بێگومان خۆدوورخستنەوە و بەئەنجامنەگەیاندنی بەرپرسیارێتیی نەتەوەیی، ڕوودانی کارەساتی قەرەبوونەکراوی بەدواوە دەبێ.

هەتا ئێستە مێژوو بەئێمەی کوردی سەلماندووە کە بێڕەحمە و چاوەڕوانی نەبوونمان، لە گۆڕەپانی کردەوەدا، ناکا. دەبێ گەشبینی و ڕەشبینیمان لەم هەلومەرجەدا وەلا بنێین و بەهەژاندنی شەقامی وڵاتانی بیانی، خەڵک و دەسەڵاتیان لە خواستەکانیی بەرخۆدانە ڕەواکەمان تێبگەیەنین و بە پێشاندانی وزە و هێزی ئازادیخوازانەمان ببینە قورساییەک کە لە نەتەوەکانی دیکەی نیشتەجێی ئێران دوانەکەوین.

جیهانی پێشکەوتووی ئەمڕۆ بەتایبەتمەندیگەلێکی وەکو تۆڕەکانی کۆمەڵایەتی و میدیا کە هەیەتی، بووەتە هۆی ئەوەی کە لە تەنیشت دەوڵەتەکانەوە، نەتەوەکانیش گرنگی خۆیان هەبێ و جیهان هەر هی دەوڵەتەکان نەبێ بەڵکو هی نەتەوەکانیش بێ.

کوردی ڕۆژهەڵات کە ئێستە حەشیمەتێکی بەرچاویان لە هەندەران دەژین و دەتوانن کەڵک لە جیهانی ئازاد و دێموکرات و مۆدێرن وەربگرن، پێویستە لە ڕێی حیزبەکانیانەوە یاخود بە میکانیزمێکی دیکە ڕۆژێکی مێژوویی هاوبەش وەکو سیمبولێک هەڵبژێرن و لە ولاتێکی دیاریکراودا هێزی خۆیان و خواستیان بۆ گۆڕانی ئێران و بوونیان وەکو نەتەوەیەکی کورد بە جیهان و هەروەها زلهێزان و هێزەکانی تری ئۆپۆزسیۆنی ئێرانیش؛ بسەلمێنن.

* «ڕۆژهەڵاتییەکان» لەم بابەتەدا مەبەست خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانن کە لە دەرەوەی ولات دەژین.

(لە ژمارەی ٧٢٧ی"کوردستان"دا بلاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەری کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٦ی جوونی ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

ئاشکراکردنی ڕاستی لەنێوان سانسۆر و دەمارگرژیدا

لە پەیکەری کۆمەڵگەدا ڕۆژنامەنووسی بێژەری ڕاستی و هەقیقەت و هەڵگری مەشخەڵی شەفافیەت و پارێزەری دیموکراسییە. جەوهەرەکەی تەنها لە ڕوومالّکردنی ڕووداوەکاندا نییە، بەڵکوو لە پرسیارکردنیان و تەحەدای دۆخی ئێستە و بەرزکردنەوەی بنەماکانی ئازادیی قسەکردندایە. بەڵام لە سایەی ڕێژێمە پاوانخوازەکان و ژووره دەنگدانەوەکانی خۆپەرستیدا، پیرۆزیی ڕۆژنامەنووسی زۆرجار ڕووبەڕووی تەحەدای گەورە دەبێتەوە.

لە نێوەڕۆکدا، ئەرکی ڕۆژنامەنووس تێپەڕین لە سنوورەکانی گێڕانەوەی چیرۆکە و پەیوەندیی بە وروژاندنی وەرگرتنی زانیاریی و وروژاندنی مشتومڕ و گۆڕانکارییەوە هەیە. جەوهەری ڕاستەقینەی ڕۆژنامەنووسی لە توانای وروژاندنی پرسیار و وروژاندنی ژێر ڕووکەش و ئاشکراکردنی ڕاستییە شاراوەکاندایە کە لە کۆریدۆرەکانی دەسەڵاتدایە. ڕۆژنامەنووسی بەدواداچوونێکی بێوچان بۆ شەفافیەت و پابەندبوونێکی بێوچانە بۆ لێپرسینەوە لە کەسانی دەسەڵاتدار و پابەندبوونێکی بێوچان بە بەهێزکردنی خەڵک بە زانیارییەوەیە.

بەڵام لە دنیای تاریکی دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکاندا، ڕۆژنامەنووسیی ئازاد دەبێتە درکێک و چقڵێک لە چاوی سەرەڕۆکاندا. بۆیە سانسۆر دەبێتە چەکی هەڵبژاردن، کاتێک ستەمکاران هەوڵ دەدەن نارەزایەتییەکان بێدەنگ بکەن و جینایەتەکانیان

سەرچاوە
Serchawe

لە تاریکیدا بشارنەوە و دەستکاری گێڕانەوەکە بکەن بۆ ئەوەی لەگەڵ بەرژەوەندییەکانیان بگونجێت. لەگەڵ ئەوەشدا ڕێک لەم دیمەنە ستەمکارانەدایە کە گرینگی و بایەخی ڕۆژنامەنووسی گەشاوەتر دەدرەوشێتەوە. چونکە ئەرکی ڕۆژنامەنووسە سەرپێچی لە سنوورەکانی سانسۆر بکات و دەنگە بێدەنگ و کپکراوەکان بەهێزتر بگەیەنێت و ڕووناکییەکی دزەپێکەر بدرەوشێنێتەوە بۆ نێو کۆتایی ستەمکاری.

جگە لەوەش تەحەدای ڕۆژنامەنووسی تەنیا لە ڕێڕەوەکانی دەسەڵاتەوە سەرچاوە ناگرێت بەڵکوو لە کۆریدۆرەکانی بیروڕای گشتیشەوە سەرچاوە دەگرێت. لە سەردەمێکدا کە زانیاریی هەڵە بڵاو دەبێتەوە و ژوورە فیکرییەکان گەشە دەکەن، تێڕوانینێکی مەترسیدار هەیە کە ڕۆژنامەنووسی دەبێت لەگەڵ حەزی تاکەکەسیدا بڕوات، دەبێت لەگەڵ لایەنگرییە پێشوەختەییەکان بگونجێت و دەبێت وەک دەمڕاستێک بۆ ئەجێندای حیزبی و گرووپی بێت. بیرۆکەیەکی لەم شێوە دژی پرەنسیپەکانی ڕۆژنامەنووسییە و سروشتی ئەم پیشەیە لاواز دەکات و هەروەها ئاستی ڕۆژنامەنووسی و کەسایەتی ڕۆژنامەنووسیش دادەبەزێنێت.

ڕۆژنامەنووسی بە سروشتی خۆی بەدوای بابەتییەت و پابەندبوونە بە پێشکەشکردنی ڕوانگەی جۆراوجۆر و پابەندبوونە بە ئاشکراکردنی ئەو ڕاستییە فرەلایەنانەی کە بنەمای پرسە ئاڵۆزەکانن. داوای ڕوومالکردنی یەکلایەنە بەواتای چەقاندنی بناغەی خودی ڕۆژنامەنووسی و وازهێنان لە بەدواداچوونی ڕاستی لە بەرژەوەندی ئاسوودەیی نەزانی و خیانەتکردن لە متمانەی خوێنەرانە کە بۆ گەڕان لە توێی زانیارییە جۆراوجۆرەکان، پشت بە ڕۆژنامەنووس دەبەستن.

لە بەرانبەر ئەم تەحەددیایانە، پێویستە ڕۆژنامەنووسان لە پابەندبوونیان بە پیشەکەیانەوە سەقامگیر بمێننەوە. پێویستە ڕۆڵی خۆیان وەک پارێزەری هەقیقەت و داکۆکیکاری شەفافیەت و وەک داکۆکیکارێکی بێدەنگ کە بەدوای دەسەڵاتەوە نین، بسەلمێنن. دەبێت بەرەنگاری حوکمڕانی لەمەڕ هاندانی پاداشت و سوودی سانسۆر ببنەوە. دەبێ سەرپێچی بکەن لەو گوشارانەی کە داوایان لێ دەکات بەلایەنگرییەوە ڕووداوەکان ڕوومالّ بکەن و داکۆکی بکەن لە بنەماکانی ڕاستی کە لەنێو دڵی هەر ڕۆژنامەنووسێکدایە.

جگە لەوەش خوێنەر و بینەر و گوێگر، وەک بەکاربەری هەواڵ، بەرپرسیارن لە داکۆکیکردن لە بنەماکانی ڕۆژنامەنووسی. پێویستە بەرەنگاری ئەو وەسوەسەیە ببنەوە کە پاشەکشە بکەن بۆ نێو ژوورە فیکرییەکان، بەکارهێنانی زانیاری بێ ڕەخنە و داواکاری بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ دەمارگرژییەکان. پێویستە فرەچەشنی بۆچوونەکان قبووڵ بکەن و بەشداریی گوتاری ڕەخنەیی بکەن. ڕۆژنامەنووسان و بەکارهێنەرانی ڕاگەیاندن بەرپرسیارن لە بەرزترین ستانداردەکانی هەقیقەت و ڕاستی.

سەرچاوە
Serchawe

بێگومان لە سەردەمی پەیوەندی و هەوڵدان بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگەی تەندروست و مەدەنی لەسەر بنەمای پرەنسیپەکانی دیموکراسی و مافی مرۆڤ، ناکرێت گرنگیی رۆژنامەنووسی پشتگوێ بخرێت. ئەمە بەردی بناغەی دیموکراسییە، بەردی بناغەی شەفافیەت و چرای حەقیقەتە لە جیهانێکدا کە بە زانیاریی هەڵە و سانسۆر داپۆشراوە. لە کاتێکدا کە بە شەپۆلەکانی سەدەی بیست و یەکەمدا تێدەپەڕین، با پابەندبوونمان بە بنەماکانی رۆژنامەنووسی و بەدواداچوون بۆ راستی و پاراستنی کۆمەڵگەیەکی ئازاد دووپات بکەینەوە. چونکە بە وتەی تۆماس جێفرسۆن "ئازادیی ئێمە پەیوەستە بە ئازادیی رۆژنامەنووسییەوە و ئەم ئازادییە بەبێ لەدەستدان ناتوانێ بەرتەسک بکرێتەوە."

ئەو نیشتمان و وڵاتانەی لەلایەن دیکتاتۆرییەت و داگیرکارییەوە چەوساوەتەوە، وەک کوردستان، رۆژنامەنووسیی چرایەکی هیوایە لە نێو تاریکیدا و وەک هێڵی ژیانە بۆ دەنگە کپکراوەکان. رۆشنایی دەخاتە سەر تاوانەکان و ئەو واقیعە ئاشکرا دەکات کە لەلایەن رژێمە پاوانخوازەکانەوە شاراونەتەوە. رۆژنامەنووسی دەبێتە رێڕەوێک کە راستی و هەقیقەت بڵاو دەکاتەوە، خۆڕاگری نیشان دەدا و بەرخۆدان بەرجەستە دەکرێت. لە بەرامبەر ستەمدا، کۆمەڵگە بەهێز دەکات بۆ وەرگرتنەوەی راستیی رووداوەکان. رۆژنامەنووس تەحەدای ستەمکار دەکات و ئاواتەخوازە بۆ داهاتوویەک کە بە ئازادی و دادپەروەری پێناسە بکرێت. بۆیە بۆ کورد و ئەوانیتر کە زوڵم و ستەم قبووڵ ناکەن، رۆژنامەنووسی تەنها پیشە نییە بەڵکو چەکێکە بۆ رزگاری و شایەتحاڵی ئەو رۆحە ئینسانییە نەبڕاوەیە کە دەیەوێ کۆمەڵگەیەکی تەندروست لەسەر بنەمای پرەنسیپی دیموکراسی بونیات بنێت.

١٨ی بانەمەڕی ٢٧٢٤

دیپلۆماسیی تەناهی و تیڕوانینی نێوان حکوومەتەکان

دیپلۆماسیی تەناهی ئامارژەیە بۆ بەکارهێنانی ڕێگەی دیپلۆماسی و دانوستان بۆ چارەسەرکردنی کێشە ئەمنییەتییەکان و بەرەوپێشبردنی سەقامگیریی نێوان وڵاتان. ئەمەش بریتییە لە بەشداریکردن لە گفتوگۆ و دانوستان و ڕێککەوتن لەسەر مودیرییەتی ململانێیەکان و ڕێگریکردن لە چڕبوونەوەی گرژییەکان و بەهێزکردنی متمانە و هاوکاری لە بابەتەکانی پەیوەندیدار بە پرسی ئەمنییەتی دوولایەندا. لە دیپلۆماسیەتی تەناهییدا وڵاتان پێکەوە کار دەکەن بۆ دۆزینەوەی بواری هاوبەش لەسەر پرسەکانی وەک کۆنترۆڵکردنی چەک، پەرەنەدان بە چەکی کۆمەڵکوژ، هەوڵەکانی بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر، چارەسەرکردنی ململانێیەکان، ئۆپەراسیۆنەکانی ئاشتیپارێزی و سەقامگیریی ناوچەکە. ئەمەش زۆرجار پێویستی بە هەوڵی دیپلۆماسی هەیە لە ڕێگەی لینکی دوو لایەنە یان چەند لایەنە، وەک دانوستانی نێوان وڵاتان یان ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی وەک نەتەوە یەکگرتووەکان، ناتۆ، یان کۆبوونەوەی ئەمنییەتی ناوچەیی.

ئامانجی دیپلۆماسیی تەناهی بریتییە لە دروستکردنی متمانە لەنێوان وڵاتان و زیادکردنی شەفافیەت لە چالاکییە سەربازییەکان و پێشخستنی گفتوگۆ و هاوکاری بۆ چارەسەرکردنی ئاستەنگە ئەمنییەتییەکانی هاوبەش. دیپلۆماسیی تەناهی هەوڵ دەدات ئەگەری ناکۆکی کەم بکاتەوە و بەرەوپێشبردنی چارەسەری ئاشتیانەی ناکۆکییەکان بە بەهێزکردنی پەیوەندی و هاوکاریی کراوە، چارەسەر بکات. بەگشتیی دیپلۆماسیی تەناهی ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕێت لە پاراستنی ئاشتی و ئاسایشی

نێودەوڵەتی لە ڕێگەی ئاسانکاریی دیالۆگ و دروستکردنی متمانە و بەرەوپێشبردنی هاوکاریی نێوان وڵاتان بۆ مامەڵەکردنێکی کاریگەر بەرامبەر هەڕەشە و دەستدرێژیی ئەمنییەتی.
ئەمنییەتی سنوورەکان و پەیوەندییە دیپلۆماسییەکان هۆکاری گرێدراوی یەکترن کە کاریگەرییەکی قووڵیان لەسەر کارلێکەکانی نێوان وڵاتانی دراوسێ هەیە، بەتایبەتی ئەو وڵاتانەی مێژووی ململانێی سەربازییان هەیە. ئەم بابەتە بەدواداچوون بۆ داینامیکی وردی چۆنیەتیت دارشتنی پەیوەندییە دیپلۆماسییەکانی نێوان ئەم وڵاتانە، پرسی ئەمنییەت و پاراستنی سنوورەکان دەکات. بەوتەی "بێری بووزان" شارەزای ئەمنییەتی ستراتیژی، "دوژمنی مێژوویی و پرسە خاکییە چارەسەرنەکراوەکان دەتوانن دووریانێکی ئەمنییەتیی بەردەوام دروست بکەن کە هەر لایەنێک ئەوی دیکە وەک هەڕەشەیەک دەبینێت". هەر لەمبارەیەوە زانای سیاسی "ڕۆبەرت جی ئارت" بۆ ئەم پرسە قووڵتر دەڕوانێت و دەڵێت: "ئاسایشی سنوورەکان تەنیا پەیوەندی بە سنوورە فیزیکییەکانەوە نییە، بەڵکوو بەستراوەتەوە بە بەڕێوەبردنی پەیوەندیی و تێڕوانینەکانی نێوان حکومەتەکانەوە."

گرنگی ئەمنییەتی سنوورەکان

ئەمنییەتی سنوورەکان لە چوارچێوەی وڵاتانی دراوسێ کە مێژووی ململانێی سەربازییان هەیە، زۆر گرینگە. بۆ ئەم وڵاتانە، دەستەبەرکردنی سنوورەکانیان تەنیا پرسی یەکپارچەیی خاک نییە بەڵکوو لایەنێکی ژیانی بەرگری و سەروەریی نیشتمانییە. ڕێوشوێنی ئەمنییەتی سنوورەکان، لەوانەش سەقامگیریی سەربازی، پاسەوانیی سنوور و سیستەمی چاودێری، بۆ ڕێگریکردن لە لەشکرکێشی و دزەکردن و هەڕەشە نێودەوڵەتییەکان جێبەجێ دەکرێن. بەڵام بەدواداچوون بۆ ڕێوشوێنی توندی ئەمنییەتی سنوورەکان دەتوانێت بەبێ ئاگاداریی گرژییەکانی نێوان وڵاتانی دراوسێ پەرە پێ بدات. ڕەنگە پەرەسەندنی میلیتاریزەکردن بەدرێژایی سنوورە هاوبەشەکان وەک دنەدانێک یان هەڕەشەئامێز هەست پێ بکرێت کە دەبێتە هۆی پەرەسەندنی کاردانەوەکان و زیادبوونی بێمتمانەیی. جگە لەوەش، ناکۆکی لەسەر دیاریکردنی سنوورەکان یان دروستکردنی بەربەستی سنوورەکان دەتوانێت ببێتە خاڵی وەرچەرخانی قەیرانە دیپلۆماسییەکان و زیاتر پەیوەندییەکان گرژتر بکات. زانای سیاسی "ستیڤن م. واڵت" لەمبارەوە دەڵێت: "ڕێوشوێنە ئەمنییەتییەکانی سنوورەکان دەتوانن وەک قەڵغانێکی بەرگری و دەربڕینێکی ڕەمزی بۆ ناسنامەی نەتەوەیی کار بکەن، گرژییەکانی نێوان دەوڵەتانی دراوسێ توندتر یان کەم بکەنەوە."

ڕۆڵی هاوکاریی ئەمنییەتی

سەرەڕای دوژمنایەتییە مێژووییەکان و ئەگەری ناکۆکی لەسەر خاک، زۆرجار وڵاتانی دراوسێ دان بە سوودە هاوبەشەکانی

هاوکاریی ئەمنییەتی لە چارەسەرکردنی ئاستەنگە ئەمنییەتییەکانی هاوبەشدا دەنێن. دەستپێشخەرییەکانی هاوکاریی تەناهی کۆمەڵێک چالاکیی بەرفراوان لەخۆ دەگرن، لەوانە هاوبەشکردنی زانیاری، ڕاهێنانی سەربازیی هاوبەش، ڕێککەوتنەکانی بەڕێوەبردنی سنوورەکان و ڕێوشوێنی دروستکردنی متمانە. بەهاوکاریکردن لە پرسە ئەمنییەکان، وڵاتانی دراوسێ دەتوانن توانای بەکۆمەڵیان بۆ بەرەنگاربوونەوەی هەڕەشە نێودەوڵەتییەکان و پاراستنی سەقامگیریی ناوچەکە زیاد بکەن.

بەڵام تا چەند هاوکارییە ئەمنییەتییەکان کاریگەرییان لەسەر پەیوەندییە دیپلۆماسییەکانی نێوان وڵاتانی دراوسێ هەیە، پەیوەستە بە هۆکاری جۆراوجۆرەوە. نەبوونی متمانە، جیاوازیی ئەولەوییەتەکانی ئەمنی و ڕەچاوکردنی سیاسەتی نێوخۆیی ڕەنگە ڕێگریی لە هاوکاریی مانادار بکات. جگە لەوەش، هۆکارە دەرەکییەکانی وەک بەشداریکردنی ئەکتەرەکانی لایەنی سێیەم یان ڕکابەرییە ژێئۆپۆلیتیکییەکان دەتوانن هەوڵەکان بۆ بنیاتنانی هاوبەشیی ئەمنییەتی ئاڵۆز بکەن.

کەیسی لێکۆڵینەوە

لێکۆڵینەوە لە توێژینەوەکانی کەیسی تایبەت، تێڕوانینێکی بەنرخ دەدات سەبارەت بە یارییە ئاڵۆزەکانی نێوان ئاسایشی سنوورەکان و پەیوەندییە دیپلۆماسییەکانی نێوان وڵاتانی دراوسێ. بۆ نموونە، ناکۆکییە درێژخایەنەکانی سنووریی نێوان هیندستان و پاکستان کاریگەرییەکی قووڵی لەسەر پەیوەندییە دیپلۆماسییەکانیان هەبووە کە بە قۆناغەکانی گرژیی دەناسرێتەوە و ناوبەناو هەوڵی ئاشتەوایی دەدرێ. سەرەڕای هەندێ هەوڵ بۆ باشترکردنی پەیوەندییە دووقۆڵییەکان، پرسە خاکییە چارەسەرنەکراوەکان و نیگەرانییەکانی ئەمنییەتی سنووربەزاندن بەردەوامن و ڕێگریی لە پێشکەوتنی دیپلۆماسی بەردەوام دەکەن. "سومیت گانگولی" زانای سیاسی دەڵێت: "لە دۆخی هیندستان و پاکستاندا، ململانێی کشمیر وەک بەربەستێکی هەمیشەیی لە بەردەم پێشکەوتنی دیپلۆماسییەکی مانادار، ئەمەش سوورێکی نائەمنی و دوژمنایەتی درێژە پێ دەدات."

بە هەمان شێوە نیمچە دوورگەی کۆرە دیمەنێکی ژێئۆپۆلیتیکی ناوازە دەخاتە ڕوو کە بەهۆی دابەشبوونی بەردەوامی نێوان کۆرەی باکوور و باشوورەوە لە قاڵب دراوە. ناوچەی داماڵینی سەربازیی کۆرە کە زۆر بەهێزە، وەک هێمایەکی بەهێزی دوژمنایەتی چەسپاوی نێوان هەردوو کۆرەیە کە ئاسۆی بەشداریکردنی دیپلۆماسی مانادار دەخاتە پەراوێزەوە. هەوڵەکان بۆ کەمکردنەوەی گرژییە سنوورییەکان و بەهێزکردنی هاوکارییە ئەمنییەتییەکان ڕووبەڕووی ئاستەنگی گەورە دەبنەوە لە کاتێکدا مەترسی بەردەوامی پەرەسەندنی ململانێکان لەئارادایە. "سکۆت دی. ساگان" پسپۆڕی ئاسایشی ستراتیژی لەمبارەوە دەڵێت: "ناوچەی داماڵینی سەربازیی کۆریا، کۆی ئاستەنگەکانی بەڕێوەبردنی ئاسایشی سنوورەکانە لە چوارچێوەی

ململانێیەکی درێژخایەندا و جەخت لەسەر پێویستی بەشداریکردنی دیپلۆماسیی بەردەوام و ڕێوشوێنی دروستکردنی متمانە دەکاتەوە."

ڕۆڵی هاوکاریی تەناهی

سەرەڕای دوژمنایەتییە مێژووییەکان، وڵاتانی دراوسێ زۆرجار لە ڕووبەڕووبوونەوەی ئاستەنگەکانی تەناهیی هاوبەشدا، دان بە سوودە هاوبەشەکانی هاوکاریی تەناهی دەنێن. بەپێی وتەی "ژۆزێف ئێس. نای جۆنیۆر" زانای سیاسی کە ڕای وایە "هاوکاریی تەناهی ڕێگە بە دەوڵەتەکان دەدات ئامانجە ئەمنییەکان بەدەست بهێنن کە بەتەنیا ناتوانن بەدەستی بهێنن. هەروەها وابەستەیی یەکتر بەهێزتر دەکات و ئەگەری ململانێش کەم دەکاتەوە."

تۆمەتلێدانی نەیاران بە هەڕەشەی ئەمنی

ڕژێمە داگیرکەر و تۆتالیتارییەکان بە بیانووی بەرەنگاربوونەوەی هەڕەشە ئەمنییەتییەکان دەتوانن لێدوانی ڕەوای نەیاران لەگەڵ کردەوەی تیرۆریستی یان تێکدەرانە تێکەڵ بکەن. ئەم مەسەلەیە ڕێگەیان پێ دەدات بەمەبەستی بێدەنگکردنی دەنگی نارەزایەتییە ڕەواکان ڕێوشوێنی سەرکوتگەرانە لەدژی بزووتنەوە ڕزگاریخوازەکان بگرنە بەر و پاساو بێننەوە و وەک هەڕەشەیەکی وجودی بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی پیشانی بدەن. بێگومان بە هۆی هەبوونی هەموو دەسەڵاتی پەیوەندییە نێودەوڵەتی و میدیاییە کان، بەرژەوەندییە ئابوورییەکانی وڵاتانی ناوچە و زلهێزەکان بەئاسانی دەتوانێت ڕاستییەکان پشتگوێ بخات.

تێکدانی چارەسەریی ئاشتیانە

بە پێشخستنی نیگەرانییە تەناهییەکان لە پێوەندیی نێوان وڵاتاندا، هەوڵەکان بۆ چارەسەرکردنی ڕیشەیی ململانێ و ناڕەزایەتییەکان کە بزووتنەوەکانی ڕزگاریخوازیی نێوان ئەو وڵاتانە هەوڵ و پەرەی پێ دەدەن، تێک دەچێت. لەبری ئەوەی حکوومەتەکان پەرە بە گفتوگۆ و چارەسەریی ئاشتیانە بدەن، پەنا بۆ ڕێوشوێنی ئەمنی توندڕەو دەدەن کە گرژییەکان زیاتر دەکات و توندوتیژی و سەرکوتکردن درێژە پێ دەدرێت. لە پرەنسیپدا، لە کاتێکدا ڕەنگە پەیماننامەکانی نێوان وڵاتان لەسەر بنەمای ئاسایش ئامانجیان بەرەوپێشبردنی سەقامگیری و هاوکاری بێت بەڵام دەتوانن ئەو بزووتنەوە ئازادیخوازانە سەرکوت بکەن کە هەوڵ دەدەن تەحەدای پاوانخوازی بکەن، دیموکراسی بەرەوپێش ببەن، یان هەوڵ بۆ بەرەوپێشبردنی مافەکانی مرۆڤ بدەن. زۆر گرنگە بۆ داڕێژەرانی سیاسەت و دیپلۆماتکاران هاوسەنگی لە نێوان پێداویستییە تەناهییەکان

لەگەڵ ڕێزگرتن لە ئازادییە بنەڕەتییەکان و مافەکانی مرۆڤ دابنێین، بۆ ئەوەی دڵنیابن لەوەی کە ڕێککەوتنە دیپلۆماسییەکان لەسەر حیسابی ئازادییە بنەڕەتییەکان و بەها دیموکراتییەکان نایەتەئاراوە.

ئێران و ڕۆڵی سوپای پاسداران لە دیپلۆماسیی تەناهییدا

لە بواری پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا، ناکرێ ڕۆڵی دامەزراوە سەربازی و ئەمنییەتییەکان لە داڕشتنی کارلێکە دیپلۆماسییەکاندا پشتگوێ بخرێت. ئەم پرسە لە هیچ شوێنێکدا وەک ئێران دیارتر نییە، وڵاتێک کە لە چەقی گرژییە ژێئۆپۆلیتیکییەکاندایە. تێگەیشتن لە کارکردنی ئاڵۆزی نێوان ئامێری سەربازیی ئێران و کردەوە دیپلۆماسییەکانی ئێران بۆ تێگەیشتن لە دینامیکی سیاسەتی ناوچەیی و جیهانیی زۆر گرنگە. پێداویستییە ستراتیژییەکانی ئێران بە قووڵی لەگەڵ ئامێرە سەربازیی و ئەمنییەتییەکانی ئێران تێکەڵاون. سوپای پاسدارانی ئێران لە دیپلۆماسیەتی تەناهیی وەزارەتی دەرەوەدا ڕۆڵێکی سەرەکی دەگێڕێت.

چەمکی دیپلۆماسیی تەناهی کارلێکی ئاڵۆزی نێوان دەسەڵاتی سەربازیی و مانۆڕی دیپلۆماسی لەخۆ دەگرێت. ڕێبازی ئێران بۆ دیپلۆماسییەتی تەناهی بە تێکەڵەیەک لە دروستکردنی گرژی و قەیران لە ناوچەکەدا تایبەتمەندە، چونکە هەوڵی ڕێنماییکردنی تۆڕی شیعەگەری و کێبرکێی بنیاتنانی بلۆک لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین دەدات. بێگومان تا ئێستا دامودەزگا سەربازیی و ئەمنییەتییەکانی ئێران، بەتایبەتی سوپای پاسداران ڕۆڵێکی نەرێنییان لە زیادەڕۆییکردن یان پێچەوانەکردنەوەی ڕوانگەی دراوسێیەکان بۆ کارلێککردن لەگەڵ ئێران و هەروەها دەستێوەردانەکانی ئێران لە دۆخی سیاسی - ئەمنیی جیهان و ناوچەکدا ڕۆڵێکی نەرێنییان هەبووە کە بووەتە هۆی کشانەوەی سەرمایەی ماددی و مرۆیی لە ئێران. پەیوەندییەکانی ئێران لەگەڵ وڵاتانی دراوسێ، وێنەی ستراتیژی دیپلۆماسی فراوانتری ئێرانە کە هەوڵ دەدات یاسا نێودەوڵەتییەکانی دراوسێیەتی باش پشتگوێ بخات و لە دراوسێیەتی کەڵکی خراپ وەربگرێ بۆ نفووز و دەستێوەردانی کاروباری سیاسی دراوسێیەکانی و خوڵقاندنی قەیران و وەڕێخستنی شەڕی تائیفی و مەزهەبی.

ڕێژیمی ئێران پێی وایە کە بە مووشەکهاویشتن و تیرۆر و تۆقاندن و بە چاوی سووک ڕوانین بۆ دراوسێیەکانی لە ناوچەکەدا دەتوانێت تەناهی و ئەمنییەت بۆ خۆی بکڕێت بەڵام ڕەنگدانەوەی ئەم سیاسەتە سەرکوتگەرانە و ئەدای لە پەیوەندییەکانی دەرەوەدا بێگومان داوێنی ڕێژیمی ئێران دەگرێتەوە.

ای جۆزەردانی ٢٧٢٤

دیپلۆماسیی بارمتەگیریی ڕێژیمی ئێران

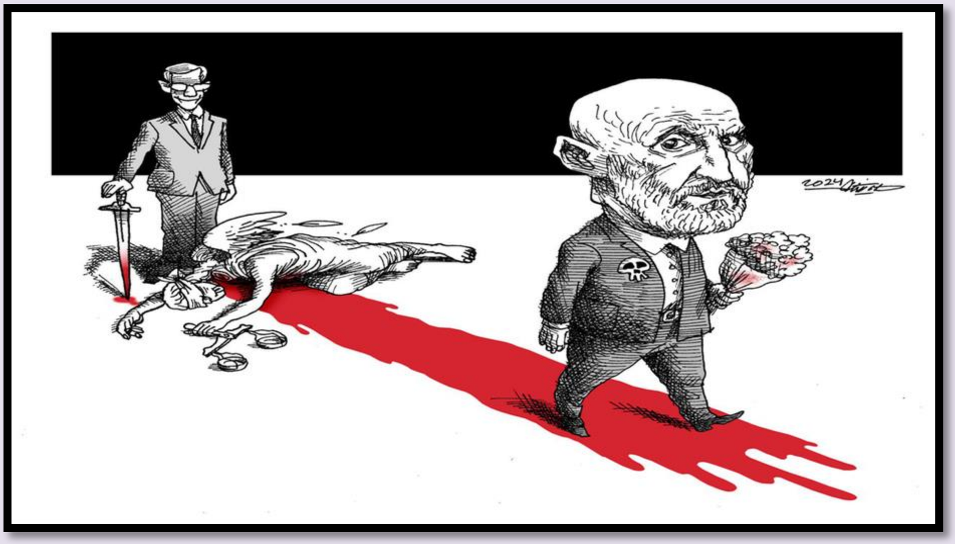

بەکارهێنانی بارمتە لەلایەن ڕێژیمی ئێرانەوە وەک ئامرازێکی دیپلۆماسی و سەرکوت، لاپەڕەیەکی ڕەشە لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان. ئەم تاکتیکە کە زۆرجار بە "دیپلۆماسیی بارمتەگیری" ناودەبرێت، بریتییە لە ڕفاندن یان دەستبەسەرکردنیی ستراتیژیی هاووڵاتیانی بیانی بۆ فشارخستنەسەر وڵاتانی دیکە، بەتایبەتی کاتێک تیرۆریستانی ئێرانی لە دەرەوەی وڵات دەستگیر دەکرێن. سەرەتای دیپلۆماسیی بارمتەگیریی ئێران دەگەڕێتەوە بۆ شۆڕشی ئیسلامیی ساڵی ١٣٥٧ کە ڕووخانی شا و دامەزراندنی کۆماری ئیسلامی لەژێر ڕێبەرایەتیی ئایەتوڵڵا خومەینیدا بوو. یەکێک لە بەدناوترین جارەکانی بارمتەگرتن دوای ماوەیەکی کەم لە شۆڕش ڕوویدا، کاتێک میلیشیاکانی سەر بە خومەینی دەستیان بەسەر باڵیۆزخانەی ئەمریکا لە تاراندا گرت و بۆ ماوەی ٤٤٤ ڕۆژ ٥٢ دیپلۆماتکار و هاووڵاتی ئەمەریکییان بە بارمتە گرت. ئەم ڕووداوە نەک هەر پێشینەیەکی بۆ کردەوەکانی داهاتوو دانا بەڵکو ئامادەیی ڕێژیمی پێشان دا بۆ بەکارهێنانی بارمتە وەک ئامرازێک لە دانوستانە نێودەوڵەتییەکاندا.

پەرەسەندنی دیپلۆماسیی بارمتەگیری

- شەڕی ئێران و عێراق و هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو

لە ماوەی شەڕی هەشت ساڵەی ئێران و عێراق ڕژێمی ئێران و میلیشیاکانی بەشدارییان لە زۆر ڕووداوی بارمتەگرتندا کردوە. دیارترینیان زنجیرەیەک ڕفاندن بوو لە لوبنان لەلایەن حیزبوڵڵای لوبنانەوە کە گرووپێکی چەکدارین و پەیوەندییەکی پتەوی لەگەڵ ئێراندا هەیە. بارمتە ڕۆژئاواییەکان کە ڕۆژنامەنووس و ئەکادیمیسیەن بوون، دەرفێندران و وەک موزایەدە بەکار دەهێنران بۆ فشارخستنە سەر حکومەتەکانی ڕۆژئاوایی. ئازادکردنی ئەم بارمتانە زۆرجار دانوستانی ئاڵۆز و ئاڵوگۆڕی زیندانییەکان یان گرێبەستی چەک و تەقەمەنیی لەخۆ گرتبوو، ئەمەش لێهاتوویی ڕژێم لە دەستکاریکردنی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان بە قازانجی خۆی دەسەلماند.

- ساڵانی نەوەدەکان و سەرهەڵدانی دیپلۆماسیەتی بارمتەی ئەورووپی

لە دەیەکانی ٧ۆی هەتاویدا سەرنجی ئێران لەسەر بارمتەگرتن گواسترایەوە بۆ ئەورووپا. ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی لە دەرەوە و بەتایبەتی لە ئورووپا بوونە ئامانجی سەرەکی. ناوەندە ئیتلاعاتییەکانی ڕژێم بۆ بێدەنگکردنی ڕەخنەگران و نەیاران، تیرۆر و ڕفاندنیان دەست پێکرد. یەکێک لە دۆسیە دیارەکانی تیرۆرکردنی سەرکردەکانی کورد بوو کە دواتر لە دادگای میکۆنووسی ئاڵماندا، ڕەهەندەکانی ئەم تاوانە بە بەڵگەوە سەلمێنرا. تیرۆرکردنی دکتۆر شەرەفکەندی و هاوڕێیانی لە میکۆنۆسی بەرلین لە ساڵی ١٣٧١ بووە هۆی دروستبوونی قەیرانی دیپلۆماسی لە نێوان ئێران و چەند وڵاتێکی ئەورووپی.

- دەیەی دووهەزار: ئاڵۆزتربوون و دەسپێڕاگەیشتن بە جیهان

دەیەی دووهەزار، دیپلۆماسیی بارمتەگیری ڕێبازێکی ئاڵۆزتری بەخۆیەوە دیت. ئێران ڕێگەی یاسایی و نایاسایی بۆ دەستبەسەرکردنی هاووڵاتیانی بیانی بەکارهێنا. دەستگیرکردن و ڕاگرتنی هاووڵاتیانی خاوەن دوو ڕەگەزنامەیی وەک ئێرانی-ئەمریکی، ئێرانی-ئوروپی بووە تاکتیکێکی باو بۆ ڕژێمی ئێران. ئەم کەسانە زۆرجار تۆمەتبار دەکران بە سیخوڕیکردن یان هەڵسوکەوتی دژی ئاسایشی نەتەوەیی، تۆمەتەکان بێبنەما و پاڵنەری سیاسی بوون. دۆسیەی ڕۆژنامەنووسی ئێرانی - ئەمریکی ڕۆکسانا سابیری لە ساڵی ١٣٨٨، نازەنین زاغەری خێرخوازی ئێرانی-بەریتانی لەساڵی ١٣٩٥ نموونەی ڕوونی ئەم تاکتیکەیە. گرنگە ئاماژە بەم خاڵە تەناهییەش بکریت کە یەکێک لە تاکتیکەکانی ڕژێمی ئێران لە بارمتەگرتنی ئێرانییەکانی خاوەن دوو ڕەگەزنامە، بەکارهێنانی هاووڵاتییە ئێرانییەکانە کە پێش بەدەستهێنانی ڕەگەزنامەی بیانی لەلایەن دامەزراوە ئەمنییەتییەکانی ئێرانەوە ڕاهێنان و ڕێنمایی دەکرێن و لە ڕۆژی پێویستدا کەڵکیان لێ وەردەگیرێت.

ساتوسەودای ئەوروپپییەکان و دەرەنجامەکانی

- ستراتیژی ساتوسەودا

وڵاتانی ئەورووپی کە ڕووبەڕووی تەحەدای ئازادیی هاووڵاتیانی خۆیان دەبنەوە زۆرجار پەنایان بۆ ستراتیژییەکانی ساتوسەودا بردوە. ئەم ساتوسەودایانە بریتی بوون لە ئیمتیازاتی دیپلۆماسی، هاندانی ئابووری و هەندێک جاریش ئازادکردنی زیندانیانی ئێرانی، بەتایبەت ئەو زیندانیانەی بەتۆمەتی تیرۆریستی یاخود دەستێدابوون لە کوشتنی بەکۆمەڵی ئازادیخوازن تاوانبارن. خواستی پاراستنی پەیوەندی دیپلۆماسی لەگەڵ ئێران، بۆ وەرگرتنی ئیمتیازاتی ماددی و ئابووری بەتایبەتی بە لەبەرچاوگرتنی یەدەگی بەرچاوی نەوت و گازی ئەم وڵاتە، زۆرجار بووەتە هۆی سازشکردن لەسەر بنەماکانی مافی مرۆڤ.

- ئەڵمانیا و دۆسیەی میکۆنۆس: دوای تیرۆرکردنی سەرکردەی کورد شەهید د.شەرەفکەندی و هاوڕێیانی لە بەرلین، ئاڵمان سەرەتا هەڵوێستێکی بەهێزی گرتەبەر. دیپلۆماتکارانی ئێرانی دەرکرد و پەیوەندییە دیپلۆماسییەکانی کەم کردەوە هەروەها هەندێک وڵاتی ئەورووپی باڵیۆزەکانیان لە ئێرانەوە بانگ کردەوە بەڵام دواجار بەرژەوەندی ئابووری و خواستی پاراستنی ئیمتیازاتی ماددی لەگەڵ ئێران بووە هۆی ئاساییبوونەوەی پەیوەندییەکانی وڵاتانی ئەورووپی لەگەڵ ئێرانی بەرگریکاری تیرۆریزمی دەوڵەتی.

- فەڕانسە و دۆسیەی کلۆتیلد ڕیس: لە ساڵی ١٣٩٨ کلۆتیلد ڕیس، ئەکادیمیستی فەڕەنسی لە ئێران بە تۆمەتی سیخوڕی دەستگیر کرا. ئازادکردنی لە ساڵی دواتر وەک بەشێک لە ڕێککەوتنێکی دیپلۆماسی فراوانتر سەیر دەکرا چونکە هاوکات زیندانییەکی ئێرانی لەلایەن فەڕەنساوە بۆ ئێران نێردرایەوە.

- ساتوسەوادی ڕۆژئاوا لەگەڵ ئێران کاریگەری نەرێنی لەسەر مافەکانی مرۆڤ هەبووە. حکوومەتەکانی ئەورووپا بە گرنگیدانی بەرژەوەندییە دیپلۆماسی و ئابووری لەسەرووی نیگەرانییەکانی مافی مرۆڤەوە، زۆرجار چاویان لە سەرکوتی نێوخۆیی ئێران و پێشێلکارییە نێودەوڵەتییەکان بەستووە. ئەم ساتوسەودایەی ڕۆژئاواییەکان وایکردووە کە ڕێژیمی ئێران بوێرتر بێت بۆ درێژەدان بە بارمتەگرتن و درێژەدان بە پلانەکانی بۆ تیرۆرکردنی نەیارانی سیاسی لە دەرەوەی وڵات و تێکدانی ئاسایش چونکە دەزانێت کە دەتوانێ لە بارمتە ڕۆژئاواییەکان بۆ گەیشتن بە ئامانجە سیاسییەکانی کەڵکوەربگرێت.

میکانیکی دیپلۆماسیی بارمتەگیری

- هەڵبژاردنی ئامانج

ڕێژیمی ئێران بەوردی ئامانجەکانی خۆی بۆ بارمتەگرتن هەڵدەبژێرێت. بەتایبەتی ئەوانەی خاوەنی دوو ڕەگەزنامەن زیاتر لەمەترسیدان چونکە زۆرجار بە دڵسۆزی هەردوو وڵات دێنە ئەژمار و بەئاسانی دەتوانرێ تۆمەتبار بکرێن و ئیمتیاز لە وڵاتانی ڕۆژئاوایی وەربگیرێت. گەشتیاران، ڕۆژنامەنووسان و ئەکادیمیسیەنی بیانیش مەترسییان لەسەرە چونکە بەئاسانی دەتوانرێ بوونی ئەوان لەئێران پاساو بکرێ و دەستبەسەرکردنیان بە بابەتی ئاسایشی نەتەوەیی دادەنرێت.

- شێوازی یاسایی و نایاسایی

دیپلۆماسیی بارمتە لە ئێران دوو شێوازی یاسایی و دەرەوەی یاسایی لەخۆدەگرێت. شێوازە یاساییەکان بریتین لە دەستگیرکردن بەتۆمەتی ساختە، دادگاییکردن لە دادگاکانی شۆڕش و سزای قورس. لە پرۆسەی ئەو دادگا و بڕیارانەدا، ئەو فەرمانانەی کە لەلایەن هێزە ئەمنییەکانی وەزارەتی ئیتلاعاتەوە یان هەواڵگریی سوپای پاسدارانەوە دەردەچن، ڕۆڵێکی هێندە گەورە دەبینن کە دواتر بە هێورکردنەوەی وڵاتانی ئەورووپا، ئەم بڕیارە قورسانە بەئاسانی پێشێل دەکرێن و وەک بارمتە مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت. شێوازە دەرەکییە یاساییەکان بریتین لە ڕفاندن لەلایەن گرووپە میلیشیاکانی ئێران لە ناوچە وەک حزبوڵڵای لوبنان، حەشدی شەعبی عێراق یان ئۆپەراسیۆنە نهێنییەکانی دەزگا هەواڵگرییەکانی ئێران لە هەرکوێیەکی ئەم جیهانە.

- دانوستاندن و هێرشبردن

کاتێک ئەو کەسانەی کە باسی لێوە دەکرێت بە بارمتە دەگیرێن، ڕێژیمی ئێران وەکو هێڵکاری لە دانوستانە نێودەوڵەتییەکان بەکاریان دەهێنێت. ئەم داواکاریانە دەتوانن لە ئازادکردنی تاوانبارانی ئێرانی، ئازادکردنی سەرووەت و سامان یان ئیمتیازاتی دیپلۆماسی دەسپێبکەن. زۆرجار پرۆسەی دانوستان دووفاقییە و زۆر کەناڵ و ناوەندکار تێیدا بەشدارن.

سەرچاوە
Serchawe

وەڵامدانەوەی نێودەوڵەتی

- هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

ئەمریکا بەشێوەیەکی گشتیی هەڵوێستی توندی لەدژی دیپلۆماسیەتی بارمتەیی ئێرانی گرتووەتەبەر و جەخت لەسەر سزاکان و گۆشەگیریی دیپلۆماسی دەکاتەوە. بەڵام تەنانەت ئەمریکاش چووەتە دانوستاندن و ساتوسەوداوە لەگەڵ ئێران، وەک ڕێککەوتنی ئەتۆمی ساڵی ١٣٩٤ کە ئازادکردنی چەند دیلێکی ئەمەریکی لە ئێران لەخۆ گرتبوو.

- ستراتیژییەکانی ئورووپا

وڵاتانی ئەورووپی تێکەڵەیەک لە دیپلۆماسی و ساتوسەودایان بەکارهێناوە. زۆرجار ئاسایشی دەستبەجێی هاووڵاتییانیان لە پێشینەی کارەکانیان داناوە لەبری ڕەچاوکردنی ستراتیژی درێژخایەن. تەنانەت لە دۆسیەکانی وەک بەلژیک کە ئەسەدوڵڵا ئەسەدی لە دادگادا سزای بەسەردا سەپێندرا، بە فەرمانی پاشای بەلژیک ڕادەستی ئێران کرا. ئەوروپییەکان بەبێ گرتنەبەری یەک هەڵوێست، ڕێبازێکی ناهاوسەنگ و ناتەباییان هەبووە کە لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی دیکە جیاواز بووە.

- ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان

ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی وەک نەتەوەیەکگرتووەکان و گرووپەکانی مافی مرۆڤ، بەکارهێنانی بارمتەیان لەلایەن ڕژێمی ئێرانەوە ئیدانە کردووە بەڵام نفووزی ئەوان سنووردارە چونکە ئێران نۆرم و پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان سەبارەت بە بەرژەوەندییە ئەمنی و سیاسی پشتگوێ دەخات و هەموو دەسەڵاتی ئابووری خۆی بۆ فراوانکردنی دەستێوەردانی سیاسی و بارمتەگرتن و تیرۆر بەکار دەهێنێت.

- تێچووی مرۆیی

تێچووی مرۆیی دیپلۆماسی بارمتەگیریی ئێران زۆر زۆرە. بارمتەکان بەرگەی ئەشکەنجەی جەستەیی و دەروونی و دەستبەسەرکردنی درێژخایەن و جیابوونەوە لە خێزانەکانیان دەگرن. زۆرجار دۆخی نالەباری ئەوان وەکو موزایەدەیەک لە

یارییە ژیۆپۆلیتیکییەکاندا بەکاردەهێنرێت، ئەمەش دەبێتە هۆی ئازار و نادڵنیایی درێژخایەن. دۆسیەی نازەنین زاغەری کە ساڵانێک لە ئێران دەستبەسەر بوو لە کاتێکدا کچە بچووکەکەی بەبێ ئەو گەورە بووە، ئەمەش جەختی لەسەر کارەساتە کەسییەکانی پشت ئەم مانۆڕە سیاسییانە کردەوە.

ئاکامگیری:

دیپلۆماسیی بارمتە تاکتیکێکی نەگبەتانەیە کە ڕێژیمی ئێران بۆ گەیشتن بە ئامانجە سیاسی و ستراتیژییەکانی، لە ئوستralیاوە تا ئەورووپا و ئەمریکا بەکاریهێناوە و بەردەوامیشی هەیە. ستراتیژیی ساتوسەودای ئەو وڵاتانە زۆرجار مافی مرۆڤ لەسەر قوربانگەی دیپلۆماسی و بەرژەوەندییە ئابوورییەکان سەردەبڕن و ڕێژیم دەتوانێ درێژە بە کارە سەرکوتگەرییەکانی بدات. بۆ ڕووبەڕووبوونەوە و ڕێگریکردن لە بەکارهێنانی بارمتەگرتن لەلایەن ئێرانەوە کە مافی مرۆڤ و سەروەریی یاسا وەپێش بەرژەوەندییە کورتخایەنەکان بکەوێ، پێویستیمان بە دژکردەوەیەکی یەکگرتووانەتر و بنەماییتری نێودەوڵەتی هەیە. تەنیا بەمشێوەیە دەتوانرێ سووڕی سەرکوتکردن و دەستکاریکردنی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان بشکێنرێ و دادپەروەریی و ئازادیی بۆ دەستبەسەرکراوانی ناڕەوا دەستەبەر بکرێت. هەروەها بەبێ وەپێشخستنی مافی مرۆڤ لەسەر پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان، ڕێژیمی ئێران بوێرتر دەبێت لە بەردەوامبوون لە جێبەجێکردنی پلانی تێرۆری سیاسی نەیارانی لە ڕۆژئاوا و دەبێتە نموونە بۆ وڵاتانیتر کە پشتیوانی تیرۆریزمی دەوڵەتی لەجیهاندا دەکەن.

٥ی پووشپەڕی ٢٧٢٤

سەرچاوە
Serchawe

دکتۆرینی سەپاندن و ئاژاوەگێڕیی ڕێژیمی ئێران

دکتۆرینی دەسەڵاتی ڕەهای ویلایەتی فەقیهـ لە ئێران وەک بینایەک وایە کە هێمای تۆتالیتاریزمە، بێگومان لە مێژوو و ساڵنامەی دیکتاتۆرییەتدا تۆمار کراوە. ڕێژیمی ئێران لەژێر دەسەڵاتی دکتۆرینی سەپاندن و ئاژاوەگێڕیدا، سیاسەتێکی بۆ پاراستنی دەسەڵات داڕشتوە، ئەمەش بڕبڕەی پشتی ئازادی و مرۆڤایەتیی هەژاندوە. ئەگەر جۆرج ئۆروێڵ (١٩٥٠ - ١٩٠٣) بتوانێت ئێرانی هاوچەرخ ببینێت، بەدڵنیاییەوە لە دیستۆپیای ساڵی ١٩٨٤دا دەنگدانەوەیەکی ترسناک دەدۆزێتەوە. ئێران لەژێر دەسەڵاتی تیۆکراتی خۆیدا، عەقیدەی دەسەڵاتی ڕەها دەچێنێت کە ڕەگ و ڕیشەی لە لێکدانەوەیەکی ڕەق و پاوانخوازانەی ئیسلامی شیعەی دوانزە ئیمامی داکوتاوە. لە سەرووی ئەم سیستەمەدا دەسەڵاتی خامنەیی کەسایەتییەکی نیمچە خودایی لە سەرووی یاساکانەوە کە وتەی بۆ نارەزایەتیدەربڕین نابێ. ئەم پێکهاتە هەرەمییە ئەگەری کۆنترۆڵکردنی یەکگرتوو بەسەر کارەکانی حکوومەتدا دابین دەکات کە هەموو بڕیارێک، هەموو سیاسەتێک، لەم دەسەڵاتە باڵایەوە سەرچاوە دەگرێت و لە ڕێگەی پلەبەندیی دامەزراوەکانی کۆنترۆڵ و چاوەدێرییەوە ڕەنگ دەداتەوە. ڕێژیمی ئێران تەنیا حوکمڕانی ناکات. ئاواتەخوازە عەقڵەکان لە شێوەی میلیشیایەکدا قاڵب بکات و دڵەکان بەجێنایەتەکانی خامنەیی تەسلیم بکات. ڕیکلامەکان لە هەموو شوێنێک هەن و لە هەموو ماڵێکدا لە ڕێگەی میدیای دەوڵەتی و مزگەوت و سیستەمی پەروەردەوە بەدوای بینەردا دەگەڕێن. ئەم پڕوپاگەندەی بێباوەڕی بە چەمکەکانی ئازادیخوازان و یادکردنەوەی ژیان و

شکۆمەندکردنی دەستێوەردان لە وڵاتانی جیهان لە هەموو شوێنێکدا هەیە، بووەتە هۆی ئەوەی کە ئاگرێک لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دروست بکات. ویلایەتی فەقیە ترس و ناسیۆنالیزمی ئێرانی – شیعەی کردووەتە ئامرازێک بۆ یەکخستنی لایەنگران و بریکارەکان لەژێر ئاڵای گومان و ڕق و کینەدا.

هێزە سەرکوتکەرەکان ئامرازی تیرۆرن

هەموو دیکتاتۆرێک بۆ جێبەجێکردنی فەرمانەکان و پاراستنی حوکمڕانی تیرۆر پێویستی بە گرووپی تیرۆریستیی ڕێکخراو هەیە. لە ئێران ئەم جینایەتە لەلایەن سوپای پاسداران و بەسیجەوە بەڕێوە دەچێت. پاسەوانە ڕاهێنراو و چەکدارەکان بۆ بەرگریکردن لە خامنەیی، تەنیا لە ڕۆڵی سەربازییدا سنووردار نین، دزەیان کردووەتە نێو هەموو بەشەکانی کۆمەڵگەی ئێرانەوە، هەر لە ئابوورییەوە تا سیاسەت، هەواڵگری و ئاسایشی ناوخۆ و مافیایەکی ترسناکیان پێکهێناوە کە سەرکردایەتییەکەی ئەوان سەرپەرشتی دەکەن. بەسیجییەکانیش بەنۆرەی خۆیان ئەو خۆبەخشانەن کە لە بواری ئایدۆلۆژیاوە ڕێکخراون. زۆرجار گەنجن و وەک بەشێک لە ئەرکەکانیان ڕاهێنراون بۆ سیخوڕیکردن بەسەر هاووڵاتیان و سەرکوتکردنی خۆپیشاندانەکان و تیرۆر. بوونیان بیرهێنانەوەی چاودێری هەمەلایەنە و سزای حەتمی ئەو کەسانەیە کە دەوێرن تەحەدای ڕژێمی دەسەڵاتی ئایینی ئێران بکەن. بەکارهێنانی توندوتیژیی بێسنوور لەلایەن ئەم هێزانە بە سەرۆکایەتی و سەرپەرشتی خامنەیی سەلمێنراوە. ناڕەزایەتیدەربڕینی مەدەنیانە بەشێوەیەکی سیستماتیک سەرکوت دەکرێن. دەستگیرکردنی نایاسایی و دەستبەسەرکردن بەبێ دادگاییکردن، ئەشکەنجەدان و لەسێدارەدان لە شوێنی گشتیی هەموو ئەو شێوازانەن کە بۆ سەرکوتکردنی ئۆپۆزسیۆن لەلایەن هێزی سەرکوتکەرەوە بەکاردەهێنرێن. لە ڕژێمی ئێراندا توندوتیژی بووەتە زمان و میتۆدی پەیوەندی نێوان دەسەڵات و خەڵک. هەر باتۆم و فیشەکێ لەلایەن هێزە سەرکوتکەرەکانەوە، بێتوانایی حکوومەتی داگیرکەر لە وەڵامدانەوەی داواکارییە مەدەنییەکانی هاووڵاتیانیدا پشتڕاست دەکاتەوە. ئەو سەرکوتەی ئەمڕۆ دەیبینین شەڕی کۆڵان بەکۆڵان و ئاشکرای بەڕێوەبەرانی دەسەڵاتی ئێرانە بەدژی خەڵکی خۆیان کە هەموو ڕۆژێک تاوانکارییەک ئەنجام دەدەن و هەرگیز لە مێژوودا دەستدرێژکارێک وەها دڕندەیی و بێڕەحمی بەرامبەر بە خەڵکی ئەم خاکە نەکردووە.

سێبەری سیخوڕیی حکوومەت و زانیاری لەسەر خەڵک

هەر لە سەرەتای ڕۆژانی شۆڕشەوە، دامودەزگا ئیتلاعاتییەکان و ئەمنیەتییەکانی ڕژێمی ئێران، بەکەڵکوەرگرتن لە سادەیی و باوەڕی ئایینیی خەڵک و ساختەکاریی و فریوەکانی ئایەتوڵڵا خومەینی، پیلانیان لەنێوان سیاسییە جیاوازەکاندا دروستکرد و ئەو ڕەوتانەی دژی خومەینی بوون، لەناویان بردن و توانیان سیستەمێکی سیخوڕی بەرفراوان لە وڵات

دابمەزرێنن. دامەزراوە ئەمنییەکان بە بوودجەیەکی بێسنوور و تۆڕێکی چڕ لە زانیاریدەر و ئامێری سیخوڕی، بە ئاسانی دەتوانن بەدواداچوون بۆ هەموو گۆشەیەکی تاریکی ژیانی خەڵک بکەن. ئەدای دامودەزگا ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم لە ماوەی چل ساڵی ڕابردوودا بووەتە هۆی ئەوەی کە سیخوڕی لەسەر پەیوەندییەکان بکرێن، جموجۆڵی ڕێبەرانی سیاسی تەنانەت ئەوانەی کە لە چوارچێوەی ڕێژیمدا سەربەخۆن، چاودێری دەکرێن و چالاکییەکانی هاووڵاتییانیش بەوردی چاودێری و ئەرشیف دەکرێن. ئینتەرنێت، ئەم کەرەستەی ئازادی و زانیارییە، بووەتە گۆڕەپانی شەڕ لە ئێراندا کە ڕێژیم یاسای خۆی تێدا دەسەپێنێت. ماڵپەڕەکان فیلتەر دەکرێن، تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان سانسۆر دەکرێن و بلۆگەر و چالاکوانان دەڕفێنرێن و زیندانی دەکرێن. سۆشیال میدیا کە لە شوێنەکانی دیکە کۆی کراوەیی و ئاڵوگۆڕی بیروڕایە، لە ئێران تەڵەیەکە و هەر کلیکێک دەتوانێت ببێتە هۆی دەستگیرکردنی کەسێکی بێتاوان. تەنانەت ئاشکراکردنی بەرپرسانی گەندەڵی ڕێژیمی ئێران لەلایەن ڕۆژنامەنووسانەوە لە سۆشیالمیدیا دەبێتە هۆی گرتن و ڕاگرتنی نایاسایی ڕۆژنامەنووسانی بوێر و ئازا و چاونەترس کە هەوڵ بۆ ژیانێکی تەندروست دەدەن.

تێکشکاندنی دیموکراسی و مافی مرۆڤ

دیموکراسی، ئازادی و بەشداری، مافی گەلانی غەیرە فارس و دابەشکردنی دەسەڵاتی زۆرەملێی حکوومەتی ناوەندی، هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆیە بۆ سەر ملهوڕی قووڵ و مێژوویی ئێران. لە ڕوانگەی سیستەمی پاشایەتی و هەروەها ویلایەتی فەقیەوە و بێگومان شای پێشوو و ڕێژێم و دەزگای حوکمڕان هەرگیز هیچ هەڵەیەک ناکەن و هەر تاوانێک کە ئەنجامی بدات، بە بچووکترین نارەزایەتی، بە خوێن خنکێنراوە. هەڵبژاردن کاتێک ئەنجام دەدرێت کە بە وردی ئەندازیاریی لەلایەن خامنەییەوە بۆ کرابێت بۆ ئەوەی سەرکەوتنی کاندیدەکانی دڵسۆز بۆ ناوبراو مسۆگەر بکرێت. هەر نارازییەک بوێریی دەرکەوتنی هەبێت، بەشێوەیەکی سیستماتیک پەراوێز دەخرێت یان زیندانی دەکرێت. مافی مرۆڤ کە بنەمای بنەڕەتی کۆمەڵگە دادپەروەرەکانە، لەژێر پێ دەنرێت. لە ڕوانگەی ویلایەتی فەقیهەوە، ئازادیی ڕادەربڕین چەمکێکی بێگانە و ئازادی ڕۆژنامەگەری دیاردەیەکی وەهمییە. ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆ هەراسان دەکرێن و زیندانی دەکرێن و دەکوژرێن. ژنان و کچان، گەلانی غەیرە فارس، پەیڕەوانی ئایینە شیعەکانی غەیرە اثنی عشر و هتد، هەموویان بەدەست هەڵاواردنێکی سیستماتیکییەوە دەناڵێنن و بوونیان بۆ نەزمی ستەمکار تەحەدایە. ڕێژیمی ئێران لە هەوڵەکانیدا بۆ ئەوەی کۆنترۆڵی تەواوەتی هەبێت، خۆی لە هیچ توندڕەوییەک بەدوور نەگرتووە. بێسەروشوێنکردن، دادگاییکردنی ڕواڵەتی و بەبێ بنەما و پارێزەر، لەسێدارەدانی کاتی، هەموو ئەم کردەوانە بەناوی "ئاسایشی نیشتمانی" ئەنجام دەدرێن. "دادگای ئینقلاب" کە سیستەمێکی جیایە لە دەسەڵاتی دادوەری و داواکاری گشتی، لەلایەن دامودەزگا ئەمنییەکانەوە سەرپەرشتی و ئاڕاستە و کۆنترۆڵ دەکرێت، ئەو شوێنەیە کە دادپەروەری لە قوربانگەی ستەمکاریدا قوربانی دەکرێت.

سەپاندن و ئاڵۆزینانەوە توخمی مانەوەی ئایوتەڵلاکان

ئایەتوڵلاکـان لە ئێـران، بەگرنگیـدان بە ئەدای محەمـمەدڕەزا شـا و ڕێبـازی ئەو بـۆ درێـژەدان بە دەسـەڵاتی پاشایەتی، هەروەها ئەدای بەشێک لە سەرانی وڵاتـانی عەرەبی لە ڕۆژانی شۆڕشی بەهـاری عەرەبیـدا، وەک تـونس، میسر و جەزائیر، دەزانن حکومەتەکەیان پڕە لە قەیران و ستەم و سەرکوتی توندوتیژی، بە خوێنڕشتنە کە دەمێنێتەوە و گرنگ نییە خەڵـک ئەم دەسەڵاتە قبـوڵ بکـات یـان نـا، بەشداری هەڵبـژاردن بکـات یـان نـا، چونکە بنەمـای وڵاتەکە لەسەر کۆنترۆڵکردنی هاووڵاتیـان و شـارۆمەندان دامەزراوە بـۆیە شـەرعیەتیان هەیە. ئەوەی لە شـەڕی نێوخـۆیی سووریە ڕووی دا، زیـاتر لە ٥١١ هەزار کەس بەهۆی ئەو بەرمیلە سووتێنەرانەی کە کەوتە سەر خەڵکی مەدەنی کوژران. ملیۆنـان کەس برینـدار و زینـدانی کـران. زیـاتر لە ١٢ ملیـۆن کەسیش ئـاوارە بـوون بەڵام ئەسەد دیسـانەوە بانگهێشتی کۆبـوونەوەی لـووتکە کـرا و پێشوازی لێکرا. بۆیە ڕێژیمی ئێران کە لەسەر زەوی و ئاسمانی سووریە خـۆی تـاقی کـردووەتەوە، تـا دەتوانێت بەردەوام دەبێت لە سـەرکوتکردن و بـارودۆخی نێوخـۆییەکەی و ژیـان و گـوزەرانی چینـی هەژاری بەهـیچ شێوەیەک بـۆ گرنـگ نییە. ئەزمـوونی چاکسازی لە یەکێتی سۆڤیەتدا بە داڕمان کۆتـایی هـات بـۆیە خـامنەیی کە گوێڕایەڵـی پـوتینە، دەزانـێ "آزموده را آزمودن خطاست". بەشێوەیەکی گشتیی لە کۆمەڵگایەکـدا کە هێـزی سـەرکوتکەر تێگەیەنـراوە بکـوژە بـۆ ئەوەی مـووچە وەربگـرێ و بەڕێوبەرە داراییەکەی گەندەڵی دەکات ئەکا لە کاروان وەدوا کەوێ و هەموو ئەمانەش لەوەوە سەرچاوە دەگرێت کە "سیاست ما عین دیانت ما است" ناتوانین دڵخۆش بین بە چاکسازی نێوخۆیی و بێگومان ئەم کۆمەڵگە پێویستی بە شۆڕشێکی بنەمـایی و هەمەلایەنەیە.

دکتۆرینی ڕێژیمی ئـایەتوڵلاکـان لە بـواری پەیوەنـدییە نێودەوڵەتییەکـاندا، هەر لە ڕۆژی یەکەمەوە دەسـەڵاتی ڕەهـا بـووە. وتـنەوەی درووشـمی هەنـاردەکردنی شـۆڕش بـۆ جیهـان واتە سـەرکوتکردنی خەڵکی مەدەنـی بەس نییە و قـووڵایی ستراتیژی قەڵغانکردنی "محور مقاومت"ە بۆ قوربانیکردنیان لەبەردەم ئێران. ڕێژیمی ئێران تەماحی ناوچەیی و نێودەوڵەتیی هەیە کە ئامـانجی بڵاوکـردنەوەی مۆدێلی پـاوانخوازانەی شیعەگەرییە لە دەرەوەی سنوورەکانی. ئێـران شـۆڕش و ئایـدۆلۆژیای خـۆی لە ڕێگەی میلیشیا شیعەکان و گرووپە چەکدارەکانی وەک حیزبـوڵلای لوبنـان، حەشدی شـەعبی عێـراق، فـاتمیون، زەینبیـون و حوسییەکانی یەمەن هەنـاردە دەکـات. ئەم گرووپـانە بە فەرمی بـوونەتە درێژکـراوەی تـاوانەکـانی سـوپای قـودس و ڕۆڵـی سەرەکی لە توندوتیژی و ناسەقامگیری لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دەگێڕن و بەردەوامن. درووشمی ئایەتوڵلاکـان لە نـاوچە ئەمەیە: مـن ئـاژاوە و قەیـران دەنـێمەوە واتە هەم. لەئـاستی نێودەوڵەتیـدا ڕێژیمـی ئێـران خەریکـی دیپلۆماسی درووژێنەرە و لە ئیمکاناتی حکوومەت بۆ تیرۆرکردنی نەیـارانی سیاسی لە چوار گۆشەی جیهان کەڵـک وەردەگرێت. پلانی

سەرچاوە Serchawe

ناوکی ئێران سەرەڕای لێکتێگەیشتننامەکان و گەمارۆکان، هێشتا خاڵی سەرەکی ناکۆکی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەتایبەتی وڵاتانی ڕۆژئاوایی لەگەڵ ئێرانە. بەدواداچوون بۆ چەکی کۆمەڵکوژ، کە ئێران ناوی گەشەپێدانی ئاشتیخوازانەی لێناوە، خواستی بەدەستهێنانی گوشارێک بۆ دەسەڵاتی پتر و هەڕەشە ئاشکرا دەکا و بەمجۆرە دەسەڵاتی نێوخۆیی و پێگەی دەرەکی خۆی چەسپاندووە.

بەرخۆدان بەردەوامە

بەڵام سەرەڕای ستەمی لەڕادەبەدەر و پاسدار و هێزی جینایەتکار، ڕۆحی بەرخۆدانی ئازادیخوازانە لەنێو نەتەوە چەوساوەکان لە ئێران و بەتایبەت لەنێو کورد، بەلووچ، گیلەک و... هتد هەرماوە. بزووتنەوە نارەزایەتییەکان کە بەبیانووی جۆراوجۆر لە سنوورێکی ناوچەیی و هەندێکجاریش سەرانسەری دێنەئاراوە، هەرچەندە بەشێوەیەکی خوێناوی سەرکوت دەکرێن بەڵام بە ڕێکخستنێکی نوێ و بنەڕەتیتر دەردەکەون، ئەمەش بەڵگەی ئیرادەی خۆپێشاندەرانە بۆ داوای مافەکانیان. ئافرەتان، گەنجان، ڕۆشنبیران، کرێکاران، خانەنشینەکان، هەموو ئەم چین و توێژانەی کۆمەڵگە، لەهەمانکاتدا ئازایەتی بۆ تەحەدای ڕێژیم دەدۆزنەوە. لە خۆپێشاندانەکانی ساڵی ٢٠٠٩ کە بە بزووتنەوەی سەوز ناسراوە و نارەزایەتییەکان بەرامبەر بە گرانبوونی نرخی بێنزین، تا دەگاتە شۆڕشی قووڵ و شکۆمەندی ژینا و هەروەها نەورۆز (١٤٠٣ هەتاوی /٢٧٢٤ کوردی)ی حەماسی کوردستان؛ کۆمەڵگەیەک لە ئیرادە و بوێریی خۆدەنوێنێ کە ئامادەیە ڕووبەڕووی ستەم بۆ داهاتوویەکی باشتر ببێتەوە. بەڵام ڕێژیمی ئێران لە ڕێگەی دکتۆرینی دەسەڵاتی ڕەها و سەرکوتی دڕندانە و چاودێریی هەمەلایەنە هەوڵ دەدات کۆنترۆڵی خۆی بەسەر ئەو خەڵکەدا بپارێزێت کە تامەزرۆی ئازادیین. بە لەژێرپێنانی دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤ، هەوڵی دەستەبەرکردنی هەژموونی بێ مشتومڕ دەدات، بەڵام لەم گەمەی دەسەڵات و ترسەدا، زۆرجار هێزی خۆڕاگری مرۆڤ و بانگەوازی حەتمی ئازادی بە کەم دەزانێت. ئەو خاکەی ئایەتوڵڵاکان داگیریان کردووە بە دژایەتی و خەباتەکانیەوە ئەو ڕاستییەی تێدایە کە تەنانەت لە قووڵترین تاریکیدا، تیشکێکی ئومێد هەیە. ئایندە نادیارە، بەڵام تا ئەو کاتەی دەنگێ بۆ بەرزکردنەوە، دەستێ بۆ یەکگرتن و دڵێ بۆ هیوا لێدەدات، خەبات بۆ ئازادی و دیموکراسی و مافی گەلانی غەیرە فارس بەردەوام دەبێت. ڕێژیم دەتوانێت جەستە و دەنگەکان لەناو ببات بەڵام هەرگیز ناتوانێت ڕۆحی بەرخۆدانی مرۆڤ کە عەدالەت و کەرامەتی خۆشدەوێت لەناو ببات.

١٨ی ڕەزبەری ٢٧٢٤

هەواڵی ساختە چەکێکی ستراتیژی ڕێژیمە تۆتالیتارییەکانە

ڕێژیمە تۆتالیتارییەکان هەواڵی ساختە وەک بەشێک لە ستراتیژی بەربڵاوتریان بۆ پاراستنی دەسەڵات و کۆنترۆڵکردنی تێڕوانینی گشتیی و سەرکوتکردنی نارەزایەتییەکان بڵاو دەکەنەوە. ئەم ڕێژیمانە بۆ داڕشتنی چۆنیەتیی تێڕوانینی هاووڵاتیان بۆ جیهان و حکوومەتەکەیان و هێزە دژبەرەکان زۆر پشت بە دەستکاریکردنی زانیاری دەبەستن. ڕێژیمە تۆتالیتارییەکان هەواڵی ساختە وەک ئامرازێک بەکاردەهێنن بۆ گەیشتن بە ئامانجی سەرەکیی خۆیان واتە پاراستنی دەسەڵات، بە هەر نرخێک بووێت. بۆ ئەم مەبەستە هەوڵدەدەن ڕەوتی زانیاری لە کۆمەڵگەدا کۆنترۆڵ بکەن. لە سیستمە تۆتالیتارییەکاندا، هەقیقەت تەنیا ڕاستییەکی بابەتیی نییە بەڵکو شتێکە کە دەتوانرێت بۆ خزمەتکردنی ئامانجەکانی ڕێژیم لە قاڵب بدرێت و دەستکاری بکرێت. ڕێژیم بەکۆنترۆڵکردنی چۆنیەتیی تێڕوانینی خەڵک بۆ جیهان، دڵنیای دەدات لەوەی دەسەڵاتەکەی بێ ئەملاولا دەمێنێتەوە و ئۆپۆزسیۆن بە لاوازیی دەهێڵرێنەوە. ئەم ستراتیژە بەسەر سێ پێکهاتەی سەرەکیدا بەش کراوە:

١- پاراستنی دەسەڵات

ڕێژیمە تۆتالیتارییەکان پشت بە هەواڵی ساختە دەبەستن بۆ بەهێزکردنی شەرعیەتی خۆیان و خۆیان وەک تاکە

دەسەلاتێک کە توانای حوکمڕانیی خەڵکیان هەیە، پێشان دەدەن. ئەوان ڕاپۆرتگەلێ دروست دەکەن کە ستایشی سەرکەوتنەکانی ڕێژیم بێ و لە هەمانکاتدا شکستەکانی، گەندەڵی یان پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ پەردەپۆش دەکەن و بەدروستکردنی چیرۆکێک کە بە ڕوانگەیەکی ئەرێنی پیشانیان دەدات، وەهمی سەقامگیری و خۆشگوزەرانی و نەدۆڕانی دروست دەکەن. هەروەها هەواڵی ساختە یارمەتی ئەم ڕێژیمانە دەدات کە وێنەیەکی ناڕاستی نەیارەکانیان وەک گەندەڵ، ناڕێکخراو یان بەهاوتەریب لەگەڵ دوژمنی بیانیدا بیانناسێنن. ئەم دەستکاریکردنە خەڵک بەقەناعەت دەگەیەنێ کە هیچ بەدیلێکی بژاردەیی بۆ ڕێژیمی ئێستا نییە و کۆنترۆڵی درێژخایەن بۆ ڕێژیمی تۆتالیتەر مسۆگەر دەکات.

٢- کۆنترۆڵکردنی تێڕوانینی گشتیی

کۆنترۆڵی هزر و تێڕوانینی گشتی بۆ مانەوەی ڕێژیم زۆر پێویستە. حکوومەتە تۆتالیتارییەکان بەتوندی کۆنترۆڵکردنی میدیا و بڵاوکردنەوەی هەواڵی ساختە، واقیعێکی جێگرەوە دروست دەکەن کە هاووڵاتیان بە زانیاری هەڵە یان سەرلێشێواو لە دۆخی ڕاستەقینەی خۆیان سەرقاڵ دەکەن. ئەمەش بڵاوکردنەوەی پروپاگەندەیەک دەگرێتەوە کە ڕێژیم و سەرکردایەتی ناکارامەکەی شکۆمەند دەکات، ئۆپۆزسیۆن مەترسیدار و نالێهاتوو پێشان دەدات هەروەها هەڕەشەی دەرەکی یان نێوخۆیی بۆ ترساندنی بیروڕای گشتیی و پشتبەستن بە حکوومەت بۆ پشتیوانی کوێرانە، یان باشتر بڵێین قەیران دروست دەکات بۆ نموونە ڕێژیم دەتوانێ بەدۆکیۆمێنت و هەواڵە ساختەوە بانگەشەی ئەوە بکات کە زلهێزە بیانییەکان پیلانگێڕی لە دژی وڵات دەکەن یاخود ئۆپۆزسیۆن کردەوەی تیرۆریستی بەڕێوە دەبەن. مەبەست لەم چیرۆکانە ترساندنی خەڵکە بۆ گوێڕایەڵی و پشتیوانی کردەوە توندوتیژەکانی حکوومەت و سەرکوتکردنی دامەزراوە مەدەنییەکان و بزووتنەوە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکان. ڕێژیمە تۆتالیتارییەکان بەدروستکردنی چیرۆکی ساختە، پێش بە ڕوانینی هاووڵاتیان بۆ دەرەوە دەگرن و ڕەخنەگرتنیش سنووردار دەکەن. میدیای کۆنترۆڵکراو دەبێتە تاکە سەرچاوەی هەقیقەت و تەحەدای کردەوەکانی ڕێژیم یان پرسیارکردن لەلایەن خەڵکەوە زەحمەت دەبێ.

٣- دووبەرەکی‌نانەوە لەنێو ئۆپۆزیسیۆندا

هەواڵی ساختە بەبێ ڕەواییکردنی دەنگی دژبەران و بێدەنگکردنی ڕەخنەگران، ڕۆڵێکی گرنگ لە پاسیڤکردنی ئەوان دەگێڕێت. ڕژێمە تۆتالیتارییەکان لەوە تێدەگەن کە بیرکردنەوەی سەربەخۆ و بەرخۆدانی ڕێکخراو هەڕەشەیە بۆ سەر دەسەلاتەکەیان بۆیە هەواڵی ساختە بۆ ئەم مەبەستانە بەکاردەهێنن: تەحەدای چالاکوانان و نەیارانی سیاسی و ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆ کە بەفریو وێنەی ئەوان خەوشدار بکەن. ڕێژیمی تۆتالیتار بە دروستکردنی چیرۆکی ساختە، ئۆپۆزسیۆنی ڕاستەقینە بەتێوەگلان لە کارە نایاساییەکان یان هاوکاری لەگەڵ دوژمنە دەرەکییەکان تۆمەتبار دەکات،

ئەمەش دواجار دەبێتە هۆی ئەوەی کە پاڵپشتی گشتیی لەنێو لایەنگران و نەیارانی سیاسەتەکانی حکوومەتی کەم ببێتەوە. ئامانجێکی دیکەی هەواڵی ساختە، دروستکردنی دووبەرەکییە لە نێوان ئۆپۆزسیۆندا.

دەسەڵاتی تۆتالیتار بە بڵاوکردنەوەی زانیاریی ناڕاست دەربارەی ئۆپۆزسیۆن، سەرلێشێواوی و بێمتمانەیی لەنێو ئەو کەسانەدا دروست دەکات کە هەوڵی بەرەنگاربوونەوەی دەسەڵات دەدەن و بێگومان ڕێگری لە بەشداریکردنی بەربڵاوی دەربڕینی ناڕەزایەتی دەگرێت. کاتێک ڕێژێمی تۆتالیتار توانی لە ڕێگەی زانیاری ناڕاست و هەواڵی ساختەوە خەڵک بخەڵەتێنێت کە نەیاران تاوانباری توندوتیژن یان بریکاری دەرەکین، ئەوە خەڵک کەمتر پشتیوانی ئۆپۆزسیۆن دەکەن و ناچنە نێو دۆزی ئەوانەوە. لەبنەڕەتدا ئەم ڕژێمانە بەکۆنترۆڵکردنی ڕاپۆرت و فۆرمپێدان بەدرکی هاووڵاتیان لە گرووپگەلی جیاواز، پێشگیری دەکەن لە بەرخۆدانێکی ڕێکخراو و بەمجۆرە تەمەنی درێژخانەتی خۆیان گەرەنتی دەکەن. ڕێژێمە تۆتالیتارییەکان هەواڵی ساختە نەک تەنها وەک تاکتیک، بەڵکو وەک چەکێکی ستراتیژی بەکاردەهێنن بۆ کۆنترۆڵکردنی چۆنیەتی بیرکردنەوەی خەڵک و هەستکردن بە حکوومەتەکەیان و سەیرکردنی جیهانی دەوروبەریان. بە دەستکاریکردنی زانیاری، کۆنترۆڵی خۆیان بەسەر دەسەڵاتدا دەپارێزن و ژینگەیەکی پڕ لە سەرلێشێواوی و ترس دروست دەکەن و بەشێوەیەکی سیستماتیک ئۆپۆزسیۆن سەرکوت دەکەن.

چەند هۆکارێکی سەرەکی هەیە کە ڕژێمە تۆتالیتارییەکان بۆ پەنا بۆ بڵاوکردنەوەی هەواڵی ساختە دەبەن:

کۆنترۆڵکردنی زانیاری

ڕێژێمە تۆتالیتارییەکان هەوڵی قۆرخکردنی زانیاریی لە کۆمەڵگەدا دەدەن. بەکۆنترۆڵکردنی ڕاپۆرت و بەسەرهات لە ڕێگەی هەواڵی ساختەوە، دەتوانن ڕێگری لە متمانەی میدیای سەربەخۆ یان ئۆپۆزسیۆن بگرن. واتە ڕژێم دەبێتە تاکە سەرچاوەی "ڕاستی" و گەرەنتی ئەوە دەکات کە وەشانی ڕووداوەکانی تاکە وەشانە کە دەگاتە جەماوەر.

ڕیکلام و شەرعیەتدان

هەواڵی ساختە وەک پڕوپاگەندە بۆ دروستکردنی وێنەیەکی شیاو و پرشکۆ لە حکوومەت بەکاردەهێنرێت و زۆرجار حکوومەت وەک کەسێکی بەهێز، خێرخواز یان بێ هەڵە وێنا دەکرێت. ڕژێمەکان ڕاپۆرتگەلێ پێشان دەدەن کە زیادەڕۆیی لە دەستکەوتەکانیان دەکەن و ڕاپۆرتی شکستەکان سەرکوت دەکەن و کەسایەتییە ئۆپۆزسیۆنەکان بەدناو دەکەن و حکوومەت دەکاتە تاکە دەسەڵاتی شەرعی کە توانای سەرکردایەتیکردنی وڵاتی هەبێت. بۆ نموونە ڕژێمێک دەتوانێت بەدرۆ بانگەشەی

ئەوە بکات کە گرووپە ئۆپۆزسیۆنەکان پەیوەستن بە زلهێزە دەرەکییەکانەوە یان خەریکی تیرۆریزمن بۆ ئەوەی ڕەوا بە ڕێوشوێنە سەرکوتگەرییەکان و تێکدانی ڕەوایەتی ئۆپۆزسیۆن بدەن.

سەرکوتکردنی نەیاران

ڕێژیمە تۆتالیتێرەکان بە بڵاوکردنەوەی زانیاریی ناڕاست سەبارەت بە ئۆپۆزسیۆن، ناڕەزایەتییەکان، یان کەسایەتییە سیاسییەکان؛ ئامانجیان بێ ئیعتبارکردنی ڕەخنەگرانی خۆیانە. هەواڵی ساختە نەیاران بە تاوانبار، خیانەتکار، یان بریکاری حکوومەتە بیانییەکان ناوزەد دەکات. ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە چوونە ڕیزی ئۆپۆزسیۆن دابەزێت و ڕێگری لەخێراتربوونی جووڵانەوەیەکی دژی دەسەڵات بگیرێت. لە هەندێک حاڵەتدا ڕژیم بەدرۆ داستان و ڕاپۆرت بۆ شکست یان هەڵوەشاندنەوەی گرووپە ئۆپۆزسیۆنەکان دادەڕێژێ و مەبەستی ئەوەیە ئەو وەهمە دروست بکات کە بەرخۆدان بێهودەیە و ترس و دڵەڕاوکێ لە نێو هاووڵاتیاندا بێنێتەدی و ئیرادەیان دابەزێنێت.

دروستکردنی ئاژاوەی زانیاری

تاکتیکی سەرەکی ڕێژێمە تۆتالیتارییەکان بریتییە لە پڕکردنەوەی کەشی زانیاری بە زانیاری دژبەیەک یان چەواشەکارانە. ئەمەش دەبێتە هۆی سەرلێشێواوی و زەحمەتە مرۆڤ سەر لە ڕاستی دەربکات. کاتێک هەواڵی ساختە بڵاودەبێتەوە، هاووڵاتیان دڵنیا نین کە متمانەیان بە کام سەرچاوە هەبێت، ئەمەش توانای ڕێکخستن یان تەحەدای کاریگەرانەی ڕژێم لاواز دەکات. ئەم "ئاژاوەگێڕییەی زانیاری" یارمەتیدەرە بۆ ناسەقامگیرکردنی هاووڵاتیان و ناسەقامگیرکردنی بزووتنەوەکانی ئۆپۆزسیۆنیش.

ساختەکردنی هەڕەشە یاخود دروستکردنی دوژمن

زۆرجار ڕێژێمە تۆتالیتارییەکان بۆ دڵەڕاوکێخستنە نێودڵی هاووڵاتیان باسی هەڕەشەی دەرەکی یاخود ئەگەری شەڕێ بۆ لەدەستدانی بەشێک لەخاکی نیشتمان دێننە ئاراوە. ئەم بابەتە یارمەتی ڕژێم دەدات بۆ یەکخستنی دانیشتووان لە ژێر دۆزی هاوبەشدا کە بەزۆری پێویستی بە ڕێوشوێنی تاکڕەوانە لە پێناو "ئاسایشی نەتەوەیی"دا هەیە. لەڕاستیدا لە ڕێژێمە توتالیتارییەکان شتێک بەناوی ئاسایشی نەتەوەیی بوونی نییە و ئەوەی هەیە دابینکردنی ئاسایشە بۆ سەرکوتگەران. بۆ نموونە ڕەنگە هەواڵی ساختە بانگەشەی ئەوە بکات کە دوژمنی دەرەکی یاخود دەرەوەی سنوور، پیلانگێڕی بۆ تێکدانی سەقامگیری وڵات دەکەن، پاساو بۆ کردەوەی سەربازی، سانسۆر، یان چاودێریکردنی جەماوەری دەهێنن. ئەم تاکتیکە

سەرچاوە
Serchawe

سەرنجی خەڵک لە پرسە ناوخۆییەکانی وەکو گەندەڵی یان پێشێلکردنی مافی مرۆڤ لا دەبات و لەبری ئەوە، هەستی ناسیۆنالیزم و گوێڕایەڵی دەسەڵات لای هاووڵاتیان بەهێزتر دەکات.

لە ڕەوتی بزووتنەوەی ژینادا دیتمان کاتێ خۆپێشاندەران لە ئێران پشتیوانییان لە ڕووداوەکانی کوردستان دەکرد و درووشمی پشتگیریان دەدا، ڕێژیمی ئێران کە زانی ئەو کوردستانفۆبیایەی بانگەشەی بۆ دەکرد بووەتە بلّقی سەرئاو، ئیتر هێرشی کردە سەر بنکەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و لایەنە کوردییەکانی دیکە و بەلاڕێدابردنی بیروڕای گشتیی، هەروەها لەدەرەوەی ئێرانیش ڕەزا پەهلەوی بەهێنانەئارای باسی یەکپارچەیی خاک؛ بوونەهۆی سەرکوتی توند و خوێناوی شۆڕشی بەربلاوی ژن، ژیان، ئازادی.

پاساوهێنانەوە بۆ سیاسەتی سەرکوتگەرانە

هەواڵی ساختە بیانووی پاسایی توند و چاودێری یان توندوتیژیی دژ بە گرووپەکانی ئۆپۆزیسیۆنە. بۆ نموونە، ڕێژیم زانیاری ناڕاست سەبارەت بە هەڕەشەیەکی تیرۆریستی نزیک یان نائارامی مەدەنی بڵاو دەکاتەوە بۆ ئەوەی پاساو بۆ سەرکوتکردنی ئازادییە مەدەنییەکان بهێنێتەوە. حکوومەت بەدروستکردنی قەیران یان زیادەڕۆیکردن لە هەڕەشە، دەتوانێت سیاسەتی تاکڕەوانە بەبیانووی پاراستنی سەقامگیریی گشتی جێبەجێ بکات.

لاوازبوونی نۆرمەکانی دیموکراسی

ڕێژێمە تۆتالیتارییەکان بنەما دیموکراسیەکان وەک ئازادیی قسەکردن، هەڵبژاردنی دادپەروەرانە و ڕۆژنامەگەری سەربەخۆ، وەک هەڕەشەیەکی وجوودی سەیر دەکەن. هەواڵی ساختە بۆ تێکدانی ئەم نۆرمانە بە بڵاوکردنەوەی ڕاپۆرتی ناڕاست سەبارەت بە ساختەکاری لەهەڵبژاردن، گەندەڵی لەدامەزراوە دیموکراسیەکان، یان شکستی دیموکراسی لە وڵاتانی دراوسێ بەکار دەهێنرێت. دەسەڵاتی تۆتالیتەر ئەو بڕوایە دروست دەکات کە دیموکراسی ناسەقامگیر و گەندەڵە و بەمشێوەیە دەیەوێ خەمساردی یان پشتیوانی لە ڕێبازی پاوانخوازانەی ڕێژیم بەهێزتر بکات.

دروستکردنی ترس و گوێڕایەڵی

ترس ئامرازێکی بەهێزە بۆ کۆنترۆڵکردنی هاووڵاتیان و زۆرجار هەواڵی ساختە بۆ هێنانەئارای دڵەڕاوکێ و هەستکردن بە نائەمنی بەکاردەهێنرێت. ڕێژێمەکان بە پەرەپێدانی هەواڵ و ڕاپۆرتی تاوانەگشتییەکان، ئاژاوە، یان هەڕەشە (ڕووداوی

ڕاستەقینە یاخود هەڵبەستراو)، دەتوانن خەڵک بێدەنگ بکەن بۆ ئەوەی لە بەرانبەر بەڵێنی سەقامگیریی و ئاسایشدا؛ سنووردارکردنی زیاتری ئازادییەکانیان قبووڵ بکەن.

ڕێژیمی ئێران و ڕۆژنامەنووسە بەوەکالەتەکانی

لە ئێران کەلکوەرگرتن لەهەواڵی ساختە لەلایەن ڕێژیمەوە، ستراتیژێکی باو بۆ لادانی ناڕەزایەتی گشتیی و بەدناوکردنی ئۆپۆزسیۆن و بێدەنگکردنی ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆیە. حکوومەت بەتایبەتی لە ڕێگەی میدیاوە کە قۆرخی کردووە، زۆرجار بەشداریی هەڵمەتی زانیاری ناڕاست دەکات و ئامانج لێی سەرکوتکردنی ناڕەزایەتی و نفووز لە ڕای گشتییە. ڕێژیمی ئێران هەمیشە هەوڵی داوە سیاسەتەکانی خۆی لە ڕێگەی میدیای دەوڵەتی و پەیامنێرە بەوەکالەتەکانیەوە کە هەناردەی وڵاتانی گرنگی کردوە، بەرەو پێشەوە ببات و لە بڵاوکردنەوەی هەواڵی ساختەدا بەرهەمدارتر بێت. ڕێژیمی ئێران و بەکرێگیراوانی توانیان لە ساتەوەختە گرینگەکانی ڕاپەڕینە جەماوەرییەکاندا، بیروڕای گشتی بەلاڕێ ببەن و خواستی ئازادیخوازان سەرکوت بکەن. بڵاوکردنەوەی هەواڵ و گێڕانەوەی ساختە لەلایەن ڕێژیمی ئێران و بریکارەکانییەوە سەبارەت بە کوردستان، بەلوچستان و... کە بووەتە جێی سەرنجی خەباتی دژ بە تۆتالیتاریزم، وایکردووە لە ساتەوەختی مێژوویی و بەتایبەت لە سەردەمی شۆڕشدا بیروڕای گشتیی بوەستێنن یان بەلاڕێی ببەن. بەتایبەت لە شۆڕشی ژینا (ژن، ژیان، ئازادی) بە وروژاندنی بابەتگەلی لاوەکی و وتنەوەی بوختانگەلی سەدانساڵەی دەسەڵات سەبارەت بە نەتەوەکانی ئێران، شەرعییەتیان بەسەرکوتی وەحشیانەی خەڵک لەلایەن دەسەڵاتەوە دا.

زانیاریی ناڕاست سەبارەت بە ناڕەزایەتییەکان

لە ڕووداو و ناڕەزایەتییەکانی ئەمدواییە بۆ هەمووان سەلمێنراوە کە ڕێژیمی ئێران بۆ شێواندنی نێوەڕۆکی ناڕەزایەتییەکان، هەواڵ و ڕاپۆرتی ساختە بەکاردەهێنێت. میدیای ئێران کە هەمووی سەر بەدەوڵەتە، ناڕەزایەتییەکان بە پاڵپشتی دوژمنان، دەستێوەردانی دەرەکی وڵاتانی ڕۆژئاوایی، ئیسرائیل، یا ئۆپۆزسیۆنی دەرەوەی وڵات تۆمەتبار دەکات. گێڕانەوەی ڕێژیم، خۆپیشاندەران وەک "بریکاری حکوومەتە دەرەکییەکان" یان "تیرۆریست" دەنوێنێ نەک هاووڵاتییەک کە داوای دادپەروەریی، ئابووری و گۆڕانی سیاسی دەکات. ڕێژیم بەم کارە هەوڵی بێ شەرعییەتی نارازییان دەدا و وەک خائین یان دەستوپێوەندی بیانییەکان وێنایان دەکات و هەوڵ دەدا هاوسۆزی گشتیی بۆ خۆپیشاندەران لەنێو ببات و ئاسانکاری و پاساو بۆ سەرکوتی توندوتیژانەی هێزی سەرکوتگەر بهێنێتەوە. هەروەها ڕێژیم بەدوای ئەوەوە بوو کە سەرنج و هۆش لە بابەتگەلی نێوخۆیی و ڕیشەی ڕاستەقینەی ناڕەزایەتییەکان لابدات کە دیارە بووە هۆی بەلاڕێدابردنی شۆڕشەکە و بەشێوەیەکی کاتی توانی سەرکوتی بکات.

سەرچاوە
Serchawe

ئامانجی هەواڵی ساختە لێدانی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستەقینەیە

ڕێژیمی ئێران هەڵمەتەکانی هەواڵی ساختە دژ بە ئۆپۆزسیۆنی ڕاستەقینە لەکاتی نارەزایەتییەکان و دواتریش، هەمیشە چڕتر دەکاتەوە. یەکێک لە ئامانجە سەرەکییەکان لەناوبردنی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستەقینەیە. دەوڵەتی ئێران و میدیاکانی چەندین جار بانگەشەی ئەوەیان کردووە کە ئۆپۆزسیۆنی دەرەوەی وڵات هاندەری خۆپێشاندانی نێوخۆی وڵاتن و لەگەڵ ڕێکخراوە سیخوڕییە بیانییەکان بۆ تێکدانی سەقامگیری وڵات لە پێوەندیدان. ڕێژیمی ئێران سەبارەت بە نفووزی بەسەر نارەزایەتییەکاندا زێدەڕۆیی دەکات بۆ ئەوەی کاریگەریی هەبێ لە بێ ئێعتبارکردنی نارەزایەتییە ڕەواکانی خەڵک و خستنەڕووی نائارامییەکان وەک هەڕەشەیەکی ئەمنییەتی نەک بزووتنەوەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی.

بێ ئێعتبارکردنی ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆ و شۆڕشگێڕ

ئێران زۆرجار لە هەواڵ و ڕاپۆرتی ساختە و زانیاری چەواشەو ناڕاست بەمەبەستی لاوازپێشاندانی ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆ و شۆڕشگێڕ لە نێوخۆ و دەرەوەی وڵات کەڵک وەردەگرێت. ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کە ڕاپۆرتی ڕەخنەیی لە ڕێژیم یان نارەزایەتییەکان بڵاو دەکەنەوە، لەلایەن ئێرانەوە بە "سیخوڕ" یان "بریکاری حکوومەتە بیانییەکان" ناوزەد دەکرێن. بۆ نموونە ڕوحوڵڵا زەم، دامەزرێنەری کەناڵی هەواڵی ئامەدنیوز، بەهاندانی نائارامی لەکاتی نارەزایەتییەکانی ساڵی ٢٠١٧ - ٢٠١٨ لە ڕێگەی ڕاپۆرتکردن و چالاکییەکانی ئۆنلاینەوە، تۆمەتبار کرا. حکوومەتی ئێران هەڵمەتی زانیاریی ناڕاستی دەست پێ کرد و بانگەشەی ئەوەی کرد کە زەم هاوکاریی دەزگا هەواڵگرییەکانی بیانی دەکات. هەروەها ڕاوێژکارانی ڕەزا پەهلەوی لە دەرەوەی ئێران ناوبراویان تۆمەتبار دەکرد هاوکاری دەزگا ئیتلاعاتییەکانی ئێرانە. تەنانەت کاتێک زەم لە عێراقەوە ڕفێندرا بۆ ئێران، نێزیکەکانی کوڕی شای پێشووی ئێران دریغییان نەکرد لە بڵاوکردنەوەی هەواڵی ساختە و ناشیرینکردنی ڕوخساری شۆڕشگێڕان. دواجار ڕوحوڵڵا زەم لە ساڵی ٢٠٢٠ لە سێدارە درا. ئەم تاکتیکەی ڕێژیمی ئێران و هەماهەنگیی گرووپی پەهلەوی کە بریتییە لە تۆمەتبارکردنی ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆ بە سیخوڕی یان تیرۆرەوە، چەند ئامانجێک پەیڕەو دەکات:

الف- تۆقاندنی ڕۆژنامەنووسانی دیکە:

ڕێژیم بە ئامانجگرتنی ڕۆژنامەنووسانی ناسراوی وەک زەم، ڕۆژنامەنووسانی دیکە ئاگەدار دەکاتەوە کە خۆیان لە

ڕووماڵکردنی ڕەخنەگرانە بەدوور بگرن یان مەترسی مامەڵەی هاوشێوەیان هەبێت.

ب- بێ ئێعتبارکردنی سەرچاوە هەواڵییە باوەڕپێکراوەکان:

ناولێنانی ئاژانسەکانی هەواڵ و ڕۆژنامەنووسانی سەربەخۆ، متمانەیان لە چاوی خەڵک لاواز دەکات و وادەکات خەڵک کەمتر متمانە بە داتاکانیان بکەن. لە ساتە گرینگەکاندا ڕێژیمی ئێران لە ڕێگەی میدیا یان ڕۆژنامەنووسانی بەوەکالەتەوە، چەندین جار توانیویەتی هەواڵی ساختە بخاتەڕوو و پاش ئاشکراکردنی ڕووداوە ڕاستەقینەکە بۆ ماوەیەک، باڵادەستی خۆی لە میدیاکان و یاریکردن بە ئۆپۆزیسیۆن پێشان بدات. بۆیە زۆر پێویستە ڕۆژنامەنووسێک یان چالاکێکی سیاسی و مەدەنی لە بڵاوکردنەوەی هەواڵدا بەئەزموون بێت و هەڵبسەنگێنێت و بە گەمە میدیاییەکانی ڕێژیمی ئێران نەخەڵەتێت و نەبێتە بەشێک لە پڕوپاگەندەکارانی هەواڵی ساختەی حکوومەت.

٢ی خەزەڵوەری ٢٧٢٤

سەرچاوە
Serchawe

دکتۆر قاسملوو دیپلۆماتێک بۆ ئامانجەکانی کوردستان

شەهید دکتۆر عەبدوڕەحمان قاسملوو، ڕێبەری ناوداری کورد و سکرتێری گشتیی پێشووی حزبی دیموکراتی کوردستان، هێمای سەقامگیری و دیپلۆماسیەتی نەتەوەی کوردە. تیرۆرکردنی لەلایەن ڕژێمی ئێران لە ڤییەن لە کاتی دانوستان لەگەڵ نوێنەرانی ئێران کۆتاییەکی کارەساتبار بوو بۆ خەباتەکەی بەڵام میراتەکەی بەردەوامە لە ئیلهامبەخشی دیپلۆماسی کوردەکان. ئەم نووسینەدا هەوڵ دەدات لە گرنگی هەوڵە دیپلۆماسییەکان لە پشتیوانیکردنی گەلانی ستەملێکراودا بکۆڵێتەوە، تیشک بخاتەسەر سوودەکانی دیپلۆماسی و ئاوڕێک لە هەوڵ و لێهاتوویی دیپلۆماسی دکتۆر قاسملوو بداتەوە.

گرنگی دیپلۆماسی بۆ گەلانی ستەملێکراو

دیپلۆماسی وەک ئامرازێکی گرنگە بۆ گەلانی ستەملێکراو کە بەدوای دانپێدانان و چەسپاندنی مافە ڕەواکانیاندا دەگەڕێن. دیپلۆماسی بریتییە لە دانوستان و دیالۆگ و پەیوەندی ستراتیژی بۆ کاریگەرییدانان لەسەر بیروڕای نێودەوڵەتی و بەدەستهێنانی پشتیوانی.

سوودەکانی دیپلۆماسی بریتین لە:

١- چارەسەری ئاشتیانەی ناکۆکییەکان: دیپلۆماسی سەکۆیەک بۆ گفتوگۆ دەڕەخسێنێت، ئەگەری توندوتیژی کەم دەکاتەوە و

چارەسەری ئاشتیانەی ناکۆکییەکان بەهێز دەکات. نەتەوە چەوساوەکان لە ڕێگەی کەناڵە دیپلۆماسییەکانەوە دەتوانن بەبێ پەنابردنە بۆ خەباتی چەکداریی، چارەسەری ناڕەزایەتییەکان بکەن و دانوستان لەسەر مەرجەکانیان بکەن.

٢- دانپێدانان و پاڵپشتی نێودەوڵەتی: دیپلۆماسیی کاریگەر دەتوانێ دانپێدانان و پاڵپشتی نێودەوڵەتی بۆ دۆزی نەتەوەی ستەملێکراو بەدەست بهێنێت. دیپلۆماتکاران بە کارلێککردن لەگەڵ وڵاتانی دیکە و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان و ڕێکخراوە ناحکومییەکان دەتوانن هاوپەیمانی دروست بکەن و پشتیوانی بەدەستبهێنن کە پێگەی خۆیان بەهێزتر دەکات.

٣- بەهێزکردنی شەرعییەت و ڕەواییپێدان: هەوڵە دیپلۆماسییەکان شەرعیەتی ئیدیعاکانی نەتەوەیەکی چەوساوە زیاد دەکات. پێشکەشکردنی ئارگیومێنتە هۆکاردارەکان و نیشاندانی پابەندبوون بە دانوستانی ئاشتیانە دەتوانێت بۆچوونە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکان بگۆڕێت و هاوسۆزیی و پشتیوانی بۆ لای خۆی ڕابکێشێت.

٤- هاوکاری ئابووری و مرۆیی: گەلانی چەوساوە دەتوانن لە ڕێگەی دیپلۆماسییەوە، هاوکاریی ئابووری و مرۆیی دابین بکەن. دیپلۆماتکاران بە دانوستان لەگەڵ دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان و وڵاتانی بەخشەر دەتوانن سەرچاوەیەک بەدەستبهێنن کە بۆ مانەوە و گەشەسەندنی گەلەکەیان زۆر گرنگن.

سەرکردەی نەتەوەیەکی داگیرکراو و چەوساوە پێویستە ستراتیژییەکی فرەلایەنە بەکاربهێنێت بۆ ناساندنی خەباتە ڕەواکەی بە جیهان و بەکارهێنانی دیپلۆماسی بەشێوەیەکی کاریگەر. ئەم ڕێبازە پێویستە بریتی بێت لە بنیاتنانی گێڕانەوەیەکی بەهێز، بەشداریکردن لە دیپلۆماسی نێودەوڵەتی، کاریگەریدانانە سەر میدیا و ڕای گشتی و پێکهێنانی هاوپەیمانیی ستراتیژی.

ئەو هەنگاو و تێڕوانینە سەرەکیانەی لەلایەن زانایانی سیاسی و پسپۆڕانی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکانەوە پشتگیری دەکرێن، بریتین لە:

١- پەیامی باوەڕپێکراو

ئامانج و پەیامی ڕوون: ئامانجەکانی خەبات بە ڕوونی باس بکرێن و بە بەردەوامی و بەشێوەی جۆراوجۆر باسی لێوە بکرێت. ئەو پەیام و ستۆرییە پێویستە جەخت لەسەر ڕەوابوونی خەبات و ناڕەزایەتی مێژوویی و خواستەکانی خەڵک بکاتەوە.

زەمینەی بەرزی ئەخلاقی: تیشک خستنەسەر نموونەکانی ستەم و نادادپەروەری، لەهەمان کاتیشدا پابەندبوون بە ئاشتی و مافەکانی مرۆڤ. ئەمەش یارمەتیدەرە بۆ ڕاکێشانی هاوسۆزی و پشتیوانیی نێودەوڵەتی. ژۆزێف نای، زانای سیاسی کە بە کارەکانی لەسەر هێزی نەرم ناسراوە، باس لەوە دەکات کە گێڕانەوەی ناچارکەر دەتوانێت هێزی نەرمی میللەتێک بەرز بکاتەوە، ئەمەش ئاسانکاری دەکات بۆ ڕاکێشانی پشتیوانی و هاوپەیمانەکان لە ڕێگەی ڕازیکردنەوە نەک بە زۆرکردن.

٢- بەشداریکردن لە دیپلۆماسی نێودەوڵەتی

کارلێکی دوولایەنە و فرەلایەنە: وەرێختنی پەیوندیی دیپلۆماسی فەرمی و نافەرمی لەگەڵ وڵاتانی کاریگەر و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی وەک نەتەوە یەکگرتووەکان و یەکێتیی ئەورووپا و دامەزراوە ناوچەییەکان.

بەشداریکردن لە کۆڕ و کۆڕبەندە نێودەوڵەتییەکان: بەشداریکردن لە کۆنفرانس و لووتکە و کۆڕ و کۆبوونەکانی نێودەوڵەتی بۆ وشیارکردنەوە و بەدەستهێنانی پشتیوانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی. هانس مۆرگن، یەکێک لە کەسایەتییە سەرەکییەکانی ڕیالیزمی سیاسی، لە ڕێگەی دانوستان و هاوپەیمانییەوە جەخت لەسەر گرنگی دیپلۆماسی لە دامەزراندنی هاوسەنگی هێز و گەیشتن بە بەرژەوەندییە نیشتمانییەکان دەکاتەوە. هێنری کیسینجەر تیشکی خستۆتە سەر پێویستیی دیپلۆماسیی لێهاتوو لە ئاراستەکردنی دیمەنە نێودەوڵەتییە ئاڵۆزەکان و دەستەبەرکردنی دەرەنجامی خوازراو.

٣- سوودوەرگرتن لە میدیا و ڕای گشتی

فراوانکردنی میدیای نێودەوڵەتی: بەکارهێنانی میدیای نێودەوڵەتی بۆ تیشک خستنەسەر بارودۆخی نالەبار و داواکارییەکانی میللەتی ستەملێکراو. نوێکردنەوە و چاوپێکەوتن و دیکۆمێنتاری لەم بابەتەدا دەتوانێ ئامرازێکی بەهێز بێت.

هەڵمەتەکانی سۆشیال میدیا: بینەری جیهانی لە ڕێگەی پلاتفۆرمەکانی سۆشیال میدیاوە بەشدار بکەن کە دەتوانێت خەباتەکە بەرفراوانتر بکات و پشتیوانی نێودەوڵەتی بەخێرایی کۆبکاتەوە Shannon K. O'Neil شارەزای کاروباری نێودەوڵەتی، بەشێوەیەکی بەرفراوان دەربارەی ڕۆڵی دیپلۆماسی دیجیتاڵی و توانای تۆڕەکۆمەلایەتییەکان لە ڕێکخستنی بیروڕای گشتیی و پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا دەدوێت. مانوێل کاستێلس ، کۆمەڵناس، بابەتی زۆری دەربارەی ڕۆڵی میدیا لە کۆمەڵگەی تۆڕدا نووسیوە و موناقەشەی ئەوە دەکات کە میدیاکان دەتوانن بەشێوەیەکی بەرچاو کاریگەریی بخەنەسەر ئاکامە سیاسییەکان و پشتیوانی لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ڕێکبخەن.

سەرچاوە
Serchawe

٤- پێکهێنانی هاوپەیمانیی ستراتیژی

هاوپەیمانی لەگەڵ بزووتنەوەکانیتر: بۆ بەهێزکردنی ئامانجەکەی لەگەڵ گەلانیتری ستەملێکراو، ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و چالاکانی مافی مرۆڤ، پێویستە هاوپەیمانییەک دروستبکەن و لە پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ لە خاکەکەیاندا لەلایەن دەسەڵاتی داگیرکەر و ستەمکارەوە ئاگەداریان بکەنەوە.

پشتگیری دیاسپۆرا: ڕێکخستنی دیاسپۆرا بۆ بەرگریکردن لە دۆزی میللەت لە وڵاتانی میوانداری خۆیان و بەکارهێنانی کاریگەریی و سەرچاوەکانیان. توێژەران لە کارەکانیاندا لەسەر تۆڕەکانی داکۆکیکردنی نێودەوڵەتی، دەڵێن هاوپەیمانی و تۆڕەکانی نێوان ئەکتەرە نادەوڵەتییەکان دەتوانێت بەشێوەیەکی کاریگەر فشار بخاتەسەر حکوومەتەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی مافی مرۆڤ یاخود کەمکردنەوەی گوشارەکانی دەسەڵاتی داگیرکەر و پێشێلکاری مافە ئینسانییەکان.

ڕۆبێرت کۆهین و ژۆزێف نای، باسیان لە گرنگی وابەستەیی دوولایەنەی ئاڵۆز کردووە و ئەوەی کە چۆن ئەکتەر و هاوپەیمانییە نادەوڵەتییەکان دەتوانن کاریگەرییان لەسەر سیاسەتی نێودەوڵەتیدا هەبێت.

٥- بەدامەزراوەیی و شەرعیەت

دامەزراندنی ڕێکخراوە یاساییەکان: دامەزراندنی ڕێکخراوەی نوێنەرایەتی و پێکهاتەی حوکمڕانی کە بتوانێت وەک دیالۆگێکی ڕەسەن لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا لە پەیوەندیدا بێت.

ستانداردە یاسایی و ئەخلاقییەکان: دڵنیابوون لەوەی کە خەبات پێبەندە بە پێوەرە یاساییە نێودەوڵەتییەکان و نۆرمەکانی مافی مرۆڤ بۆ پاراستنی شەرعییەت. فرانسیس فۆکویاما جەخت لەسەر ڕۆڵی دامەزراوە بەهێزەکان دەکاتەوە لە گەیشتن بە سەقامگیری و شەرعییەتی سیاسی کە ئەمەش بۆ ڕاکێشانی پشتیوانی نێودەوڵەتی زۆر گرنگە. ساموێل هەنتینگتۆن باسی لە گرنگی دەسەڵاتی دامەزراوەیی و شەرعییەت لە گەشەسەندنی سیاسی و گەیشتن بە ئامانجە نیشتمانییەکان کردووە. سەرکردەی نەتەوەیەکی چەوساوە بە تێکەڵکردنی پەیامێکی باوەڕپێکراو، دیپلۆماسی ستراتیژی، بەشداریکردنی میدیا، هاوپەیمانی و دامەزراوە بەهێزەکان، دەتوانێت بە شێوەیەکی کاریگەر خەباتەکانی خۆی بە جیهان

ڕابگەیەنێت.

شەهید د.قاسملوو، شارەزایی و میراتی دیپلۆماسی

د.قاسملوو لە ئەورووپا زانستەکانی ئابووری و سیاسی خوێندووە، تەنها سەرکردە نەبووە بەڵکو تیۆریسەنێکی ئابووریی سیاسیش بووە. پێشینەی ئەکادیمی ئەو تێگەیشتنێکی قووڵی لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و سیاسەتی ئابووری تەیار کرد کە لە هەوڵە دیپلۆماسییەکانیدا بەباشی سوودی لێوەرگرت. چالاکی دیپلۆماسی شەهید د.قاسملوو بە پابەندبوونی بێچەواشەکاریی بە خواستەکانی نەتەوەی کورد تایبەتمەند بوو. ڕۆڵێکی گرنگی هەبوو لە ڕاکێشانی سەرنجی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بۆ دۆخی کوردستان. تۆماس هامیربێرگ -ی سویدی چالاکوانی ناسراوی مافی مرۆڤ لە پەیامێکدا کە لە ڕۆژی ناشتنی د.قاسملوو خوێندوویەتییەوە، وەک دەوڵەتمەدارێک باسی دەکات کە توانای دەگمەنی هەبووە.

بەشێک لە هەوڵە دیپلۆماسییەکانی د.قاسملوو بۆ چارەسەریی ئاشتیانەی پرسی کورد بریتی بوون لە:

١- دانوستان لەگەڵ دەسەڵاتدارانی ئێران: ئامادەیی د.قاسملوو بۆ دانوستان لەگەڵ ڕژێمی ئێران، پابەندبوونی خۆی بە دۆزینەوەی ڕێگاچارەی ئاشتیانە بۆ پرسی کوردستان نیشان دا. تیرۆرکردنی ئەو لەم دانوستانانەدا نیشاندەری ئەو مەترسیانەیە کە دیپلۆماتکاران لەگەڵ ئەو وڵاتانەدا ڕووبەڕووی دەبنەوە کە پابەند نین بە بنەماکانی دیپلۆماسی و دانوستانەوە، بەڵکو ئازایەتی و ئیرادەی د.قاسملوو بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیانەی خەباتی نەتەوەی کورد لەدژی ڕژێمی داگیرکەری ئێران کە پابەند نەبووە و نییە بە بنەما مرۆییەکانەوە زیاتر ڕووندەکاتەوە و بۆ جیهانی ئاشکرا دەکات. سەرکۆماری پێشووی فەڕەنسا، فرانسوا میتران ، دوای تیرۆرکردنی شەهید د.قاسملوو لە بەیاننامەیەکدا سەبارەت بە تێکۆشانی د.قاسملوو بۆ ئاشتی و نەبوونی کاریگەریی ئەو کەسایەتییە دادپەروەرە دەڵێت: کۆچی دوایی دکتۆر قاسملوو تەنیا بۆ گەلی کورد کارەسات نییە بەڵکو بۆ هەموو ئەوانەی خەبات بۆ دادپەروەری و ئاشتی لەجیهاندا دەکەن، کارەساتە."

٢- پێوەندی لەگەڵ وڵاتانی ئەورووپی: د.قاسملوو کارلێک و بەریەککەوتن و هاوکێشەکانی جیهانی دیپلۆماسی ڕۆژئاوای دەزانی. ئەو چالاکانە لەگەڵ حکوومەتەکانی ئەورووپا و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان لە پەیوەندیدا بوو و داوای پشتیوانی ئەوانی بۆ مافەکانی نەتەوەکەی دەکرد. توانای دەربڕینی خەباتی نەتەوەی کورد لە چوارچێوەیەکی جیهانییدا یارمەتیدەر بوو بۆ زیادکردنی وشیاریی و ڕاکێشانی هاوسۆزیی نێودەوڵەتی، بەتایبەتی لە نێو دەوڵەتمەدارانی ئەورووپییدا. بەوتەی جاناتان ڕێندێڵ "دکتۆر قاسملوو بە تەنیا بەقەدەر هەموو دیپلۆماتکار و کەسایەتییە سیاسییەکانی کوردی پارچەکانیتری

کوردستان، چالاک بوو". جاناتان ڕێندێل جەخت لەسەر ڕوانگەی ستراتیژی د.قاسملوو و ڕۆڵی لە بەنێودەوڵەتیکردنی دۆزی کورد دەکاتەوە. ڕێندڵ ستایشی توانای قاسملوو دەکات بۆ کۆکردنەوەی پشتیوانی ڕۆشنبیران و داڕێژەرانی سیاسەتی ئەورووپی، بەمەش زیاتر سەرنجی جیهانی بۆ دۆخی نالەباری کورد ڕادەکێشێت. ئەو ئاماژە بەوە دەکات کە دیپلۆماسییەتی د.قاسملوو بەپێداگریی لەسەر مافی مرۆڤ و پرەنسیپە دیموکراسییەکان تایبەتمەند بووە کە بە پێویستی دەزانێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد.

٣- بەکارهێنانی ستراتیژیی میدیا: د.قاسملوو بەتێگەیشتن لە هێزی ڕاگەیاندن، دیمانە و بڵاوکراوە، وتارەکانی بۆ گەیاندنی تێڕوانینی مافخوازانەی کورد بەکار دەهێنا. شارەزایی لە چەندین زماندا هەبوو فارسی، عەرەبی، فەڕەنسی، ئینگلیزی، چیکی، ئیتاڵی و هتد. ئەمانە وایکرد کە بەردەنگی فرەوانتری هەبێ و پەیامەکەی بەشێوەیەکی کاریگەر و بەرینتر بگەیەنێت. هەرکاتێک دەچووە هەر وڵاتێک، ژمارەیەکی یەکجار زۆر لە ڕۆژنامەنووسانی دەناسی، وەستایەکی تایبەت بوو لە وەڵامدانەوەی پرسیارە جۆراوجۆرەکانیان و توانی بۆچوونی ئەوان وەربگرێت بۆ ئەوەی سەفەری کوردستان بکەن و واقیعەکانی ژینۆسایدی ڕێژیمی ئێران لە کوردستان بەچاوی خۆیان ببینن و ڕۆژنامەنووسانی بیانی بیکەنە ڕاپۆرت و هەواڵ.

میرات و کاریگەریی شەهید د.قاسملوو

دیپلۆماسی کوردستان ئێستاش بەهۆی یارمەتییەکانی ڕێگە و ڕێبازی شەهید د.قاسملووەوە زیندووە. ڕێبازی ستراتیژی و خۆبەخشی ئەو، ئیلهامبەخش بووە بۆ نەوەکانی دواتری سەرکردەکانی کورد.

ئەم خاڵانەی خوارەوە تیشک دەخەنەسەر کاریگەریی بەردەوامی ئەم ڕێبازە:

١- ئیلهامبەخش بۆ دیپلۆماتکارانی ئایندە: خەبات و سیاسەتی شەهید د.قاسملوو ئیلهامبەخشە بۆ دیپلۆماتکاران و تێکۆشەرانی کورد لە داهاتوودا بۆ پەیڕەوکردنی ڕێبازی ئاشتیانە و ستراتیژی لە داکۆکیکردن لە مافەکانیان. شێوازەکانی د.قاسملوو وەک نەخشە ڕێگەیەکە بۆ دیپلۆماسییەکی کاریگەر لە دۆخە ئاستەنگەکاندا.

٢- ڕەمزی بەرخۆدانی کورد: ژیان و تیرۆرکردنی د.قاسملوو بووەتە ڕەمزی بەرخۆدانی کورد و خەباتی بەردەوام بۆ بەدیهێنانی مافە نەتەوەییەکانی کورد. دەیڤید ماکدۆڤاڵ، مێژوونووس و نووسەری کتێبی "مێژووی مۆدێرنی کورد" سەبارەت

بە د.قاسملوو دەڵێت: "قاسملوو توانایەکی دەگمەنی هەبوو بۆ تێکەڵکردنی زانست و کردەی سیاسی. ڕێبازی دیپلۆماسی و هەوڵە ماندوونەناسەکانی بۆ چارەسەری ئاشتیانە جێپەنجەیەکی نەسڕاوەی لەسەر کورد بەجێهێشت". ئەم کاریگەرییە نەسڕاوە ئەوی کردە سەرکردەیەکی کاریزماتیک لە نێو نەتەوەی کورد و بێگومان ژیان و تیرۆری و هەروەها بارودۆخی گوزەرانی نەتەوەی کورد، گرنگیی هەوڵە دیپلۆماسییەکانی حزبی دیموکراتی کوردستان بۆ وەدیهاتنی دادپەروەرییمان وەبیر دێنێتەوە.

٣- درێژەدانی خەبات: حزبەکانی کوردستان و کەسایەتییە سیاسییەکانی کورد بەردەوامن لە کەڵکوەرگرتن لە میراتی د.قاسملوو بۆ داکۆکیکردن لە مافەکانی کورد و خۆیان بە قەرزدار و درێژەدەری ئەو دەزانن بۆ گەیشتن بە کوردستانێکی ئازاد و دیموکرات. درووشمی "قاسملوو قاسملوو ڕێگەت درێژەی هەیە" دروشمێکی حزبی نییە بەڵکو دروشمێکی جەماوەرییە لە خۆپیشاندانەکانی دژ بە دەسەڵاتی داگیرکەردا کە قووڵایی نفووز و کاریگەریی ڕێ و ڕێبازی د.قاسملوو و کاراکتەری ئەو لەنێو چین و توێژە جیاجیاکانی کۆمەڵگەی کوردستاندا ئاشکرا دەکات. ستراتیژییە دیپلۆماسییەکانی بە بەردەوامی لەلایەن لێکۆڵەران و ئەکادیمیستەکانەوە کە پابەندن بە چارەسەری ئاشتیانە و هاودەنگی نێودەوڵەتی توێژینەوەی دەربارەوە دەکرێت.

٤- دیپلۆماسی و پراگماتیزم: دیپلۆماسی و پراگماتیزم دوو توخمی بنەڕەتین لە سیاسەتی دەرەوە و بەڕێوەبردنی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکاندا. دیپلۆماسی بریتییە لە هونەر و زانستی دانوستان و کارلێککردن لەگەڵ وڵاتانیتر و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان کە ئامانج لێی گەیشتن بە ڕێککەوتن و چارەسەرکردنی ناکۆکییەکانە بەبێ ئەوەی پەنا بۆ توندوتیژی ببەن. پراگماتیزم لە دیپلۆماسیدا واتە گرنگیدان بە ڕاستییەکان و نەرمی و یەکەمایەتیدان بە ئەنجامە کۆنکرێت و پراکتیکییەکان. سەرکردە پراگماتیکەکان لەبواری دیپلۆماسیدا بۆ کێشە ئاڵۆزەکان پشت بەئایدۆلۆژیای توند یان ئامانجی گەورەی دووردەست نابەستن بەڵکو بەدوای چارەسەری پراکتیکی و مومکیندا دەگەڕێن. ئەم ڕێبازە وا لە دیپلۆماتکارەکان دەکات بتوانن بەشێوەیەکی کاریگەرتر و بەسەرنجدان بە ڕاستیی ڕووداوەکان، ئەو بەرژەوەندییانەی خەباتی بۆ دەکەن، دابین بکرێ و لەهەمانکاتیشدا لە ڕەهەندە جیهانییەکەیەوە یارمەتی سەقامگیری و ئاسایشی ناوچەکە و وڵات بدرێت.

کارل پورنهوبەر تیشک دەخاتەسەر ڕێبازی پراگماتیکی د.قاسملوو لە دیپلۆماسیەتی خۆیدا و ئاماژە بە تواناکەی دەکات بۆ کارلێکی کاریگەر لەگەڵ زلهێزەکانی ڕۆژئاوا و ناوچەییدا. کارل جەخت لەسەر پابەندبوونی د.قاسملوو بە دانوستانی ئاشتیانە دەکات کە سەرەڕای ئەو کەشوهەوای دوژمنکارانەی ڕژێمی ئێران دروستی کردبوو، پەیڕەوی لێکرد. ناوبراو ئاماژە

بەوە دەکات کە پەروەردەی ڕۆژئاوایی و ئایدیاڵە دیموکراسییەکانی د.قاسملوو وایلێکرد کە سەرکردەیەکی ناوازە و کاریگەر بێت کە بتوانێت خواستەکانی کورد لەسەر ئاستی نێودەوڵەتیدا دەرببڕێت.

شەهید د.قاسملوو هێز و توانای دیپلۆماسی بۆ داکۆکیکردن لە مافی گەلانی چەوساوە بەکار دەهێنا. ژێرارد شالیان ، نووسەر و شارەزا لە بواری ژیۆپۆلێتیک بەتایبەتی لە بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکاندا سەبارەت بەم بابەتە دەڵێت: "قاسملوو ڕۆشنبیرێکی درەوشاوەو سیاسەتمەدارێکی لێهاتوو بوو، توانای ئەو لە داڕشتنی دیپلۆماسی و چالاکبوون وایلێکرد لە خەباتی کورد بۆ ئۆتۆنۆمی کەسایەتییەکی ناوازە بێت ". پێشینەی ئەکادیمی و پەیوەندی ستراتیژی لەگەڵ ئەکتەرە نێودەوڵەتییەکان و پابەندبوونی بێوچان بە دانوستانی ئاشتیانە، ئاماژە بە ڕۆڵی گرنگی دیپلۆماسییەتی کاک دکتۆر دەکەن. ئۆلیڤیە ڕۆی ، زانای سیاسی و شارەزای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، سەبارەت بە شەهید د.قاسملوو دەڵێت: "قاسملو پیاوێک بوو کە ئاشتیی دەویست و هەمیشە بەدوای ڕێگەچارەی دیالۆگ بۆ کێشەکانی کورد دەگەڕا". بێگومان ژیانی د.قاسملوو ئیلهامبەخشە بۆ هەوڵە بەردەوامەکان، بۆ ئۆتۆنۆمی کوردستان و دانان بە مافەکانی نەتەوەی کورد لە گۆڕەپانی نێودەوڵەتیدا. لە چاویلکەی ژیانی ئەوەوە دەتوانین شوێنپێی ئەو کاریگەرییە قووڵە بگرین کە دیپلۆماسیەتی لێهاتوو و پابەند دەتوانێت لە بەدواداچوونی دادپەروەری و چارەنووسییدا هەیبێت. بێرنارد کوشنەر ، وەزیری پێشووی دەرەوەی فەرەنسا، دوای تیرۆرکردنی دۆست و هاوڕێی دێرینی خۆی واتە د.قاسملوو دەڵێت: "دکتۆر قاسملۆ داکۆکیکاری ڕاستەقینەی مافەکانی کورد، پیاوی ئاشتی و دیالۆگ بوو."

– ئەم بابەتە لە کتێبی "قاسملوو، ئاوێنەیەک لە هزری بەرهەتاو" ل ٩٣ بڵاو بۆتەوە.

سەرچاوە
Serchawe

دیپلۆماسی ژنان پاڵنەرێ بۆ کەمکردنەوەی توندوتیژی

دیپلۆماسی زۆرجار وەک هونەری دانوستان و چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان دادەنرێت و ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە دارشتنی دیمەنی کۆمەلایەتی - سیاسی وڵاتان. لە مێژووی دیپلۆماسیدا پیاوان زاڵ بوون بەسەریدا و لەم سەردەمەدا هەتا دێت بەشداریی ئافرەتان و ژنان لە بوارە جیاجیاکانی دیپلۆماسیدا پتر خۆدەنوێنی. ئەم گۆڕانکارییە تەنیا هەنگاوێک نییە بەرەو یەکسانی جێندەری بەڵکو کاریگەریی فراوانتری هەیە، بەتایبەت لە ڕووبەڕووبوونەوەی توندوتیژی زارەکی و جەستەیی دژی ژنان. لەم نووسینەدا هەوڵ دەدەم تێڕوانینێکی گشتیی هەبێت بۆ پەیوەندی نێوان دیپلۆماسی ژنان و کەمکردنەوەی توندوتیژی بەرامبەریان. بابەتێک کە کەمتر باسی لێوە کراوەو هیوادارم ببێتە پەنجەرەیەک بۆ چالاکیی زیاتری ژنان و کچانی کورد لە بواری دیپلۆماسی نێودەوڵەتی، کە لە ساڵانی ڕابردوودا توانیویانە بە باشی ئەنجامی بدەن، سەرنجی هەموولایەک بۆ لای خۆیان ڕابکێشن. بۆ ئەوەی بچمە نێو باسەکەوە، بەپێویستی دەزانم بەکورتی پەیوەندی نێوان بوونی ژنان لە دیپلۆماسی و توندوتیژی کۆمەلایەتیدا لە ڕوانگەی دوو تیۆری، تیۆری کاریگەریی ڕۆڵ مۆدێل و تیۆری بڕبڕەیی شی بکەمەوە.

١- تیۆری کاریگەریی ڕۆڵ مۆدێل Role Model Effect

ئەم تیۆرییە ئەوە پیشان دەدات کە نوێنەرایەتیکردنی ئاشکرای ژنان لە پۆستەکانی سەرکردایەتیدا، هەڵوێست و نۆرمە

کۆمەڵایەتییەکان دەگۆڕێت. کاتێک ژنان ڕۆڵی دیپلۆماسی کاریگەر دەگێڕن، تەحەدای چەشنە کۆنەپەرستانەکان دەکەن و ژنانی دیکە بەهێز دەکەن، ئەمەش کاریگەرییەکی شەپۆلاوی دروست دەکات کە لێبوردەیی بەرامبەر بە توندوتیژی جێندەری کەمدەکاتەوە. کاریگەریی ڕۆڵ مۆدێل ناگەڕێتەوە بۆ تاکێک، بەڵکو ڕەگ و ڕیشەی لە بوارەکانی تیۆری فێربوونی کۆمەڵایەتی و دەروونناسیدا هەیە. ئەلبێرت باندورا Albert Bandura، دەروونناسی ناسراو، زۆرجار لە ڕێگەی تیۆری فێربوونی کۆمەڵایەتییەوە پەیوەستە بە بیرۆکە بنەڕەتییەکانی پشت ئەم چەمکەوە. "باندورا" جەخت دەکاتەوە کە مرۆڤەکان لە ڕێگەی چاودێریکردنی ئەوانی ترەوە فێری ڕەفتار و نۆرمەکان دەبن، بەتایبەتی ئەوانەی کە پێیان سەرسامن یان بە هاوشێوەی خۆیان دەزانن. سەبارەت بە نوێنەرایەتی جێندەر، ئەم تیۆرییە پێشنیازی ئەوە دەکات کە ژنان لە پۆستە سەرکردایەتییە دیارەکاندا هانی ئەوانی دیکە دەدەن کە ڕۆڵی هاوشێوە بگێڕن و تەحەدای چەشنە کۆنەپەرستانەکان بکەن.

٢- تیۆری بڕبڕەیی Intersectionality Theory

ئەم تیۆرییە کە لەلایەن کیمبەرلی کرێنشاو Kimberlé Crenshaw داڕێژراوە، تیشک دەخاتەسەر سرووشتی یەکتر گرێدراوی پۆلێنبەندییە کۆمەڵایەتییەکان. ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا زۆرجار تووشی چەندین جۆر لە جیاکاری دەبن- لەسەر بنەمای ڕەگەز، نەژاد و توێژ. بە چارەسەرکردنی ئەم ئاڵۆزیانە، دیدێکی جیاواز دەهێننە نێو سیاسەتەکانی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان. کرێنشاو، توێژەری یاسایی و داکۆکیکاری مافە مەدەنییەکان، لە ساڵی ١٩٨٩ چەمکی ئینتەرسێکشناڵیتی ناساند. ئەو نیشانی دا کە چۆن ناسنامە کۆمەڵایەتییەکانی وەک ڕەگەز، نەژاد و چینایەتی کارلێک دەکەن و شێوازی ناوازەی جیاکاری دێننەئاراوە. لەو کاتەوە تیۆری کرێنشاو بووەتە بەردێکی بناغەی تێگەیشتن لە چۆنیەتی یەکتربڕینی نایەکسانی سیستەمی، بەتایبەتی لە چارەسەرکردنی پرسەکانی وەک توندوتیژی دژی ژنان. هەردوو تیۆرەکە تێڕوانینێکی بەنرخ بۆ لێکۆڵینەوە لە کاریگەرییەکانی ئامادەبوونی ژنان لە بواری دیپلۆماسی و کاریگەرییە کۆمەڵایەتییە فراوانەکانیدا دەخەنەڕوو.

ئەلف: ژنان لە دیپلۆماسیدا: چەند نموونەیەک لە جیهانی مۆدێرن

لە وڵاتانی پێشکەوتوودا، بەشداریکردنی ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا کاریگەرییەکی بەرچاوی لەسەر سیاسەتەکانی چارەسەرکردنی توندوتیژی جێندەری لەسەر ئاستی نێوخۆیی و نێودەوڵەتیدا هەبووە. لە درێژەدا نموونەی فەڕەنسا، بریتانیا، ئەمریکا و ئەڵمانیا دەخەمەڕوو کە پیشان دەدەن چۆن بەربەستە مێژووییەکان و دەستپێشخەرییە مۆدێرنەکان بەشداریکردنیان لە دیپلۆماسیدا لە قاڵب داوە. بۆ نموونە سیاسەتی دەرەکی فێمینیستیی سوید کە لە ساڵی ٢٠١٤ دا

سەرچاوە Serchawe

خراوەتە بواری جێبەجێکردنەوە، بە ڕوونی یەکسانی جێندەری و مافی ژنان لە پێشینەی کارەکانیدایە. ژنە دیپلۆماتکارەکانی وەک مارگۆت والستروم Margot Wallström پاڵپشتی دەستپێشخەرییەکانی دژی توندوتیژی جنسییان کردووە لە ناوچە کێشە لەسەرەکان و پێشینەیەکی جیهانییان داناوە. هەروەها لە نیوزلەندا، لە سەردەمی حکوومەتەکەی جاسیندا ئاردرن Jacinda Ardern ، دیپلۆماتکارە ژنەکان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە جێبەجێکردنی سیاسەتی پێشکەوتنخوازانە، لەوانەش یاسایەکی گشتگیر بۆ توندوتیژی خێزانی. بۆ ئەوەی زیاتر سەرنج بخەمە سەر سوودەکانی کاریگەریی ئەرێنی ژنە دیپلۆماتکارەکان لەسەر کەمکردنەوەی توندوتیژی دژی ژنان لە کۆمەڵگادا، چەند نموونەیەک لە جیهانی مۆدێرن دێنمە بەرباس.

فەڕەنسا

هاتنە ناوەوەی ژنان بۆ نێو دامەزراوەی دیپلۆماسی فەڕەنسا لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە دەستپێکرد، هەرچەندە تێکەڵبوونی تەواویان، خاو بوو. سۆزان بۆرێل Suzanne Borel لە ساڵی ١٩٣٠ یەکەم ژنە دیپلۆماتکاری فەڕەنسی بوو. ساڵانێک پێش ئەوەی ژنان لە ساڵی ١٩٤٤ مافی دەنگدانیان دەست بکەوێت، ئەو توانایی خۆی لە بواری دیپلۆماسیدا سەلماندبوو. گەشەسەندن و پێشکەوتن لە دوای جەنگی جیهانی دووەم خێراتر بوو و مارسێل کامپانا Marcelle Campana لە ساڵی ١٩٧٢ بووە یەکەم باڵیۆزی ژن. لە سەردەمی سەرۆکایەتی ئیمانوێل ماکرۆن Emmanuel Macron، دیپلۆماسی فێمینیست بووە جێی سەرنج. لەگەڵ دەستپێشخەرییەکانی وەک ستراتیژی سیاسەتی دەرەوەی فێمینیست لە ساڵی ٢٠١٩ بە ئامانجی پێشخستنی یەکسانی جێندەری لە ئاستی جیهانیدا. لە ساڵی ٢٠٢٣ فەڕەنسا ٤٠٠ ملیۆن یۆرۆی بە دەستپێشخەرییەکانی پەیوەست بە جێندەرەوە بەخشی، لەوانە بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی لەسەر بنەمای جێندەری و پاراستنی مافەکانی زاوزێ. ئاکامی ئەم هەوڵەی ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا بووە هۆی ئەوەی کە لە ئێستادا ژنان نزیکەی لەسەدا ٢٥ی باڵیۆزەکانی فەڕەنسا پێکدەهێنن، ئەمەش ڕەنگدانەوەی هەوڵە بەردەوامەکانە بۆ یەکسانی جێندەری.

بریتانیا

لە بریتانیا لە دوای جەنگی جیهانی دووەم، ژنان بە فەرمی هاتنە نێو دیپلۆماسییەوە و لە ساڵی ١٩٤٦ وەزارەتی دەرەوەی ئەو وڵاتە تاقیکردنەوەی پێشبڕکێی بەڕووی ژناندا کردووە. بەڵام پراکتیزەکردنی جیاکاری، لەوانەش قەدەغەکردنی پێکهێنانی ژیانی هاوبەش بۆ دیپلۆماتکارانی ژن هەتا ساڵی ١٩٧٢ بەردەوام بوو کە پێداگریی ژنان لە خواستەکانیان بووەی

هۆی ئەوەیکە ئەمڕۆ نزیکەی ٣٠%ی باڵیۆزەکانی بریتانیا، ژنانن و جیاکارییەکانیش نەماون . ڕۆڵ و دەستپێشخەرییەکانی بەرەوپێشبردنی هەمەجۆریی نوێنەرایەتی جێندەری لە پۆستە دیپلۆماسییە سەرەکییەکان زیادی کردووە. بەشداری چالاکانەی بریتانیا لە هەڵمەتە نێودەوڵەتییەکان دژی توندوتیژی جێندەری، وەک دەستپێشخەری ڕێگریکردن لە توندوتیژی جنسی لە ململانێیدا(PSVI) ، کاریگەریی دیپلۆماتکارە ژنەکان لە چارەسەرکردنی ئەم پرسانە دەسەلمێنێ.

وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

ئەمریکا لە بیستەکانی سەدەی ڕابردووەوە دەستیکرد بە تێکەڵکردنی ژنان لە شاندی دیپلۆماسی خۆیدا. ڕۆس برایان ئۆین Ruth Bryan Owen یەکەم باڵیۆزی ژنی ئەمریکا، لە ساڵی ١٩٣٣ لە دانیمارک بوو. بەدرێژایی دەیانساڵ، بوونی ئەژمارێکی بەرچاوی ژنانی سەرکەوتوو لە بواری دیپلۆماسی وەک مادلین ئۆلبرایت Madeleine Albright ، کۆندۆلیزا ڕایس Condoleezza Rice و هیلاری کلینتۆن Hillary Clinton وەک وەزیری دەرەوە زیادی کردووە. لە ئێستادا ژنان لەسەدا ٣٢ی باڵیۆزەکانی ئەمریکا پێکدەهێنن. ژنانی دیپلۆماتکار ڕۆڵی سەرەکییان هەبووە لە پێشخستنی دەستپێشخەرییە جیهانییەکان دژی توندوتیژی جێندەری، لەوانە دەستپێشخەری پاراستنی توندوتیژی جێندەری و وەڵامدانەوەی فریاگوزاری وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا.

ئەڵمانیا

ژنانی ئەڵمانی لە دوای جەنگی جیهانی دووەم هاتنە نێو گۆڕەپانی دیپلۆماسییەوە و لە نەوەدەکاندا پێشکەوتنی بەرچاویان بەدەستهێنا. گرنگیدانی ئەم وڵاتە بە یەکسانی جێندەری لە سیاسەتی دەرەوەی وڵاتەکەیدا دیارە. هەوڵەکانی ئەم دواییە بریتین لە پێشخستنی ڕۆڵی ژنان لە دانوستانەکانی ئاشتی و ڕووبەڕووبوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان لەسەر ئاستی جیهانی. ئەمڕۆ ژنان نزیکەی لەسەدا ٢٥ی ڕۆڵی باڵیۆزایەتی لە ئەڵمانیادا بەدەستەوەیە و حکوومەت پشتگیری لە ڕێککەوتننامە نێودەوڵەتییەکان دەکات سەبارەت بە توندوتیژی لەسەر بنەمای ڕەگەزی، وەک) CEDAW پەیماننامەی نەهێشتنی هەموو جۆرە جیاکارییەک دژی ژنان).

وەک لە ئامارەکانی ئاماژەپێکراودا دەبینین لە هەر چوار وڵاتدا بەشداری ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا زیادی کردووە بەڵام بۆشایی بەرچاو ماونەتەوە. بۆ نموونە: فەرەنسا: ژنان ٢٥%ی ڕۆڵی باڵیۆزیان بەدەستەوەیە. بریتانیا: نزیکەی ٣٠%ی باڵیۆزەکان ژنن. ئەمریکا: ژنان ٣٢%ی پۆستەکانی باڵیۆزیان بەدەستەوەیە. ئەڵمانیا: باڵیۆزی ژن ٢٥%ی کۆی گشتی

سەرچاوە
Serchawe

پێکدەهێنن. ئەم ژمارانە ئاماژەن بۆ ئەو پێشکەوتنانەی کە بەدەست هاتوون و لەهەمانکاتدا جەخت لەسەر پێویستی بەردەوامیی هەوڵدان بۆ یەکسانی جێندەری لە دیپلۆماسیدا دەکەنەوە.

کاریگەریی لەسەر توندوتیژی لەسەر بنەمای جێندەری

بەشداریی ئافرەتان لە دیپلۆماسیدا، مەودای سیاسەتەکانی بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ توندوتیژی دژی ئافرەتان فراوانتر کردووە. بۆ نموونە: دیپلۆماسی فێمینیستی فەرەنسا لە ئاستی نێودەوڵەتیدا بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان، لە پێشینەی کارەکانی داناوە. ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەرکردایەتی دەستپێشخەرییەکانی وەک PSVI گرتەئەستۆ و نووسینگەی جیهانی پرسەکانی ژنانی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم جۆرە تەحەددیانە کردووە. بریتانیا و ئەڵمانیا ڕۆڵی ئافرەتانیان لە ئاشتیپارێزی و چارەسەرکردنی ململانێکان بەرەوپێش بردووە کە تێیدا ڕووبەڕووبوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان پێکهاتەیەکی گرینگە. ئەم نموونانە دەریدەخەن لە کاتێکدا پێشکەوتن بەدیهاتووە بەڵام بەدەستهێنانی یەکسانی جێندەری تەواو لە دیپلۆماسیدا بۆ کەمکردنەوەی توندوتیژی لەسەر بنەمای جێندەری و پێشخستنی گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی فراوانتر زۆر گرنگە. هەروەها ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا نەک هەر کاریگەرییان لەسەر سیاسەتە جێندەرەکان هەیە، بەڵکو گێڕانەوەی کۆمەڵایەتیش سەبارەت بە ڕۆڵی ژنان دەگۆڕن و بێگومان بەمەش توندوتیژی سیستماتیک کەم دەبێتەوە.

ئامانجەکانی PSVI

PSVI کورتکراوەی دەستپێشخەری بۆ ڕێگریکردن لە توندوتیژی جنسی لە ململانێدا Preventing Sexual Violence in Conflict Initiative" یە و هەوڵێکی مرۆڤدۆستانە و دیپلۆماسیانەیە لەلایەن بریتانیاوە لە ساڵی ٢٠١٢ەوە وەرێخراوە. دەستپێشخەرییەکە لەلایەن ویلیام هێگ، وەزیری پێشووی دەرەوەی بریتانیا و ئەکتەری ناودار و چالاکوانی مافی مرۆڤ ئەنجلینا جولی سەرپەرشتی کرا و هەوڵدەدات بەکارهێنانی بەربڵاوی توندوتیژی جنسی وەک چەکێکی جەنگ ئیدانە بکات و ئامانجەکانی بریتین لە:

– **لێپرسینەوە و دادپەروەری:** باشترکردنی بەڵگەنامە و لێکۆڵینەوە لە توندوتیژی جنسی لە ململانێکاندا بۆ دڵنیابوون لە لێپرسینەوەی تاوانباران.

– **پاڵپشتی بۆ ڕزگاربووان:** پاڵپشتی گشتگیر بۆ ڕزگاربووان دابین دەکات، لەوانەش هاوکاری پزیشکی و دەروونی و یاسایی.

سەرچاوە Serchawe

– **پاڵپشتی نێودەوڵەتی:** زیادکردنی هۆشیاریی جیهانی و فشار لەسەر حکوومەت و ڕێکخراوەکان بۆ ئەوەی لە پێشینەی کارەکانی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی جنسی دابنێن.

– **پەرەپێدانی سیاسەت:** تێکەڵکردنی میکانیزمەکانی خۆپاراستن و وەڵامدانەوە لە پرۆسەکانی ئاشتیپارێزی و دیپلۆماسیدا.

هەندێک لە دەستکەوتە سەرەکییەکانی PSVI بریتین لە:

- لووتکەی جیهانی بۆ ئەوەی دژکردەوەیەکی یەکگرتوو دیاری بکەن و کۆتایی بە توندوتیژی جنسی لە ململانێدا بێنن لە لەندەن ساڵی ٢٠١٤ سەرکردەکانی جیهانی و ڕێکخراوە ناحکومییەکان و ڕزگاربووانی کۆکردەوە.

- پشتگیریی ماددی و مەعنەوی ئەو ڕێکخراوە بنەڕەتیانەی کە مامەڵە لەگەڵ توندوتیژی جنسی لە ناوچە جیاوازەکاندا دەکەن.

- پشتگیریکردن لە پرۆتۆکۆڵە نێودەوڵەتییەکان سەبارەت بە کۆکردنەوەی بەڵگە بۆ لێپێچینەوە لە تاوانەکانی توندوتیژی جنسی.

PSVI ڕۆڵی سەرەکی و بەرچاوی هەبووە لە داڕشتنی سیاسەت لە نەتەوە یەکگرتووەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکانی دیکە و جەختی لەسەر گرنگی چارەسەرکردنی توندوتیژی جێندەری لە هەوڵەکانی ئاشتیپارێزی و ئاوەدانکردنەوەی دوای ململانێدا کردووە.

ب: تەحەددا و سەرکەوتن لە وڵاتانی گەشەنەکردوو

لە وڵاتانی گەشەنەکردوودا پەیوەندی نێوان ژنان لە بواری دیپلۆماسی و کەمکردنەوەی توندوتیژی دژی ئافرەتان پڕ لە وردەکاری و هەستیار و گرنگە. ژنانی دیپلۆماتکار زۆرجار بانگەشە بۆ سیاسەتی گشتگیر دەکەن و باس لە پرسگەلی سیستماتیک وەک نایەکسانی جێندەری و توندوتیژی دەکەن بەڵام بەربەستە کولتووری و ئابووری و دامەزراوەییەکان لەم وڵاتانەدا بەو مانایەیە کە کاریگەرییەکانیان یەکسەر دیار نییە. بۆ نموونە، ژنە دیپلۆماتکارەکان لەم جۆرە وڵاتانەدا زۆرجار هەوڵدەدەن بۆ یارمەتی و هۆشیاری نێودەوڵەتی بۆ بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی جێندەری بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا نۆرمەکانی پیاوسالاری چەسپاو و نەبوونی میکانیزمی جێبەجێکردن دەتوانن ڕێگری لە پێشکەوتن بکەن. سەرەڕای ئەم تەحەددایانە، بوونی ژنان لە دیپلۆماسیدا هەنگاوێکی سیمبولیک و پراکتیکییە بەرەو گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییە بەرفراوانەکان، ئیلهامبەخشە بۆ بزووتنەوە جەماوەرییەکان و کاریگەری لەسەر سیاسەتە نیوخۆییەکان بۆ مامەڵەکردن

سەرچاوە
Serchawe

لەگەڵ توندوتیژی دژی ژناندا دەکات. بێگومان ئەمەش جەخت لەسەر توانای گۆڕانکارییەکانی بەشداریکردنی ئافرەتان لە دیپلۆماسیدا دەکاتەوە تەنانەت لەو شوێنانەی کە بەربەستی پێکهاتەیی بەرچاویان هەیە. لێرەدا ئاماژە بە نموونەی وڵاتانی گەشەنەکردوو دەهێنم کە دەیسەلمێنێ چۆن چالاکییەکانی ئافرەتان لە بوارە جیاجیاکانی دیپلۆماسیدا، سەرەڕای ئاستەنگی سیستماتیک، دەتوانن کاریگەرییان لەسەر کەمکردنەوەی توندوتیژی دژی ژناندا هەبێت.

ڕواندا

لەم وڵاتەدا ژنان پاش کۆمەڵکوژییەکەی ساڵی ١٩٩٤ کە شایەتی توندوتیژی جنسی بەربڵاوی بوون، هاتنە ڕیزی پێشەوە دیپلۆماسی و سیاسەتگوزاری. ژنە دیپلۆماتکارەکان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە دارشتنی سیاسەتەکانی دوای جەنگی ڕواندا، وەک ناساندنی چوارچێوەی یاسایی بۆ چارەسەرکردنی توندوتیژی جێندەری، لەنێویاندا یاسای توندوتیژی لەسەر بنەمای جێندەری ساڵی ٢٠٠٨. ئێستا ڕواندا یەکێکە لەو وڵاتانەی کە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا زۆرترین نوێنەرایەتی ژنانی لە حکوومەتەکەیدا (لەسەدا ٦١ لە پەرلەمان) هەیە و دیپلۆماتکارە ژنەکان پلاتفۆرمەکانیان بەکاردەهێنن بۆ پشتگیریکردن لە داکۆکیکردنی نێودەوڵەتی بۆ مافەکانی ژنان و هەوڵەکانی بنیاتنانی ئاشتی. بوونی ئەوان لە دیپلۆماسیدا یارمەتیدەرە بۆ تەحەدای نۆرمەکانی پیاوسالاری چەسپاو و هاندەری کردەوەی ناوچەیی و نێودەوڵەتییە بۆ بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی لەسەر بنەمای جێندەری.

ئەفغانستان

لە ئەفغانستانی هەمیشە جەنگاویدا، بوونی ژنانی وەک ڕۆیا ڕەحمانی باڵیۆزی پێشووی وڵاتەکەی لە ئەمریکا، لە کۆمەڵگەیەکی پیاوانەی نەریتی و بناژۆخوازدا هەنگاوێکی بوێرانە بوو. ڕەحمانی لەسەر پلاتفۆرمە نێودەوڵەتییەکان داکۆکی لە پەروەردە و مافەکانی ئافرەتان دەکرد و سەرنجی بۆ ئەو توندوتیژییە ڕاکێشا کە ڕووبەڕووی ژنانی ئەفغانستان دەبۆوە. لە کاتێکدا کە ناسەقامگیری سیاسی و سەرهەڵدانەوەی تالیبان لە ئەفغانستان زۆرێک لە دەستکەوتەکانی پێچەوانە کردووەتەوە، گومانی تێدا نییە کە ژنە دیپلۆماتکارەکانی وەک ڕەحمانی ئیلهامبەخشن بۆ بزووتنەوەکانی ناوەوە و دەرەوەی ئەفغانستان و دەیسەلمێنێت چۆن بەشداری ژنان تەنانەت دەتوانێت لە بەرامبەر بەرەنگاربوونەوەی بەرچاودا پاڵ بە گۆڕانی سیستماتیکەوە بنێت.

لیبێریا

یەکەمین سەرکۆماری ژنی لیبێریا، ئێلین جۆنسۆن سیرلیف Ellen Johnson Sirleaf ، دیپلۆماتکارێکی بەرچاو نەبوو بەڵکو وەک کەسایەتییەکی سیمبولیک سەرکردایەتی ژنانی وڵاتەکەی لەسەر ئاستی نێودەوڵەتیدا دەکرد. حکوومەتەکەی ژنە دیپلۆماتکارەکانی لەخۆگرتبوو کە لە پێشینەی کارەکانیاندا چارەسەرکردنی توندوتیژی دژی ژنان وەک پرسێکی نیشتمانی لەئەستۆ بوو. لیبێریا لە ساڵی ٢٠٠٥دا یاسای دەستدرێژی جنسی لە ژێر سەرکردایەتی ئەودا ڕاگەیاند و ژنە دیپلۆماتکارەکانی لیبریا لە کاتی چاکبوونەوەی وڵاتەکە لە شەڕە ناوخۆییەکاندا ڕۆڵی سەرەکییان لە پێشخستنی دانوستانەکانی ئاشتی هەستیاری جێندەردا هەبوو.

نەیجیریا

نەیجیریا دیپلۆماتکارە دیارەکانی ژنی وەک ئامینە محەمەد-ی بەخۆیەوە بینیوە کە پێش ئەوەی ببێتە جێگری سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان وەک وەزیری ژینگەی نەیجیریا کاری کردووە. لە کاتێکدا ناوبراو ڕۆڵی زیاتر نێودەوڵەتییە بەڵام کارەکانی سەبارەت بە توندوتیژی ڕەگەزی، لەوانەش چارەسەرکردنی توندوتیژی دژی کچان لە باکووری ڕۆژهەڵات لە کاتی یاخیبوونی بۆکۆحەرامدا، کاریگەرییان لەسەر کارنامەی نێوخۆیی نەیجیریا هەبووە. هەوڵە دیپلۆماسییەکانی ئەو جەخت لەسەر گرنگی پەروەردەی کچان و یەکتربڕینی گەشەپێدان و یەکسانی جێندەری دەکەنەوە.

لەم نموونانەدا زۆرجار کاریگەری ژنان لە دیپلۆماسیدا لە گۆڕانکارییە ڕاستەوخۆکانی سیاسەت تێدەپەڕێت و لەبری ئەوە گۆڕانی کۆمەڵایەتی وردە وردە دەوروژێنێت. تەحەددیاتی وەک بەرخۆدانی کولتووری، نەبوونی سەرچاوە و میکانیزمی لاوازیی جێبەجێکردن، ڕێگری لە پێشکەوتنی دەستبەجێ دەکات بەڵام بوونی ئافرەتان لە دیپلۆماسیدا تیشک دەخاتەسەر ڕۆڵی گرنگی ئەوان لە دروستکردنی گۆڕانکاری درێژخایەن. ئەم ژنانە بە ڕووبەڕووبوونەوەی توندوتیژی لە ڕێگەی داکۆکیکردن و پەروەردە و هاوکاریی نێودەوڵەتییەوە، ڕێگە بۆ پێشکەوتنەکانی داهاتوو لە کۆمەڵگەکانیاندا خۆش دەکەن. ئەم حاڵەتانە جەخت لەسەر توانای گۆڕانی دیپلۆماسی ژنان، تەنانەت لەو چوارچێوەیەشدا کە نایەکسانی جێندەری بە قووڵی چەسپاوە دەکەنەوە. چالاکی کەمی ژنان لە دیپلۆماسیدا تەنیا ڕەنگدانەوەی نایەکسانییەکان نییە بەڵکو بەردەوامی بەو نایەکسانییە دەدات. کۆمەڵگەکان بە وەلانانی ژنان لە ڕۆڵی سەرکردایەتی، شکست لە چارەسەرکردنی پرسە تایبەتەکانی جێندەری و توندوتیژی دژی ژنان دەهێنن و لەهەمانکاتدا نۆرمەکانی پیاوسالاری بەهێز دەکەن. بەپێچەوانەوە، بەشداریکردنی ژنان لە

سەرچاوە
Serchawe

دیپلۆماسیدا، فرەچەشنی و داهێنان و پێشکەوتن بەرەوپێش دەبات. تەحەدای توندوتیژی سیستماتیکی دەکات و ڕێگە بۆ سیاسەتی دادپەروەرتر و گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی دروست دەکات. چارەسەرکردنی ئەم نەبوونیە نەک تەنها بۆ یەکسانی جێندەری بەڵکو بۆ دروستکردنی جیهانێک کە توندوتیژی دژی ژنان چیتر تەحەمول نەکرێ، زۆر گرنگە.

ج- ئایا ئامادە نەبوون یەکسانە بە توندوتیژی؟

نەبوونی ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا پرسێکی فرەلایەنەیە کە لە تەنها ئامارێک تێدەپەڕێت. ئەمەش ڕەنگدانەوەی نایەکسانی کۆمەڵایەتی قووڵترە و ئەو پێکهاتانە بەهێزتر دەکات کە توندوتیژی دژی ژنان بەردەوام دەکەن. بێگومان، نەبوونی نوێنەرایەتی ژنان لە دیپلۆماسیدا، هەم وەک نیشانەی سیستەمی پیاوسالاری و هەم وەک میکانیزمێک کە پارێزگاری لێدەکات و لە کۆتاییدا ڕێگری لە پێشکەوتن بەرەو یەکسانی جێندەری دەکات. کەمی ژمارەی ژنان لە ڕۆڵی دیپلۆماسیدا ڕەنگدانەوەی لایەنگرییە ڕەگەزییە چەسپاوەکان و نایەکسانی پێکهاتەیی. لە زۆرێک لە کۆمەڵگەکاندا، بەتایبەت لە وڵاتانی گەشەنەسەندوو، نۆرمەکانی کولتووری و ڕۆڵی ڕەگەزیی نەریتی وادەکات کە پۆستی سەرکردایەتی بۆ پیاوان تەرخان بکرێت. زۆرجار ژنان دەخرێنە سەر ڕۆڵی لاوەکی کە دەرفەتەکانیان بۆ بەشداریکردن لە بڕیاردان لەسەر ئاستی نیشتمانی و نێودەوڵەتی سنووردار دەکات. ئەم وەدەرنانی سیستماتیکیە پەیامێکی کۆمەڵایەتی فراوانتر دەنێرێت کە دەنگ و بەشدارییەکانی ژنان کەمتر بەهایان هەیە. کاتێک نیوەی دانیشتووان لە مێزی دانوستانەکان دوور دەخرێنەوە، زۆرجار سیاسەت و پراکتیکەکان شکست دەهێنن لە چارەسەرکردنی ئەو پرسانەی کە بەشێوەیەکی ناوازە کاریگەرییان لەسەر ژنان هەیە، لەوانەش توندوتیژی لەسەر بنەمای جێندەری. جگە لەوەش، نەبوونی نمونەی ئافرەتانی دیار لە دیپلۆماسیدا، ئەو باوەڕە بەردەوام دەکات کە ئەم جۆرە ڕۆڵانە بۆ ژنان بەدەست ناهێنرێن، ئەمەش سوورێکی ڕەتکردنەوە دروست دەکات.

نەبوونی ئامادەیی لە دیپلۆماسیدا دەرئەنجامی سیمبۆلیک و پراکتیکی هەیە کە توندوتیژی دژی ژنان چڕتر دەکاتەوە:

١- دەرئەنجامە سیمبۆلیکەکان

- نەبوونی ژنان لە پۆستە سەرکردایەتییەکان، پەراوێزخستنیان ئاسایی دەکاتەوە و هەروەها ڕوانینە کۆمەڵایەتییەکان کە توندوتیژی دژی ژنان وەبەرچاو ناگرێت، دەپارێزێت .
- دیتنی ئافرەتان لە بەشەجۆراوجۆرەکانی دەسەڵات کەم دەکاتەوە و ئەو تێڕوانینەی کە ژنان تواناى کەمتریان هەیە یان شایستەی سەرکردایەتیکردن نین، بەهێز دەکاتەوە؛ ئەمەش لە بەرامبەردا ڕەوایەتی بە پراکتیک و سیاسەتی جیاکاری دەدات.

٢- دەرئەنجامە کردارییەکان

- سیاسەت و ڕێککەوتنە دیپلۆماسییەکان زۆرجار نۆرمەکانی نێوخۆ و نێودەوڵەتی لە قاڵب دەدەن. بەبێ هەبوونی ڕوانگەی ژنان، ئەم سیاسەتانە ڕەنگە شکست بهێنن لە چارەسەرکردنی پرسەکانی وەک توندوتیژی خێزانییەوە هەتا ئازاردانی جنسی و بازرگانیکردن بە مرۆڤەوە، ئەم پرسانە بەبێ گرنگیدان و ئەولەویەتدانێکی تەواو بەجێبهێڵن.

- لەوانەیە کەشی دیپلۆماسی کە پیاوان زاڵن، چارەسەرە هەستیارەکانی جێندەر پشتگوێ بخەن و خاڵی کوێر لە چارەسەرکردنی توندوتیژیدا بەردەوام بمێنێتەوە.

گشتگیریی وەک چارەسەرێک بۆ توندوتیژی

بەتێپەڕبوونی کات سەلمێنراوە کە زیادکردنی نوێنەرایەتی ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا کاریگەریی گۆڕینی هەیە، نەک تەنها لە بواری دیپلۆماسی خۆیدا بەڵکو لەسەر تێڕوانینی کۆمەڵگەش بەرامبەر بە توندوتیژی دژی ژنان.

١- پاڵپشتیکردنی ستراتیژی هەمەلایەنە

زۆرجار ژنە دیپلۆماتکارەکان ڕوانگەی ناوازە دەهێننە سەر مێزەکە و بانگەشە بۆ ئەو سیاسەتانە دەکەن کە باس لە هۆکارە بنەڕەتییەکانی توندوتیژی دژی ژنان بکەن. لەوانە:

– **ڕێوشوێنی یاسایی:** پتەوکردنی یاساکان بۆ پاراستنی ژنان لە توندوتیژی و دڵنیابوون لە جێبەجێکردنیان.

– **دەستپێشخەرییە پەروەردەییەکان:** بەرەوپێشبردنی یەکسانی جێندەری لەڕێگەی پەروەردە و هەڵمەتەکانی هۆشیاری گشتی.

– **چاکسازی کۆمەڵایەتی:** تەحەدای نۆرمەکانی کولتووری کە توندوتیژی و جیاکاری بەردەوام دەکەن.

٢- نموونە بۆ گۆڕانکاری

بوونی ژنان لە دیپلۆماسیدا وەک هێمایەکی بەهێز کاردەکات، تەحەدای چەشنە کۆنەپەرستانەکان دەکات و هانی نەوە گەنجەکانی ژنان دەدات بۆ گەیشتن بە ڕۆڵی سەرکردایەتی. ئەم بینینە یارمەتیدەرە بۆ گۆڕینی هەڵوێستە کۆمەڵایەتییەکان

سەرچاوە
Serchawe

و پەرە بە قبووڵکردنی زیاتری بەشداری ژنان لە ژیانی گشتیدا دەدات.

٣- هەمەجۆریی سیاسەت

ژنان لە بواری دیپلۆماسیدا پرۆسەی داڕشتنی سیاسەت هەمەچەشن دەکەن و دڵنیا دەبن لەوەی کە پرسە هەستیارەکانی جێندەری چارەسەر دەکرێن. بەشداریکردنیان گفتوگۆ دیپلۆماسییەکان دەوڵەمەند دەکات و چارەسەری گشتگیرتر بۆ ئاستەنگە جیهانییەکان پەرەپێدەدات، لەوانەش توندوتیژی دژی ژنان.

هەندێک لە ڕێوشوێنە پێویستەکان بۆ بەهێزکردنی کاریگەری ژنان لە بواری دیپلۆماسی و کەمکردنەوەی توندوتیژی دژی ژنان بریتین لە:

– **پەروەردەی گشتگیر:** هاندانی کچان و ژنان بۆ بەدواداچوونی پیشەی دیپلۆماسی لە ڕێگەی سکۆلەرشیپ و پرۆگرامی ڕاهێنەرایەتی.
– **پشکی جێندەری:** جێبەجێکردنی پشکەکان بۆ دەستەبەرکردنی نوێنەرایەتی هاوسەنگ لە نوێنەرایەتییە دیپلۆماسییەکان.
– **گۆڕانکاری کولتووری:** بۆ ئاساییکردنەوەی ژنان لە ڕۆڵی سەرکردایەتیدا، کەڵکوەربگیرێت لە ڕاگەیاندن و کەمپەینی گشتی.
– **هاریکاری نێودەوڵەتی:** بەهێزکردنی تۆڕی جیهانیی دیپلۆماتکارانی ژن بۆ هاوبەشکردنی ستراتیژی و سەرچاوەکان.

بەشێک لە دیمانەکان:

وتەبێژی جەیشولعەدل: دەسەڵات دەرفەتی چالاکیی سیاسیی لە دژبەرانی بڕیوە

ڕێکخراوی جەیشولعەدل ساڵی ١٣٩١ دامەزراوە و لەو کاتەوە کۆمەڵە چالاکییەکی لە دژی کۆماری ئیسلامیی ئێران کردوە. «عێرفان شەهنەوازی»، وتەبێژی ئەو ڕێکخراوە لێدان و کردنە ئامانجی شوێن و مۆرەکانی ڕێژیم، هێرش کردنەسەر پێگە و بنکەکانی هێزەکانی چەکدار و گرفتنانەوە بۆ ئەو پیلان و سیاسەتانەی ڕێژیم کە دژی بەرژەوەندیی نەتەوەیی بەلووچ و ئایینزای سوننەن، بە یەکێک لە ئامانجەکانی ڕێکخراوی جەیشولعەدلی دەزانێ.

جەیشولعەدل لەو چەند ساڵەدا توانیویەتی زیاتر لە سەد چالاکیی جۆراوجۆر بکا کە هێرشکردنە سەر پێگەی گرووپی تیرۆریستیی سپای پاسداران و بەبارمتەگرتنی چەکدارانی ڕێژیم و خستنەخوارەوەی فڕۆکەی بێفڕۆکەوانەکان، گرنگترینیانن. بەگوێری هەندێک سیاسەت جارێ ئەم ڕێکخراوە تەنیا لە جوغرافیای بەلووچستان چالاکە کە ١٩ شارستانی پارێزگەی بەلووچستان دەگرێتەوە.

ڕۆژنامەی «کوردستان» توانیویەتی وتوێژێکی تایبەت لەگەڵ عێرفان شەهنەوازی، وتەبێژی ئەم ڕێکخراوە پێک بێنێ و لەگەڵ بەڕێزیان باس لە سیاسەت و خوێندنەوەی ئەو ڕێکخراوەیە بۆ پرسە سیاسی و نەتەوەییەکانی ئێران بکا.

کوردستان: بۆچی دژی کۆماری ئیسلامی خەباتتان دەست پێکرد؟

سەرچاوە
Serchawe

جەیشولعەدل: بۆ وەڵامی پرسیارەکەتان وا باشترە شوناس و کاکڵی ڕاستەقینەی ئەو ڕێژیمە لەگەڵ چەمکی کۆماری و چەمکی ئیسلامیتان بۆ باس بکەم کە زۆر لێک دوورن و ڕێژیمی «دیکتاتۆری نفاقی» پڕ بە پێستی ئەو ڕێژیمەیە.

ڕێژێمێک کە تەنانەت لەنێوخۆیشیدا بەجۆرێک سیستەمەکەی داخستووە کە ئەگەر کەسانێک نەرمتر لە سیاسەتە دیاریکراوەکان بڕوانن؛ ئیزنی خۆدیتنەوە لە دەسەڵاتیان پێ نادرێ (نموونە ڕەدی سەڵاحییەتی بەربژێرەکانی سەرکۆماری). ئەم ڕێژیمەی ئێستا خەبات لە دژی دەکەین، هێندە لە گۆڕان و ئیمتیازدان بەو کەسانەی لە بازنەی هزری ئەو سیستمەدا نین دەترسێ، کە تەنانەت ئیزنی خۆدیتنەوە بەو کەسانەی نزیک لە خۆیشی نادا کە شک و گومانی هەبێ بێ ئەولا و ئەملا فەرمان و بڕیارە دەرکراوەکان جێبەجێ بکەن. کەواتە چۆن ئیزن بەوانە دەدا کە بەتەواوی بەپێچەوانەی سیاسەتە گشتی و بنەماییەکانی ئەو ڕێژیمە بیر دەکەنەوە!؟

بەدڵنیاییەوە ئەو بەستێنانەی لەلایەن دەسەڵاتەوە بۆ چالاکیی سیاسی بۆ خەڵکێک کە بەپێچەوانەی سیستم بیردەکەنەوە دیاری کراون، کۆمەڵ گەمەیەکن کە ئامانج و ئاکامی لەپێشدا نووسراوە. کەواتە بۆ ئەو کەسانەی بەڕاستی خوازیاریی باشبوونی بارودۆخ و چارەسەری کێشە و ئاریشەکانی وڵاتن، ڕێگەیەک جگە لە خەبات نامێنێتەوە. لە ڕاستیدا خەباتی ئێمە ئاکامی تاقیکردنەوە و ئەزموونکردنی ئەو سیستمەیە.

کوردستان: خەباتی ئێوە دژی کۆماری ئیسلامیی ئێران زیاتر سیاسییە یان سەربازی؟

جەیشولعەدل: شۆڕشی ئێمە، خەباتە بۆ داکۆکی لە شوناس و وڵات و ئایینمان. واتە خەبات بۆ لانیکەمی مافە مرۆییەکانی نەتەوەیەک. دیارە کاتێک مرۆڤ بۆ سەرەتاییترین مافەکانی خەبات دەکا، هەموو چەشنە بەربژێرێک بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی بەکاردێنێ. ئێمەش لە جەیشولعەدلدا هیچ سەرەتییەکمان بۆ چالاکی سەربازی لەچاو چالاکیی سیاسی دانەناوە، جگە لە دۆخی ئارایی وڵات و ئەو کەشە داخراوەی دەسەڵات پێکی هێناوە. بە ڕواڵەت وا دەردەکەوێ کە جەیشولعەدل تەنیا خەباتی سەربازی دەکا، بەڵام دەبێ بڵێم ئەو بارودۆخەی وڵاتەکەمان پێیدا تێ دەپەڕێ، چالاکی سیاسی تێیدا جێی نابێتەوە. چالاکیی سیاسی زۆربەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی، ئەمڕۆ تەنیا دەرکردنی بەیاننامە و هەوڵوێستگرتنە سەبارەت بە بارودۆخی وڵات.
ئەگەر بەوردی بڕوانین دەبینین ئەو وڵاتە جۆرێکە هیچ پارت و لایەنێکی سیاسی ئیزنی چالاکیی نیە. واتە دەسەڵات هیچ چالاکییەک لە دەرەوەی کۆنترۆڵی خۆی قبووڵ ناکا. هەر بۆیە چالاکیی سیاسی بەو شێوەیەی لە وڵاتانی دیکەدا باوە لە ئێران ڕێگەی پێ نادرێ. لە ڕاستیدا ڕەوشەکە بۆ چالاکیی سیاسی هێندە ناخۆشە و مەترسیدارە کە هیچ هاووڵاتییەکی

سەرچاوە
Serchawe

ئێرانی ناتوانێ بڵی ئەمن سەر بە فلانە حیزب و لایەنی سیاسیم. ئەندامبوون لە هەموو پارت و لایەنە دژبەرەکاندا لەلایەن دەسەڵاتەوە بە تاوان دادەنرێ و تاک تووشی سزا دەبێ. کەواتە ئێستا لەو ڕەوشەدا تەنیا باسکردن لە چالاکیی سیاسی یا هەرچەشنە چالاکییەکی دیکە بەبێ چالاکی سەربازیی کارێکی ژیرانە نیە. بۆیە لەو ماوەیەدا جەیشولعەدل زیاتر لە بواری سەربازییەوە چالاک بووە.

ئێمە پێمان وایە چالاکیی سیاسی وەک یەکەیەکی فیدایی وایە کە دیوارە پتەووەکانی دوژمن تێک دەشکێنێ و بەستێنەکە بۆ چالاکیی سیاسی خۆش دەکا. بە واتایەکی دیکە ڕێژیم پەلکێشی مێزی دانوستان دەکا و ڕێژیم ناچار بەوە دەکا بۆ کۆنترۆڵی بارودۆخەکە ئیمتیاز بە دژبەران بدا.

کوردستان: تا چ ڕادەیەک پێوەندیتان لەگەڵ پارتە بەلووچەکانی دیکە و هەروەها ئۆپۆزیسیۆنی ئێران هەیە؟

جەیشولعەدل: هێڵی سیاسیی ڕێکخراوی جەیشولعەدل هەمیشە لە سەر ئەو بنەمایەیە کە لەگەڵ هەر ڕەوتێک کە دژی بەرژەوەندیی شوێنکەوتووانی سوننە و نەتەوەی بەلووچ نەبێ، هاوکاریی هەبێ. جەیشولعەدل پێی وایە هەڵچنینی دیوار لە نێوان پارت و لایەنەکاندا بەواتای درێژکردنەوەی تەمەنی ڕێژیمی ئاخوندییە. کەواتە پێویستە ئێمە دەگەڵ هەر ڕەوت و لایەنێک کە ئەو بنەمایانەی سەروو لەبەرچاو دەگرێ دەست بدەینە دەستی یەک و هەروەها دەستی ڕەدیشمان بە سنگی ئەو ڕەوتانەوە نەناوە و نایینێین. دیارە دەبێ بڵێم زۆربەی ڕێکخراو و لایەنەکان بەهۆی جۆری چالاکیی چەکدارانەی جەیشولعەدل حەزیان لە پێوەندیگرتن لەگەڵمان نیە کە بەدڵنیاییەوە لەو دۆخەشدا هیچی لەگەڵ ناکرێ. سەبارەت بە پارتەکەکانی ئۆپۆزیسیۆنیش دەبێ بڵێم جەیشولعەدل پێوەندیی لەگەڵ زۆربەی لایەنەکان هەیە بەڵام لەگەڵ پارتە کوردی و عەرەبەکان پێوەندیی بەهێزترە.

کوردستان: ئێوە داوای چ چەشنە مافێک بۆ خەڵکی بەلووچ دەکەن؟

جەیشولعەدل: نەتەوەی بەلووچ لەمێژ ساڵە لە زۆربەی هەرە زۆری مافەکانی بێبەشە و زوڵمی لێ دەکرێ. ئێمە دەڵێین ئەو کەرامەت و ماف و ڕێزەی لە هاووڵاتییەکی شیعەی فارس زمانی تارانی دەنرێ لە هاووڵاتییەکی سوننەی بەلووچیش بنرێ.

کوردستان: ڕاتان لەسەر سیستمی داهاتووی ئێران چیە، ئایا لەگەڵ فیدراڵیزم بۆ ئێران هەن؟

جەیشولعەدل: پێمانوایە دەبێ هەموو ڕەوت و لایەنەکان لەسەر ئەم بابەتە پێوەندی و دانوستانیان هەبێ تا بە ئاکامێکی دروستی وا بگەن کە پارێزەری بەرژەوەندیی هەموو خەڵکی ئێران بێ. لەسەر فیدراڵیزمیش ئەمن پێموایە ئێران وڵاتێکی فرەنەتەوەیە و لە ڕابردووشدا هەمیشە بە شێوەی فیدراڵیزە و حکوومەتی خۆجێییەوە ئیدارە کراوە. بەڵێ پێموایە فیدراڵیزم باشترین بەریژێرە بۆ ئێران.

بەو خۆپێشاندان و نـاڕەزایەتییە بەربەرینـانەی ئێرانـی گرتـۆتەوە، پێتـانوایە داهـاتووی خەبـات دژی سیسـتمی گەنـدەڵ ویلایەتی فەقیهـ چۆن دەبێ؟

پێموایە نارزایەتییەکان چوونەتە قۆناغێکی تازەوە کە پێشتر نەبینراوە. ئەو ناڕەزایەتییانە بە پاڵ کێشەی نێوخۆیی دەسەڵاتداران و هەروەها گەندەڵیی بەربەرینی نێو بازنەی دەسەڵات و گوشارە نێودەوڵەتییەکان دەتوانێ بۆ هەمیشە پرێسکەی ویلایەتی فەقیهـ تێکەوەوە پێچێ.

دیارە ڕێژیمیش دەستی لەسەر دەست دانەناوە و بۆ سواربوون بەسەر ئەو بارودۆخەدا هەنگاوی ناوە و خەریکە. چالاکی و هەوڵەکانی ڕێژیم و کێشە و دووبەرەکیی نێوان گرووپە جۆراوجۆرەکانی ئۆپۆزیسیۆن و، هەروەها نەبوونی ئاسۆیەکی ڕوون بۆ گەیشتن بە ڕوانینێکی هاوبەش و یەکگرتوو بەم زوویانە، دەتوانێ خەڵکی وڵات وەک گرنگترین بەشی پازڵی ڕووخاندنی ڕێژیم لە درێژەدان بە ناڕەزایەتییەکان دڵسارد بکاتەوە و ئەو کەشەی ئێستا، لە گەرموگوڕی بخا.

کوردستان: کۆماری ئیسلامیی ئێران چ زوڵم و زۆرییەک لە خەڵکی بەلووچ دەکا؟

جەیشولعەدل: لە ماوەی چل ساڵی ڕابردوودا و یان ئەگەر وردتر بڵێم لە ماوەی ٩٠ ساڵی ڕابردوودا نەتەوەی بەلووچ نەک هەر لە مافەکانی بێبەش کراوە، بەڵکوو بەجۆرێک لە جوغرافیای ئێراندا پشتگوێ خراوە. دیارە گوشارەکان لە ماوەی چل ساڵی ڕابردوودا بەگوێرەی ئەو ئایدیۆلۆژیایەی سیستم لەسەری دەڕوا، زۆر زیاتر بووە. ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەی نەتەوەی بەلووچ بەتەواوی لە ئیدارەی وڵات و تەنانەت پۆست و بەرپرسایەتییە بالاکانی پارێزگەی بەلووچستان و هەروەها بەرپرسایەتییە سەربازیی و ئەمنییەتییەکانیش بێبەش بێ. نەتەوەی بەلووچ لە دوو ڕوانگەی نەتەوەیی و ئێتنیکییەوە لەلایەن دەسەڵاتەوە زوڵمی لێ دەکرێ. بەواتایەک نیشتمانی بەلووچەکان لەلایەن دەسەڵاتی ویلایەتی فەقیهەوە بەبێ ئەوەی ڕێز لە بەرژەوەندیی خاوەنەکانی بگیرێ، داگیرکراوە. لەم ڕوانگەیەوە دەسەڵات وەک نەتەوە داگیرکراوەکانی دیکەی ئێران هەڵسوکەوت لەگەڵ ئێمە دەکا و بەردەوام هەوڵ دەدا زمان و فەرهەنگ و ئایینزای خۆی بسەپێنێ.

ئەم چەشنە ڕوانینە لە نەتەوەی بەلووچ بووەتە هۆی ئەوەی کە ئەو نەتەوە مەزنە لە هەموو پێوەرە خۆشبژێوی، پەروەردەیی و تەندروستییەکاندا بکەوێتە ڕیزی ئاخر. لە بەلووچستان لە هەموو شوێنێک زیاتر واز لە خوێندن دەهێنرێت. قوتابخانەکانی بەلووچستان نزمترین ئاستی ستانداردیی پەروەردەیی وڵاتیان هەیە و شارەکانی بەلووچستان بەتایبەت چابەهار و زاهیدان لەچاو حەشیمەتەکەیان لە ڕیزی پەراوێزنشینترین شارەکانی ئێرانن. بێکاری بووەتە هۆی ئەوەی کە خەڵک ڕوو لە هەندێ کار و پیشەی وەک کڕین و فرۆشتنی سووتەمەنی و شتی وا بکەن کە ساڵانە دەیان کەس لەوان دەکەونە بەر تەقەی هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران و گیانیان لێ دەستێنرێ. کاتێک باشتر و ڕوونتر لەو زوڵمەی کە لە نەتەوە بەلووچ دەکرێ، دەگەین کە دەبینین دەیان هەزار بەلووچ بێ پێناسەن. واتە بەکردەوە لە ماوەی ئەو چل ساڵەدا کۆماری ئیسلامی پشتگوێی خستوون و هەر چەشنە هەوڵێکیان بۆ گەیشتن بە شووناسی ئێرانیبوونیان لەلایەن دەسەڵاتەوە تووشی شکست هاتووە.

کوردستان: زۆر سپاسی ئێوە دەکەین بۆ ڕەخساندنی ئەم هەلە کە بتوانین زیاتر لە دۆخی خەباتەکەتان و هەروەها بارودۆخی خەڵکی زوڵملێکراوی بەلووچ ئاگەدار بین.

جەیشولعەدل: هیوای سەرکەوتن بۆ ئێوەش.

(لە ژمارەی ٧٢٤ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٠ی ئەپریلی ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

مافە نەتەوایەتییەکان لە بەرەی هاوپەیمانییەکانی دژ بە ئێراندا

ئەم ڕۆژانە بە هۆی خۆپێشاندان و مانگرتنەکان کە لە سەرجەم شار و شارۆچکەکانی ئێران دەچتە قۆناخێکی جیددی و ڕۆژانە دەبینین بە شکڵ و لەونی جۆراوجۆر مانگرتن و ناڕەزایەتیدەربڕین بە تایبەت لەلایەن ڕێکخراوەکان بەڕێوە دەچن، هەروەها بە هۆی دۆخی نێونەتەوەیی کە بە دژی تێرۆریزمی دەوڵەتیی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەستی پێکردووە، جووڵە و گۆڕانێکی ناوچەیی و نێونەتەوەیی هەست پێدەکرێ. لەو بارودۆخە نوێیەدا حیزبگەل و کەسایەتیی جۆراوجۆری ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی هەوڵ دەدەن بەرە پێک بێنن، بەڵام پرسیاری سەرەکی ئەوەیە کە لەم بەرە و ئیئتلافانەدا مافی نەتەوەیی گەلانی ئێران بە کوێ دەگا؟ ئەو ڕەوت و کەسایەتی و لایەنانە چ جۆرە ڕوانگە و خوێندنەوەیەکیان بۆ مافی نەتەوەیی گەلانی ئێران هەیە و، هەروەها ئەو حیزبانەی کە لە پێناو مافی نەتەوەیی گەلەکەیاندا خەبات دەکەن و تێ دەکۆشن، ویست و داخوازیەکانیان چنە؟

متمانە و پشتبەستن بە گەلان و کۆنترۆڵی دەورانی تێپەڕ

ڕەئووف کەعبی

بەڕێز ڕەئووف کەعبی، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی ڕێکخراوی فیدائییانی خەلقی ئێران دانیشتووی فەڕانسە، لەمەڕ دۆخی هەنووکەیی ئێران و ئەگەری گۆڕان لە نیزامی سیاسیی ئەم وڵاتەدا دەڵێ:

دەکرێ بڵێین، بەپێی ئەو میناکە دیار و بەرچاوانە لە کۆمەڵگەی و ناسینی شێوەی موبارزە و تێکۆشان لە بەستێنە جۆراوجۆرەکان، دۆخی سیاسیی وڵاتی ئێمە گەیشتۆتە قۆناخێک کە ئەگە بمانهەوێ بەپێی وتەی بەناوبانگ حوکم بدەین

ئەوهای لێ دێ: گۆڕانی سیاسی کاتێکە کە «بەرزەکان» نەتوانن و «نزمەکان»یش نەیانهەوێ. دەبێ بڵێین ئەوەی کە ئێستا لە کۆمەڵگەدا دەیبینین یانی باری ئابووری، بێکاری، گرانی، دەرکردنی بەربڵاو لە تەنیشت ئەو هەمووە هەڕەج مەڕەجە هەمەلایەنە، تەنیا ڕێگەچارەی ڕێژیم، سەرکوت و کوشتار و سێدارەیە. ئەوە پێشان دەدا ڕێژیم بۆ چارەسەرکردنی ئەو گرفت و کێشانە بەو هەمووە ئیمکاناتە زۆرە، ئەگە نەڵێین هەر هیچ، بەڵکوو زۆر کەمە، لە لایەکی دی بە سەرنجدان بەو پێواژۆ کۆمەڵایەتییانەی ئەم دواییانە، یانی، ڕابوونی بەفرانباری ڕابردوو، مانگرتنی بەربڵاوی کوردستان، مانگرتن و نارەزایەتیی بارهەڵگرەکان، بزووتنەوەی مامۆستایانی فوتابخانە و... دەکرێ بڵێین بەڵێ، ئێمە لە گۆڕان و ئاڵوگۆڕێکی سیاسی لە کۆمەڵگەی ئێراندا نزیک دەبینەوە. هەرچەندە ئەم حوکمە پێشمەرجی هەیە، چوونکە گۆڕان، پێویستیی بە چەند هۆکار هەیە کە دەکرێ لە جێگەی خۆیدا ئاماژەیان بۆ بکرێ. هەر لەم بارەیەوە بەڕێز سەید حەسەن شەریعەتمەداری، لە دامەزرێنەری یەکیەتیی کۆماریخوازانی ئێران دانیشتووی ئاڵمان، لەم باوەڕە دایە کە: لە ڕاستیدا لە ئێران نیزامێک بە مانا باوە نێونەتەوەییەکەی نەماوە، ئەوەی کە هەیە بێ پرەنسیپی و نەبوونی نەزم و ڕێوجێیە کە ناوی نیزامی بە خۆیەوە ناوە و دوو پاڵپشتی هەیە، ڕمبێک بۆ سەرکوت و گەندەڵی کە هەموو چین و توێژەکان و کاربەدەستانی نیزامی بۆ قازانج پێگەیاندن لە ڕانت و سامانی نەتەوەیی ئێران دەگەڵ یەکتر، یەکگرتوو کردووە، جا ئەمانەش بەم هۆکارە دەخوازن هێز و دەسەڵاتیان بپارێزن. ئەوانە لە قۆناخی یەکەمدا پارێزەری ڕێژیم نین و زۆرتر دەیانەوێ بەرژەوەندییەکانی کەسیی خۆیان بپارێزن. کاتێ لە نیزامێکی سیاسی قۆناخێک دەست پێدەکا کە ئیتر باوەڕ بە نیزامی سیاسی و کارهانینی ئەو بوونی نییە و زۆرتر بەرژەوەندییەکانە کە لە دەوری یەکتر کۆیان دەکاتەوە، لە وەها دۆخێکدا دارمانی مێشک و ئاوەز دەست پێدەکا کە لە ڕاستیدا قۆناخی جیایی و تەواوکەری خەڵک لەو نیزامەیە. باوەڕی خەڵک بەوەی کە ئەم ڕێژیمە هی خۆیان نییە ماوەیەکی زۆرە گشتگیر بووە و ئێستا لە پلە جۆراوجۆرەکانی نیزامیش، هیچ کۆدەنگییەکیان بۆ پاراستنی ڕێژیم و تەنانەت بەرەوپێشبردنی پرۆژەکانی خۆشیان نییە. لایەنەکانی نیزام نە دەتوانن کۆدەنگ بن کە دەگەڵ ئەمریکا ئاشتی ڕابگەیەنن یا لەبەرامبەر ئەمریکادا بوێرانە ڕاوەستن و یان باری ئابووریی وڵات چارەسەر بکەن، تەنانەت ڕێک بکەون کە خەڵک سەرکوت بکەن یا بە پێچەوانە بجوڵێنەوە هەتا بتوانن چاکسازیی بنەڕەتی دەست پێبکەن و دەگەڵ خەڵک پێک بێن و داواکارییەکانیان بەجێ بگەیەنن. بۆ هەموو ڕێگەچارەکان دژبەرانێک هەن توند و قایم ڕاوەستاون و تەنیا لە سەر مژارە ئاساییەکان پێکەوە یەکگرتوون، ئەویش تالانکردنی خەڵکە. ئەم قۆناخە لە زانستە سیاسییەکاندا بە دارمان ناو دەبرێ. ئەگە ئاڵتێرناتیوێکی بەهێزی جێ متمانەی خەڵک هەبێ، تێپەڕین بەم دۆخەدا کەم تێچووترە دەنا دارمانی ئەو ڕێژیمە ڕەنگبێ ببێتە هۆی دارمانی کۆمەڵگەش و تێچوو و خەسارەی یەکجار زۆری بەدوا دابێ، کەوابوو دەبێ جێگرەوەیەکی وەها بەهێز و جێ متمانە پێک بهێنرێ کە ڕاگواستن لەم نیزامە بۆ سیستەمێکی دێموکراتیک لەسەر بنەمای مافی مرۆڤ بە تێچووی کەمتر دابمەزرێ.

بەڕێز کەعبی لە تێکۆشەرانی چەپی ئێران کە لەنێو کۆڕی سیاسیی دەرەوەی وڵات کەسایەتییەکە کە هەوڵێکی زۆری داوە بەرەیەکی یەکگرتوو لە نێوان هەموو حیزبە ئێرانییەکاندا پێک بێنێ، لەمەڕ ئەوەیکە دەبێ ئەو پلاتفۆرمە چ تایبەتمەندییەکی هەبێ بۆ کاریگەری لەسەر نێوخۆی وڵات؛ بە ڕاشکاوی ڕای دەگەیەنێ:

«ڕەوتێکی سیاسی یا بەرەیەک لە کۆمەڵەیەک لەو ڕەوتانە کاتێک دەتوانی کاریگەر و بەڕاستی لەنێو کۆمەڵگەدا جێگەوپێگەی هەبێ، کە یا لە نێو کۆمەڵگەدا هەبێ، یان دەنگی داخوازی و ویستی سەرجەم بزووتنەوەکان دەنگدانەوەی تایبەتی لەو کۆمەڵگەدا هەبێ. کەوابوو لە قۆناخی یەکەمدا کاریگەرییەکی کە مەبەستی ئێوەیە، لە سەر ماک و میناکێکە کە بناخەی نەزەری و فیکریی ئەو کاریگەرییە وێنا دەکا. لە کۆمەڵگەدا شەبەنگ و چینی جۆراوجۆر لە ڕاوبۆچوون و بیرۆکە هەیە، بەڵام هەتا ئەو جێگەیەی پێوەندیی بە لایەنێکی سیاسی، کە من مەبەستمە دەگەڕێتەوە، دەبێ بڵێم باوەڕبوون بە چەند هۆکار و ماک دەتوانێ تەکویستی گشتیی و شکانەوەی هەموو کۆمەڵگەی ئێمە کە بتوانێ ئەو پرسیارە بەرسف بداتەوە بەم شێوازە دەبێ: سەرەتا فەلسەفەی وجودیی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بە سەرجەم لایەنەکانییەوە، تەنیا هۆکاری دۆخی شێواوی هەنووکە و بە هۆکردی ئەو گۆڕانە دەژمێردرێ. کەوابوو سنووربەندی دەگەڵ بوونی ئەو ڕێژیمە و سەرتر لە ئەو، بە پێویستییەکانی بزووتنەوەی ئێستا دەژمێردرێ.

دواتر، ماکی دێموکراسی و بە فەرمی ناسینی ئیرادەی ڕاستەوخۆی کۆمەڵانی خەڵک لە دە دەستگرتنی دەسەڵات و هێز، ئەم بیرۆکەیە هیچ دژوازییەکی دەگەڵ ڕێگەچارەکانی کە ئیرادەی خەڵک وەلاوە دەنێ و هێز و دەسەڵاتی سیاسیی تایبەت بە دەستەیەک کە بە ناوی ئایین و سەڵتەنەت دێن، نییە. خۆیابوونی ئەو بیرۆکەیە واتە حوکمەتێک لە سەر بنەمای جیایی دین لە دەوڵەت بە پاڵپشتیی دەنگی ئازادانە و ڕاستەوخۆی خەڵک. خاڵێکی تر، فرەنەتەوەیی بوونی ئێرانە کە بە ناسین و بوونی واقعی ئەو ڕاستییە لە کۆمەڵگەی ئێران، بەڵگەیە بۆ ئەوەی کە ئێمە دەگەڵ کولتوورێکی هاوبەش یا تاقە زمانێک بەرەوڕوو نین بەڵکوو جۆراوجۆری لەم بەستێنەدا حاکمە. بە فەرمی ناسینی ئەو باسە یەکێک لە پێویستییەکان و دواتر کاریگەری بۆ سەر کۆمەڵگەی ئێرانە. خاڵێکی تر بە گشتیی کە بە سەر دۆخی بەشی هەرە زۆری کۆمەڵگە واتە کرێکارەکان و زەحمەتکێشان، کارمەندان و معاش وەرگران و هاوڕێیەکانیان، نەبوونی بەرابەری نێوان ژنان و پیاوان، نەبوونی ماف لەهەموو جومگەکان، نەبوونی ئیمکانی دامەزراوە و دیکە بیرۆکەی تر لە کۆمەڵگایەکی ئازادە، کە ئەمڕۆ لەناو بەشی هەرە زۆری هاونیشتمانیانی ئێمە ڕەگی داکوتاوە، لە کۆتاییا ئاماژە بەوەش بکەم بەپێی ئەزموونی مێژوویی بە تایبەت ئەوەی کە هەر لەو ئێرانە و وڵاتانی ناوچەی هاوسێ، هەتا ئێستا ڕووی داوە، ئەگە کۆمەڵانی خەڵک و نوێنەرانی سیاسیی ئەوان، خۆیان خولقێنەری بیرۆکە و پلانی تایبەتیی خۆیان نەبن، ئەوە لە دەرەوەڕا بۆیان دادەنێن و دەشبێ قەناعەتی پێ بکەی، هێزە دەرەکییەکانیش هەرچەند دژایەتیی ئەو ڕێژیمە بکەن دواجار بە دوای بەرژەوەندییەکانی خۆیاندا دادەگەڕێن، لە

لایەکی تر هانا بردن بۆ تیرمی شەڕ و کاری نیزامی لە نێوخۆ، لە پلەی یەکەم بە زەرەری ئەو هێزانەیە کە دەخوازن بە هێزی خەڵکی خۆیان، دەستەڵاتی سیاسی بگۆڕن. کەوابوو دژایەتی دەگەڵ ئەسلی هەرجۆرە دەستێوەردانێکی دەرەکی و سیاسەت و ئالتێرناتیو چێکردن، لە کۆمەڵە هۆکردێکە کە ڕاستەوخۆ کاریگەریی ئەرێنی یا نەرێنی لەسەر ئەم ڕەوتە دادەنێ. متمانە بە کۆمەلانی خەڵک و پشتیوانییان، یارمەتیدەرێکی گرینگە بۆ کۆمەڵگەی ئێرانی.

حەسەن شەریعەتمەداری

موهەندیس حەسەن شەریعەتمەداری لە سەرکردەکانی پێشووی حیزبی کۆماریی گەلی موسڵمان لە ئازەربایجان بە گرینگیدان بە دامەزراندنی بەرە لە قۆناخی ئێستا بۆ تێپەڕین دەڵێ:

«بە باوەڕی من هەر جۆرە ڕێکخراو یا چەتری هاوبەش لە ڕەوتەکان، کەسایەتییەکان و ئەحزابی سیاسی بە مەبەستی تێپەڕین لەو ڕێژیمە بە شێوەی ئاشتیخوازانە و مەدەنی ئیشێکی گەلێک پیرۆزە، لە ڕاستیدا هیچ دێموکراسییەک بەبێ بوونی حیزبگەلی بەهێز و سەربەخۆ، تەمەندرێژ و ڕاوەستاو نییە، ئێمە دەبێ هاندەری ئەو جۆرە بەرە و پلاتفۆرمانە بین. کەشی لەبار بۆ گەشەی زیاتری ئەو حیزبانە بخوڵقێنین بۆ بەرمێن بوون و متمانەی زیاتری خەڵک. لێبەلێ لە سەردەمی تێپەڕین بەر لەوەی حیزبەکان بتوانن کارێک بکەن، بە هۆی دەروونناسیی تایبەتیی کۆمەڵگەی ئێران، ئەوە ڕێبەرانی ڕێکخراوەکان و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانن دەگەڵ کەسایەتیی سەرووحیزبی و بان گرووپی، کە لە سەرەوەی ڕکەبەری باوی حیزبەکان، کاریگەرییان دەبێ. لەم قۆناخەدا حیزبەکان دەبێ پەیوەندییان دەگەڵ نەپچڕن و پشتیوانییان لێ بکەن، هەتا ئێمە بتوانین ناوەندێک بە ناوی (شووڕای کارگێڕیی دەورانی تێپەڕ) ئامادە بکەین کە هەموو حیزبەکان نوێنەرانیان تێدا هەبێ و پشتیوانی و یارمەتییان بکەن هەتا بتوانین ئەو دەورانە بە بەرنامە تێپەڕێنین».

چەپ و کۆماریخواز و پەسنی فیدڕالیزم

ڕەئووف کەعبی کە خۆی «دەلاقەیەک لەسەر باسی فیدڕالیزم»ی نووسیوە، لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە وەک شۆڕشگێڕێکی چەپ، چ جۆرە نیزامێک لەبۆ دواڕۆژی ئێران وێنا دەکا، دەڵێ:

«هێزی چەپ یارمەتیدەر و پشتیوانی ڕەوتە نەتەوەییەکانە بۆ وەدەستهێنانی مافی دێموکراتیک و دادپەروەرانە، هەڵبەت ئەم ڕوانینەش بە مانای ئەوە نییە کە ئێمە دژایەتی ئەو بیرۆکانە نەکەین کە لە ژێر ئاڵای هەویەتی و ناسنامەی نەتەوەیی، بچتە بەستێنی جۆرێک توندئاژۆیی و ڕادیکاڵ بوون، سەت هەڵبەتە، لە ئێرانی ئەمڕۆدا، دەسەڵاتداری سیاسی دەبێ ئاوێنەی واقعی کۆمەڵگەی ئێران بێ کە ڕەنگاڵەیەکی ئاشکرا پێشان بدا. ئەم کارە بە هاوفکری و هاوکاری سەرجەم هێزە باوەڕمەندەکان بەو خاڵە، دێتە ئاراوە، کامەیان ڕێگاچارەیەکی سەرتر دەخوڵقێنێ، ناکرێ هەر لە ئێستاوە بڕیار بدەین بەڵام دەکرێ ئەوە بڵێین، نیزامی داهاتووی ئێران بە لەبەرچاوگرتنی ئەو مافە سەرەکییە و تەکزکرن بەو خاڵە بنەڕەتییە لە کۆمەڵگە، بە هیچ شێوەیەک جێگای باوەڕ نییە. ئەساسەن ئەم ڕێگەچارەیە، دژی ناوەندگەرایی و بەشدارپێیکردنی گشت ئەو کۆمەڵانە لە دەسەڵاتداری سیاسییە کە دەتوانێ شێوازی جۆراوجۆری هەبێ، لە فیدڕالیزمەوە بگرە هەتا جۆرەکانی تری ناموتەمەرکز». بەڕێز شەریعەتمەداریش بە شێوەیەکی تر خوازیاری فیدڕالیزمە و لەم بارەوە دەڵێ: «من خۆم خوازیاری فیدڕالییەکی ناقەومی، پارێزگایی و ئەیالەتی لە چوارچێوەی ئێرانێکی یەکگرتوو دام، خوازیاری یەکسانی و لابردنی هەموو جۆرە تەوفیر و جیاوازیی هەموو ئێرانیەکانم بەتایبەت بۆ کوردەکان، ئازەربایجانییەکان، بلووچ، تورکمەن، عەرەب و لورەکانم. هەروەها گرووپ و لایەنەکانی ژێر ستەم وەک لاوان و ژنان و چینی هەژاری سەدەمەدیتوو. ئەوەی کە من دەمەوێ ئەمانی جیاوازی بە شێوەی ئاسۆیی، واتە دارشتنی فیدڕالیزمێکی سەرتاسەری لە ئێرانە، هەڵبەتە لەو ڕێگاچارەیەدا هەرێمی کوردستانیش قازانجی لێ دەکا».

ڕەئووف کەعبی لەمەڕ جێگە و پێگەی خەباتی کوردستاندا دەڵێ: ئەگە نەڵێم کوردستان دڵی گۆڕانکارییەکانە لە ئێران، بەڵام بێشک لە ئەندامانی سەرەکیی ئەو جەستەیەیە و ئەمە زێدەڕۆیی نییە. چوار دەیەیە خەبات و خۆڕاگریی بێوچان هەروا بەردەوامە. هەر ئەو میناکەی ئەم دواییانە، واتە مانگرتنی سەرانسەری و بەربڵاو، هێمای پێگەیشتنی ڕەوتێکە کە بەرفرەوان. سڤیل و مۆدێرنە، حیزبایەتی لە ئێران بە دامەزراندنی حیزبە کوردییەکان دەستی پێکرد، ناو و ناوبانگی خۆڕاگریی کوردەکان سینگ بە سینگ دەگێردراوە، ئەمە بۆ بەرگری لەبەرامبەر زوڵم و زۆری ڕێژیم دەگەڵ خەڵکی بێتاوانی خۆی بووە، گیانفیداکردنی بەشێک لە سەرکردەکانی هێزە سەرەکییەکان، بە جۆرێک لە پێوەندی دەگەڵ هەوڵ و تێکۆشانیان

سەرچاوە Serchawe

بۆ بە ئامانج گەیاندنی ژیانی هاوبەش و بەرامبەر لە چوارچێوەی ئێرانێکی دیموکراتیکدا بووە و وەک نموونەیەک لە تەقەلا و فیداکاری لە بۆ پێکگەیاندنی بزووتنەوە سیاسییە جۆراوجۆرەکان لە کۆمەڵگە، تۆمار کراوە. کوردستان بۆ دامەزراندنی ئێرانێکی ئازاد و دیموکراتیک، ڕۆلی خۆی دیاری کردووە و باوەڕم وایە ئا بەم شێوەیە، سەرەڕای کێشە و گرفتی زۆر، دەبێ درێژەی هەبێ، لە نەستی کۆمەڵانی خەڵک، کوردستان و بزووتنەوەی نەتەوەیی_ دیموکراتیکی ئەو، بەرگری و خەباتی گەلەکەی، جێگەی دیاریکراوی خۆی هەیە و متمانەی پێ بەخشیوە و چاوەڕوانیی زۆری لێ دەکرێ، خەڵکی کوردستان ڕۆلی خۆیان گێڕاوە و دەیگێڕن، هێزە ڕەسەنە کوردییەکان لەسەریانە ئەو متمانە و باوەڕ و نرخ و بەهایەی کە باس کرا، وەک خۆی ڕابگرن و بە هاوکاری و هاوئاهەنگی نێوان هێزە ڕەسەن و خەڵکییەکان لە سەرتاسەری ئێران کە باوەڕی پتەویان بە ئازادی هەیە، مافی سروشتی لە دیاریکردنی چارەنووسی گەلانی ئێران وەک مافی خۆیان بە فەرمی بناسن و لە حاند وەدیهێنانی ئامانجە مێژوویەکانی ئەو خەڵقە، تێ بکۆشن».

لە هەرتک ڕێژیمی پاشایەتی و ئیسلامیی ئێراندا پرسی کورد دانی پێدانەنراوە. بەپێی دۆخی ئێران و کۆمەڵناسیی سیاسیی ئەو خەڵکە، بەڕێز شەریعەتمەداری لە سەر دوارۆژی سیاسیی کوردستانی ئێران دەڵێ:

«ئەمن پێموایە بەشداریی بەرینی خەڵک لە مانگرتنی ڕێکخراوەکان و مامۆستایان نیشانی دا کە ئەوان هاوئاهەنگ و هاودڵ دەگەڵ باقی خەڵکی ئێرانن و دەزانن کە دوارۆژیان لە نێوخۆی ئێرانە و دەگەڵ خەلقی ئێرانە. لەسەر ئەو باوەڕەم کوردستان و ئازەربایجان دوو ئەیالەتی مەزن و گەورەی ئێران دەبن لە فێدرالیزمی داهاتوودا کە دەبێ وەک جیرانێکی باش بە پێوەندییە تایبەتییەکان دەگەڵ یەکتر بژین و بناخەی ئابووریی ئێران بە تووریسم و سەنعەت و وەرزێری لەم دوو ناوچەیە دەبێ خول بخوا. ئەمن وای بۆ دەچم ڕێکخراوە مەدەنییەکانی کوردستان و ئازەربایجان و گەلانی تری ئێران زۆر باش هەستییان بەو پرسە کردووە و وێڕای حیزبە مەزنەکانیان هاوڕێی ئەو هەوڵانە دەبن، ئێمە دەست دەناو دەستی یەک ئەو نیزامە بە مێژوو دەسپێرین و نیزامێک لە سەر بناخەی دیموکراسی و مافی مرۆڤ پێک دێنین».

هیندێ لە حیزبەکانی ئۆپۆزیسیۆن، گەلان وەک کەرەسە بەکار دێنن

بەڕێز حافز فازڵی، ئەندامی دەفتەری سیاسیی حیزبی «تضامن دمکراتیک»ی ئەهواز دانیشتووی بریتانیا لە وڵامی پرسیاری «زۆربەی کاتەکان دەبینرێ کە حاکمییەتی ئێران و هەندێ لە کەسایەتییەکان و ڕەوتە سیاسییەکان، کە کار دەگاتە مافی نەتەوەکانی ئێران، گوتارێکی هاوبەشیان هەیە، بۆچی؟» ئەو ڕاشکاوانە دەڵێ:

«چوونکە پرسەکە بە تەواوی سیاسییە و ڕەوشتی تێدا نییە، لە ڕاستیدا بەرژەوەندیی گەلی باڵادەست ئیزنی خوڵقاندنی

ئەو جۆرە گوتارانە نادا، جا چ لە دەسەڵات بێ چ لە دەرەوەی ئەو بازنەیە. دەگەڵ دانپێدانان بەو دیسکۆرسە، دەبێ دەست بە گۆڕانکاری بنەڕەتی بکەن و هەرچی هەیە دەبێ دەگەڵ پەراوێزخراوەکان دابەش بکەن کە ئەوان میراتگرانی ڕەسەنی ئەو وڵاتەن. دابەش کردنی هێز و دەستەڵات و سەرچاوەکانی ماڵی بەرامبەرە دەگەڵ لە دەستدانی سەرچاوەگەلی مادی زۆر و باوەڕبوون بە کێبرکێیەکی پاقژی زمانی و کولتووری کە لە ڕاستیدا سەدەیەکە وەدەست ناوەندگەراکان لە ڕاستای پەرەپێدان بە شیعەگەری و زمان و فەرهەنگی فارسی یەک نەتەوە، یەک هەڵوێست بوونە و ئەو پارێزگا و شارانەی ناوەند کە بە هیچ شێوەیەک مەرجی پێویست بۆ گەشەی تێدا نییە، پەرە پێبدەن. پێویستە چاوێک بە شارە گەشەکردووەکانی ئێران بخشێنن، هەڵبەت ئەوە بە مانای نەبوونی مرۆڤی ئازادیخواز و بە ئینساف لە قەومی باڵادەست نییە، بەداخەوە ئەو جۆرە بنیامانە زۆر دەگمەنن و تەنانەت لەلایەن ناوەندگەراکانەوە پەراوێز خراون و مەیدانیان پێ نادەن».

حافیز فازڵی

لەسەر ئەو باسە بەڕێز کاک کەماڵ کەریمی، ئەندامی دەفتەری سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەڵێ:

«ئەگە حاکمانی ناخەڵکی کە هەمیشە دەسەڵاتیان هەبووە، ئاکار و ڕەوشتیان بە ئاقاری ئینکاری مافی نەتەوەکانی ئێران بووە شتێکی سەیر و سەمەر نییە، چوونکە ڕابردووی دیرۆکی ئێران نیشانی داوە کە هیچ کام لەو دەسەڵاتدارانە لەبەر دڵی ئێران و خەڵکەکەی بەرپرسیارەتییان وەرنەگرتووە. بەڵام باوەڕبوون بەم شێوە سیاسەتە حکوومەتییە و پەسنی لەلایەن بیرمەندان و ڕووناکبیران و سیاسەتمەدارانی ناحکوومی، بە باوەڕی من بۆ هەڵسەنگاندنی غەڵەت لە مافی مرۆڤ، دێموکراسی، ئازادی و دابینکردنی درێژ ماوەی ئێران دەگەڕێتەوە، هەوڵنەدان بەلای دەرکی هاوبەش لە ڕاستییەکانی مێژوویی و کۆمەڵایەتیی ئێران و هەروەها ترس لە لێکدانەوەی خەیاڵی و ڕەشۆکییانە لە سیاسەتە کە دەبێتە هۆی سەرلێشێواویی هیندێ حیزب و کەسایەتیی سیاسیی ئێران».

کەماڵ کەریمی

کورد و عەرەبەکان بەرەیەکیان قبووڵە، کە تێیدا مافی نەتەوەییان ڕوون کرابێتەوە

بەڕێز فازڵی کە نوێنەری عەرەبەکان لە ڕێکخراوی UNPO - ە، لەمەڕ ویستی ئۆپۆزیسیۆنی سەرتاسەری دەگەڵ حیزبەکانی کە خوازیاری مافی نەتەوەیینە دەڵێ:

«هیچ کات ئۆپۆزیسیۆن ویستی هاوکاری لەتەک حیزبە نەتەوەییەکانی نەبووە و نییە، لە ڕاستییا هیندێ لەو حیزبانە هەوڵ دەدەن بە شێوەی کەرەستەیی و بۆرە و تۆرە، لە هیندێک دانیشتنەکانیاندا کەڵک وەرگرن هەتا بە قازانجی تراویلکەیی، خۆیان پێ ڕابنێن. بەرە پێویستیی بە هیندێ ڕێککەوتن و بەرنامەی کاری دیاریکراو هەیە کە ئەو حیزبانە هیچ کات نایکەن، غافڵ لەوەی کە هیچ جێگرەوە و ئەلترناتیڤێک بەبێ پشتیوانیی گەلانی تر لە دوارۆژا، جێگرەوەی نییە.

لەسەر جۆری داواکارییەکان لە کاتی ئێستادا دەتوانین ئاماژە بە پرسێکی گرینگی وەک، دژبە ناوەندبوون و فێدڕالیزم بکەین، بەڵکوو ئەوەی بەسەر ئەو گەلانە لە سەدەکانی ڕابردوو هاتووە تۆزێک قەرەبوو بکرێتەوە.

بەڕێز کەریمی لەمەڕ داواکارییەکانی گەلی کورد لەو بەرانەدا بە ڕاشکاوی دەڵێ:

«داواکاری گەلانی ڕۆنیشتووی ئێران زۆر ڕوونە، بۆ میناک کوردەکان، کە حیزبی دێموکراتی کوردستان سەرکردایەتیی بەشی هەرە زۆری کۆمەڵانی خەڵک و خەبات و تێکۆشانی ئەو چەند دەیەی وەئەستۆ گرتووە، هەموو کات پێداگریی لەسەر ژیانی ئاشتیخوازانەی خەڵکی ئێران و باوەڕ بە مافی نەتەوەیی ئەوان لە چوارچێوەی ئێرانێکی ئازاد و دێموکراتدا هەبووە و

سەرچاوە
Serchawe

لەسەر ئەو باوەڕەیە کە سیستەمێکی حکوومەتی دێموکراتیکی فیدڕاڵ کە ڕوانینێکی واقعبینانەی بۆ ئازادی، دێموکراسی و مافی خەڵکی ئێران هەبێ، یارمەتی بەو کێشە مێژووییانە دەدا. ئەپێم وایە هەر بەرەیەکی یەکگرتوو کە ئامانجەکەی دابینکردنی ویست و داخوازیی درێژماوەی ئێران بێ، دەبێ سرنج بداتە ئەو خاڵە هەستیار و جیدییە، ئەگینا لە هەر گوزەرێکا بەرەو گۆڕان لە ڕێژیمی سیاسی ئێران، بە تەواوەتی دەکەونە داوی ڕێژیمەکانی پێشوو کە جگە لە وێرانی، بە کوشتدانی خەڵکی ئێران و سەرئەنجام لە چارەسەری کێشەکاندا هیچ ئاکامێکی نابێ، بەپێی ئەو ئەزموونە مێژووییانە، کوردەکان هیچ بەرەیەک قبووڵ ناکەن مەگەر پێشەکی چۆنیەتیی چارەسەری پرسی مافە نەتەوایەتیەکانی تێدا باس و ڕوون نەکرابێتەوە».

کەماڵ کەریمی لەسەر ئەوەیکە ئایا گەلانی نیشتەجێی ئێران کە ویست و داخوازیەکانیان لەلایەن حیزبەکانیانەوە داوا دەکرێ هەتا ئێستا توانیویانە ڕای ئەرێنیی حیزبەکان و ڕەوتە سیاسیە سەراسەرییەکان بۆ لای خۆیان ڕابکێشن؛ دەڵێ:

«ئەو دەستە حیزبانە کە نوێنەرایەتیی گەلانی جۆراوجۆری ئێران دەکەن لەم بەستێنەدا هەوڵی زۆریان داوە و، ئەگەرچی توانیویانە سەرنجی هێندێ لە گرووپ و کەسایەتی سیاسی تێکۆشەری ئێرانی بۆ لای ڕاستیی ئەو پرسەی خۆیان ڕابکێشن، بەڵام نەبوونی بەردەوام و حزووری ڕاستەوخۆ لە کایەی خەباتی خەڵک و هێندێ بیرۆکەی شۆڤینیستی لە هێندێکیان و دڵەڕاوکەی ناڕاست، لە هۆکاری قبووڵنەکردنی هێنانەبەرباسی ئەو بابەتەیە لە نێوان گشت ڕەوتە سیاسییەکانا».

بەڕێز فازڵی هەر لە وەڵامی ئەم پرسیارەدا دەڵێ:» نەخێر، هۆی سەرەکی هەر ئەو ڕوانینە تەواوییەتخوازانەیە، بەڵام لە ڕاستیدا حیزبە نەتەوەییەکان بە هاوفیکری بووتنە لایەنی ئەو پرسە، کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدڕاڵ و شووڕای دێموکراسیخوازان و هەروەها بەرەی نوێ دەگەڵ هێندێ لە هێزە چەپەکان باشترین بەڵگەن - دەبێ ئەوەش بسەلمێنین کە ڕێگایەکی دوور و درێژمان لەبەرە، بە باوەڕی من تەنیا ڕێگای سەرکەوتن، یەکدەنگیی سەرجەم هێزە سیاسییەکانی نەتەوەکانە - فیدڕاڵی و سەربەخۆخواز - و چالاکی لەژێر چەترێک ئەگە بەڕاستی باوەڕمان بە دێموکراسی هەبێ، ئەگە پێداگری و خەباتی حیزبەکانی نەتەوەیی نەبا بەم جۆرە چەمکی فیدڕالیزم نەدەبووە جێ باس و سەرنجی زۆران. بەڕێزیان هەروەها لە مەڕ داخوازیی عەرەبەکان دەڵێ: لە ڕاستیدا لە ئێران عەرەبەکان، جیاواز لە گەلانی تری ئێران نین، عەرەبەکانیش وەک کوردەکان ویست و داخوازی وەک یەکیان نییە، هەنێک خودموختاریان دەوێ، دەستەیەک تەنیا ڕێگەچارە لە فیدڕالیزمدا دەبینن و هێندێکیش تەنیا ڕێگەی ڕزگاری دە سەربەخۆییدا. هەر بۆیە لە وەڵامی پرسیاری پێشوو دا گوتم، بەرە لە نێوان سەرجەم لایەنەکان زۆر پێویستە چوونکە وزەیەکی زۆر لە گەلان تەرخان دەکا، بەڵام بە سرنجدان بە دۆخی نێونەتەوەیی و بە ئەزموون وەرگرتن لە شوێنی وەک کەتالۆنیا و هەرێمی کوردستان تەنیا ڕێگەی چارەسەر، گەیشتن بە

ئێرانێکی دێموکرات و فێدراڵە».

حیزبی«تضامن دمکراتیک»ی ئەهواز باوەڕی بە خەباتی مەدەنی و پشتیوانی لە بزووتنەوەکانی نێوخۆیە و داخوازی نیزامێکی دێموکراتیک و فێدڕال لە ئێرانە. وتەبێژی ئەو حیزبە لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە ئەگە هەموو ئەو حیزبانەی گەلانی ئێران دەگەڵ یەک یەکگرتوو بن دیسانیش لە بەرەکان پێویستییان بە ڕەوتە سەرتاسەرییەکان دەبێ؟ دەڵێ:

«بەڕاستی هیچ ڕەوتێک بە تاک و تەرا ناتوانێ ڕێژیم بڕووخێنێ و نیزامی سیاسیی داهاتوو دابمەزرێنێ، کەسێک لە داهاتوو لە تاران دەسەڵاتی دەبێ کە ڕەزامەندی گەلانی تری هەبێ و نەتەوەکان بە هاوپشکی خۆیان بزانێ. لەکاتی ئێستادا حیزبە نەتەوەییەکان تواناییەکی زۆریان هەیە و ئەو جۆرەی دەبینین ئامادەن نرخی بۆ بدەن. باری جیهانی، ناوچەیی و نێوخۆ دەرخەری ئەوەیە کە ئێمە ڕێگای ڕاستمان پێواوە و لە دوارۆژێکی نەدوور بە ئاواتەکانمان دەگەین».

بەڕێز کەماڵ کەریمی کە حیزبەکەی (حیزبی دێموکراتی کوردستان) لە ڕۆژی ١٧ی خەرمانان‌دا، لەلایەن سپای پاسدارانی تێرۆریستەوە هێرشی مووشەکیی کرایە سەر و پلینۆمی ئەو حیزبە لە خوێن وەردرا، لەو بارەیەوە ڕایدەگەیەنێ:

«لەبۆ گۆڕان و تێپەڕین لە ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، یەکگرتوویی و بەرە بۆ سەرجەم خەڵکی ئێران بە تایبەت ئەو دەستە لەو ڕەوتە سیاسییانەی کە دەبێ بۆ دوارۆژی ئێران، بەرنامەیەکی دیاریکراو بخەنە ڕوو کە بریتی بێ لە، دابینکردنی مافی هەموو خەڵکی دانیشتووی ئێران، زۆر پێویست و گرینگە. هەرچەند یەکیەتیی گەلانی ئێران و حیزبەکانی بەشدار لە مەیدانی تێکۆشان و خەبات دەبێ هەوڵ بدەن لەسەر داخوازییەکانی هاوبەشیان پێداگر بن و هاونیشتمانیانی تریش دەگەڵ خۆ هاوڕێ بکەن».

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٧ی نۆڤەمبەری ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

د.ناهید حوسێنی: پێویستیمان بە پێکهێنانی بەرەیەکە بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلام

خاتوو دوکتور ناهید حوسێنی لەدایکبووی شاری کرماشانە و لە بەریتانیا دەژی، توێژەری کاروباری ڕاهێنان و ئافرەتانە تایبەت بۆ ئێران. کارناسیی باڵا و دوکتۆرای «ڕاهێنان، ڕەگەز و گۆڕانکارییەکانیی نێودەوڵەتی»ی هەیە و خاوەنی چەند کتێب و بابەتگەلێکە لە بواری پەروەردە و ڕاهێنان و ڕۆڵی ئافرەتان لە گۆڕینی هەلومەرجی کۆمەڵایەتی لە ئێراندا.

د. ناهید حوسێنی لێکۆڵەری سیاسیشە و هەر لەم ڕوانگەیەوە لەم دیمانەیەدا هەوڵ دەدرێ گۆشەنیگاکانی دۆخی ئێستەی ئۆپۆزسیۆن لەگەڵ ئەودا بێنینە ئاراوە:

کوردستان: سپاس بۆ بەخشینی کاتتان بە ڕۆژنامە «کوردستان» و پرسیاری یەکەمم لەوەوە دەست پێ دەکەم کە بەڕای بەڕێزتان کۆمەڵگەی ئێران ئێستە لە چ قۆناغێکی گۆڕانی کۆمەڵایەتی دایە؟

د. ناهید حوسێنی: لەم دەساڵەی ڕابردوودا و هەلومەرجی ئێستەی ئێران، خەباتی خەڵک زۆرتر لە چوارچێوەی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان خۆی دەرخستووە، وەکو بزووتنەوەی ئافرەتان، بزووتنەوەی پاراستنی ژینگە، بزووتنەوەی خوێندکاری، بزووتنەوەی شوناسخوازی، بزووتنەوەی کرێکاریی و هتد. هەندێجار بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە چەند قۆناغی جۆراوجۆر پێک دێن، سەرەتا بابەتێکی دیاریکراو کە گرفتی گرووپێکی تایبەتی کۆمەڵایەتییە لە ئاستی ئەوانەی بەرژەوەندییان تێدایە؛ دێتە گۆڕێ و پاشان لە ڕێی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە بەشێوەیەکی بەربڵاو لە ئاستی وڵاتدا دەخرێتە بەر ڕای گشتیی و بەهێز دەبێ و لەئاکامدا بەهۆی وەڵامدەرنەبوونێکی گونجاو لەلایەن ئۆرگانی پەیوەندیدارەوە، خواستە بەجێنەهێنراو و وەڵامنەدراوەکە دەبێتە دروشمێکی دیاریکراو و لە شەقامدا دەوترێتەوە. واتە ئەم پرۆسەیە دوو

قۆناغ لە بزووتنەوە لەخۆ دەگرێ و لە قۆناغی سێهەمدا کەمتاکورتێ ناڕازییەکان دەر دەکەون کە کێن و دەڵێن کە چییان دەوێ و چییان ناوێ. ئەم قۆناغە زۆر گرنگە چونکە ئەگەر بزووتنەوەکە سەرکوت نەکرێ، پێ دەنێتە قۆناغی چوارەم کە هەڵبژاردنی ڕێبەرانیەتی. پێموایە ئێستە بزووتنەوەکان لە قۆناغی سێهەم دان.

نابێ ئەوەشمان لەبەرچاو نەبێ کە لە ئەگەری ڕوودانی چەند خۆپیشاندان و مانگرتنێکی بەرینی تر، گۆڕەپان و هەلومەرجی گونجاو بۆ سەرهەڵدانی ڕێبەرانێک کە بتوانن لەلایەکەوە ئەو بزووتنەوانە بەشێوەیەکی نوێ ڕێک بخەن و لەلایەکیتریشەوە کۆڕ و حیزبەکانی ئۆپۆزیسیۆن کە لە کاریگەریی بزووتنەوەکاندان بە لەیەک نێزیکبوونەوە بەپێی بنەمای هاوبەش، ناچار بکەن.

کوردستان: بابەتێکی بەڕێزتانم دیت کە ئاماژەیەکت بە دۆخی سیاسی و ئابووریی ئێران کردبوو هەربۆیە دەمویست بپرسم هۆکارەکانی شکستی سیاسی و ئابووریی ئێران چین؟

د. ناهید حوسێنی: ئێران وڵاتێکی پڕپیت و دەوڵەمەندە بەڵام بەداخەوە بەهۆی بەڕێوەبەریی نەزانانە، ئێمە بەدەیان ساڵ لەو وڵاتانەی کە هاوئاستمان بوون، گەڕاوینەتە دواوەوە و خاوەنی ئابووریی دارماو و دواکەوتووین. بەڕای من هۆکاری سەرەکیی وەها کارەساتێک جۆری ڕوانینی حکوومەتی ئێرانە بۆ ئەم جیهانە و وڵاتداریتیی و بانگەشەی هەناردەکردنی بەربڵاوی ئایدۆلۆژیای ئیسلامی - شیعیی خۆیەتی.

یەکێک لە ئاکامەکانی وەها ڕوانینێکی کارەساتبار، هەڵسەنگاندنی عەقیدەتیی هەر شتێکی بچووک یان گەورەیە کە پەیوەندی بە ژیانی خەڵکەوە هەبێ. لە وەها دۆخێکدا ئیتر ئابووریناس و پسپۆڕ شوێنێکی نییە کە خۆی تێدا ببینێتەوە. پڕدیارە بەهۆی نەبوونی سەرپەرشتییەکی دروستەوە، دەسەڵاتداران دەبنە هۆی لەنێوچوونی سەروەت و سامانی وڵات و دەستێوەردان لە کاروباری وڵاتانی دراوسێ و، ئەوەش ترس و دڵەڕاوکێ و پێناخۆشبوونی وڵاتانی ناوچەکەی بەدواوە دەبێ. تەکنۆلۆژیا لە مۆدێرنکردنی پیشەسازیی و ئابووریدا دەور دەبینێ بەڵام حکوومەتی ئێران بەهۆی جۆری جیهانبینییەکەیەوە، نەیتوانیوە لە وڵاتانی پێشکەوتووەوە بەدەستی بێنێ. کاتێک حکوومەتێ نەتوانێ لە گۆڕەپانی سیاسیدا لەگەڵ وڵاتانیتر تەعامولی هەبێ، هەلومەرجی ئابوورییەکەشی تووشی مەترسی دەکا.

کوردستان: بەسەرنجدان بە فرەنەتەوەییبوونی ئێران، نەتەوەکانی دانیشتووی ئەو جوغرافیایە دەتوانن چ ڕۆڵێکیان هەبێ لە سەقامگیریی دیموکراسی و مافی مرۆڤدا؟

سەرچاوە
Serchawe

د. ناهید حوسێنی: ڕاستە ئێران وڵاتێکی فرەنەتەوەیە بەڵام نێوەڕۆکی سیستمی دەسەڵاتداریتییەکەی لەسەر بنەمای دووچاوەگییە. خۆیی و ناخۆیی هەیە. شیعە و فارس بە شوناسی سەرتر دەزانێ و ئەم نابەرامبەرییەش بووەتە هۆی ئەوەیکە نەتەوە جۆراوجۆرەکانی ئێران بۆ وەدەستهێنانی مافی خۆیان هەوڵی بەربڵاو بدەن و خوازیاریی دروستکردنی کۆمەڵگەیەک بن لەسەر بنەمای ئازادی و یەکسانی و مافی شارۆمەندی. تێکۆشەرانی ئەم بوارە خاوەنی ئەزموونی دەیان ساڵەن و بەشێکی بەرچاویان دانیشتووی دەرەوەی وڵاتن و سیستمگەلی جۆراوجۆری وڵاتدارییان دیتووە. ئەوان ئێستە دەتوانن ئەزموون و زانستی خۆیان بۆ دروستکردنی هەلومەرجێکی یەکسان بۆ هەمووان و سەقامگیریی مافی مرۆڤ وەگەڕ بخەن. پێداویستیی بەجێهێنانی ئەم ڕۆڵە، نیزیکی و هاودڵییە و پاشان هەبوونی پلان و ڕێکخستن و هەروەها بوونی میدیایەکە بۆ گەشەی کولتووریی ئەمڕۆیی کە خوازیاریی بەرامبەریی یەکسانی هەموو خەڵک بێ. دابەشکردنی دەسەڵات و سەروەت و سامان دەتوانێ ڕکابەرێکی دروستکەر لە نێوان نەتەوە جۆراوجۆرەکانی ئێران بخوڵقێنێ بۆ ئەوەی بەڵکوو دۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی خۆیان بەشێوەیەکی مۆدێرن، نۆژەن بکەنەوە.

کوردستان: لەم دواییانەدا هەندێ خۆپیشاندان لە زۆربەی شارەکانی ئێران ڕوویان دا، بەڕای بەڕێزتان چ کەموکوڕی و هەڕەشەگەلێ ئەو نارەزایەتییانەی بەرتەسک و سنووردار کردووەتەوە؟

د. ناهید حوسێنی: دەکرێ وەڵامی پرسیارەکە بکرێتە دوو بەش. یەکیان ڕۆڵی حکوومەتە و ئەویتریان ئۆپۆزیسیۆنە. حکوومەت بەهۆی سەرکوتەوە نەیهێشتووە نارازییان ڕێکخستنیان هەبێ و کاناڵەکانی هەواڵیشی داخستووە و بەدامەزرانی ئەرتەشی سایبەری، چالاکان کۆنترۆڵ و بەرتەسک دەکاتەوە و گەشە بە بێمتمانەیی لە نێوان چالاکاندا دەدا.

ئیسلاحتەڵەبەکانیش کە بەشێکن لە حکوومەت هێشتا ناتوانن هەڵوێستی خۆیان بەشەفافی ڕابگەیەنن و بەئومێدی پاراستنی حکوومەت و مانەوەیان لە دەسەڵاتدا، پشتگیریی بونیاتگەراکان دەکەن. بۆ نموونە ڕۆڵی خاتەمی، سەرکۆماریی پێشوو لەم هەلومەرجەی ئێستەدا زیان بە پرۆسەی دێموکراسیخوازیی خەڵک دەگەیەنێ. هەروەها نابێ ڕۆڵی ئەم ئۆپۆزیسیۆنەش لە نائومێدکردنی خەڵک بە کەم بزانین. ئەم ئۆپۆزیسیۆنە خاوەنی حیزبگەلێکی کلاسیک و ڕێبەرانێکە هەمیشە نەفەری یەکەمن و بەشێوەیەکی سرووشتی ناتوانن خۆیان لەگەڵ پێویستییەکانی ئەمڕۆ و هەلومەرجی نوێ بگونجێنن.

لاوبوونی حەشیمەتی ئێران و جیاوازبوونی شێوازی خەباتیان، بێگومان مەودایان لەگەڵ ئۆپۆزسیۆن زیاد دەکا. کەشی ئازادیی دەرەوەی وڵاتیش نەیتوانیوە ئەم ئۆپۆزیسیۆنە لەسەر لانیکەمەکان یەکگرتوو بکا و ببنە پشتیوانی نارازییانی نێوخۆی وڵات. ئۆپۆزیسیۆن ئێستەش دەتوانێ کەڵک وەربگرێ لەم کەشە و لەسەر بنەماگەلێکی هاوبەش، بەرەیەکی فراوان

بەمەبەستی تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی پێک بێنێ. ئێستەش هەندێ لایەنی لایەنگری چەپی کۆمۆنیستی بە خەیاڵی دژەئیمپریاڵیستبوونی کۆماری ئیسلامیی ئێران، سیاسەتێکی ڕوونیان لەهەمبەریدا نییە و داکۆکیشی لێ دەکەن یاخود بەشێک لە هێزەکانی ڕاستی نەتەوەیی لەترسی بەسووریەبوونی ئێران، پەنا بۆ قاسم سولێمانی دەبەن. ئەوە لەکاتێک دایە ترەمپ و پوتین بەیەکەوە لەسەر دابەشکردنی وڵاتان پلان دادەڕێژن. سەبارەت بەخەڵک دەتوانم بڵێم هێشتا هاوئاهەنگییەکی گونجاو لە نێوان بزووتنەوەکان و شارە جۆراوجۆرەکان نەهاتووەتەئاراوە و ئەمە خاڵێکی لاوازە. بۆ نموونە کاتێکی ئەو خەڵکە زۆرەی پارەیان لەلایەن بانکەکانەوە خورابوو چەند مانگ لە شەقامەکان نارەزایەتییان دەربڕی بەهۆی فشاری دەسەڵاتەوە، گرووپە کۆمەڵایەتییەکان نەیانتوانی پشتیوانییەک لەو بارودۆخە بکەن. هەروەها لە خۆپیشاندانەکانی بەفرانباری ساڵی ڕابردووشدا کاتێ خەڵکی بێکار خۆپیشاندانیان کرد، چینی مامناوەند کەمتر هاوکاریی کردن. ئەم لاوازییانە بەرتەسککردنەوەیەکی جیددین بۆ بردنەسەری ئاستی بزووتنەوەکان.

کوردستان: ئەگەر بمانەوێ ئەم باسە کۆبکەینەوە خاڵە لاوازەکان و دەرفەتەکانی بەردەم جووڵانەوەی نارەزایەتیی خەڵک کامانەن؟

د. ناهید حوسێنی: سیستمی سیاسی و ئابووری حکوومەت کار ناکا و ئاستی نارەزایەتیش زۆر لەسەرەوەیە و تابۆی دەسەڵاتی مەزهەبی شکاوە و خەڵک لە هاتنەسەر شەقام ئیتر وەکوو جاران ناترسن. لەنێو ئۆپۆزسیۆنیشدا چالاکییەکان زیاتر بووە، حکوومەت ناتوانێ تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دابخا و هەرچەند سەرکوت هەیە بەڵام بزووتنەوەکانیش هەر هەن. نارەزایەتیدەربڕینی خەڵک بووەتە ڕۆژانە. وڵاتانی پشتیوانی ئێرانیش پشتیان تێ کردووە و ڕووسیە لە ئیسرائیل و ئەمریکا نیزیکتر دەبێتەوە. چین و ژاپۆن ئاستی کڕینی نەوتی ئێرانیان کەم کردووەتەوە. هەلی باشیش هەیە کە دەکرێ کەڵکی لێ وەربگیرێ، وەکوو بوونی دوو دەسەڵاتی هاوتەریب لە وڵات، دەوڵەتی ڕووحانی و دامودەزگەی خامنەیی و سپای پاسداران. ئەگەر ئۆپۆزسیۆن ورد بێ دەتوانێ لەم دژبەرییە باشترین کەڵک وەربگرێ. ئێرانییەکان دەتوانن کەڵک لە کەشی ئازادی دەرەوەی وڵات وەربگرن هەم بۆ یەکگرتوویی و هەمیش بۆ دیالۆگێکی بونیاتنەر لەگەڵ هێزەکانی بێلایەن و هەروەها بانگەشەدەرانی ئیسلاحخوازیی. ئاشکراکردنی نفووزییەکانی حکوومەت لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و هەندێ کۆڕ و کۆبوونەوە. بەڵام ئەو دەرفەتەی کە نابێ لە دەستی بدەین ئەوەیە کە پێنج میلیۆن ئێرانی لە دەرەوەی وڵاتن و دەبێ بەشداریی کارایان لە کۆمەڵگەی سیاسیی ئێرانیی دەرەوەی وڵات بۆ دامەزراندنی ناوەندێکی هەماهەنگیی و بەرەیەکی فراوان بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامیی ئێران هەبێ و نابێ خۆببوێرن لە وەدینەهاتنی؛ چونکە دووکەڵەکەی دەچێتە چاوی کۆمەڵگەی مەدەنی و بزووتنەوەکانی خەڵک لە نێوخۆی وڵاتدا.

کوردستان: پێگە و بارودۆخی بزووتنەوەی ئافرەتان لە جوولانەوە ئێعترازییەکانی ئەم دواییانەدا چۆن هەڵدەسەنگێنن؟

د. ناهید حوسێنی: ئافرەتان هەمیشە پێشڕەوی خەبات دژی کۆماری ئیسلامی بوون بەتایبەت بەدانی درووشمی «نا بۆ سەرپۆشی زۆرەملێ» داکۆکییان لە ئازادیی تاکەکەسی کردووە. شێوەی خەباتی ئافرەتان حیزبی نییە بەڵکوو بزووتنەوەییە و ئافرەتان لە هەموو بزووتنەوە جۆراوجۆرەکانی ئێراندا بەشدار بوون. لە نارەزایەتیدەربڕینەکەی «کچانی شەقامی ئینقلابی تاران» کە شارەکانیتریشی گرتەوە، هەتا ئێستە ٢٩ کەس گیراون. یەکێک لە تۆمەتەکانی خاتوو نەسرین ستوودە کە ئێستە لە زینداندە داکۆکی لە مافی «کچانی شەقامی ئینقلاب» بووە. خاتوو نەرگس محەممەدی کە نەخۆشیشە خەریکی تێپەڕاندنی ١٥ - ١٦ ساڵ زیندانەکەیەتی. ئافرەتان بۆ گەیشتن بە مافی یەکسان لەگەڵ پیاوان هەوڵی جێی سەرنجیان داوە. هەزینەی زۆریشیان داوە و خەباتی ئافرەتان لە هەموو ئێرانە و تایبەت بە نوخبەکانی تارانەوە نییە. ئافرەتان لە هەموو شوێنێک هەن و ناکرێ چالاکیی ئەوان بە حیزب و ڕێکخراوەیەکەوە تایبەت بکەین بەڵکوو دەبێ ببینین چ کاریگەرییەکیان هەیە بەسەر گۆڕانی کۆمەڵایەتیی ئێراندا.

کوردستان: چ ڕێگەچارەیەکی گونجاو و بەکردەیی هەیە بۆ هاوکاریی لەگەڵ بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی نێوخۆی وڵات؟

د. ناهید حوسێنی: لەڕاستیدا ئێستە خەباتی سەرەکی لە شەقامەکانی ئێرانە و لێگەڕێن ئەوان کاری خۆیان بکەن. ئۆپۆزیسیۆن بەڕای من بەدوای ئەواندا دەڕوا و نارەزایەتییەکان شرۆڤە دەکا، لەکاتێکدا خەڵکی ئێران هەنووکە پێویستیی بە پشتیوانە و دەبێ بۆ پشتگیرییان سەردانی ناوەندەکانی نێودەوڵەتی وەکوو ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و لێبوردنی نێودەوڵەتی و هتد بکرێ. لۆبیگەریی لە دەرەوەی وڵات زۆر گرینگە بۆ نموونە یەکێک لە کێشە سەرەکییەکانمان داکۆکی وڵاتانی ئەورووپاییە لە ئێران. دەبێ لە ئاگەدارکردنەوەدا کارا بین و یا ئیسلاحتەڵەبەکانیی دەسەڵات بە گفتوگۆ بەو قەناعەتە بگەیەنین کە ئەم حکوومەتە هیچکات ئەو کالایە نەبووە بە بالای خەڵک بێ و بەبۆنلێدان و ڕوتووشکردنی ئیتر ناتوانن بۆگەنیوەکەی بشارنەوە.

کوردستان: وەکو دواپرسیار چ ئەڵتەرناتیڤێ دەتوانێ لەم کاتەدا پتر ڕووبەڕووی کۆماری ئیسلامیی ئێران ببێتەوە و خەڵک بەرەولای خۆی ڕابکێشێ؟

د. ناهید حوسێنی: پێموایە لەم کاتەدا پێویستیمان بە پێکهێنانی بەرەیەکە بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی بەڵام بۆ گەیشتن بەم مەبەستە سەرەتا پێویستیمان بە هاودڵییەکیی نەتەوەیی بەدانانی بنەمایەکە. بنەماگەلێکی وەکوو

سەرچاوە Serchawe

دێموکراسیخوازی، جیایی دین لە دەوڵەت و قبووڵکردنی جاڕنامەی مافی مرۆڤ. هەنووکە بەرەی نامتمانەیی، جیاوازیی بیروڕای نێوخۆیی و ترس لە یەکتر، دیوارەکەی بەرزترە. لەکاتێکدا ئەگەر سەرنج بدەینە گرفتی سەرەکیی کۆمەڵگەی ئێران کە درزی گەورە لە نێوان خەڵک و دەسەڵاتی ئیستبدادیدا هەیە، ئەگەری گەیشتن بەهەلومەرجێ بۆ لابردنی ناکۆکییەکانی نێوان ئۆپۆزیسیۆن پتر دەبێ. خەڵک لە نێوخۆ کاتێک بۆ نارەزایەتیدەربڕین دەڕۆنە شەقامەکان لەیەکتر هیچ جۆرە پرسیارێ ناکەن چونکە دوژمنی سەرەکییان لەبەرچاوی خۆیان دەبینن. ئەگەر هەموو هێزەکان ڕەزامەند بن لەسەر ئەو تێپەڕینە و هەڵبژاردنی جۆری سیستمی دەسەڵاتداریتی بۆ دوایی حکوومەتی ئیسلامی هەڵبژێرن، هەلومەرجێکی گونجاوتر بۆ بەیەکەوەبوون دەخوڵقێ.

لێرەدا پێویستە کە ئەم ڕەخنە لە حیزبەکانی کوردستان بگرم کە ئەگەر کۆماری ئیسلامی بە دوژمنی سەرەکیی خۆیان دەبینن، بۆ یەکیەتییەکی بەکردەوەیی لانیکەمی، دەبێ واز لە ناکۆکی ڕا و حیزبییانەی خۆیان بێنن. کوردەکان بەسەرنجدان بەپانتایی جوغرافیایی و حەشیمەتی و ئەزموونی خەباتیان دەتوانن ڕۆڵی سەرەکییان لە سەقامگیریی دێموکراسی لە ئێراندا هەبێ. من ناتوانم لەوە تێ بگەم بۆچی بەشێکی گرینگ لەوان هێشتا بەم ڕۆڵە گرنگەی خۆیان نازانن؟

کوردستان: زۆر سپاس بۆ بەشداریتان لەو دیمانەیەدا

د. ناهید حوسێنی: سپاس بۆ ئێوەش

(لە ژمارەی ٧٣١ی"کوردستان"دا بڵاو بۆتەوە)

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٦ی ئاگۆستی ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

حیشمەت تەبەرزەدی: باوەڕم بە فیدرالیزمە لە جۆری جوغرافیاییەکەی

حیشمەت تەبەرزەدی، لە دایکبووی ١٣٣٨ی هەتاوییە. لە گوڵپایگانی ئیسفەهان لە دایک بووە و خوێندنی بیناسازیی لە زانکۆی ئەمیرکەبیری تاران تەواو کردووە و چالاکی سیاسیشی لە ناوەندەکانی خوێندکارییەوە دەست پێکردووە و ئێستا سکرتێری گشتیی بەرەی دیموکراتیکی ئێرانە لە تاران؛ تەبەرزەدی لە دیمانەیەکدا لەگەڵ ڕۆژنامەی "کوردستان" باس لە ڕاوبۆچوونی خۆی لەسەر پرسە سیاسییەکانی ئێران و کوردستان دەکا.

ناوبراو لەبارەی شەپۆلی نارەزایەتییەکان لە نێوخۆ و بارودۆخی ئابووریی ئێران و ئەوەی کە ئایا دەسەڵات توانای سەرکوت و بەربەرەکانی لەگەڵ نارەزایەتییەکانی خەڵکی هەیە؟ دەڵێ: "لە کورتخایەندا دەتوانێ چونکە خەڵک و نارازییان ڕێکخستنێکیان نییە و دەسەڵاتیش توانای سەرکوتی زۆری لەبەردەستە بەڵام چونکە دەسەڵات توانای دابینکردنی خواستە سەرەکییەکانی خەڵکی نییە لە ئاکامدا توانای سەرکوتی کەم دەبێتەوە" موهەندیس تەبەرزەدی بەسەرنجدان بەوەی کە ئایا دەسەڵات دەتوانێ دۆخی ئابووریی ژیانی خەڵک باش بکا؟ لە درێژەدا پتر دەڵێ کە "حکوومەت فەشەلی هێناوە. دەستێوەردان لە ئەرکەکان زۆرە و دەوڵەتی سێبەر یان دەسەڵاتی تەواو و ناوەندەکانی پێوەندیداری وەکوو سپای پاسدارانیش کاریگەریی لەسەر ئاڵۆزیی و بڕیاردان و جێبەجێکردن دائەنێن. ئاکامی چوارچێوەی نادیموکراتیک و دژەمرۆیی کە گەندەڵی و دزییەکی بەربڵاو و دەستێوەردان لە ناوچە و ناتەبایی ئایدۆلۆژی لەگەڵ جیهان، هەر ئەوە ناتوانایی مێژوویی لە دابینکردنی خواستەکانی خەڵکە. "مغز متفکر"ی ڕێژیم یان توانایی هەڵوێستگرتنی تووشی گەندەڵییەک بووە کە چاکسازیی تێدا ناکرێ".

کوردستان: لە وەڵامی ئەو پرسیارەی کە بەڕای بەڕێزتان ئایا هەموو ئەم بانگکردنانەی پەرلەمان و شەڕی دەسەڵاتی

کۆتلەکانی ڕێژێم لەبەر ئەوە نییە کە خامنەیی وا بنوێنێ هەمووان بەجۆرێ لە گەندەڵییەوە گلاون و بەم پێیە ڕێگە بۆ کەسێک بکاتەوە کە کەمتر جێی سەرنجە بۆ ئەوەی کە بەمجۆرە جێگری خۆی دیاری بکا؟

سکرتێری گشتیی بەرەی دیموکراتیکی ئێران بەڕاشکاوی گوتی: "من وا بیر ناکەمەوە. من ئەم بارودۆخەی ئێستە ئاکامی لۆژیکی و مێژوویی چوارچێوەی ویلایەتی فەقیە و حکوومەتی ئایدۆلۆژیا و ناوەڵامەدەری ئایەتوڵلاکانی دەسەڵاتبەدەست دەزانم".

بەڕێز تەبەرزەدی کە لە گۆڕەپانی سیاسی و میدیایی ئێراندا بە ڕۆژنامەی "پەیامێ دانێشجو"وە خۆی ناساند و بەهۆی لەقاودانی گەندەڵییەکانی دەسەڵاتەوە جێی سەرنج بوو، لەبارەی خۆپیشاندانەکانی ئەمدواییەی مانگی بەفرانبار و هۆکاری نایەکگرتوویی نێوان تاران و نەتەوەکانی تر بەوجۆرە باس دەکا: "ئەمن پێم وایە لە پلەی یەکەمدا هۆکارەکە دەگەڕێتەوە بۆ سەرکوتی وەحشیانە. هەرکات نارەزایەتییەک لە بەشێک یان سەندیکایەک یاخود چینێکی کۆمەڵگەوە دێتەئاراوە، بەشەکانیتر بەجۆرێک و بۆ خۆبواردن لە دانی هەزینە بەمجۆرە قەناعەت بەخۆیان دێنن کە گرفتی ئەوان نییە. لە پلەی دووەمدا ئەڵتەرناتیڤێکی گشتیی، پێکهاتەیەک لە هەموو لایەنەکان، چین و توێژەکان، قەوم یان نەتەوەکانی ئێران نییە هەتا توانایی خۆڕێکخستنێکی گشتییان هەبێ. دواهۆکاریش ئەم بێ متمانەییە بەرهەمی ٤٠ ساڵ گەندەڵیی ڕێژیمە کە خەڵکی لەیەک دوور کردووەتەوە. دیارە دەبینین بۆ نموونە لە بوومەلەرزەکەی کرماشان جۆرێک یەکگرتنی نیشتمانی و مرۆیی هاتەئاراوە کە زۆری نەخایاند".

بەڕێز تەبەرزەدی کە خۆی لە کەسانی کاریگەرە بۆ پێکهاتنی ئێتلافە سەربەخۆکانی دژی ڕێژیمی ئێرانە، لەبارەی ڕۆڵی ئۆپۆزسیۆنی سەرانسەری ئێران لەم ڕۆژانەدا وا هەڵی دەسەنگێنێ "ئەمن جارێ ئۆپۆزسیۆنێکی سەرانسەری نابینم. ئۆپۆزسیۆن چەند پارچە و بگرە چل پارچەیە. هەڵبەت هۆکارگەلێ لە دووبەرەکی نانەوە کاریگەرن. یەکەم بێمتمانەیی گشتیی بەرامبەر یەکتر. چونکە لە درێژایی چل ساڵی ڕابردوودا بەناوی شۆڕش، مەزهەب و "ڕوحانییەت"، هەموویانیان کردووەتە دوژمنی یەکتر. دووەم شەیتانییەکانی ڕێژیمە بۆ خستنەوەی ناکۆکی. سێهەم ڕۆڵی ڕووخێنەری سەڵتەنەتخوازەکانە. ئەوان بەدوای تۆڵەسەندنەوە لە حیزبەکان و شۆڕشگێڕانی ساڵی ١٣٥٧ان. لەم ڕووەوە بەدوای کەڵکوەرگرتن لەم هەلومەرجەی ئێستەن. یەکێکیان وەکوو ڕەزا پەهلەوی گەورە کردووەتەوە و لە ژێر ناوی ئەودا هەمووکارێک دەکەن. ئەویش نە ئیرادەی هەیە و نە تەنانەت توانای زاڵبوون بەسەر ئەو دووبەرەکی نانەوەدا هەیە کە بەناوی خۆی و بنەماڵەی پەهلەوییەوە دەکرێ. بەس هۆکارێکی باشە بۆ دووبەرەکینانەوە و ڕژێمیش بەباشی کەڵک لەم دۆخی وەردەگرێ. ئەو نە ڕایدەگەیەنێ کە ئامادەیە لە ئەنجوومەنێکدا لەگەڵ ئۆپۆزسیۆنەکانی تردا بێ و نە توانای ئەوەی هەیە کە خۆی وەکوو

ڕێبەرێکی کاریزما هەڵسوکەوت بکا و لەگەڵ کۆمەڵگە خۆی ساخ بکاتەوە. وەکو ئێسقانی لای برین ماوەتەوە".

ناوبراو دەربارەی ئەوەی کە هەرکات پێویستییان بە کوردە سنوورپارێزی بەجورئەتن بەڵام کە داوای مافی خۆیان کرد تەجزیەتەڵەبن کە دیارە ئەمە بەس قسەی دەسەڵات نییە بەڵکوو بەشێکیش لە ئۆپۆزسیۆن وان. بۆ هێشتا ناوەندچییەکان دەبێ وەها ڕوانگەیەکیان بۆ مافی کورد هەبێ؟ ترسێک لە داهاتووی ئێران هەیە ئەوەیە کە نەکا دووبارە دوای شا و شێخ، کوردەکان بەجۆرێکی تر سەرکوت بکرێن. چ گەرەنتییەک هەیە کە لە داهاتووی ئێراندا دووبارە قەتڵوعامەکان و وێرانییەکان دژی نەتەوەی کورد نەکرێتەوە؟ ئەو دەڵێ:

"هەفتان پێ ئەدەم. ئەزموونەکانی مێژوو ئەم وتەی ئێوە پشتڕاست دەکاتەوە. من پێموایە تەنیا کۆمارێکی سێکولار کە ناوەندگەرا نەبێ و دێموکراتیک دەتوانێ دابینکەری دێموکراسیی پایەدار بۆ وەدیهاتنی مافی کوردەکان بێ. دیارە من لەگەڵ فێدراڵیزمی قەومی یان زمانی نیم. هەرچەند ڕەنگە بۆ بەشێکی وەکوو کوردستان گونجاو بێ بەڵام لە خوزستان، ئازەربایجان، هەندێ بەشی لوڕستان و تەنانەت سیستان و بەلوچستانیش گونجاو نییە و دەبێتە هۆی شەڕی قەومی. بەڵام ئەمن باوەڕم بە فێدراڵیزمی جوغرافیایی و دروستبوونی دەوڵەتەکان و پەرلەمانی ناوچەیی هەیە و پەروەردە بە زمانی دایک مافی بێئەملاولای قەومەکان یان نەتەوەکانی ئێران دەزانم.

ئەم جۆرە لە دابەشکردنی دەسەڵات و دانی سەربەخۆییەکی "نسبی" بە دەوڵەتەکان و پەرلەمانی ناوچەیی، بۆ پارێزگە یان ئەیالەتی ژێردەسەڵاتیان، دەتوانێ دابینکەری خۆشگوزەرانیی زۆرتر و دێموکراسی پایەدارتر بێ هەتا ناوەندچێتی بەشێوەیەک کە لە سەردەمی ڕەزاشا هەتا ئێستە پەیڕەو دەکرێ".

باسەکە لەگەڵ بەڕێز تەبەرزەدی کە ئاگاداری دۆسیەی کورد لە ئێرانە درێژە دەدەم و دەڵێم لە کاتێکدا کورد لە ئێران سەلماندوویەتی کە دێموکراسیخوازە و ئاکامی ئەم خواستە لە کۆماری کوردستاندا دەبینین کە چۆن کوردەکان پێشڕەوی دێموکراسی لە ناوچەکە بوون و تەنانەت کاتێ دەڕوانینە وشیاریی نەتەوەیی کوردەکان لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێران تاکە نەتەوەیەک بوون کە "نا"یان بە ڕیفراندۆمی کۆماری ئیسلامی وت. بەڵام هەرکات دەسەڵات لە تاران هەستی کردووە بەهێز بووە، دەستی داوەتە بەرتەسککردنەوەی مافی نەتەوەی کورد لە کوردستان و هێرشی کردووەتە سەر و قەتڵوعامی کردووە. ئایا گەشەی فکری و کولتووری خەڵکی ئێران گەیشتووەتە ئەو ئاستەی کە ئەم ڕووداوانە دووبارە نەبێتەوە؟ ئەو دەڵێت: "دەبێ ببینین هەتا چ ئاستێ گەشەی سیاسی لە نێوان خۆمان، حیزبەکان و چالاکانی سیاسی هاتووەتە ئاراوە. ئەم گەشەیە دەبێ لە مێکانیزمەکانی ڕێکخستن و ئەو چوارچێوەی بۆ حکوومەتی داهاتوو پێشنیاری دەدەین، ببینین. واتە چوارچێوەی سیاسیی داهاتوو دەتوانێ گەرەنتیی خواستە دێموکراتیکەکانی هاووڵاتییانی ئێران بێ.

چوارچێوەیەک کە ناوەندگەرا نەبێ، سیکولار و بەتەواوی دێموکراتیک بێ، گەرەنتی ئەوە دەدا کە بۆ چارەسەریی کێشەکانی قەومی یان ناوچەیی و تەنانەت نەتەوەیی و سەرانسەریی بەزمانی چەک لەگەڵ یەکتر قسە نەکەین. دانوستان بکەین و لەم ڕێگەوە خۆشگوزەرانی، تەناهی و دێموکراسی بۆ خەڵکی وڵاتمان، لەهەر قەوم و زمان و ڕەگەز و مەزهەبێ فەراهەم بکەین. خەڵک چاوەڕوانییان لە حیزبەکانیان لە ئاستی ناوچەیی و نەتەوەیی ئەوەیە کە ڕەفتارێکی پێشکەوتووانەیان هەبێ. ئەمن هیوادارم خۆم وەها لیاقەتێکم هەبێ و لەم ڕێگەدا هەوڵ بدەم. حیزبەکانی کوردیش لەم چەند ساڵەی دواییدا سەلماندوویانە، هەرچەند بەشێک لە خواستەکانیان ناوچەیی یان قەومییە بەڵام هەڵسوکەوتیان نەتەوەیی و بەرپرسیارانەیە".

لە کۆتایی ئەم دیمانەدا لە موهەندیس تەبەرزەدی، سکرتێری گشتیی بەرەی دێموکراتیکی ئێران لە تاران دەپرسم کە ئایا ئەو ئیمکانە هەیە کە لە نێوخۆی ئێران، ئێتلافێ لە حیزبەکان و ڕێکخراوەکان بۆ قۆناغی تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی دروست بێ؟ ئەو ئەم ئەگەرە بە "لاواز" دەزانێ چونکە "سەرکوتێکی توند لەئارادایە" و لە درێژەدا دەڵێ:

"زۆریش پێویست ناکا. چونکە لە دەرەوەی سنوورەکان ئەم ئێئتلافە کەم تا کورتێ هاتووەتە ئاراوە. ئەگەر بە جەدی وەربگیردرێ ئەگەری پڕکردنەوەی بۆشاییەکە هەیە. واتە شووڕای دێموکراسیخوازان بتوانێ ببێتە هۆی بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی بەهێز لە نێوخۆ. هەرچەند هەتا ئێستەش ئەمە نەبینراوە و دەبێ بەجەدی لە هۆکارەکانی بکۆڵدرێتەوە. بێگومان هەماهەنگی کردەوەیی بزووتنەوەکانی کۆمەڵایەتی کارا لە نێوخۆ، دەکرێ و پێویستیشە".

جێی ئاماژەیە ئەم دیمانەیە پێش هێرشی سپای تیرۆریستی کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ قەڵای دیموکرات کرا و پاش ئەو ڕووداوە تیرۆریستییە بەڕێز تەبەرزەدی و حیزبەکەیان، یەکەم حیزب بوون کە ئەم هێرشەیان لەکاتێکدا لە نێوخۆی ئێران؛ مەحکووم کرد.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٨ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٨

سەرچاوە
Serchawe

ناساندنی پرسی کورد بە پشتبەستن بە جاڕنامەی گەردوونیی مافی مرۆڤ

١٩ی سەرماوەز (دەی دیسەمبر) ڕۆژی جیهانیی مافی مرۆڤە کە لەلایەن یونسکۆوە دیاری کراوە. جاڕنامەی جیهانیی مافی مرۆڤ پەیماننامەیەکی نێودەوڵەتییە کە ساڵی ١٩٤٨ لە کۆڕی گشتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا پەسند کرا. ئەم جاڕنامەیە سی مادە لەخۆ دەگرێ و ڕوانگەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان لە بابەت مافی مرۆڤەوە باس دەکا کە پێویستە لە هەموو وڵاتان بەڕێوە بچێ. لەم سەردەمەدا یەکێک لە گرینگترین بابەتەکان کە پێوەندییەکی چڕی بە بیروڕای گشتیی نەتەوەکانەوە هەیە، ڕەچاوکردنی بنەماکان و مادەکانی جاڕنامەی جیهانیی مافی مرۆڤە لەلایەن حکوومەتەکانەوە کە دەیسەلمێنێ چەندە دەسەڵاتەکەیان مەشرووع و ڕەوایە.

لەم دیمانەیەدا هەوڵ دەدەین ئاوڕێک لەم ڕۆژە بدەینەوە کە چی بۆ کورد تێدایە و هەروەها کورد چۆن توانیویەتی یان دەتوانێ کەلک لەو جاڕنامە و دامەزراوەیە بە قازانجی خەباتە ڕەواکەی وەربگرێ و بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتریش ڕای بەڕێزان؛ نووسەر و شرۆڤەکار کاک بێهزاد خۆشحاڵی دانیشتووی ئاڵمان و چالاکی مافی مرۆڤ کاک ئازاد سەڵەواتی دانیشتووی سویس وەردەگرین.

ئازاد مستۆفی: کاک بێهزاد جاڕنامەی جیهانیی مافی مرۆڤ چی تێدایە کە کورد دەتوانێ بۆ گەیشتن بە مافەکانی کەلکی لێ وەربگرێ؟

بێهزاد خۆشحاڵی: جاڕنامەی جیهانیی مافی مرۆڤ لە مادەی یەکەمدا، باسی مافی ئازادی و یەکسانی لە حورمەت و حقووقدا دەکا کە بریتین لە ئازادیی بیرکردنەوە، ئازادیی ئایین، ئازادیی ڕادەربڕین، ئازادیی ویژدان هەروەها ئازادیی کۆمەڵایەتی. تەنیا بە سەرنجدانی خاڵی یەکەم دەتوانین بڵێین کە کورد بەهۆی بێبەشبوونی لەم ئازادییە سەرەتاییانە دەتوانێ بەکەلکوەرگرتن لەو بەڵگە و دۆکۆمێنتە، ڕەوایی بە خواستەکانی خۆی ببەخشێ و بە بەراوردکردنی لەگەڵ مادەکانی جاڕنامە، خواستی کورد بکرێتە حقووقی.

لەمەڕ یەکسانی لە حورمەت و مافەکان، سێ ماف وەکوو سەرەکیترینیان لە جاڕنامەکەدا پێناسە کراون کە بریتین لە پەروەردەی سەرەتایی، تەندرووستی و دابینکردنی خۆراک. سەبارەت بە پەروەردەی سەرەتایی گەورەترین گرفتی نەتەوەی کورد بەتایبەت لە ڕۆژهەلاتی نیشتمان، بێبەریبوونی لە مافی خوێندنە بە زمانی دایکی. هەروەها بە ئاماژەدان بە هەڵسەنگاندنی ڕێژەی هەژاری و ستانداردنەبوونی ڕێژەی خزمەتگوزاریی تەندرووستی لە ئێران بەگشتی، کورد دەتوانێ بە ئاماژەدان بە هەژاریی سیستماتیک و بەئەنقەست کار بۆ ستانداردنەکردنی بێهداشت، دەسەلاتی ئێران تووشی قەیرانی حقووقی بکا.

یەکێک لەو مافانەی کە کورد دەتوانێ بەو پێیە ڕەوایی بە داواکارییەکانی بدا، "مافی گەشەسەندن"ە؛ کە بریتییە لە مافە سیاسی و کۆمەلایەتی و ئابوورییەکان. بە چاوخشاندنێکی کورت بە دۆخی ڕۆژهەلاتی کوردستان، هەزاران بەلگە و ئامار شایەتی ئەوە دەدەن کە کورد لە بنەڕەتدا وەکوو کورد، مافی گەشەسەندنی نەبووە و نییەتی. بۆیە زۆربەی کێشەکان لە دەستووری ئێرانەوە دەست پێ دەکا و دەکرێ وەکوو "پێشێلکاریی سەرەکی مافی گەشەسەندن" پێناسە و دۆسییە بکرێ.

ئازاد مستۆفی: دەکرێ نموونەیەک بێنینەوە بۆ ئەم باسە؟

بێهزاد خۆشحالی: بەلێ. مەسەلەن لە بەندی ۲ دا باسی "ڕێگەپێنەدانی هەلاواردن" دەکرێ. لەم خالەدا بەئاماژەدان بە جیاکردنەوە، دووچاوگی، فاتالیزمی ئێتنیکی، دوژمن سازکردن، ناعیدالەتیی بنەڕەتی، ڕەگەز، زمان، دۆخی چینایەتی و ڕوانگەی سیاسی؛ دەتوانین گەلێ فاکت بهێنینەوە کە ڕەچاونەکردن و ژێرپێخستنی سیستماتیکی ئەو خالانەی سەرەوە، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ بووەتە هۆی نەبوون و نەمانی تێلۆرانس و گەشەنەسەندن و بێبەریبوون و نەبوون و نەمانی تێلۆرانسی نەتەوەیی، ئایینی، ڕەگەزی، گەشەسەندنی کۆمەلایەتی و فەرهەنگی و سیاسی. هەروەها وەک دەرەنجامی ناڕاستەوخۆ بەئەویدی کردن، شەڕەنگێزی و جێگیرنەبوونی نیزامی داد.

نموونەیەکی زۆر دیار و بەرچاو کە دەتوانێ بەکەلکوەرگرتن لە بەندی دوو و دەرەنجامەکانی بکرێتە دۆسییەیەکی حقووقی، هەڕەشە و هەست بە هەڕەشەکردنی گرووپە ئێتنیکی و نەتەوەییەکانە کە بەپێی بەلگەکانی سەرکوتی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەلات، دەرفەتێکی گەورەی یاسایی بۆ ئێمەی کورد دەخولقێنێ. دیسانەوە بە ئاماژەدان بە بەندی ۲ و دەرەنجامەکانی وەک فاکتەرەکانی ڕەچاونەکردنی مافی ژیان، کورد دەتوانێ بە باشترین شێواز لە بەلگەکانی سەبارەت بە کوشتنی بەکۆمەل، هەڕەشەی کوشتن، ئێعدام و شکەنجە و هێرشی سەربازی بۆ سەر خەلکی سڤیل؛ کەلکی گەورە وەربگرێ بۆ سەپاندنی دەسەلات و ڕەواییدان بەمافەکانی خۆی.

سەرچاوە
Serchawe

ئازاد مستۆفی: ئەو میکانیزمانە چین کە کورد دەتوانێ لە ئاستی نێودەوڵەتیدا بەرامبەر دەسەڵاتی ناوەند بەکاری بێنێ بۆ ئەوەی بیسەلمێنێ کە لە ژێر زوڵم و زۆر دایە؟

جاڕنامەکە بە وردی باسی ماف دەکا و بۆ هەمووشی تەنانەت بۆ ڕەوت و دەرەنجامی مافەکان، ڕێکخراوەگەلی نێونەتەوەیی ئامانجدار و بەرنامەدارێژەر و چاودێر و بڕیاردەر؛ بنیات نراوە. بۆ نموونە لە بەندی ١١دا کە مافی بێتاوان ناساندنی تاکە هەتا کاتی سەلماندنی تاوانەکە، هەروەها مافی بەهرەمەندبوون لە دادگاییکردنی ئاشکرا و دادپەروەرانە؛ چوار جۆر قوربانی پێناسە دەکا کە لە پێوەندی بەم خاڵەوە پێناسە کراون: قوربانییەکانی دیکتاتۆریی سەربازی، شەڕی چەکداری، قوربانییەکانی توتالیتاریزم، قوربانییان بە بیانووی ئەمنیەتی قەومی.

ئێوە بزانن کە لە پێوەندی بەم خاڵەوە، دەستی ئێمەی کورد چەند ئاوەڵەیە بۆ ئەوەی بتوانین قوربانیبوونی خۆمان لە دامودەزگا حقووقییەکان پیشان بدەین و لەسەر ئەو بنەمایانە داوای مافی ڕەوای خۆمان بکەین. دیارە بۆ هەمووی ئەو تاوانانە بۆ قوربانییان، بۆ بکەران، بۆ حکوومەتەکان میکانیزمگەلی چاودێری، بڕیاردان و تەنانەت سزادانیش دابین کراوە.

ئازاد مستۆفی: ئایا هەتا ئێستە کوردی ڕۆژهەڵات توانیویەتی بەگوێرەی پێویست کەلک لە ناوەندگەلی نێودەوڵەتی بۆ گەیاندنی دەنگی ڕەوای خۆی وەربگرێ؟

بێهزاد خۆشحاڵی: بێجگە چەند دۆسییە، بەداخەوە کورد هەرگیز هەوڵی نەداوە لەم دەرفەتە گەورەیە کەلک وەربگرێ بۆ چەسپاندنی مافەکانی خۆی. بڕوانە پاش کۆتاییهاتنی شەڕی یەکەمی جیهانی، کورد مافی سەربەخۆیی لە پەیمانی سیڤەر بەپێی بەندەکانی ٦٢ و ٦٣ و ٦٤ پێدرا بەڵام بە هەر هۆکارێک هەرگیز نەیتوانیوە لەو دەرفەتە زێڕینە کە دەروازەکانی جیهان بەڕووی نەتەوە بندەستەکان کرابۆوە کەلک وەربگرێ. هۆکارگەلێک کە ئێستاش لەگەڵدا بێ کوردی کردووە بە هەزار دوڕگە لە جوغرافیایەکی هزریدا.

سەبارەت بە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دادگای میکونووس خاڵی بەرجەستەی بەحقووقیکردنی دۆزی کوردە کە دەتوانم بڵێم گەورەترین زەبری لە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێران دا. لەو کاتەوە بوو کە ئێران بە فەرمی و بە حقووقی وەک تێرۆریستی نێودەوڵەتی لە جیهاندا پێناسە کرا. مخابن کورد ئەو دەرفەتانە ناناسێ و گرنگیشی پێ نادا و بە دواداچوونیشی بۆ ناکا. تەنانەت زۆر جار دەبیستین و دەبینین کە حیزبە ئۆپۆزیسیۆنەکانی ڕۆژهەڵات و چالاکی

سەرچاوە
Serchawe

چەکدارییان وەک کردەوەی تێرۆریستی ناو دەبرێ. بە چاوخشاندنێکی خێرا بە دەسپێکی جارنامەی جیهانیی مافی مرۆڤ، دەتوانین بە ڕاشکاوی ئەم ڕستەیە ببینین کە بەرگریی چەکداری نەتەوەی ستەملێکراو لە کاتێکدا نەتوانێ مافەکانی خۆی لە ڕێگەی ئاشتیخوازانەوە بەدەست بهێنێ، وەک بەرگری ڕەوا و مافی بێ ئەملاوئەولا پێناسە کراوە. بەڵام بەهۆی نەزانین و گرنگی پێنەدان و پێداگرینەکردن، نەمانتوانیوە بەرگری نەتەوەیی کورد وەک بەرگری ڕەوا و بە واتا حقووقییەکەی جێگیر بکەین.

ئازاد مستۆفی: هەتا چەند مافی مرۆڤ کەرەستەیەکی سیاسییە بە دەست وڵاتانەوە چونکە هەندێک جار پێشێلکردنی بەرچاو ناکەوێ و هەندێک جاریش لە ململانێی سیاسیی وڵاتاندا باسی دەکرێ؟

بێهزاد خۆشحاڵی: دیارە لە زۆر شوێنگەی زەمەنیدا جۆرێک لە دووئالیتە لە بەکارهێنانی مافی مرۆڤدا بینراوە ئەم شتە حاشاهەڵنەگرە بۆیە باسی ئەوەش دەکرێ کە دەبێ هێزت هەبێ تا مافی خۆت بچەسپێنی. ئەمە ڕاستییەکی تاڵی تێدایە، بەڵام هێز چییە؟ کاتێک نەتەوەیەک بە هێز و بە ڕێکخراو و بە جەماوەر و بە بەرهەمهێنانی فیکر نەتوانێ لە دەوری سەرەتاییترین مافەکانی خۆی کۆ ببێتەوە بێگومان دەرفەتی بەکارهێنانی هێز لەدەست دەدا. بۆیە من لەووشدا نەتەوەکەمان بەهۆی ئەم کەمتەرخەمییەوە بە تاوانباری سەرەکی دەزانم. بیستوومانە کە پێمان دەڵێن دنیا دەزانێ کورد چی دەوێ خۆی نازانێ. بە براوی من ئەم ڕستەیە واتای نەزانکاریی کوردە هەم لە باری پێکنەهێنانی هێز بە واتای هزر و کردەوەی جەماوەری لە چوارچێوەی یەک نەتەوەدا و هەم تێنەگەیشتنی لە کاریگەری، کارامەیی، کارتێکەری و شوێندانەری ماف بۆ ڕەواییبەخشین و گەیشتن بە خواستەکانی.

***

لە بەشێکی دیکەی ئەم دیمانەیەدا دێینە سەر بوارە کردەوەییەکان و ئەو دامودەزگایانەی کە کورد لە پێوەندی لەگەڵ ئەو جارنامە و هەروەها نەتەوە یەکگرتووەکاندا دەتوانێ کەلکی لێ وەربگرێ و لەم بوارەوە ڕای بەڕێز کاک ئازاد سەڵەواتی وەردەگرین کە ساڵانێکە لە ناوەندەکانی مافی مرۆڤ لە ژنێڤ چالاکییەکانی دەبینرێ.

ئازاد مستۆفی: بەڕێز سەڵەواتی، کورد چۆن دەتوانێ لە ڕێی دامودەزگای نەتەوە یەکگرتووەکانەوە دەنگی حەقخوازیی خۆی بە گوێی جیهانیان بگەیێنێ؟

ئازاد سەڵەواتی: دامودەزگاکانی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ کورد و گەلانی چەوساوەی وەکوو کورد دەتوانن کاری زیاتر لە

گەیاندنی دەنگی مافخوازانە بکەن. زانینی مکانیزمی کاری ئەو ئۆرگانانە دەتوانێ زەمانەتی نێونەتەوەیی بۆ چارەسەریی کێشەکە دابین بکا. بۆ نموونە دەتوانین باسی گەلێکی بچووکی وەکوو سەحراوییەکان بکەین کە کۆی حەشیمەتیان لە سەحرای ڕۆژاوای بندەستی مەراکشدا ناگاتە ٦٠٠ هەزار کەس کە زیاتر لە ٢٠٠ هەزار کەسیان ئاوارەن و لە کەمپەکانی ئەلجەزایردا دەژین. ئەو گەلە لە ١٩٧٦ەوە لە ڕێگەی بەرەی پۆلیسارییەوە داوای سەربەخۆیی دەکەن. تەنانەت کەوتنە شەڕی چەکداریشەوە لەگەڵ مەراکش بەڵام بە کەلکوەرگرتن لە میکانیزمی کاری ئۆرگانەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان، هەتاکوو ئێستا توانیویەتی بەڵێنی ئەنجامی ڕێفراندۆم و چەندین بڕیارنامەی دیکەی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ پشتگریی مافەکانیان وەدەست بێنن. گوشاری نێونەتەوەیی بۆ سەر مەراکش ئەوەندە زیاد بووە کە لەم دواییانەدا ئامادە بوون لە ژنێڤ و لەژێر چاودێریی نەتەوە یەکگرتووەکاندا لەگەڵ سەحراوییەکان کۆببنەوە. ئەوە تەنیا وێنەیەکی کەلکوەرگرتنە لە ئۆرگان و میکانیزمی کاری نەتەوە یەکگرتووەکان. بۆیە کورد دەبێ بۆ وەدەستهێنانی پشتگری نێونەتەوەیی، بێجگە لە دیپلۆماسییەتی پێتەختەکان، لە ئاستی نەتەوە یەکگرتووەکانیشدا چالاک بێ. دەبێ پشتگیریی یاسایی و نێۆنەتەوەیی بۆ دۆزەکە وەدەست بخا. بۆ نموونە هەتاکوو ئێستا، کار بۆ ئەوە نەکراوە کە کورد لە یاسا نێونەتەوەییەکاندا وەکوو گەلێکی خۆجێیی بناسرێ. خەڵکێکی خۆجێیی دەتوانێ پشتگیریی یاسایی هەبێ بۆ داواکاری مافی دیاریکردنی چارەنووس. یان لە کەمایەتی ئێتنیکی و قەومییەوە بە گرووپی نەتەوەیی نێو وڵاتەکاندا بناسرێ کە ئەویش دەبیاتە قۆناغێکی دیکەوە. یان وەکوو سەرەڕای ئەوەی کە گەلێکی قوربانی دەستی کۆلۆنیالیزم بووە، نەیتوانیوە لە پشتگیریی یاسای هەڵوەشاندنەوەی کاریگەرییەکانی کۆلۆنیالیزم کە لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە پەسند کراوە، بۆ پشتگیریی گەلانی قوربانی ئەو سیستمە هەلێک بقۆزێتەوە. تەنانەت ئۆرگان و کۆمیسیۆنی تایبەتی خۆی هەیە و بەردەوام پێداچوونەوە بۆ داواکارییەکان و دۆسییەکان دەکا. بۆیە دەبێ بزانین کە کورد هەتاکوو ئێستاش کەمتەرخەم بووە لەو بارەوە و دەبێ خوێندنەوەیەکی نوێی هەبێ بۆ یاسا نێودەوڵەتی و نێونەتەوەیی و ناوچەییەکان، هەتاکو بتوانێ لە یارییە یاساییەکانیشدا جێگەی هەبێ.

ئازاد مستۆفی: کوردی ڕۆژهەڵات توانیویەتی هەتا چەند لە خول و دانیشتنەکانی دامودەزگاکانی پێوەندیدار بە نەتەوە یەکگرتووەکاندا بەشدار بێ؟

ئازاد سەڵەواتی: ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان پێک هاتووە لە کۆمەڵێک ئۆرگان و دەزگای جۆراوجۆر کە بەشێوەی زنجیرەیی پێکەوە گرێدراون و کارکردن تێیدا پێویستی بەکۆمەڵێک پسپۆڕ هەیە هەتاکوو بتوانرێ دۆسییەیەک بجووڵێندرێ. کورد بەگشتی لەو بارەوە پسپۆڕ و شارەزای کەمە. ئەگەریش هەیبێ تەنیا لە چەند ئۆرگانێکدا بەشداریی کردووە ئەویش بە سەقەتی. بۆ نموونە کوردانی ڕۆژهەڵات زیاتر لە هەر بەشی دیکە لە هێندێک ئۆرگانی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ مافەکانی مرۆڤدا چالاکن بەڵام نەیانتوانیوە دۆسییەی کورد بجووڵێنن. لەوانەیە کاریگەر بوویێتن لە سەر

هێندێک ڕاپۆرت یان بڕیارنامە بەڵام دروستکردنی هەڵوێست و وەرگرتنی بڕیار پێویستی بە کاری جیدی و کادری پێویست و شارەزا هەیە.

ئازاد مستۆفی: چین ئەو ڕێگەیانەی کە وەکوو کوردی ڕۆژهەڵات دەتوانین زیاتر لە ناوەندەکانی مافی مرۆڤی نێودەوڵەتی خۆمانی تێدا ببینینەوە؟

ئازاد سەڵەواتی: وەدەست خستنی پشتگیریی نێونەتەوەیی بە سەر دوو ڕێگەدا دابەش دەبێ و دیپلۆماسییەتی خۆی دەوێ. یەکەم بریتییە لە دیپلۆماسییەتی پێتەختەکان؛ واتە کارکردن لە پێتەختی وڵاتانی بڕیاردەر یان کاریگەر. ئەوەیان کادری دیپلۆماتی شارەزای سیاسەت و پێوەندیی نێونەتەوەیی پێویستە. لە ئێستادا پێوەندییەکان لەگەڵ دنیای دەرەوە زیاتر حیزبی یان شەخسین. لەکاتی هەبوونی بەرە یان چوارچێوەیەکی یەکگرتووی سیاسی لە ڕۆژهەڵاتدا، دەتوانرێ تیمی دیپلۆماسی لە حیزبییەوە بگۆڕدرێ بۆ گرووپی کار. واتە هەموو پێوەندییەکان ڕێک بخرێ لە قازانجی گەل. بێگومان لەو حاڵەتەدا زیاتر و باشتر لە موعادلاتەکاندا جێگەت دەبێتەوە. ڕێگەی دووهەم یان هەمان دیپلۆماسییەت لە ئۆرگانە نێونەتەوەیی و بڕیاردەرە نێونەتەوەییەکان، بریتییە لە کاری ژمارەیەک شارەزای بواری یاسا و ئۆرگانە نێونەتەوەییەکان بۆ وەدەستهێنانی پشتگیریی یاسایی بۆ دۆزەکە. بۆ نموونە چەندین ئۆرگانی گرینگی دنیا وەکوو نەتەوە یەکگرتووەکان، پارلمانی ئوووپا و هێندێک یەکیەتیی ناوچەیی وەکوو یەکیەتیی وڵاتانی عەرەبی، وڵاتانی کەنداو، ئەمریکای لاتین، ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و...

نیزیکبوونەوە لە هەر کام لەو کۆڕانە گرینگیی تایبەتی خۆی هەیە و دەبێ کاریان بۆ بکرێ. لە ئێستادا دوو ناوەندی گرینگ کە دەبێ وزەیەکی زیاتری بۆ دابنرێ، بریتین لە نەتەوە یەکگرتووەکان و یەکیەتیی ئوروپا. پشتگیریی یەکیەتیی ئوروپا بۆ حکوومەتی ئێران و درێژبوونەوەی تەمەنی ئەو حکوومەتە بەهۆی پشتگیری و ئاسانکارییەکانی ئەو یەکیەتییە ئاشکرا و بەرچاوە. بۆیە کوردی ڕۆژهەڵات دەبێ بە بەشداریی بەردەوام لە کۆڕ و کۆبوونەوەکانی یەکیەتیی ئوروپادا سەرەتا تۆڕی پێوەندی دروست بکا. ئەوەی کە کەجەکە و کوردی باکوور کردوویانە جێگەی بایەخە. ئەوان بە هەبوونی بەردەوام توانیویانە تەنانەت لە پشتگیریی کوردی باکوور و تورکیەدا بڕیار دروست بکەن. کەواتە کوردی ڕۆژهەڵاتیش دەبێ لە بروکسێل دەستەی دیپلۆماسی دامەزرێنێ.

ئازاد مستۆفی: ئەدی لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا؟

ئـازاد سـەڵەواتی: لە بـواری کـار لە نەتەوە یەکگرتووەکانیشـدا، لە ئێسـتادا ژمـارەیەکی کەم کـوردی ڕۆژهەڵات چـالاکن. ئەگەرچی ئەو ژمارەیە بەس نییە و ئەو کارە کادری زۆر لەوە زیاتری پێویستە بەڵام بە بەهێزکردن و پشتگیریی ئەو ژمارە کەمەش دەتوانرێ تا ڕادەیەک کاری باشتر بکرێ. بێگومـان ئامـادەکردنی ڕاپۆرتی ئـاماری و بەڵگەمەنـد یەک لەو شتانەیە کە دەتـوانێ بەرچـاوڕوونی زیـاتر بـداتە ڕاپـۆرتێر و ئۆرگـانە چاودێرەکـانی نەتەوە یەکگرتووەکـان. بـۆیە بەپێـک هـاتنی کۆمیتەی مافی مرۆڤی ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی ڕۆژهەڵات و هاوکاری لە گەڵ چالاکانی ئەو بوارە لە نێوخۆ و دەرەوە، دەتوانێ کاریگەرییەکی باشی هەبێ لە وەرگرتنی بڕیار بە قازانجی کوردەکانی ڕۆژهەڵات و خوراسان.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢١ی دێسەمبەری ٢٠١٨

نەتەوەکانی دیکەی ئێران و کۆماری کوردستان

ئاماژە:

دووی ڕێبەندانی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی، ساڵڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، تەنیا خاڵێکی بەهێز و وەرچەرخانێکی مێژوویی مەزن لە خەبات و تێکۆشانی گەلی کورد لە ئێران نەبوو؛ بەڵکوو ئەم پێواژۆیە توانیی کاریگەرییەکی زۆر لەسەر ڕەوتی خەبات لە بەشەکانی تری کوردستان، هەمڕێ گەلانی چەوساوەی ئێران دابنێ. لەم ڕاپۆرتەدا هەوڵ دراوە لەمەڕ ئەو ڕووداوە مێژووییە لە ڕەوتی خەباتی دێموکراسی و مافی گەلان لە نێوان نەتەوەکانی تری نیشتەجێ لە جوغرافیای ئێراندا زیاتر باس بکرێ.

حافز فازڵی، ئەندامی دەفتەری سیاسیی حیزبی «تضامن»ی ئەهواز لە گوتوبێژێک دەگەڵ ڕۆژنامەی «کوردستان» لەسەر کۆماری کوردستان و کاریگەرییەکانی بۆسەر چۆنیەتیی هەوڵ و تێکۆشانی نەتەوەکانی تری ئێران، دەڵێ:

ڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان ڕۆژێکی دیرۆکییە بۆ سەرجەم نەتەوەکانی نیشتەجێی ئێران کە لەژێر زوڵم و ستەم لە ئێراندا دەژین؛ هەروەها ڕۆژێکی مێژوویی و وەرچەرخانێکی پڕمەزنە لە مێژووی هاوچەرخی گەلی کورد. ئەم ڕۆژە نەک هەر تەنیا بۆ کورد بەڵکوو بۆ گشت گەلانی هاودەرد دەگەڵ گەلی کورد گرینگ و مێژووییە، چونکە لەم ڕۆژەدا نەتەوەی کورد بۆ وەدەستهێنانی ئامانجی خۆی واتە دامەزراندنی دەوڵەت و دروستکردنی دەستەڵاتێک کە هیوا و ئارمانجی هەموو گەلێکە، هەوڵی دا و ئەمەی کردە بەڵگە و سەنەد و میناکێکی زیندوو کە لە مێژووی ئەم گەلە مەزنە تۆمار کرا. هەرچەندە کۆماری کوردستان بە هۆکاری جۆراوجۆری نێونەتەوەیی نەیتوانی زیاتر لە یەک ساڵ خۆ ڕابگرێ، بەڵام ئارمان و هیوای نەتەوەی کورد و بەڵگەمەندبوونی ئەو کۆمارە لەسەر سینگ و دڵی تاک تاکی کوردەکان و ناوچەکە هەرماوە. کۆماری کوردستان بەڵگەیەکی حاشا هەڵنەگرە کە تۆوەکەی شەهیدی نەمر پێشەوا قازی محەممەد بەسەر هەموو ئاخ و نیشتمانی نەتەوەی کوردی وەرکرد و داری ئەم بەرهەمەش لە بەهاری چاوەڕوانیی ئەو گەلە مەزنە کە بە دڵنیاییەوە ڕۆژێک دادێ دەڕوێتەوە و بەر دەگرێ. بەڵێ قازی محەممەد لە سێدارە درا بەڵام هیوا و ئاواتی ئەو گەلە هیچ کات لەنێو ناچێ. کۆماری کوردستان، کۆماری ئازەربایجان، حکوومەتی ناوچەیی ئیمارەتی عەرەبستان هەر هەموویان بەڵگەی سیاسیی هاوچەرخن کە بۆ وەدەستهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان درێژە بە خەباتی خۆیان دەدەن. کاتێ ئێمە باسی کۆماری کوردستان دەکەین ئامانجمان تەنیا باسی ڕووداوێکی دیرۆکی نییە، بەڵکوو کۆماری کوردستان لە ڕاستیدا هێمای بوونی ویست و داواکارییەکی ڕەوا و بەحەقی نەتەوەیەک لەوێ سەردەمدا بووە. ئەو داخوازییانەی پاش چەندین دەیە بەداخەوە ئێستاش

بە ئاکام نەگەیوە، ئەگە کۆماری کوردستان مابا ڕەنگە چارەنووسی کوردەکانی هەموو ناوچەکە ئەمڕۆ بەشێوەیەکی دی دەبوو، ئاماژە بە کۆماری کوردستان و سەرنەکەوتنی ئاوات و ئامانجەکانی ئەو لە ڕاستیا ئاماژە بە هەرەج بەرەجی، زوڵم و چەوسانەوەی نەتەوەییە کە بۆ سەرجەم ئێمە گەلانی ئێران بەڕەوا زانراوە. هەڵبەت ئەو داواکارییانەی ئێمە داخوازییەک نییە کە دەگەڵ چوارچێوەی یاسا نێونەتەوەییەکان و بەرژەوەندیی گشتی کۆمەڵگەی جیهانی جیاوازیی هەبێ، بەڵکوو ویستی ئێمە ئەمڕۆ دەباسی مافی مرۆڤ، مافی شارۆمەندی و مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆماندا دەگونجێندرێ و دەوڵەتە دیکتاتۆرەکانیش ناچارن بەو دۆخەی نێوخۆیی و نێونەتەوەیی کە هاتۆتە پێش، لە گۆشەنیگای جیاواز درەنگ یا زوو ئەو مافانە لە بەرچاو بگرن.

ئەمڕۆ کۆمەڵگەی جیهانی پاراستنی مافی مرۆڤ و نەبوونی فەرق و جیاوازی لە بەرامبەر بە هەڵسوکەوت دەگەڵ بنیامەکان، ئازادییە بنەڕەتییەکان و مافی پاراستنی شوناسی نەتەوەیی، ئۆلی و زمانی بە مەرجی سەرەکیی دانان بە دەوڵەتەکان دەزانن. کەوابوو بە تێپەڕینی زەمەن ئەوەی کە نەمران قازی محەممەد و جەعفەر پیشەوەری وەک بناغەیەکی پتەو کاریان بۆ کرد و نەیانتوانی بەپێی ڕەوشی ئەوکات وەک خۆی دایڕێژن، ئەمڕۆ وەدەستی جیلی نوێی ئەو قارەمانانە کەوتووە. دۆخی پێشکەوتوویی کۆمەڵگە مرۆییەکان دەبەستێنی مافی مرۆڤ و دانپێدانانی لەلایەن دەستەڵاتدارەکان، بۆ نەوەی ئەمڕۆ بە ویست و داوایەکی ڕەوا دادەنرێ. دیارە کۆماری ئیسلامیی ئێران بێبزەیانە بەو پەڕی چەختیگەرییەوە ئەوەی لە دەستی هاتووە بۆ هەلاواردن، چەوساندنەوە و زوڵم بە نیسبەت گەلانی کورد و بەلووچ و هەموو نەتەوەکانی تر کردوویەتی و دەستی لێ نەپاراستووە، ساڵانێکە بۆ قاڵکردنەوە و تواندنەوەی فەرهەنگی، زمانی، سووکایەتی و بێڕێزی بە گەلانی ئێران تێدەکۆشێ، ئێمە بە لە بەرچاوگرتنی ئەو ئەزموون و بەسەرهاتانە گەیشتووینەتە ئەو باوەڕە باشترین ڕێکار بۆ چارەسەری ئەم پرسە فێدراڵیزمە. چونکە لە نیزامی فێدراڵدا ناوەند وەک سەنتەر و ئاوەزی دیکتاتۆرییەت نامێنێ و لەنێو دەچێ، دابەشکردنی دەستەڵات و بەشداریکردنی گشت خەڵکی لە هەموو شار و ناوچەیەک لە حکوومەت نەک تەنیا ئەو ئێرانە لاواز ناکا بەڵکوو زۆریش بەهێزتر دەبێ. عەرەبێک، کوردێک، ئازەرییەک، بەلووچێک، تورکەمەنێک هەتا ئەو کاتەی هەست بە مافەکانی خۆی نەکا ناتوانێ شانازی بە ئێرانیبوونی خۆی بکا.

فەرامەرز بەختیار، بەرپرسی حیزبی «یەکیەتیی بەختیاری، لورستان، کەهکیلوویە و بویرئەحمەد» بە ڕوانینێکی مافی مرۆڤانە باس لە کۆماری کوردستان و خەباتی گەلی کورد دەکا و بە چاوخشاندنێک لە دۆخی سیاسی ئێستای ئێران دەڵێ:

دامەزراندنی کۆماری کوردستان جووڵەیەکی سیاسی بوو کە بە ڕەهەندی ئەستاندنی مافی نەتەوەیی کوردەکان لە ئێران دەستی پێکرد ئەمەش دەیتوانی سەرەتایەک بێ بۆ پێشکەوتن و پەرەئەستەندن و ئاسایشی کۆمەڵایەتی بۆ گەلی کورد،

سەرچاوە Serchawe

کەچی لەگەڵ هێرشی نیزامیی ئەرتەشی حکوومەتی ناوەندی ڕووبەڕوو بۆوە و کوردستان کەوتە ژێر دەستی دەوڵەتی ناوەندیی ئێران کە هەتا ئەمڕۆش درێژەی هەیە. خەبات و تێکۆشانی گەلی کورد کە ئەمڕۆ لە سەرانسەری کوردستانی ئێران بەردەوام درێژەی هەیە لە ڕاستیدا درێژەی خواستە ڕەواکانی کۆماری کوردستانە، ڕێک بە پێی یاسا و پرەنسیپەکانی سیاسی جیهانی مۆدێرن و پێشکەوتوو و پەسەندکراوەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان. ئەو ویست و داخوازییانە هیچ دژایەتییەکی دەگەڵ یاسای مافی مرۆڤی نییە و ئەم کۆمارە کە لە ٧٠ ساڵ پێش لە ناوچەیەکی پاشکەوتووی ڕۆژهەڵاتی ناوین ڕووی داوە زۆر مۆدێرن ئەمڕۆیی و پێشکەوتووانە بووە، بەڵام دەوڵەتی ئەوکات چونکە هیچ ئاشنایەتییەکی دەگەڵ کۆنڤاسیۆنەکانی مافی مرۆڤ، دێموکراسی و ئازادیخوازی و یاسا نێودەوڵەتییەکان نەبووە، ڕووی کردۆتە ڕم و نێزە و ئەو پێواژۆ مەدەنییەی بە زەبری زۆری و دڕندانە بە چەک و جبەخانە سەرکوتی کرد جا ئەمجار دەستی کرد بە تواندنەوەی فەرهەنگی، ئابووری، ئایینی و یاساغکردنی زمانی و بێبەشکردنیان لە خەدەماتی حکوومەتی کە ئاسەواری قێزەونی ئەو کردەوانە ئەمڕۆ لە کوردستان دەبینرێ. خەباتی گەلی کورد و باقی نەتەوەکانی زوڵملێکراو لە ئێران کە ئەمڕۆ لەنێو ئۆپۆزیسیۆنی ئێراندا دەیانبینین و گرینگترین وێژەمانی سیاسی و باسی سەرەکی جموجووڵی ڕامیاری لە ئێران و ناوچەکەیە، دژکردەوەیەکە لەبەرامبەر دژایەتیی نەتەوەیی دەوڵەتی ناوەند کە لە مەملەکەتی «مەحسوور»ی ئێران، بە نیسبەت گەلانی نیشتەجێ هەیە. ئەگە دەخوازین دێموکراسییەکی ڕاوەستاو و سەقامگیر لە ئێران هەبێ دەبێ بزانین کە بەبێ چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوەیی لە ئێران هیچکات ناگەینە دێموکراسی. لە وڵاتی فرەنەتەوەی ئێران، سەرجەم گەلان دەبێ مافی بەرامبەری ئینسانی و سیاسی - کۆمەڵایەتیان هەبێ و خاوەن چارەنووسی خۆیان بن. بە پێچەوانە و دەگەڵ گۆڕینی دیکتاتۆرەکان لە ناوەند، گەلانی ئێران بە ماف و ویستی خۆیان ناگەن، کوردستان دەتوانێ بەو پێیەی کە ئەزموونی خەبات و تێکۆشانی سیاسی - نیزامیی ٧٠ ساڵی ڕابردووی هەیە، بیرۆکە باشەکانی بخاتە بەردەست نەوەی شوناسخواز و ئازادیخوازی نەتەوەکانی تری ئێران و بەستێن بۆ گۆڕانکاریی بنەڕەتی لە ئێران درووست بکا، هزری نوێی شوناسخوازی هەروەها وەدەستهێنانی مافی پێشێلکراوی نەتەوەیی لە سەرانسەری ئێران زۆر بە خێرایی ڕێ دەپێوێ و ستەمی دینی دەستەڵاتدارانی خستۆتە ژێر پرسیار، لە جیهانی سیاسیی نێونەتەوەییش، هەڵکەوتە و ئێلیتی سیاسیی گەلان بە بەشداری لە کۆڕ و دانیشتنەکانی کۆمەڵگەی جیهانی، پرسی گەلانی ئێران و فرەنەتەوە بوونی ئەو وڵاتەیان بۆ هەموو لایەک ڕوون کردۆتەوە. ئەمڕۆ سیاسەتمەدارەکانیش ئەو پرسە چاک دەزانن کە دەبێ لە کاتی گۆڕانکاری لە ئێران، جۆراوجۆری کولتووری (Diversity Cultural) و نەتەوەیی و پلۆرالیزمی سیاسی کە بۆخۆیان دایانهێناوە و بەڵێنیان پێ داوە لە ئێرانژی پشتیوانی لێ بکەن هەتا بتوانین بە دێموکراسییەکی ڕاستی و واقعی بگەین، کۆمەڵگەیەکی بەبێ هەڵاواردن و هەڕەشە و سەرکوت دابمەزرێنین هەتا هەموو ئێرانییەکان دە ئاسایش و تەناهی بە هەوڵ و خۆماندوو کردن تێ بکۆشن ئەو پاشکەوتوویە تێپەڕێنن و بڕوانینە دواڕۆژێکی پرشنگدار.

ڕەحیم بەندوویی، **ئەندامی ڕێبەریی حیزبی «خەڵکی بەلووچستان» لەسەر گرینگی کۆماری کوردستان دەڵێ:**

دامەزراندنی کۆماری کوردستان لەسەر دەستی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە ڕێبەریی مەرحوومی قازی محەممەد لە دووی ڕێبەندانی ١٣٢٤ی هەتاوی ئاکامی زەمەنێک ئەزموون و هیوای تێکۆشەرانی کورد بووە، خەباتکاری کورد دوای ئەو هەمووە زوڵم و سەختی و ناخۆشییەی دوای دابەشبوونی خاکی کوردستان لە نێوان وڵاتانی هاوسێ لەلایەن دەوڵەتانی چەوسێنەری بریتانیا و فەڕانسە لە کێبەرکێ دەگەڵ ئیمپڕاتووریی عوسمانی کە بە ڕێکەوتننامەی «سایکس-پیکۆ» بەناوبانگە، قۆڵی لە خەبات هەڵماڵی. هۆکاری بیچمگرتنی کۆماری کوردستان لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ئێران، بۆ ڕابوونی شۆڕشگێڕانی ئێران و سەرکەوتنی ئینقلابی مەشرووتە بەسەر زوڵم و چەوساندنەوەی قاجارەکان، کە بەپێی یاسای بنەڕەتی ئەو کات پەسەندکردنی شێوازی کارکردی سیاسیی «لا مۆنە» (عدم تمرکزگرایی) لە ژێر ناوی «ئەنجوومەنەکانی ئەیالەتی و ویلایەتی» دەگەڕێتەوە، بێشک بوونی هێزە نیزامییەکانی بریتانیا و ڕووس لەلایەک و هەبوونی هێزێکی سیاسی بەناوی «حیزبی دێموکرات کوردستان» لە لایەکی تر کە ئامرازی سازماندان و بەرنامەڕێژی تێکۆشەرانی کورد بوو، ڕۆڵێکی گرینگی لە دامەزراندنی کۆماری کوردستاندا هەبووە. حکوومەتی پەهلەوی کە کاتی خۆی لە کۆتایی شەڕی جیهانیی یەکەم و بە کودتای نیزامی ئینگلیسەکان و بۆ تێکشکانی شۆڕشی مەشرووتە لە ئێران قوت کراوە، بە بەرنامە و پشتیوانیی سەرەکی ئینگلیسەکان لەشکری بۆ کوردستان نارد، قازی محەممەد و بەشێک لە هاوڕێکانی لە سێدارە دران و پاش یازدە مانگ کۆماری کوردستان هەڵوەشایەوە، بەڵام هیچ کات نەیتوانی حیزبی دێموکرات و پێشەوا قازی محەممەد کە ڕەگ و ڕیشەی دەنێو دڵی هەموو کوردێکی ئێران دایە لەنێو بەرێ. ئەوە بوو کە ئەم حیزبە جارێکی تر و لە گەرمەی شۆڕشی گەلانی ئێران (١٣٥٧) بە سەرکردایەتیی نەمر دوکتور عەبدولڕەحمانی قاسملوو لە نێو خەڵکی کورد بە دروشمی «دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستان» سەری هەڵدایەوە و ئێستاش ئاڵاهەڵگری خەبات بۆ وەدەستهێنان و دابینکردنی مافی دەسەڵاتداریی نەتەوەیی گەلی کوردە، کوردستانێک کە هەموو کات دەگەڵ ئەو هەمووە سەرکوت و زوڵمە بێبەزەییانەی کۆماری ئیسلامی، بۆتە پەناگە و قەڵایەک بۆ تەواو خەڵکی دێموکرات و بۆتە هێمای هیوا و ناوەندی خەبات بۆ نەتەوەکانی تری ژێر چەپۆکی ئێران.

ماناس چاملی، **توێژەر و نووسەری تورک کە وتاڵە و خوێندنەوەیەکی زۆری لەسەر مێژووی هاوچەرخی ئێران بە تایبەت شۆڕشەکان و دامەزراندنی هەر دووک کۆماری کوردستان و ئازەربایجان هەبووە، لەسەر کۆماری کوردستان و پێوەندیی نیزیکی دوو گەلی تورک و کورد دەڵێ:**

بێشک یەکێ لە پاسە هەرە گرینگەکان و خاڵە بەهێزەکانی جووڵانەوەی گەلانی ئێران لە مێژووی هاوچەرخدا ئەو ڕووداوانە بوون کە لە کوردستان و ئازەربایجان لە نێوان ساڵانی ١٩٤٥ بۆ ١٩٤٦ ڕوویان دا. جیا لەوەی کە هۆکاری کۆمەڵایەتی و

سیاسیی ئەو سەردەم دەبێ لە ساڵەکانی پێش، هاوکات و، دوای کودتای ڕەزاخان ببینین، بەڵام ئەوەی کە بۆ من وەک چالاکێکی سیاسی - مەدەنیی تورکی ئازەربایجان لە خوێندنەوە و دامەزراندنی دوو حکوومەتی نەتەوەیی یەکیان لە ئازەربایجان بەناوی حکوومەتی نەتەوەیی ئازەربایجان و ئەوەی تریش کۆماری کوردستان گرینگی و بایەخەکی یەکجار زۆری هەیە بە تایبەت لە قۆناغی ئێستادا، وێککەوتن و پێوەندیی نێوان دوو ڕێبەر و دامەزرێنەر هەروەها دوو گەلی قارەمان و ئازادیخواز دایە. دوو نەتەوەی کورد و تورک بە پشتبەستن بە ڕووحی ئازادیخوازی و ویستی نەتەوەیی خۆیان برایانە دە ڕیزی بەرەنگاربوونەوەی زوڵم و زۆری مێرانە وەستان. هەرچەند کە ئەم دووانە بە هۆکارگەلێک کە لەم قسانەدا جێگای نابێتەوە بە ڕواڵەت تێک شکان، بەڵام لاپەڕەیەکی زێڕین لە دراوسێیەتی، برایەتی و هاوکارییان بۆ ئەو دوو گەلە تۆمار کرد کە لە جۆری خۆی لانیکەم لە ئێران ناوازە و بێهاوتا بووە.

جیا لە خزمەتی ئەو دوو حکوومەتە «نەتەوەیی - خەڵکی»یە کە لە سەر بناغەی بەرامبەری - فەرهەنگی و ڕێزگرتنی مەقامی ئینسان دارێژرابوو، بەڵام نوێگەراییەک کە لە شێوازی دیپلۆماسی و دیسکۆرس و وێژمانی سیاسی داهێنرابوو نەک تەنیا وەک ڕووداوێکی مێژوویی ساکار بەڵکوو وەک چراتۆڕێک لە بۆ هەر دووک گەلی ستەملێکراو و هەڵبەت بۆ کەلکوەرگرتنی نەتەوەکانی تری ژێردەستە لە جوغرافیای ئێران لە چاخی هەنووکەش دەتوانێ و دەبێ وەک سەرچاوە بۆی بگەڕێینەوە و زیاتر لێی بکۆڵینەوە و لە سەری بنووسین. هەروەها ئەو مۆدێل و نۆرمە پێشکەوتوو و دێموکراتیکانەی ڕێبەرانی ئەودەمی ئەو دوو حکوومەتە کە لە سەر بناغەی مافی گەلان بە پێوانەی مافی دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی و کولتووری زۆر پێش بەنووسراوەکردنی لە ئەرزی واقعدا خۆیا ببوو و ئەمەش ملوانکەیەکی زێڕینە کە بە سەر سینگی برایەتیی ئەو دوو نەتەوەیەوە (کورد و تورک) دەدرەوشێتەوە. ئەو ئەزموونانە جیا لە باسی بایەخی مێژوویی خۆی بۆ پەروەردەی جیلی داهاتووی ئەم دوو گەلە بایەخێکی یەکجار زۆری هەیە، ئێستاش ئەو دوو نەتەوەیە و گەلانی تری وەک عەرەب، بەلووچ و... لەژێر پۆستاڵی چەوسانەوەی ئایینی مەزهەبی و دێسپۆتیزمی ڕێژیمی ئیسلامی دەناڵێنن، زۆر جێی داخە گەلانی وەها کۆن و بە ڕابردوو بەو هەمووە شۆڕش و بەرخۆدان و خۆڕاگرییە ڕەوایە ئێستاش نەیانتوانیوە بە سەرەتاییترین مافی دێموکراتیکی و مرۆڤانەی خۆیان بگەن، ئەو ڕابردوو و بیرەوەرییانەی کە ئێستاش لە هەست و نەستی دیرۆکی ئەو دوو نەتەوە تێکۆشەرە، دەگەڵ ئەو هەمووە چەواشە و درۆ و بوختان هەڵبەستنەی لانیکەم هەشتا ساڵی ڕابردوو، هەروا زیندوویە و قەت نامرێ. ئێستاش خەباتکارانی ئەو دوو ڕێبازە دێموکرات و ئازادیخوازە لەم ئەزموونانە بە شێوەی کردەیی لە تێکۆشان و خەباتی خۆیان دەگەڵ جیهانی دەرەوە کەلک وەر دەگرن.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢١ی جانێوێری ٢٠١٩

ڕێژیمی ئێران بە تیرۆرکردنی دوکتور قاسملوو

سامانێکی مەعنەویی مەزنی لە حیزبی دێموکرات، کوردستان، خەڵکی ئێران و ڕۆژهەڵاتی ناڤین ستاند

"بێ هۆ نیيە كە دەڵێن دوكتور قاسملوو نەک هەر تەنیا ڕێبەری حیزبی دێموكرات و بزووتنەوەی ئازادیخوازی و مافویستی كوردستان بوو، بەڵكوو لە ڕێبەرە كاریزماتیک و ئاوانگاردی پێواژۆی دێموكراسی خوازانە لە ئێران بووە. هەر بۆیەش تیرۆری ئەم كەسایەتییە و نەبوونی ئەو، زەربەیەكی بەهێز بوو؛ كە وە جەستەی ڕەوتی خەبات بە دژی كۆماری ئیسلامی ئێران لە ڕێگای گێشتن بە ئازادی و دێموكراسی كەوت.

ڕۆژنامەی «كوردستان» لە سییەمین ساڵیادی تیرۆری د قاسملوو و هاوڕێیانی لە ڤیەن بە دەست دیپلۆمات تیرۆریستەكانی كۆماری ئیسلامی، بۆچوونی چەند كەس لە كەسایەتییەكان و چالاكانی سیاسی باقی ڕەوتە سیاسیەكان لە مەڕ تایبەتمەندییە دیارەكانی د.قاسملوومان پرسیوە."

"**د.كەریم عەبدیان**". كەسایەتیی سیاسیی عەرەب و بەرپرسی ماڤی مرۆڤی ئەهواز لە واشینگتۆن

ناوی دوكتور قاسملووم بۆ یەكەم جار كاتێک كە لە نیویۆرک خوێندكار بووم و وەک چالاكێكی سیاسی كارم دەكرد، لە سەرەتاكانی ساڵی ١٩٧٠ی زایینی لە هاوڕێ كوردە تێكۆشەرەكانم لە ئەمریكا بیستبوو. هەر لەو ساڵانەدا و دواتر كە بوومە بەرپرسی نێودەوڵەتیی كۆنفدراسیۆنی خوێندكارانی ئێران و چالاكییەكانم لە ئاستی ڕێبەری بە دژی شا توندەی پێ

درا، زیاترم لەسەر ئەو زانی و خوێندەوە و پەیامم بۆ نارد و لەوێدا باسی ئەوەم بۆ جەنابیان کردبوو کە، خەباتی ئێمەش وەک گەلی عەرەبی ئەهواز لە ئێران هاوتەریب دەگەڵ خەبات و تێکۆشانی گەلی کورد درێژەی هەیە و ئێمە پێکەوە هاوسەنگەرین. دوای تەواو بوونی خوێندن لە ساڵی ١٩٧٦ی زایینی بە نهێنی گەڕامەوە ئێران کە گیرام و بۆ ماوەی ٢ساڵان لە بەندیخانەی ئێڤین زیندانی کرام و هەر لەوێش بوو کە دەگەڵ زۆرێک لە خەباتکار و تێکۆشەرە ڕاستەقینەکانی کورد هەم لە زیندانی ئێڤین هەمیش لە زیندانی قەسر هەروەها لە کۆمیتەی هاوبەشی ساواک و شارەبانی، دەگەڵ هاوڕێیانی د.قاسملوو قسەم دەکرد و دوای ئازاد بوونیشم و دوای شۆرشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ بەردەوام پێوەندییەکانم دەگەڵ ڕێبەرانی کورد پاراست. پێوەندییەکانی ئێمە دەگەڵ دوکتور قاسملوو و ڕێبەری حیزبی دێموکراتی کوردستان گەلێک توندوتۆڵ و هەتا شەهیدیش بوو هەر بەردەوام بوو. ئەگەرچی ئێمە لە ساڵەکانی هەوەڵ هێندێک جیاوازیی ڕوانگەی سیاسیمان دەگەڵ د.قاسملوو و ڕێبەری حیزبی دێموکرات هەبوو، بەڵام کاک دوکتور نەک هەر تەنیا ڕێبەرێکی کورد بەڵکوو بەراستی ئەومان وەک یەکێک ڕێبەرانی نەتەوەی خەباتکاری عەرەب و هەروەها لە ڕێبەران و پێشەنگ و ئاڵاهەڵگری خەباتی سەرجەم گەلانی شۆناسخواز، ژێردەستە و پەراوێزخراوی کورد، عەرەب، تورک، بەلووچ و تورکمان و... دەزانی و ئێستاش دەزانم. هەربۆیە بەم هۆکارانەی باسم کرد بەڕاستی بۆشایی و نەبوونی د.قاسملوو هەر وەک گەلی کورد، هەست پێدەکەم. ئەو کە لە فەڕانسە، ناوندی کۆبوونەوەی گەلانی ژێردەستی ئیستعماری جیهانی سێهەم، لە سوربۆن دەرسی خوێندبوو و لێی ژیابوو و باش دەگەڵ خەبات و تێکۆشانی گەلانی ڕۆژهەڵات و ئەفریقا و ئەمریکای باشوور ئاگادار بوو، لەو ڕوانگەیەشەوە ماموستایەکی باش بوو بۆ هەموومان.

"محەمەد نەزەری". ئەندامی ڕێبەریی ئەنجومەنی یەکگرتوویی تورکمان

ڕەوانشاد دوکتور قاسملوو، وەک ڕێبەرێکی زانا و پراگماتیست لە سیاسەتمەدارانی دێموکرات و ناوداری ئێرانی و ڕۆژهەڵاتی ناڤین بووە. ئەو باوەڕێکی قوڵی بە پێویست بوونی مێژوویی خەڵکی ئێران بە دامەزراندن و نەهادینە کردنی دێموکراسی بۆ

دەربــاز بــوون لە زوڵــم و زۆری هەبــوو و درووشــمی دێموکراســی بــۆ ئێــران و خودمختــاری بــۆ کوردســتانی کردبــوو درووشــمی ستراتژیکی حیزبی دێموکراتی کوردستان.

لە ساڵی ی هەتاوی ١٣٦٥ کاتێک کە ئێمە، واتە چالاکانی سیاسی تورکمان لە حیزبی تودە و ڕێکخراوی ئەکسەریەت جیا بــوویـنەوە و ناوەنــدێکی کولتــووری و سیاسیی ســەربەخۆمان دامەزرانــد، بەپێــی ڕاپــۆرتی گــوتەبێژ و ڕێبەری ئەوکــاتی ناوەندەکەمان، ئەم هەوڵەی چالاکانی سیاسیی تورکمان جارێکیتر وەک سەرەتاکانی ساڵی ١٣٥٧، لەلایەن حیزبی دێموکرات بە سەرکردایەتیی د.قاسملوو هاوکاری و پشتگیری کراین و بەو ڕوانینە یەکیەتی خوازانەیە، ڕەوتی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەم دوو نەتەوەیە ساڵانێکە کە درێژەی هەیە.

دوکتور قاسملوو لە ڕەوتی چالاکیە سیاسیەکانی خۆی، تەنانەت بە مەرگی جەرگبڕی یەکجارەکیشی بۆ بە جیهانیبوونی پرسی کورد و داخوازییەکانی ئەو گەلە ڕۆڵێکی مێژوویی و لەبیر نەکراوی گێڕاوە. یادی بەڕێز و ڕێگای بەردەوام بێ.

"عەزیز دادیار"، نووسەر و چالاکی سیاسی بەلووچ

"سعديا! مرد نکونام نميرد هرگز
مرده آن است که نامش به نکويى نبرند"

نەمر د.قاسملوو، کەسایەتیی سیاسیی جیهانی، گەورەیی خۆی هەروا بەسووک و سانایی وەدەست نەهێنابوو، ئەو وێڕای خۆشەویستی خەڵکی نیشتمانەکەی، خەڵکی هەموو دوونیای خۆش دەویست، هەر بۆیە هەموو سوسیالیستەکانی جیهان، دۆستایەتیی ناوبراویان بە شانازییەوە وەردەگرت و ئەو بە یەکێک لە هاوڕێیان و تێکۆشەرانی جیهانی حیزبە سوسیالیستە

نێونەتەوەییەکان دەژمێردرا. قاسملوو یەکێک لە ماموستایان و بناخەدارێژەرانی، یەکیەتیی نەتەوەیی هەموو خەڵکی ئێران بوو، درووشمی دێموکراسی بۆ ئێران و خودمختاری بۆ کوردستان هەرماوترین دروشمی سیاسی لە ڕێگای یەکیەتیی نەتەوەیی هەموو ئێرانیەکان بووە.

ئەو لەنێو سیاسەتمەدارانی ناسراوی ئێرانی، یەکێک لە ئاوارتەترین سیاسەتمەدارنی وڵات بوو کە «سازانی سیاسی» لە کرداری خۆی، وێڕای مەرگ و نەمانی خۆی، لە مەیدانی سیاسەتدا، شرۆڤە کرد. کاتێک کە حکوماتی ئاخوندی، ڕێوی ئاسا ویستیان خەڵکی کوردستان بە چەواشەکاری و درۆ لێی داماڵن و ئەو وەک کەسێکی دژە ئاشتی نەتەوەیی بناسێنن، ئەو گیان و ڕۆحی خۆی خستە نێو گۆمی زێڕینی ڕاستی و گیان لەسەردەست ئامادەی خەبات دەگەڵ مردنێک بوو هەتا سیاسەتی مەلا و کاربەدەستانی ڕێوی حکومات بۆ هەموو لایەک ئاشکرا بکا. ئەگە جار جارە لە سیاسەتەکانی ناوخۆی کوردستانی ئێران، لێرە و لەوێ، ئەمجۆرەی هیندێ لە گرووپە سیاسیەکانی کوردستان بە ڕخنە و لۆمە، کەموکووڕیەکی لێ دەگرن، هیچ لە سیاسەتەکانی و کەسایەتیی شوێندانەری جیهانیی ئەو زاتە کەم نابێتەوە، چوونکە ئەو ناوازە و ئاوارتەیەک لە جیهانی سیاسەتدا نەبوو و هەموو کەسایەتییە مەزنەکانی جیهانی، تووشی ئەو خاڵانە بوونە و ئەویش وەک هەموو مرۆڤێکی سیاسی و ڕیالیستی جیهان بووە.

د. قاسملوو لە بەرەو پێشبردنی خەباتی سیاسی خەڵکی کورد لە ئێران، بەردەوام ڕێگای درووستی یەکیەتیی نەتەوەیی دەگەڵ هەموو خەڵکی دەویست، هەربۆیە ئەمڕۆ، هەموو ئێرانییەکان، ئەو وەک گیانبازی هەموو تێکۆشەرانی ڕێگای ئازادی و دێموکراسی دەناسن و لە نەمانیدا وێڕای شین گێران سڵاو و سپاس دەنێرن بۆ ڕووح و ڕەوانی ئەو بلیمەتە و یادی هەردەم بەرز ڕادەگرن.

"ڕئووف کەعبی"، ئەندامی ڕێبەریی یەکیەتیی فیداییانی خەڵقی ئێران

دوکتور عەبدوڕڵەحمانی قاسملوو هەم بۆ کوردستان و هەمیش بۆ کۆمەڵگەی ئێران سامانێکی سیاسیی لەبڕاننەهاتوو بوو کە توانیی کاریگەریەکی زۆر لە سەر کۆمەڵگەی خۆی دابنێ. ئەم سامانە مەزنە کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران لە سەر مێزی گوتوبێژ لە ئێمەی ستاند، زەربەیەکی گەورە بوو بۆ سەر حیزبی دێموکرات و کوردستان و کۆمەڵگەی ئێران و تەنانەت ڕۆژهەڵاتی ناڤینیش. من، بەرێزیانم بۆ یەکەم جار لە میتینگە مەزنەکەی مهاباد کە چاوپێکەوتنێکی کورت بوو دیت، ئەم دیدار و جڤینانە بەردەوام هەبوون و بەرێزیان کەسایەتییەک بوون کە هەر جارێ کە دەمدیت، شتێکی تازەی لێ فێر دەبووم، د.قاسملوو دەگەڵ هەبوونی جیاوازی بیروڕا کاریگەری لەسەر بەردەنگەکەی خۆی دادەنا.

د.قاسملوو هەر لە یەکەم ڕۆژەکانی شۆڕشی گەلانی ئێران هەوڵی ئەوە دا کە بەرەیەک لە هێزە دێموکرات و پێشکەوتن خوازەکان پێک بێنێ و دواتر هێزەکان بەو هەوڵ و تێکۆشانەی کە دوکتور قاسملوو وەک زەرورەتێک دەیدی، گەشتن. پێوەندیە بەربڵاوەکانی لە، پێوەندییە نێونەتەوەییەکانی بووە هۆی ئەوە کە بتوانێ باشتر پرس و داخوازییەکانی کورد لە کۆمەڵگە نێودەوڵەتییەکان باس بکا. ناوبراو لە یەکەم کەسایەتییەکانی کورد بوو کە توانیبووی بەو ئاستە بەربڵاوە پرسی کورد لە جیهاندا بێنێتە بەرباس و بیناسێنێت.

وێڕای ئەو هەمووە کێشە و گرفتەی نێو ژیانی و دووری لە نیشتمان و وڵات و خوێندن لە زانستگە و وەرگرتنی بڕوانامە، دوکتور قاسملوو توانی ژان و دەردی خەڵکی کورد بگەیێنێتە کۆمەڵگە ئوروپاییەکان. کاتێک کە د.کوشنێر کە ئەو کات وەزیری ساخلەمیی فەرانسە بوو و لە مەراسیمی ناشتنی دوکتور قاسملوو قسەی کرد گوتی: «د.قاسملوو ماموستای دێموکراسیی من بوو». ئەمە نیشاندەری چالاکییەکانی پێشووی دوکتور قاسملوو لە بەرگری و ناساندنی خەبات و تێکۆشانی بووە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٣ی جوولای ٢٠١٩

سەرچاوە
Serchawe

فەراز فیرووزی: دانانی ڕەییسی لە لایەن خامنەییەوە بەمانای بەکەم زانینی شعووری گشتیی خەڵکە

ئەو هەواڵەی کە ئەم ڕۆژانە زیاتر سەرنجی عەداڵەتخوازانی بۆ لای خۆی ڕاکێشا دوو حوکمی سەیروسەمەرە بوو کە یەکیان دانانی ئیبراهیم ڕەییسی بۆ سەرۆکایەتیی دەزگای دادی ئێران لەلایەن خامنەییەوە و، ئەوی تریان سەپاندنی حوکمی دوازدە ساڵ زیندان بەسەر پارێزەر نەسرین ستوودەدا بوو.

بۆیە دەڵێم دوو حوکمی سەیروسەمەرە چونکە هەر لە پروپاگەندەی خولی دەیەمی سەرکۆماریی ئێران بوو کە حەسەن ڕۆحانی بە رووی ڕەییسی هێنایەوە کە دەستی لە گەندەڵیی ئابووریدا هەبووە و تەنانەت دژبەرانی ڕەییسی نازناوی قازیی مەرگیان بەو دابوو. ئەمە چۆنە لە دەسەڵاتێکدا کە خۆی بە نوێنەری خوا لەسەر عەرز و «ولی امر مسلمین جهان» ئەزانێ، کەسێکی گەندەڵ و قاتڵ بەپێی حوکمی ویلایەتی فەقیهـ ئەبێتە سەرۆکی دەزگای داد و پارێزەرێک کە کاری داکۆکی کردن لە مافی خەڵکە دەخرێتە زیندانەوە؟ بۆ زانیاریی ورد و دروست لە پێکهاتەی دەزگای داد لە ئێران ڕووی ئەم دیمانەیە لە کاک فەراز فیرووزییە. ناوبراو کارناسیی باڵای یاسای لە زانکۆی عەلامەی تاران وەرگرتووە و ئێستە خوێندکاریی دوکتورای یاسایە لە ئاڵمان.

فەراز فیرووزی کە ساڵی ١٣٦٣ی هەتاوی لە شاری سنە لەدایک بووە، سەرەتا لەسەر چۆنیەتیی هەڵبژاردنی سەرۆکی دەزگای داد بەپێی قانوونی بنەڕەتیی ئێراندا دەڵێ: «پێش ئەوەی بمەوێ وڵامت بدەمەوە بەپێویستی دەزانم بەکورتی لە بارەی چوارچێوە و هەیکەلی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ خوێنەرانی ڕۆژنامەی کوردستان بدوێم. ئاشکرایە دوای دامەزرانی مەجلیسی خیبرەگان کە لە ڕاستیدا بنەماکەی بەپێی پێوەرگەلی دێموکراتیک نییە و بوون و هەڵبژاردنی ئەندامەکانی هەر لەخۆیدا جێی پرسیارە و لە سەرەتای دامەزراندنی ئەم مەجلیسەش لەبیرمانە کە هەرچەند شەهید دوکتور عەبدوڕەحمان قاسملوو دەنگی هێنابۆوە، لەبەر مەترسیی گیانیی نەیتوانی بەشدار بێ و خومەینی چاوەڕێی دەکرد کە دوکتور گەیشتە تاران نەهێڵێ بگەڕێتەوە. ئەو مەجلیسە کە لە دۆخێکی توندی سەرەتای شۆڕشدا دەستووری ئێرانی داڕشت. پێشنووسێکی

دەستوور کە دوکتور ناسر کاتوزیان و چەند مامۆستایەکی بەرزی زانکۆ نووسیبوویان؛ وەلانرا و بەبێ لێکۆڵینەوەی ورد لە بنەماگەلی سەرەکیی یاسایی ئەو پێشنووسەی کە ئایەتوڵڵا محەممەد بێهێشتی دەیویست، پەسەند کرا.

بەڕای من خراپترین ئەسڵی دەستوور کە دەیتوانی پاش بزووتنەوەی مەشرووتەخوازی و بەرامبەر وەستانی «مەشرووتە» و «مەشرووعە» بەیەکەوە هەیانبێ، ئەسڵی چواری دەستووری ئێستای ئێرانە. ئەم ئەسڵە سەرچاوە و دایکی یاساگەلی نۆرماڵی ئێرانە. لەم ئەسڵەدا سەرچاوەی سەرەکیی قانوونی بنەڕەتی، فیقهی ئیسلامیی دیاری کراوە کە ئەمە بووەتە هۆی ژێر ڕکێفخستنی هەموو بەشەکانی تری قانوونی بنەڕەتی. واتە بەپێی ئەم ئەسڵە تەنانەت ڕێسایەکیش ناتوانێ بەپێچەوانەی ئەسڵی چواری دەستوور بێ. هەروەها پێویستە ئاماژە بەوەش بکرێ کە مەبەست لە فیقهی ئیسلامی، فیقهی ئیمامییەیە. واتە ئەگەر پارلمان پەسەندکراوێک بۆ «مەجلیسی خیبرەگان» ئەنێرێ، بەپێی فیقهی ئیمامییە خوێندنەوەی بۆ دەکرێ. پاش سەرنجدان بە ئەسڵی چواری دەستوور، دەبینین کە زۆر ئایدۆلۆژیک و ئیسلامییە.

لە بواری قانوونی گشتیشەوە کە لە خۆیدا لە دەستووری ڕۆژاواییەوە وەرگیراوە و هەرچەند هەندێ لە فەقیهانی ئەم دواییە باسی قانوونی گشتیی دەکەن بەڵام ناتوانرێ لەگەڵ دەستووری وڵاتانی ئورووپایی بەتایبەت فەڕانسە بەراورد بکرێ.

بەکورتی لەگەڵ دەستوورێکی ئایدۆلۆژی لەسەر بنەمای فیقهی ئیمامییە بەرەوڕووین. بەم پێشەکییەوە کە باسم کرد دەتوانین وردتر باسی دانانی سەرۆکی دەزگای داد بکەین.

ئەسڵی ١٥٦ و ١٥٧ی دەستووری ئێران باسی پێکهێنانی دەزگای داد و چۆنیەتیی دانانی سەرۆکی ئەو دەزگایەیە. لە ئەسڵی ١٥٦دا دەبینین کە دەزگای داد، بێجگە لە پێڕاگەیشتنە دادوەرییەکان، خۆی بە زامنی مافی تاکەکەسی و ئازادییە مەشرووعەکان دەزانێ. بە کورتە ئاوڕێک لە ڕەوتی کردەوەیی دادوەریی دەزگای دادی ئێران، کە لەسەر بنەمای فیقهی ئیمامییە و شیکردنەوەی فەقیهانی شوورای «خیبرەگان «ە، بۆمان دەردەکەوێ کە تەنیا زامنی پاراستنی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی بووە کە بەپێی فیقهی ئیمامییە لە «اوجب واجبات «ە. واتە بەرژەوەندیی کۆماری ئیسلامی بەپێی فتوایەکی بەناوبانگی خومەینی کە خۆیان پێی دەڵێن «احکام ثانویە»، پاراستنی کۆماری ئیسلامی تەنانەت لە «واجباتی دین»یش واجبترە.

بەسەرنجدان و زانین و ڕوونکردنەوەی کورت و پێویست لەمەڕ ئەسڵی ١٥٦ی دەستوور بەم ئەنجامە دەگەین کە ئەو ئامانجانەی باس کرا، نەپێکرا بێجگە لەو «ماده واحده»ی کە لە سەردەمی سەرۆکایەتیی ئایەتوڵڵا مەحموودی هاشمیی

شاهرِوودی دەربارەی مافی شارۆمەندی پەسەند کرا؛ بەڵام ئەویش نەچووە بواری جێبەجێکردنەوە.

لە ئەسڵی ١٥٧ی دەستووردا هاتووە کە سەرۆکی دەزگای داد دەبێ ئەم پێنج تایبەتمەندییەی هەبێ: ئیجتیهاد، عەداڵەت، ئاگاداری لە ڕەوتی دادوەری، مودیر و مودەبیریش بێ و، لەدوای ئەم تایبەتمەندییانە ئەو کات ویلایەتی فەقیهـ حوکمەکەی بدا. دیارە دەکرێ زۆر لەسەر ئەم تایبەتمەندییانە قسە بکرێ بەڵام من زیاتر هەوڵ ئەدەم لە بواری یاساییەوە بابەتەکە شی بکەمەوە.

«اجتهاد» لە پاش ساڵی ١٣٦٧ی هەتاوی بەوە کورت کرایەوە کە خاوەنەکەی بتوانێ «استنباط» لە فیقهی ئیسلامی لە بابەتە جۆراوجۆرەکاندا بکا، بەڵام «عەداڵەت» چەمکێکی ئینتزاعیی هەیە و هیچ جۆرە پێوەرێک لەبەر دەستدا نییە کە بتوانرێ عادڵبوون یان نەبوونی کەسەکە هەڵبسەنگێنێ. خاڵی گرینگ لەم پێنج تایبەتمەندییەی بۆ سەرۆکی دەزگای داد دانراوە ئەوەیە کە سەرۆکی دەزگای داد، شارەزا و پسپۆڕ بێ لە سیستەم و ڕەوتی دادگا و دادوەریی، کە دانەری ئەم یاسایە لەم بەشە هەرە گرینگەدا هاتووە کەمترین ئاستی پسپۆڕی بۆ تایبەتمەندیی سەرۆکی دەزگای داد داناوە، ئەویش واتە «ئاگاداریی لە کاروباری قەزایی».

ئەم چەمکە کەمترین ئاستی پسپۆڕییە بۆ کەسێک لە پێگەی سەرۆکی دەزگای داد کە دەیەوێ لە ئێرانێکی پتر لە ٨٠ میلیۆنی و فرەنەتەوەییدا عەداڵەت و یەکسانی هەبێ. ئەم چەمکە لە ڕاستیدا چەمکەکانی تری داپۆشیوە و سیستەمێکی دادوەریی بێلایەن و سەربەخۆ خەوشدار دەکا. ئاستی ئەم ئاگاداربوونە هەتا چەند دەتوانێ ببێ و زۆر پرسیاری تر کە بێ وەڵامن. بەپێی ڕەواڵێک کە سەرۆکەکانی دەزگای داد لە کۆماری ئیسلامیی ئێراندا هەیانبووە کەمتر دەرچووی زانکۆی یاسا بوون و خوێندنی ئاکادیمییان بووە بەڵکوو پتر خوێندنی فیقهییان بووە.

فەراز فیرووزی کە خوێندنی کارناسی و کارناسیی باڵا و مافی مرۆڤی لە زانکۆی عەللامە تەباتەبایی تاران بە پلەی یەکەوە درێژە داوە و دواتر بووەتە پارێزەری «سازمان بازرسی کل کشور»، «باشگاه ورزشی شهرداری سنندج»، «مدیر گروه حقوق دانشگاه پیام نور سنندج»، «مدیر حقوقی اتاق بازرگانی سنندج»، لەسەر ناساندنی ئیبراهیم ڕەییسی و چۆنیەتیی دانانی بە سەرۆکایەتیی دەزگای داد، پێمان دەڵێ: «لەبارەی ڕەییسی بەپێی ئەو سیڤییەی باس کراوە لە بەکالۆریۆسەوە هەتا دوکتورا لە زانکۆی موتەهەری بووە بەڵام کاتێ دەڕوانیتە ئەو چەند بەرپرسیارێتییەی هاوکات بەیەکەوە هەیبووە بێگومان زەحمەتە توانیبێتی بخوێنێ.

لە پاش قەتڵوعامی زینداننییانی سیاسیی ساڵی ١٣٦٧ی هەتاوی چەند کاتی هەبووە کە دادستانی تاران بێ و «بازرس کل کشور» بێ و... دوکتورای یاساش بخوێنێ و نامەی دوکتوراش بنووسێ؟ من ڕەییسیم لە نێزیکەوە دەناسی هیچ باوەڕی بە ڕێکخستن و تەشریفاتی دادوەری نییە. لە کۆلێژی یاسا خوێندکار نەبووە و لەو باوەڕە دایە «تەشریفاتی دادڕەسی» شتێکی بێکەڵکە.

لە وەڵامی ئەو پرسیارەی ئەدی چۆن کەسێکی وا لە لایەن ڕێبەری کۆماری ئیسلامییەوە بە سەرۆکی دەزگای دادی وڵاتێک دادەنرێ، دەڵێ:

بێگومان ئەمە پرسیارێکی بەجێیە کە چۆن دەکرێ کەسێک دەستی لە قەتڵ و کوشتاری زینداننییانی سیاسیدا بووبێ و تۆمەتبار بێ بە جینایەت دژی مرۆڤایەتی، بەڵام بە سەرۆکی دەزگای داد دیاری دەکرێ. ئەمە پرسیارێکی گەورەیە بۆ یاساناسان و لێکۆڵەرانی ئەم بوارە. دانانی ڕەییسی لەلایەن خامنەییەوە بەمانای بەکەم زانینی شعووری گشتیی خەڵکە. ڕەییسی هیچکات بەرپرسی هۆبەیەکی دادوەریی وەئەستۆ نەبووە و هەر لە سەرەتاوە حوکمی قازیی شەرعی دەسەڵاتی هەبووە. ئەو لە سەرەتای شۆڕشی ئێران ئەندامی دەستەی چوار کەسیی دانی حوکمی ئێعدام بووە.

فیرووزی کە ئێستا لە شاری هامبوورگی ئاڵمان دەژی و خوێندکاری دوکتورایە، لە درێژەدا دەربارەی سیستمی دادوەریی ستاندارد دەڵێ: سیستمی دادوەریی ستاندارد بە یاسای گونجاو و ڕێکخستنی ئیداری و دادوەری و پارێزەریی دەناسرێتەوە کە ئەم تایبەتمەندییانە لە سیستمی دادوەریی ئێراندا بوونیان نییە.

ئەو لە کۆتاییدا لەسەر ڕۆڵ و پێگەی پارێزەر لە ئێراندا گوتی: گرنگترین بنەمای هەر دەزگایەکی داد دوو بەشی دادوەریی و پارێزەرییە کە دەبێ هەردووکیان «مصونیت »یان هەبێ، کە لە ئێرانی پاش شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی مافی سەربەخۆیی کارکردن لە پارێزەر زەوت کرا.

لە ساڵی ١٣٥٩ی هەتاوی شووڕای شۆڕش پەسندی کرد کە پێنج کەس لە پارێزەرانی دەسنیشانکراو لەژێر سەرپەرستیی شۆڕای ئەوکاتی سەرپەرستیی دادگوستەری، سەندیکای پارێزەران تەسفییە بکەن و ئەو ڕوانگەیە زاڵ بوو کە وەکوو کارمەندێ بڕوانە پارێزەر و هەرکات پێیان خۆش بوو ئەو مافەی لێ بستێننەوە. واتە لێسەندنەوەی سەربەخۆیی لە پارێزەر و خاڵی جێی سەرنج لەم کارەساتە ئەوەیە کە بەشێکی بەرچاو لە ئەندامانی دوو حیزبی نێهزەتی ئازادی و جیبهەی مللی، لە شۆڕای شۆڕشدا بوون و بەم هەنگاوەیان سەربەخۆیی سەندیکای پارێزەرانیان بردە ژێر پرسیارەوە. ئەم

بەرتەسککردنەوە درێژەی کێشا و لە ساڵی ١٣٧٠ی هەتاوی ئەمجارەیان لە تیمێکی سێ کەسی، دوو پارێزەر و دادوەرێ لەلایەن دەسەڵاتەوە ڕاسپێران کە بەناوی چاکسازی لە سەندیکای پارێزەران، پاکتاوێکی تریان دەست پێکرد. ساڵی ١٣٧٦ی هەتاوی یاسای وەرگرتنی مۆڵەتی پارێزەری باسی کۆمیسیۆنێک دەکا، کە ئەندامانی لە هەر پارێزگایەک بریتین لە سەرۆکی دادگوستەری، سەرۆکی سەندیکای پارێزەران و سەرۆکی هۆبەی یەکی دادگەی شۆڕش.

ئەمانە ئەژماری پارێزەران و تاقیکردنەوەی گشتیی دیاریی دەکەن هەروەها ئەم سێ کەسەن کە دیاریی دەکەن ئەو کەسەی وا خوێندنی ئاکادیمی یاسای تەواو کردووە و داوای مۆڵەتی پارێزەریی دەکا چەند و هەتا چ ڕادەیەک باوەڕمەند بە کۆماری ئیسلامیی ئێران و ویلایەتی فەقیهە. کە خۆتان بڕواننە پێکهاتەکە بەتایبەت سەرۆکی دادگای شۆڕش کە خودی ئەم دادگایە بوونی لە بواری یاساییەوە جێی پرسیارە؛ زۆر شتمان بۆ ڕوون دەبێتەوە. کەمایەسیی هەرە بەرچاو و گرنگ لە دەستووری ئێراندا نەبوونی دادگەی دەستوورە بۆ چاودێری بەسەر ئیجرای دەستووردا. لە دەستووری ئێراندا جێی مافی مرۆڤ بەتاڵە. ئەوەی کە بۆچی عەلی خامنەیی ویلایەتی فەقیهی ئێران، ئیبراهیمی ڕەییسی وەک سەرۆکی دەزگای داد دادەنێ، ڕێک بەو مانایەیە کە لە سەرەتای دامەزراندنی کۆماری ئەسلامیی ئێرانەوە ئەم حکوومەتە ناتەبایە لەگەڵ ڕەچاوکردنی پرەنسیپەکانی مافی مرۆڤ. کاتێ بەوردی وتەکانی ئیبراهیم ڕەییسی لە کۆبوونەوەی گشتی بۆ دەسبەکاربوونی لە سەرۆکایەتیی دەزگای داد دەبیستی بێگومان بەو ئاکامە دەگەی کە ئاسۆیەکی پڕ لە ڕۆژانی توندوتیژی بۆ عەداڵەت و دادوەری لە ئێران لە پێش دایە، چونکە ناوبراو ڕایدەگەیەنێ بنەمای دەزگای داد فەرمان و حوکمەکانی ویلایەتی فەقیهی ئایەتوڵڵا خامنەییە و؛ دوکتورینی خامنەییش بەها نەدانە بە مافەکانی مرۆڤ.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان و کورد - ڕێکەوتی: ٢٠ی مارچی ٢٠١٩

سەرچاوە
Serchawe

بەشی فارسی:

افشای حقیقت در میان سانسور و تعصب

(به مناسبت ۱۳۶مین سالگرد انتشار روزنامه‌ی "کوردستان")

در تار و پود جامعه روزنامه‌نگاری به عنوان بافنده‌ی حقیقت، حامل مشعل شفافیت و نگهبان دموکراسی است. ماهیت آن صرفا در گزارش رویدادها نیست، بلکه در زیر ذره‌بین بردن آنها، به چالش کشیدن وضعیت موجود، و حمایت از ارکان آزادی بیان نهفته است. با این حال، در سایه رژیم‌های اقتدارگرا و اتاق‌های پژواک تعصب، قداست روزنامه‌نگاری اغلب با چالش‌های بزرگی مواجه است.

در هسته خود، رسالت روزنامه‌نگار از مرزهای داستان‌سرایی صرف فراتر می‌رود. این در مورد تحریک کنجکاوی، برانگیختن بحث و جرقه زدن تغییر است. جوهر واقعی روزنامه‌نگاری در توانایی آن در طرح پرسش‌ها، برانگیختن در زیر سطح و آشکار ساختن حقایق پنهانی است که در راهروهای قدرت نهفته است. روزنامه‌نگاری تلاش بی‌وقفه برای شفافیت، تعهد تزلزل ناپذیر برای پاسخگو کردن صاحبان قدرت و تعهد تزلزل ناپذیر برای توانمندسازی مردم با دانش است. با این حال، در آب تیره رژیم‌های دیکتاتوری، روزنامه‌نگاری به خاری در چشم مستبدان تبدیل می‌شود. سانسور به سلاح انتخابی تبدیل می‌شود، زیرا ظالمان می‌خواهند صدای مخالفان را خفه کنند، اعمال خود را در تاریکی بپوشانند و روایت را مطابق با منافع خود دستکاری کنند. با این حال، دقیقا در این مناظر ظالمانه است که اهمیت روزنامه‌نگاری بیش از همه می‌درخشد. زیرا وظیفه روزنامه‌نگار است که از قید و بندهای سانسور سرپیچی کند، صداهای خاموش را تقویت کند و نوری نافذ به ورطه‌ی سرکوب بتاباند.

علاوه بر این، چالش‌های روزنامه‌نگاری تنها از دالان‌های قدرت سرچشمه نمی‌گیرد، بلکه از دالان‌های افکار عمومی نیز منبعث می‌گردد. در عصری که اطلاعات نادرست گسترش یافته و اتاق‌های پژواک رشد می‌کنند، این تصور خطرناک وجود دارد که روزنامه‌نگاری باید مطابق با هوس‌های افراد باشد، باید با سوگیری‌های از پیش تعیین‌شده مطابقت داشته باشد، و باید به عنوان سخنوری برای برنامه‌های حزبی و گروهی عمل کند. چنین تصوری نه تنها با اصول روزنامه‌نگاری منافات دارد، بلکه ماهیت آن را نیز تضعیف می کند و باعث تنزل ماهیت روزنامه‌نگاری و شخصیت روزنامه‌نگار هم خواهد شد.
روزنامه‌نگاری، در ذات خود، به دنبال عینیت، تعهد به ارائه دیدگاه‌های متنوع و تعهد به کشف حقایق چند وجهی است که زمینه‌ساز مسائل پیچیده است. مطالبه‌ی پوشش یک طرفه به معنای فرسایش بنیان خود روزنامه نگاری، کنار گذاشتن تعقیب حقیقت به نفع آسایش جهل و خیانت به اعتماد خوانندگانی است که برای پیمایش در هزارتوی اطلاعات به روزنامه نگاران متکی هستند. در مواجهه با این چالش‌ها، روزنامه‌نگاران باید بر تعهد خود به حرفه خود ثابت قدم بمانند. آنها باید نقش خود را به عنوان نگهبانان حقیقت، به عنوان مدافعان شفافیت و به عنوان مدافعان بی صدا که بدنبال کسب قدرت نیستند، بپذیرند. آنها باید در برابر جذابیت پاداش ها و منافع سانسور برای حاکمیت مقاومت کنند، از فشارهای جانبدارانه نگاشتن و پوشش دادن رویدادها سرپیچی کنند و از اصول صداقتی که در قلب روزنامه‌نگاری نهفته است، حمایت کنند.

علاوه بر این خواننده، بیننده و شنونده نیز به عنوان مصرفکنندگان اخبار، مسئولیت حفاظت از یکپارچگی روزنامه‌نگاری را بر عهده دارند. باید در برابر وسوسه‌ی عقب‌نشینی در اتاقک‌های پژواک، مصرف غیرانتقادی اطلاعات و تقاضای انطباق با تعصبات خود مقاومت کنند. باید تنوع افکار را بپذیرند و در گفتمان انتقادی شرکت کنند. روزنامه نگار و

سەرچاوە
Serchawe

کاربران رسانه‌ها در برابر بالاترین استانداردهای بیان حقیقت مسئول‌اند.

بدون شک در عصر ارتباطات و تلاش برای پایه‌گذاری جامعه‌ای سالم و مدنی بر مبنای اصول دمکراسی و حقوق بشر، اهمیت روزنامه‌نگاری را نمی‌توان نادیده گرفت. این سنگ بنای دموکراسی، سنگ بنای شفافیت و چراغ حقیقت در جهانی پوشیده از اطلاعات نادرست و سانسور است. در حالی که در آب های متلاطم قرن بیست و یکم حرکت می کنیم، بیایید تعهد خود را به اصول روزنامهنگاری، به دنبال حقیقت و حفظ یک جامعه آزاد و آگاه مجددا تأیید کنیم. زیرا به قول توماس جفرسون، "آزادی ما به آزادی مطبوعات بستگی دارد، و این آزادی بدون از دست دادن نمی‌تواند محدود شود."

در سرزمین های تحت ستم دیکتاتوری و اشغالگری، همچون کوردستان، روزنامهنگاری به عنوان چراغ امید در میان تاریکی ظاهر می شود. این به عنوان راه نجاتی برای صداهای خاموش عمل می کند، جنایات را روشن می کند و واقعیت های پنهان شده توسط رژیم های خودکامه را افشا می کند. روزنامه‌نگاری مجرایی می‌شود که از طریق آن حقیقت منتشر می‌شود، انعطاف‌پذیری به نمایش گذاشته می‌شود و مقاومت گالوانیزه می‌شود. در مواجهه با ظلم، جوامع را توانمند می‌سازد تا روایت‌های خود را پس بگیرند، سرکوبگران خود را به چالش بکشند و آرزوی آینده‌ای را داشته باشند که با آزادی و عدالت تعریف می‌شود. بنابراین، برای کوردها و دیگرانی که ظلم و ستم را تحمل نمی کنند، روزنامه نگاری صرفا یک حرفه نیست بلکه سلاحی برای رهایی و گواهی بر روح تسلیم ناپذیر انسانی است که می خواهد جامعه‌ای سالم و مبتنی بر اصول دمکراسی داشته باشد.

۳ اردیبهشت ۱۴۰۳

سەرچاوە
Serchawe

دیپلماسی امنیتی و ادراکات بین دولتها

دیپلماسی امنیتی بـه استفاده از کانالهـای دیپلماتیک و مذاکرات بـرای رسیدگی بـه مسائل امنیتی و ارتقـای ثبـات در بین کشورها اشاره دارد. این شامل درگیر شدن در بحث، مذاکره و توافق بـرای مدیریت درگیریهـا، جلوگیری از تشدید تنشها و تقویت اعتمـاد و همکـاری در امـور مربـوط بـه امنیت است. در دیپلماسی امنیتی، کشـورها بـرای یـافتن زمینـه مشـترک در موضوعاتی مانند کنترل تسلیحات، عدم اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی، تلاش‌های ضد تروریسم، حل مناقشه، عملیات حفظ صلح و ثبات منطقه با یکدیگر همکاری می‌کنند. این اغلب مستلزم تلاش‌های دیپلماتیک از طریق کانال‌های دوجانبه یا چند جانبه، مانند مذاکرات بین کشورها یا سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل، ناتو، یا مجامع امنیتی منطقه‌ای است.

هدف دیپلماسی امنیتی ایجاد اعتماد در میان کشـورها، افزایش شـفافیت در فعالیت‌هـای نظـامی و تـرویج گفتـوگو و همکـاری برای رسیدگی به چالش‌های امنیتی مشترک است. دیپلماسی امنیتی بـا تقویت ارتبـاطـات و همکاری بـاز بـه دنبـال کـاهش احتمال درگیری و ترویج حل مسالمت‌آمیز اختلافات است. به طور کلی، دیپلماسی امنیتی بـا تسهیل گفتگو، ایجـاد اعتمـاد و ارتقای همکاری بین کشورها برای مقابله موثر با تهدیدات و چـالش هـای امنیتی، نقش مهمی در حفظ صلح و امنیت بین المللی ایفا میکنند.

سەرچاوە
Serchawe

امنیت مرزی و روابط دیپلماتیک عواملی به هم پیوسته هستند که عمیقا بر تعاملات بین کشورهای همسایه، به ویژه کشورهایی که سابقه درگیری‌های نظامی دارند، تأثیر می‌گذارند. این مقاله به بررسی پویایی‌های ظریفی می‌پردازد که چگونه موضوع امنیت مرزی و همکاری امنیتی روابط دیپلماتیک بین این کشورها را شکل می‌دهد. به گفته بری بوزان، کارشناس امنیت استراتژیک "دشمن های تاریخی و مسائل سرزمینی حل نشده می تواند معضلات امنیتی پایداری ایجاد کند، جایی که هر یک از طرفین طرف دیگر را به عنوان یک تهدید بالقوه میبینند" و البته رابرت جی آرت، دانشمند علوم سیاسی به نظرم عمیق تر این مساله را بیان کرده است: "امنیت مرزی فقط به مرزهای فیزیکی مربوط نمی شود، بلکه در مورد مدیریت روابط و ادراکات بین دولت ها است."

اهمیت امنیت مرزی:

امنیت مرزها در زمینه کشورهای همسایه با سابقه درگیری های نظامی، اهمیت بسیار بالایی دارد. برای این کشورها، تامین امنیت مرزهایشان صرفا یک موضوع تمامیت ارضی نیست بلکه یک جنبه حیاتی از دفاع و حاکمیت ملی است. اقدامات امنیتی مرزی، از جمله استقرار نظامی، گشت مرزی و سیستم های نظارتی، برای جلوگیری از تهاجم، نفوذ و تهدیدات فراملی اجرا می‌شود. با این حال، پیگیری تدابیر سختگیرانه امنیتی مرزی می تواند ناخواسته تنشها را بین کشورهای همسایه تشدید کند. تشدید نظامی‌سازی در امتداد مرزهای مشترک ممکن است تحریک‌آمیز یا تهدیدآمیز تلقی شود که منجر به واکنش‌های تشدیدکننده و افزایش بی‌اعتمادی می‌شود. علاوه بر این، اختلافات بر سر تعیین مرزها یا ایجاد موانع مرزی می تواند به نقطه عطف بحران های دیپلماتیک تبدیل شود و روابط را بیشتر متشنج کند. دانشمند علوم سیاسی استفان ام. والت میگوید: "اقدامات امنیتی مرزی می تواند به عنوان سپر دفاعی و بیان نمادین هویت ملی، تشدید یا کاهش تنش بین دولت های همسایه باشد."

نقش همکاری امنیتی:

علیرغم خصومت‌های تاریخی و احتمال اختلافات ارضی، کشورهای همسایه اغلب مزایای متقابل همکاری امنیتی در رسیدگی به چالش های امنیتی مشترک را می‌شناسند. ابتکارات همکاری امنیتی شامل طیف وسیعی از فعالیت‌ها، از جمله اشتراک اطلاعات، تمرین‌های نظامی مشترک، موافقتنامه‌های مدیریت مرز و اقدامات اعتمادسازی است. با همکاری در مسائل امنیتی، کشورهای همسایه می توانند توانایی جمعی خود را برای مبارزه با تهدیدات فراملی و حفظ ثبات منطقه‌ای افزایش دهند.

با این حال، میزان تأثیر همکاری امنیتی بر روابط دیپلماتیک بین کشورهای همسایه به عوامل مختلفی بستگی دارد. کسری اعتماد، اولویت های امنیتی متفاوت و ملاحظات سیاسی داخلی ممکن است مانع همکاری معنادار شود. علاوه بر این، عوامل خارجی مانند دخالت بازیگران شخص ثالث یا رقابت‌های ژئوپلیتیکی می‌توانند تلاش‌ها برای ایجاد مشارکت‌های امنیتی را پیچیده کنند.

مطالعات موردی:

بررسی مطالعات موردی خاص بینش‌های ارزشمندی را در مورد تعامل پیچیده بین امنیت مرزی و روابط دیپلماتیک بین کشورهای همسایه ارائه می‌دهد. به عنوان مثال، اختلافات طولانی مدت مرزی بین هند و پاکستان عمیقاً بر روابط دیپلماتیک آنها تأثیر گذاشته است که مشخصه آن دوره های تنش است که با تلاش های گاه به گاه برای مصالحه مشخص می شود. با وجود تلاش‌های پراکنده برای بهبود روابط دوجانبه، مسائل سرزمینی حل‌نشده و نگرانی‌های امنیتی فرامرزی همچنان مانع از پیشرفت دیپلماتیک پایدار می‌شوند. سامیت گانگولی، دانشمند علوم سیاسی استدلال می کند "در مورد هند و پاکستان، درگیری کشمیر به عنوان یک مانع دائمی برای پیشرفت دیپلماتیک معنی دار عمل می کند و چرخه‌ای از ناامنی و خصومت را تداوم می بخشد."

به طور مشابه، شبه جزیره کره یک چشم‌انداز ژئوپلیتیکی منحصر به فرد را ارائه می دهد که توسط تقسیم پایدار بین کره شمالی و کره جنوبی شکل گرفته است. منطقه غیرنظامی شده کره‌ای به شدت مستحکم شده، به عنوان نمادی قوی از خصومت ریشه دار بین دو کره عمل می کند و چشم‌انداز تعامل دیپلماتیک معنادار را تحت الشعاع قرار می‌دهد. تلاش‌ها برای کاهش تنش‌های مرزی و تقویت همکاری‌های امنیتی با چالش‌های بزرگی در میان تهدید مداوم تشدید درگیری مواجه است. به گفته اسکات دی. ساگان، کارشناس امنیت استراتژیک، "منطقه غیرنظامی شده کره مظهر چالش‌های مدیریت امنیت مرزی در زمینه درگیری طولانی مدت است و بر نیاز به تعامل دیپلماتیک پایدار و اقدامات اعتمادسازی تاکید می کند."

نقش همکاری امنیتی:

علیرغم خصومت های تاریخی، کشورهای همسایه اغلب مزایای متقابل همکاری امنیتی در رسیدگی به چالش های امنیتی مشترک را می‌شناسند. به گفته جوزف اس. نای جونیور، دانشمند علوم سیاسی، "همکاری امنیتی به دولت ها اجازه می دهد تا به اهداف امنیتی دست یابند که به تنهایی قادر به انجام آنها نیستند، وابستگی متقابل را تقویت می کند و احتمال درگیری را کاهش می دهد."

سەرچاوە
Serchawe

برچسب زدن به مخالفان به عنوان تهدیدات امنیتی

به بهانه مبارزه با تهدیدات امنیتی، رژیمهای اشغالگر و توتالیتر ممکن است اظهارات مشروع مخالفین را با اقدامات تروریستی یا خرابکاری ترکیب کنند. این مساله به آنها اجازه می‌دهد تا اقدامات سرکوبگرانه علیه جنبش‌های آزادیخواهی را توجیه کنند و آنها را به‌عنوان تهدیدی وجودی برای امنیت ملی نشان دهند تا صدای نارضایتی‌های مشروع راخاموش کنند.

تضعیف راه حل مسالمت‌آمیز: با اولویت دادن به نگرانی های امنیتی بیش از هر چیز، معاهدات ممکن است تلاش ها برای رسیدگی به علل ریشه ای درگیری ها و نارضایتی هایی را که به جنبشهای آزادی خواهانه دامن می زند، تضعیف کنند. به جای تقویت گفتگو و راه حل مسالمت آمیز، دولت ها ممکن است به اقدامات امنیتی شدیدی متوسل شوند که تنش ها را تشدید می کند و چرخه های خشونت و سرکوب را تداوم می بخشد. در اصل، در حالی که معاهدات مبتنی بر امنیت بین کشورها ممکن است با هدف تقویت ثبات و همکاری باشد، آنها می‌توانند جنبشهای آزادیخواهانه را که به دنبال به چالش کشیدن اقتدارگرایی، ترویج دموکراسی یا پیشبرد حقوق بشر هستند، سرکوب کنند. برای سیاست گذاران و دیپلماتها ضروری است که الزامات امنیتی را با رعایت آزادی های اساسی و حقوق بشر متعادل کنند تا اطمینان حاصل شود که توافقات دیپلماتیک به قیمت آزادیهای اساسی و ارزش های دموکراتیک تمام نمی شود.

ایران و نقش سپاه در دیپلماسی امنیتی

در حوزه روابط بین الملل، نقش نهادهای نظامی و امنیتی در شکل دادن به تعاملات دیپلماتیک را نمی توان نادیده گرفت. این مساله در هیچ کجا به اندازه ایران آشکار نیست، کشوری که بر سر دوراهی تنش های ژئوپلیتیکی قرار گرفته است. درک عملکرد پیچیده بین دستگاه نظامی ایران و اقدامات دیپلماتیک آن برای درک پویایی سیاست منطقه‌ای و جهانی بسیار مهم است. الزامات راهبردی ایران عمیقا با دستگاه نظامی و امنیتی آن در هم تنیده است. سپاه پاسداران ایران نقشی محوری در دیپلماسی امنیتی دستگاه وزارت امور خارجه ایفا می‌کند.

مفهوم دیپلماسی امنیتی تعامل پیچیده بین قدرت نظامی و مانورهای دیپلماتیک را در بر می‌گیرد. رویکرد ایران به دیپلماسی امنیتی با آمیزه‌ای از تنشزایی و بحرانسازی در منطقه مشخص می‌شود زیرا به دنبال هدایت شبکه پیچیده شیعه‌گری و رقابت‌های بلوکبندی در خاورمیانه است. بدون شک تاکنون نهادهای نظامی و امنیتی ایران به ویژه سپاه

پاسداران در بزرگ نمایی و یا وارونه جلوه دادن رویکرد همسایگان به تعامل با ایران و همچنین دخالت ایران در اوضاع سیاسی-امنیتی جهان و خاورمیانه نقش منفی ایفاء کردەاند که باعث خروج سرمایەی مادی و انسانی از ایران شدەاند. روابط ایران با کشورهای همسایه، تصویری از استراتژی دیپلماتیک گستردەتر آن است که سعی در نادیده گرفتن قوانین بین المللی حسن همجواری و سوءاستفاده از همجواری برای نفوذ، دخالت، ایجاد بحران و به راه انداختن جنگ طائفی و مذهبی است.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١ خرداد ١٤٠٣

سەرچاوە
Serchawe

دیپلماسی گروگان‌گیری رژیم ایران

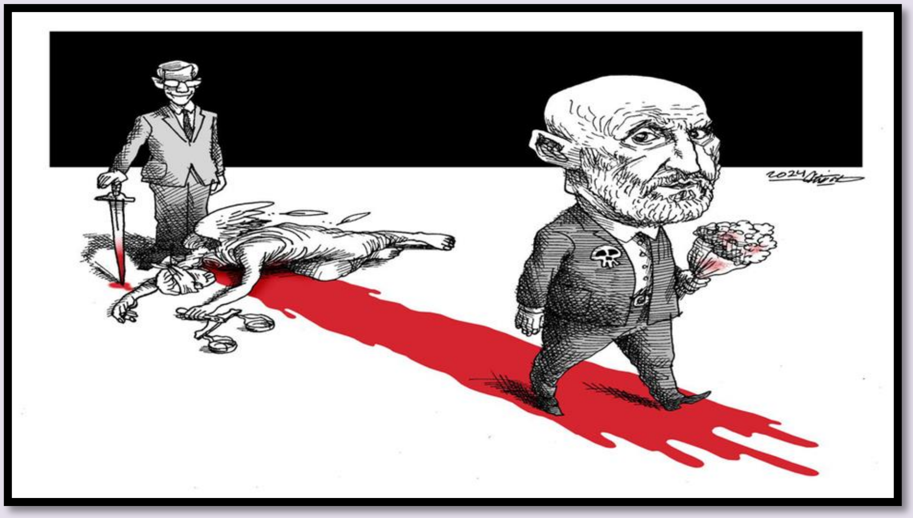

استفاده رژیم ایران از گروگان‌گیری به عنوان ابزار دیپلماسی و سرکوب، فصل تاریکی در روابط بین الملل است. این تاکتیک که اغلب از آن با عنوان «دیپلماسی گروگان‌گیری» یاد می‌شود، شامل ربودن یا بازداشت استراتژیک اتباع خارجی برای اعمال فشار بر کشورهای دیگر است، به‌ویژه زمانی که عوامل یا تروریست‌های ایرانی در خارج از کشور دستگیر می‌شوند. ریشه‌های دیپلماسی گروگان‌گیری ایران را می‌توان به انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ جستوجو کرد، انقلابی که شاهد سرنگونی شاه و تأسیس جمهوری اسلامی تحت رهبری آیت‌الله خمینی بود. یکی از بدنام ترین موارد گروگان گیری اندکی پس از انقلاب رخ داد، زمانی که نیروهای نظامی پیرو خمینی، سفارت امریکا در تهران را تصرف کردند و ۵۲ دیپلمات و شهروند آمریکایی را به مدت ٤٤٤ روز گروگان گرفتند. این رویداد نه تنها سابقه‌ای برای اقدامات آتی ایجاد کرد بلکه نشان دهنده تمایل رژیم به استفاده از گروگان ها به عنوان اهرم فشار در مذاکرات بین المللی بود.

سیر تحول دیپلماسی گروگان‌گیری

- جنگ ایران و عراق و دهه ۱۹۸۰

در طول جنگ ایران و عراق (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸)، رژیم ایران و نیروهای نیابتی آن در بسیاری از حوادث گروگان‌گیری شرکت

کردند. بارزترین آنها مجموعه آدمربایی‌ها در لبنان توسط حزب الله بود، یک گروه شبه نظامی با روابط قوی با ایران. گروگانهای غربی، از جمله روزنامه نگاران و دانشگاهیان، گرفته شدند و به عنوان ابزار چانه زنی برای فشار بر دولت های غربی مورد استفاده قرار گرفتند. آزادی این گروگان ها اغلب شامل مذاکرات پیچیده و مبادله زندانیان یا معاملات تسلیحاتی بود که نشان دهنده مهارت رژیم در دستکاری روابط بین المللی به نفع خود است.

- دهه ۱۹۹۰و ظهور دیپلماسی گروگان‌گیری اروپا

در دهه ۱۹۹۰ تمرکز ایران بر گروگان‌گیری به سمت اروپا معطوف شد. مخالفان ایرانی مقیم خارج از کشور، به ویژه در اروپا، به اهداف اصلی تبدیل شدند. سازمانهای اطلاعاتی رژیم برای ساکت کردن منتقدان و مخالفان، ترورها و آدم ربایی ها را سازماندهی کردند. یکی از موارد بارز ترور رهبران اپوزیسیون کورد که بعدا در دادگاهی در آلمان ابعاد این جنایت با ادله محکمه پسند مشخص شد، ترور دکتر شرفکندی و یارانش در رستوران میکونوس برلین در سال ۱۹۹۲ بود که به بحران دیپلماتیک بین ایران و چندین کشور اروپایی منجر شد.

- دهه ۲۰۰۰: افزایش پیچیدگی و دسترسی جهانی

دهه ۲۰۰۰ شاهد رویکرد پیچیده‌تری برای دیپلماسی گروگان‌ها بود که ایران از ابزارهای قانونی و فراقانونی برای بازداشت اتباع خارجی استفاده میکرد. دستگیری و بازداشت اتباع دو تابعیتی مانند ایرانی - آمریکایی و ایرانی - اروپایی به یک تاکتیک رایج تبدیل شد. این افراد اغلب به جاسوسی یا اقدام علیه امنیت ملی متهم می شدند، اتهاماتی که معمولا بی اساس و با انگیزه های سیاسی بودند. موارد رکسانا صابری، روزنامه‌نگار ایرانی - آمریکایی در سال ۲۰۰۹ و نازنین زاغری، کارمند خیریه انگلیسی - ایرانی در سال ۲۰۱٦، نمونه‌های بارز این تاکتیک است. البته ناگفته نماند یکی از تاکتیکهای رژیم ایران در گروگانگیری افراد دو تابعیتی استفاده از شهروندان ایرانی است که قبل از اخذ تابعیت خارجی توسط نهادهای امنیتی ایرانی آموزش و هدایت شده‌اند.

مماشات اروپایی ها و پیامدهای آن

استراتژی مماشات

کشورهای اروپایی که با چالش آزادی شهروندان خود مواجه بودند اغلب به راهبردهای مماشات متوسل می شوند. این

مماشات شامل امتیازات دیپلماتیک، مشوق های اقتصادی، و گاها آزادی عوامل ایرانی بازداشت شده بود. تمایل به حفظ روابط دیپلماتیک با ایران، گرفتن امتیازات مادی و اقتصادی از ایران، به ویژه با توجه به ذخایر قابل توجه نفت و گاز این کشور، اغلب به مصالحه بر سر اصول حقوق بشر منجر شده است.

- آلمان و ماجرای میکونوس: پس از ترور رهبران کورد در برلین، آلمان در ابتدا با اتخاذ موضع شدید، دیپلماتهای ایرانی را اخراج کرد و روابط دیپلماتیک را کاهش داد و برخی کشورهای اروپایی هم سفرای خود را از ایران فرا خواندند اما در نهایت منافع اقتصادی و تمایل به حفظ امتیازات مادی با ایران به عادی سازی روابط کشورهای اروپایی با ایران مدافع تروریسم دولتی منجر شد.

- فرانسه و پرونده کلوتیلد ریس: در سال ۲۰۰۹، کلوتیلد ریس، دانشگاهی فرانسوی به اتهام جاسوسی در ایران بازداشت شد. آزادی او در سال ۲۰۱۰ به عنوان بخشی از یک توافق دیپلماتیک گسترده تلقی شد که شامل آزادی یک مامور ایرانی بازداشت شده در فرانسه بود.

تأثیر بر حقوق بشر

مماشات با ایران توسط کشورهای اروپایی پیامدهای منفی برای حقوق بشر داشته است. دولتهای اروپایی با اولویت دادن به منافع دیپلماتیک و اقتصادی بر نگرانیهای حقوق بشری، اغلب چشم خود را بر سرکوب داخلی رژیم ایران و نقضهای بین المللی بستهاند. این مماشات غربی ها باعث جسور شدن رژیم ایران شده است تا به گروگانگیری خود و ادامه نقشههای ترور مخالفین سیاسی در خارج از کشور و خرابکاری های امنیتی ادامه دهد زیرا میداند که میتواند از گروگانهای غربی برای رسیدن به اهداف سیاسی خود استفاده کند.

مکانیک دیپلماسی گروگانگیری

- انتخاب هدف

رژیم ایران با دقت اهداف خود را برای گروگانگیری انتخاب می کند. دو تابعیتی ها به ویژه آسیب پذیرتر هستند، زیرا اغلب آنها را دارای وفاداریهای دوگانه میدانند و میتوان آنها را به آسانی متهم کرد و امتیازاتی از کشورهای غربی گرفت.

گردشگران، روزنامەنگاران و دانشگاهیان خارجی نیز در معرض خطر هستند، زیرا حضور آنها در ایران به راحتی قابل توجیه است و بازداشت آنها می تواند به عنوان یک موضوع امنیت ملی در نظر گرفته شود.

-

روشهای حقوقی و فراقانونی

دیپلماسی گروگانگیری در ایران شامل دو روش قانونی و فراقانونی است. روشهای قانونی شامل دستگیری به اتهامات ساختگی، محاکمه در دادگاه های نمایشی انقلاب و احکام سنگین است. در پروسه این دادگاهها و احکام آنچه نقش اصلی را ایفا میکند دستورات صادره از نیروهای امنیتی وزارت اطلاعات یا اطلاعات سپاه پاسداران است که بعدا هم با مماشات کشورهای اروپایی این احکام سنگین به راحتی نقض و گروگان معامله میشود. روش های فراقانونی شامل آدم ربایی توسط گروههای نیابتی ایران در منطقه مانند حزب الله لبنان، حشدی شعبی عراق یا عملیات مخفیانه توسط سازمان های اطلاعاتی ایران در اقصی نقاط جهان است.

- مذاکره و اهرم

هنگامی که افراد مورد نظر گروگان گرفته میشوند، رژیم ایران از آنها به عنوان اهرم فشار در مذاکرات بین المللی استفاده میکند. این خواستەها می تواند از آزادی عوامل ایرانی بازداشت شده، آزادسازی دارایی ها یا امتیازات دیپلماتیک متغیر باشد. فرآیند مذاکره اغلب مبهم است و کانالها و واسطەهای متعددی در آن دخیل هستند.

پاسخ بین المللی

- موضع ایالات متحده امریکا

ایالات متحده به طور کلی موضعی سختگیرانه در برابر دیپلماسی گروگانگیری ایران اتخاذ کرده است و بر تحریم ها و انزوای دیپلماتیک تاکید میکند. با این حال، حتی ایالات متحده نیز وارد مذاکراتی شده است، مانند توافق هسته ای ۲۰۱۵ که شامل آزادی چند زندانی آمریکایی در ایران بود.

- استراتژیهای اروپایی

کشورهای اروپایی ترکیبی از دیپلماسی و مماشات را به کار گرفته اند و اغلب امنیت فوری شهروندان خود را بر ملاحظات

استراتژیک بلندمدت اولویت میدهند. حتی در مواردی همچون بلژیک که اسدالله اسدی در دادگاه محکوم شد با حکم شاه بلژیک به ایران تحویل داده شد. اروپاییها بدون اتخاذ موضعی واحد یک رویکرد ناموزون و ناهماهنگ داشته‌اند که از کشوری به کشور دیگر متفاوت بوده است.

- سازمان های بین المللی

سازمان های بین المللی مانند سازمان ملل و گروه های حقوق بشر، استفاده ایران از گروگان‌گیری را محکوم کرده‌اند. با این حال، نفوذ آنها محدود است، زیرا ایران هنجارها و معاهدات بین المللی را در مورد منافع امنیتی و سیاسی خود نادیده می گیرد و از همه توان اقتصادی خود برای گسترش مداخله‌های سیاسی و گروگان‌گیری و ترور استفاده میکند.

هزینه انسانی

هزینه انسانی دیپلماسی گروگان گیری ایران بسیار زیاد است. گروگانها شکنجه های جسمی و روانی، بازداشت های طولانی مدت و جدایی از خانواده های خود را تحمل می کنند. وضعیت اسفناک آنها اغلب به عنوان ابزاری برای چانه زنی در بازی های ژئوپلیتیک مورد استفاده قرار می گیرد که منجر به رنج طولانی مدت و عدم اطمینان می شود. پرونده نازنین زاغری که سال‌ها در بازداشتگاه ایران بود در حالیکه دختر خردسالش بدون او بزرگ شد، بر تراژدی‌های شخصی پشت این مانورهای سیاسی تأکید می‌کند.

دیپلماسی گروگان‌گیری تاکتیکی شوم است که رژیم ایران برای دستیابی به اهداف سیاسی و استراتژیک خود آن را از استرالیا تا اروپا و امریکا به کار گرفته و می گیرد. راهبردهای مماشات این کشورها اغلب حقوق بشر را در قربانگاه دیپلماسی و منافع اقتصادی ذبح کرده و رژیم را قادر میسازد تا به اقدامات سرکوبگرانه خود ادامه دهد. برای مقابله و جلوگیری از استفاده ایران از گروگان‌گیری، با اولویت دادن به حقوق بشر و حاکمیت قانون بر دستاوردهای کوتاه‌مدت، به یک واکنش بین‌المللی یکپارچه‌تر و اصولی‌تر نیاز است. تنها در این صورت است که میتوان چرخه سرکوب و دستکاری روابط بین الملل را شکست و عدالت و آزادی را برای بازداشت شدگان ناعادلانه تضمین کرد. همچنین بدون مقدم دانستن حقوق بشر بر روابط بین الملل، رژیم ایران در ادامه عملی کردن نقشه‌های ترور سیاسی مخالفین در غرب جسورتر میشود و تبدیل به نمونه‌ای برای دیگر کشورهای حامی تروریسم دولتی در جهان خواهد شد.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٥ تیر ١٤٠٣

سەرچاوە
Serchawe

بیهودگی مشارکت در اقتدارگرایی انتخاباتی

در چشم انداز سیاسی جهانی، انتخابات اغلب به عنوان مظهر تعامل دمکراتیک و سنگ بنای یک دموکراسی کارآمد در نظر گرفته میشود. ارکان حکومت بستری را برای شهروندان فراهم میکنند تا اراده خود را ابراز کنند، بر حاکمیت تأثیر بگذارند و رهبران را مسئول بدانند. با این حال، در رژیم های توتالیتر، انتخابات غالبا هدف دیگری را دنبال میکند. آنها به جای اینکه ابزار واقعی دموکراسی باشند، دستکاری شده و به نمایشهایی صرف تبدیل میشوند که هدف آنها مشروعیت بخشیدن به رژیم و طرح توهم مشارکت دموکراتیک به جامعه بین المللی است. این مقاله به بررسی بیهودگی مشارکت در چنین انتخابات ساختگی با تمرکز ویژه بر ایران میپردازد و ماهیت انتخابات و دموکراسی در این زمینهها را مورد بحث قرار میدهد.

ماهیت انتخابات نمایشی

انتخابات نمایشی که به عنوان شبه انتخابات نیز شناخته میشود، با نتیجهی از پیش تعیین شده، فقدان رقابت واقعی و کنترل فراگیر دولت بر روند انتخابات مشخص میشود. در رژیمهای توتالیتر، این انتخابات با دقت سازماندهی میشود تا اطمینان حاصل شود که حزب حاکم یا رهبر، قدرت را حفظ میکند و در عین حال پوششی از مشروعیت را فراهم میکند.

سەرچاوە
Serchawe

محققان علوم سیاسی و جامعه‌شناسی استدلال میکنند که این انتخابات ابزاری است در حفظ کنترل استبدادی با شبیه‌سازی شیوه‌های دموکراتیک بدون واگذاری قدرت واقعی و برای نمایش قدرت به جناحهای داخلی و مماشاتگران بین المللی بیشترین استفاده را دارد.

به گفته آندریاس شیدلر، دانشمند علوم سیاسی (۱۹۶۱-آلمان) انتخابات نمایشی چندین کارکرد استراتژیک برای رژیم‌های استبدادی دارد:

۱- **مشروعیت‌سازی:** رژیم‌ها با برگزاری انتخابات سعی در مشروعیت بخشیدن به حاکمیت خود در سطح داخلی و بین‌المللی دارند. آنها به دنبال ایجاد ظاهری از حمایت مردمی و مشروعیت دموکراتیک هستند.
۲- **جذب مخالفین:** از انتخابات می‌توان برای همدستی و خنثی کردن مخالفان بالقوه با ادغام افراد یا گروه‌های منتخب در نظام سیاسی استفاده کرد و در نتیجه احتمال مخالفت را کاهش داد.
۳-**جمع آوری اطلاعات:** فرآیند انتخابات می تواند به عنوان ابزاری برای جمع آوری اطلاعات در مورد مردم، شناسایی تهدیدهای بالقوه و مدیریت مخالفان عمل کند.

بافت ایرانی

ایران نمونه ای از یک رژیم توتالیتر را ارائه میدهد که از انتخابات نمایشی برای حفظ سیطره خود بر قدرت استفاده میکند. علیرغم وجود فرآیندهای انتخاباتی، نظام سیاسی در ایران به شدت تحت سلطه ولایت فقیه و نهادهای امنیتی است که اهرمهای واقعی قدرت را در دست دارند. از انقلاب ۱۹۷۹، ایران یک نظام سیاسی پیچیده را ایجاد کرده است که عناصر تئوکراسی و جمهوری‌خواهی را با هم ترکیب میکند. در حالیکه در کشور انتخابات ریاست جمهوری، پارلمانی و شورای شهر به طور منظم برگزار می شود، قدرت فراگیر آیت الله خامنه‌ای که با رای مردم انتخاب نمیشود اساسا ماهیت دموکراتیک این فرآیندها را تضعیف میکند. شورای نگهبان، نهادی غیر منتخب که توسط رهبر منصوب میشود، صلاحیت بررسی نامزدهای انتخاباتی را دارد و غالبا کسانی را که به‌اندازه کافی مطیع خامنه‌ای نیستند، رد صلاحیت میکند.

انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۱ در ایران به عنوان نمونه اخیر یک انتخابات نمایشی بود. ابراهیم رئیسی، روحانی تندرو که مطیع خامنه‌ای بود در انتخاباتی که با حضور سی درصدی رای دهندگان و رد صلاحیت تعداد زیادی از نامزدهای جناحهای دیگر بود، به عنوان رئیس جمهور انتخاب نه بلکه تعیین شد. تصمیم شورای نگهبان مبنی بر ممانعت از نامزدی

سەرچاوە
Serchawe

بسیاری از نامزدهای برجسته، بر کنترل رژیم بر روند انتخابات و ماهیت از پیش تعیین شده انتخابات را بیشتر عیان کرد.

بیهودگی مشارکت

شرکت در انتخابات نمایشی در رژیم های تمامیتخواه مانند ایران اغلب به چند دلیل بیهوده است:

۱- **نتایج از پیش تعیین شده:** نتایج چنین انتخاباتی معمولا توسط رژیم حاکم از پیش تعیین میشود و عمل رای دادن را به یک امر رسمی تبدیل میکند. رأی دهندگان تأثیر اندکی - آنهم بنابر دلخواه حاکمیت - بر توزیع واقعی قدرت دارند.
۲- **عدم انتخاب واقعی:** رد صلاحیت نامزدهای جدا اندیش و تسلط نامزدهای مورد تایید رژیم، انتخاب رای دهندگان را محدود میکند. این فقدان رقابت واقعی، جوهر انتخابات دموکراتیک را تضعیف میکند.
۳- **سرکوب مخالفان:** شرکت در این انتخابات میتواند ناخواسته به تاکتیکهای سرکوبگرانه رژیم مشروعیت بخشد. رای دادن، شهروندان به عنوان تایید کننده یک سیستم معیوب و ناعادلانه میتواند موقعیت کسانی را که میخواهند از تغییرات واقعی برای دموکراسی حمایت کنند؛ تضعیف کند.
٤- **مدیریت تصویر بین المللی:** با برگزاری انتخابات، حتی اگر ناقص باشد، رژیم ها می توانند ظاهری از رویه دموکراتیک را حفظ کنند که می تواند برای منحرف کردن فشار و انتقاد بین المللی مورد استفاده قرار گیرد. بهانه ای برای ادعای پایبندی به هنجارهای دموکراتیک در تعاملات دیپلماتیک و اقتصادی فراهم می کند.

اقتدارگرایی انتخاباتی:

«اقتدارگرایی انتخاباتی» اصطلاحی است که آندریاس شیدلر برای توصیف رژیمهایی ابداع کرد که انتخابات منظمی را برگزار کرده اما اصول و هنجارهای دموکراتیک را بطور سیستماتیک نقض میکنند تا جایی که این انتخابات منجر به رقابت سیاسی واقعی یا پاسخگویی دولت نمیشود. او رژیمهایی را توصیف میکند که انتخابات را برگزار میکنند اما هنجارهای اساسی دموکراتیک را زیر پا میگذارند تا جایی که انتخابات با استانداردهای آزاد و رقابت عادلانه مطابقت ندارد. این رژیمها عناصر اقتدارگرایی و دموکراسی را با هم ترکیب میکنند و یک نظام سیاسی ترکیبی را در جایی که انتخابات وجود دارد اما الزامات اساسی یک فرآیند دموکراتیک را برآورده نمیکند، ایجاد میکند.

سەرچاوە Serchawe

ویژگی های کلیدی اقتدارگرایی انتخاباتی

انتخابات در رژیمهای اقتدارگرا چندین ویژگی متمایز از خود نشان میدهند که آنها را از دولتهای کاملا دموکراتیک یا کاملا اقتدارگرا متمایز میکند:

۱- **رقابت انتخاباتی کنترل شده:** در حالیکه انتخابات به طور منظم برگزار میشود، رژیم حاکم تضمین میکند که رقابت واقعی خفه میشود. این امر اغلب از طریق اقدامات قانونی و فراقانونی حاصل میشود که احزاب و نامزدهای مخالف را دچار شکست میکند.

۲- **دستکاری در فرآیندهای انتخاباتی:** این رژیمها از تاکتیک های مختلفی برای دستکاری در روند انتخابات استفاده میکنند که عبارتند از جعل، سرکوب رأی دهندگان، خرید رأی، دستکاری قوانین و نهادهای انتخاباتی به نفع حزب حاکم.

۳- **محدودیت بر آزادیهای مدنی:** آزادیهای اساسی مدنی مانند آزادی بیان، اجتماعات و انجمن ها، اغلب محدود میشوند. رسانهها معمولا کنترل میشوند یا به شدت سانسور میشوند تا توانایی مخالفان برای برقراری ارتباط با رای دهندگان و بسیج حمایت را محدود کنند.

٤- **دستکاری قضایی و انتخاباتی:** نهادهایی که قرار است مستقل باشند، مانند قوه قضائیه و کمیسیونهای انتخاباتی، غالبا مورد حمایت رژیم هستند. این تضمین میکند که چالشهای قانونی برای تقلب یا دستکاری در انتخابات بعید است که موفقیت آمیز باشد.

٥- **نتایج از پیش تعیین شده:** ترکیب این تاکتیکهای دستکاری تضمین میکند که نتایج انتخابات قابل پیشبینی است و همیشه به نفع حزب حاکم یا رهبران فعلی است. این قابل پیشبینی بودن نشانه اقتدارگرایی انتخاباتی است.

نمونههایی از اقتدارگرایی انتخاباتی

چندین کشور مفهوم اقتدارگرایی انتخاباتی را تداعی میکنند:

۱- **روسیه:** در زمان ولادیمیر پوتین، روسیه انتخابات منظمی را برگزار میکند اما این انتخابات با بی نظمیهای قابل توجه، کنترل رسانهها و محدودیتهایی بر نامزدهای اپوزیسیون خدشه دار میشود. نتایج بەشدت به نفع حزب حاکم منحرف شده است.

۲- **ونزوئلا:** انتخابات در دوران هوگو چاوز و جانشین او نیکلاس مادورو با اتهامات گسترده تقلب، دستکاری و سرکوب مخالفان سیاسی مشخص شده است. روند انتخابات برای حفظ تسلط رژیم بر قدرت و در عین حال ارائه تصویری از مشروعیت دموکراتیک استفاده شده است.

۳- **ایران:** نظام سیاسی ایران شامل انتخابات منظم ریاست جمهوری و مجلس است. با این حال، شورای نگهبان، یک نهاد غیر منتخب، کاندیداهایی را که به اندازه کافی به خامنه‌ای وفادار نیستند، بررسی و رد صلاحیت میکند و تضمین میکند که رقابت سیاسی واقعی خفه میشود.

پیامدهای دموکراسی

اقتدارگرایی انتخاباتی چالشهای مهمی را برای پیشرفت دموکراسی واقعی ایجاد میکند. این امر اصول دموکراتیک اصلی انتخابات آزاد و منصفانه، کثرت گرایی سیاسی و پاسخگویی را تضعیف میکند. این رژیم‌ها با حفظ تله‌های دموکراسی و در عین حال خالی کردن عناصر اساسی آن، می‌توانند قدرت خود را تثبیت کنند و در برابر فشارها برای اصلاحات دموکراتیک معنادار مقاومت کنند.

مفهوم «اقتدارگرایی انتخاباتی Schedler» چارچوبی حیاتی برای درک چگونگی استفاده رژیم‌های اقتدارگرای معاصر از انتخابات برای تداوم ارائه میکند. حکومت آنها این پارادوکس برگزاری انتخاباتی که فاقد محتوای واقعی دموکراتیک است را برجسته میکند و دستکاری استراتژیک به کار گرفته شده توسط این رژیمها برای حفظ قدرت را آشکار میکند. شناخت و درک مکانیسمهای اقتدارگرایی انتخاباتی برای محققان و دست اندرکاران ترویج دموکراسی ضروری است زیرا بر نیاز به استراتژی‌های ظریف و خاص برای حمایت از توسعه دموکراتیک در چنین محیط‌هایی تأکید میکند.

لاری دایموند Larry Diamond ، جامعه شناس آمریکایی (۱۹۵۱ - ۲۰۱٤)، بر اهمیت جامعه مدنی پویا در به چالش کشیدن رژیم های استبدادی تاکید میکند. در محیط‌هایی که در آن انتخابات دستکاری میشود، سازمانهای جامعه مدنی نقش مهمی در حمایت از اصلاحات دموکراتیک واقعی، نظارت بر فرآیندهای انتخاباتی و بسیج شهروندان برای مطالبه مسئولیت دارند.

تاثیر ناظران بین المللی

ناظران بین المللی می توانند به برجسته کردن تناقضات و بی نظمیها در انتخابات نمایشی کمک کنند. گزارها و

تحلیلهای آنها بررسی بیرونی ادعاهای رژیم در مورد مشروعیت دموکراتیک را ارائه میکند و میتواند از حمایت داخلی و بین‌المللی برای اصلاحات انتخاباتی حمایت کند. نمایش انتخابات در رژیمهای توتالیتر مانند ایران، اساسا تمرینهای ناقصی است که برای حفظ توهم دموکراسی و در عین حال تثبیت حکومت استبدادی طراحی شده است. شرکت در چنین انتخاباتی اغلب بی ثمر است زیرا نتایج از پیش تعیین شده است، انتخاب ها محدود و این روند به شدت توسط رژیم حاکم کنترل میشود.

برای اینکه تغییرات دموکراتیک معنادار رخ دهد، شناخت محدودیتهای شرکت در انتخابات نمایشی و تمرکز تلاشها بر تقویت جامعه مدنی، حمایت از اصلاحات انتخاباتی واقعی و حمایت از تلاشهای بین‌المللی برای پاسخگو کردن رژیمها بسیار مهم است. در مورد ایران، راه رسیدن به دموکراسی واقعی نه در شرکت در انتخابات ساختگی بلکه در خواست تغییرات بنیادی در نظام سیاسی و فرهنگی است که شهروندان را توانمند کند و حکومت دموکراتیک واقعی را تضمین کند و تداوم بخشد.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٣١ خرداد ١٤٠٣

سەرچاوە
Serchawe

ایران از صدور انقلاب تا آغازگری جنگ

سیاست خارجی تهاجمی ایران، عامل اصلی بی ثباتی خاورمیانه بوده است. ایران با استفاده از دخالت مستقیم نظامی و نیروهای نیابتی، نه تنها در سیاست داخلی کشورهای همسایه مداخله کرده است، بلکه درگیری‌های خشونت‌آمیز، فرقه‌ای و قومیتی نیز دارد که پیامدهای گسترده‌ای داشته است. این مقاله به بررسی این موضوع می‌پردازد که چگونه اقدامات ایران، که ریشه در ایدئولوژی فاشیستی ایرانی - شیعی دارد، به جنگ‌های مذهبی و قومی جاری در سراسر منطقه دامن می‌زند و چگونه حکومت تمامیت خواه تهدیدی پایدار برای امنیت منطقه خلیج و جهان است. از انقلاب اسلامی ۱۹۷۹، سیاست خارجی ایران بر اساس دکترین صدور انقلاب شکل گرفته است. خامنه ای به عنوان دومین ولی فقیه این توسعه طلبی تهاجمی را ادامه داده و از شیعیگری به عنوان ابزار اتحاد نیابتی ها و تفرقه در منطقه اکثریت سنی استفاده می کند. ایجاد نیروهای شبه نظامی و گروه های نیابتی در کشورهای همسایه در استراتژی ایران برای گسترش نفوذ خود نقش اساسی دارد. این گروه ها عمدتا شامل حزب الله لبنان، نیروهای حشد الشعبی در عراق، حوثی ها در یمن و شبه نظامیان مختلف شیعه در سوریه هستند.

صدور انقلاب اسلامی

رهبران جمهوری اسلامی از همان ابتدا به صراحت اعلام کردند که هدف از انقلاب آنها محدود شدن در مرزهای ایران نیست.

سەرچاوە
Serchawe

آیت الله خمینی ایده صدور انقلاب را بیان کرد و برپایی حکومت های اسلامی در سراسر جهان اسلام را متصور بود. دیدگاه او بر این باور بود که انقلاب اسلامی نمایانگر شکل واقعی حکومت برای جوامع مسلمان است. در نتیجه، رهبری جدید ایران وظیفه خود می‌دانست که این ایدئولوژی را به سایر ملتها، به‌ویژه آنهایی که جمعیت شیعی زیادی دارند، گسترش دهند. انقلاب ایران را به عنوان رهبر جهان اسلام شیعه معرفی کرد و فعالانه به دنبال گسترش نفوذ خود در کشورهایی بود که در آن جوامع شیعه تحت ستم یا به حاشیه رانده شده بودند. این جاه طلبی در مداخلات مستقیم و غیرمستقیم در حوزه های سیاسی، نظامی و اجتماعی کشورهای مختلف در سراسر خاورمیانه، آفریقا و آسیا آشکار شد.

آیت الله هایی که پس از انقلاب به رهبری روح الله خمینی و سپس سید علی خامنه‌ای به قدرت رسیدند، خود را متولی جامعه جهانی شیعه می‌دانند. اعتقاد آنها به مفهوم ولایت فقیه موجب توجیه شرعی دخالت ایران در سایر ملل و دولت ها شد. بر اساس این آموزه، یک فقیه ارشد بر جامعه مسلمانان اختیار داده می شود و جمهوری اسلامی ایران با رهبری ولایت فقیه، خود را آن مرجع برحق می داند. رهبری روحانی ایران نیز جهان را از دریچه‌ای عمیقا فرقه‌ای می‌بینند، به‌ویژه در روابط خود با کشورهای سنی‌نشین مانند عربستان سعودی، کشورهای خلیجی و مصر. شیعیان تقریبا ۱۰ تا ۱۵ درصد از جمعیت مسلمانان جهان را تشکیل می دهند ولی ولایت فقیه ایران خود را رهبر مسلمین جهان مورد خطاب قرار می دهد. رهبری ایران خود را به عنوان مدافع جوامع شیعی، چه در عراق، لبنان، یمن، بحرین، آذربایجان یا جاهای دیگر می داند. این موضع «محافظت‌آمیز» به ایران بهانه‌ای برای مداخله در امور داخلی کشورهای دارای جمعیت شیعه و مداخله خود را به عنوان دفاع از حقوق و منافع شیعیان فراهم کرده است.

دخالت ایران در سایر ملل

ایران تحت عنوان حمایت از جوامع تحت ستم شیعی، به شدت درگیر صحنه های سیاسی و نظامی چندین کشور شد. بارزترین نمونه آن حزب الله لبنان است، یک گروه شبه نظامی شیعه که به لطف حمایت ایران به یک نیروی قدرتمند سیاسی و نظامی تبدیل شده است. ایران به حزب‌الله کمک کرد تا خود را به‌عنوان یک نیروی مسلط در سیاست لبنان تثبیت کند و در عین حال به‌عنوان نیابتی در درگیری‌های مداوم آن با اسرائیل عمل کند.

در عراق، پس از سقوط صدام حسین در سال ۲۰۰۳، ایران از خلاء قدرت استفاده کرد و شروع به پرورش شبه نظامیان شیعه کرد، که بعدا ستون فقرات نیروهای بسیج مردمی را تشکیل دادند. این گروهها نه تنها در مبارزه با داعش، بلکه در تحکیم نفوذ ایران در عراق نیز نقش داشتند که اغلب به ضرر حاکمیت خود عراق بود.

سەرچاوە
Serchawe

در یمن، ایران از جنبش حوثی، یک گروه شیعه زیدی، به عنوان بخشی از یک استراتژی گسترده تر برای به چالش کشیدن نفوذ سعودی در شبه جزیره عربستان حمایت کرده است. حوثی‌ها با حمایت ایران درگیر جنگی وحشیانه با ائتلاف تحت رهبری سعودی شدند و یمن را به میدان نبرد دیگری در درگیری‌های منطقه‌ای میان دو مذهب سنی و شیعه تبدیل کردند و در پایان بدون هیچ نتیجه‌ای با وساطت چین مسکوت ماند.

دفاع از شیعیان یا پیشبرد منافع ایران؟

در حالی که ایران خود را مدافع حقوق شیعیان معرفی می کند، بسیاری از منتقدان استدلال می کنند که این صرفا بهانه ای برای پیشبرد منافع ملی ایران است. ایران با حمایت از گروه های شیعه در خارج از کشور، جای پایی در مناطق کلیدی، از لبنان در شام گرفته تا عراق و سوریه در قلب جهان عرب، و یمن در شبه جزیره عربستان به دست می آورد. این سیاست توسعه‌طلبانه همچنین به ایران اجازه می‌دهد تا قدرت خود را فراتر از مرزهای خود به نمایش بگذارد و اهرم‌هایی را در برابر دشمنان منطقه‌ای خود، به‌ویژه عربستان سعودی و اسرائیل، فراهم کند.

علاوه بر این، سیاست های مداخله جویانه ایران اغلب تنش های فرقه ای را تشدید کرده و به خشونت و بی ثباتی در سراسر منطقه دامن زده است. ایران با تسلیح و حمایت مالی از شبه نظامیان شیعه، به جنگ های داخلی جاری در عراق، سوریه و یمن کمک کرده است، جایی که هویت های فرقه ای به طور فزاینده ای قطبی شده است. این موضوع نقش ایران به عنوان "مدافع شیعیان" را بسیار بحث برانگیز کرده است، زیرا اقدامات این کشور اغلب به نابودی جوامعی که ادعا می کند از آنها محافظت می کند منجر شده است و پایان این محافظت به ویرانی شهرها و مناطق شیعی نشین و قربانی شدن نیابتی ها برای حفظ منافع ایران ختم شده است.

رهبری خامنه‌ای تداوم در بینش ایدئولوژیک خمینی

میراث خمینی اثر عمیقی در رژیم ایران بر جای گذاشت. "دکترین ولایت فقیه" او مرجعیت سیاسی و دینی را تحت رهبری ولی فقیه متمرکز کرد و رهبری معنوی را با حکومت ادغام کرد. این سیستمی را ایجاد کرد که در آن رهبر مذهبی کنترل نهایی بر سیاست های خارجی و داخلی ایران را در دست دارد. خامنه‌ای به‌عنوان جانشین خمینی، نه تنها وارث این نظام بود بلکه دیدگاه خمینی مبنی بر صدور انقلاب به خارج از مرزهای ایران را نیز کاملا پذیرفت و بشدت هرچه تمامتر ادامه و گسترش داد. خمینی سیاست خارجی ایران را به عنوان سیاستی که ریشه در تقابل با امپریالیسم غربی و حکومت‌های منطقه‌ای تحت سلطه سنی‌ها دارد، تثبیت کرده بود. وی ایران را پیشتاز مقاومت در برابر قدرت های جهانی مانند آمریکا

و اسرائیل و مدافع جوامع مظلوم شیعی در منطقه معرفی کرد. این تضاد با غرب، اسرائیل و کشورهای عربی سنی پایه و اساس سیاست خارجی ایران شد و خامنه‌ای کاملا به این اصول پایبند مانده است. خامنه‌ای، پس از به دست گرفتن قدرت، جنبه‌های اصلی ایدئولوژی خمینی را حفظ کرد و تضمین کرد که دستور کار انقلابی ایران به شکل‌دهی به سیاست‌های داخلی و بین‌المللی خود ادامه می‌دهد. با این حال، خامنه‌ای رویکرد عمل‌گرایانه‌تری برای اعمال نفوذ، استفاده استراتژیک‌تر از منابع ایران - نظامی، ایدئولوژیک و دیپلماتیک برای دستیابی به اهداف انقلابی مشابه نشان داده است.

۱- موضع ضد غربی و ضد اسرائیلی

یکی از تعیین‌کننده‌ترین سیاست‌های خامنه‌ای، تداوم مخالفت شدید خمینی با اسرائیل است که خمینی آن را «غده سرطانی» نامیده بود که باید ریشه‌کن شود. خامنه ای این احساسات را تکرار کرده و بارها خواهان نابودی اسرائیل شده است. این مخالفت عمیقاً در ملاحظات ایدئولوژیک و استراتژیک ریشه دارد. از نظر ایدئولوژیک، خامنه ای اسرائیل را به عنوان یک کشور نامشروع تحمیل شده توسط قدرت های غربی در قلب جهان اسلام، نمادی از مداخله گسترده غرب که ایران به دنبال مقاومت در برابر آن است، معرفی می کند. وجود اسرائیل همچنین چالشی مستقیم برای ارزش‌های انقلابی ایران است که بر حمایت از آرمان فلسطین به عنوان بخشی از مبارزه گسترده‌تر علیه ظلم تأکید می‌کند. بنابراین دیدگاه شخصی خامنه ای از انقلاب شامل نابودی اسرائیل نه تنها به عنوان یک موجودیت سیاسی بلکه به عنوان یک پیروزی نمادین بر هژمونی غرب در منطقه است. او بارها از لفاظی های تحریک آمیز استفاده می کند و از اسرائیل به عنوان "رژیم صهیونیستی" یاد می کند که باید از بین برود، و از گروه های ضد اسرائیلی مانند حزب الله لبنان و حماس در غزه با کمک های مالی و نظامی حمایت کرده است. حزب‌الله، به‌ویژه، ابزاری حیاتی در استراتژی ضداسرائیلی ایران بوده و حملاتی را انجام می‌دهد و تهدید نظامی مستقیمی برای اسرائیل از سوی لبنان ایجاد می‌کند. از نظر استراتژیک، سیاست ضد اسرائیلی خامنه‌ای نیز راهی برای ایران است تا خود را به عنوان رهبر «محور مقاومت»، ائتلافی از نیروهای مخالف حضور و نفوذ اسرائیل در منطقه قرار دهد. این نه تنها امنیت اسرائیل را تضعیف می‌کند بلکه جایگاه ایران را در میان جمعیت‌های عرب سنی که با آرمان فلسطین همدل هستند، تقویت می‌کند و بنابراین جذابیت آن را فراتر از پایگاه شیعی‌اش گسترش می‌دهد و ایران را به عنوان قطبی در میان کشورهای اسلامی در مبارزه با اسرائیل نشان میدهد. ژستی که ایرانیان حتی در زمان رژیم قبلی هم دنبال آن بودند و محمد رضا شاه حمایت های گسترده‌ای از فلسطینیان علیه اسرائیل کرد اکنون خامنه‌ای این ردای رهبری علیه منافع اسرائیلی ها را در خاورمیانه سعی می کند به تن داشته باشد.

٢- تضعیف کشورهای عربی سنی

یکی دیگر از مؤلفه‌های کلیدی دیدگاه خامنه‌ای که مستقیما از سیاست‌های خمینی ناشی می‌شود، تضعیف دولت‌های عرب سنی، به‌ویژه کشورهای همسو با غرب است. شکاف سنی و شیعه در این جنبه از سیاست خارجی ایران نقش اساسی دارد. کشورهای سنی عرب به ویژه سعودی و جدیدا امارات متحده عربی، نماینده رقیب ژئوپلیتیکی و اقتصادی ایران هستند. خامنه ای همانند خمینی، کشورهای عربی سنی را نامشروع می داند، به ویژه کشورهایی که با غرب همسو هستند. عربستان سعودی به عنوان حافظ اماکن مقدس اسلام و رهبر جهان اسلام سنی، به عنوان رقیب اصلی تلقی می شود. این رقابت هم مذهبی است - که ریشه در شکاف سنی و شیعه دارد - و هم سیاسی. زیرا عربستان سعودی یکی از برجسته ترین متحدان ایالات متحده امریکا در منطقه است و همچنین توانسته است نظر مثبت کشورهای اروپایی و چین و روسیه را به خود جلب کند و بن سلمان به عنوان کاریزمای منطقه خودنمایی می کند که این دو پادشاه در یک اقلیم نمی گنجند.

چشم انداز خامنه ای قربانی کردن نیروهای نیابتی برای ایران

بینش شخصی خامنه‌ای از انقلاب اسلامی حول محور مفهوم «مقاومت» است. مقاومت در برابر امپریالیسم، صهیونیسم و کشورهای سنی که او آنان را همدستان غرب می‌داند. سیاست‌های او بر ایجاد نظم منطقه‌ای متمرکز شده است که در آن ایران نه تنها به‌عنوان یک نیروی نظامی بلکه به‌عنوان رهبر ایدئولوژیک یک جنبش اسلامی گسترده‌تر، قدرت غالب است. این امر با یک تضاد عمیق با اسرائیل همراه شده است که او آن را هم دشمن ایدئولوژیک و هم مانعی عملی در برابر هژمونی ایران می‌داند. علاوه بر این، دیدگاه خامنه ای فراتر از خاورمیانه است. رهبری او با تلاش هایی برای گسترش نفوذ ایران در آفریقا، آمریکای لاتین و حتی اروپا، به ویژه از طریق ارتباط دیپلماتیک و مشارکت های نظامی مشخص شده است. سپاه قدس، نقش محوری در پیشبرد این اهداف، شرکت در عملیات های مخفی و ایجاد اتحاد با گروه های مخالف نفوذ غرب ایفا کرده اند. دیدگاه خامنه‌ای از انقلاب عمیقا با نابودی اسرائیل و تضعیف کشورهای عربی سنی به ویژه عربستان سعودی در هم آمیخته است. خامنه‌ای از طریق جنگ نیابتی، درگیری‌های فرقه‌ای و گسترش ایدئولوژیک، ایران را به عنوان یک بازیگر اصلی در منازعات منطقه‌ای و جهانی قرار داده و در عین حال به تبلیغ آرمان‌های انقلابی مطرح شده توسط خمینی ادامه می‌دهد. این تأثیر منفی بر امنیت خاورمیانه و نظم بین المللی داشته است و امنیت و اقتصاد جهانی را دچار چالش و مشکلات بی شماری کرده است.

ایران از نیروهای نیابتی برای جنگیدن و ایجاد نفوذ پایدار در پویایی سیاسی منطقه استفاده کرده و شبه نظامیان جنگی

سەرچاوە Serchawe

را به راه انداختهاند که خامنهای هر زمان بخواهد آنها را قربانی می کند. به عنوان مثال حزب الله لبنان نه تنها به عنوان یک عامل بازدارنده علیه اسرائیل عمل می کند بلکه به عنوان مجرای نفوذ ایران در سوریه و در سراسر جهان عرب عمل کرده است ولی بر اثر سیاست های ایران مناطق شیعه نشین لبنان به ویرانهای تبدیل شدهاند و به جز کشته شدن ۱۵ هزار غیرنظامی، سران این حزب تروریستی نیز توسط اسرائیل به هلاکت رسیدند. اسرائیلی که هر زمان فشارهایش بر رژیم ایران بیشتر شود، سران بیشتری از حزب الله لبنان در بیروت قربانی موشک ها و پهپادهای اسرائیلی می شوند البته با گرای عواملی ایرانی و این قرارداد نانوشته روزانه ادامه دارد.

در عراق هم نیروهای حشد الشعبی، شبه نظامیان عمدتا شیعه هستند و پس از ظهور داعش در سال ۲۰۱٤ تحت نفوذ سپاه قدس پدید آمدند. حشد الشعبی به دستور ایران باعث و بانی گسترش درگیریهای فرقهای، حمله به پایگاههای آمریکایی و هدف قرار دادن منابع اقتصادی عربستان سعودی و امارات متحده عربی در عراق و حمله به منازل مسکونی و مراکز مدنی اقلیم کوردستان عراق مورد استفاده قرار گرفتهاند. آنچه ایران برای عراق به ارمغان برده است ایجاد و تشدید جنگ مذهبی و قومی و ویرانی مناطق شیعه نشین و پیوستن بیشتر شیعیان به تنفر و بیزاری از هیات حاکمه ایران و به ویژه ولایت فقیه است. گروههای میلیشیایی همچون حزب الله عراق، کتائب حزب الله، عصائب اهل الحق و سازمان بدر اکنون با تمرکز بر پرداخت پول توانستهاند جوانانی را دوروبر خود داشته باشند و در هر عصیانی از جانب مردم عراق، پایگاههایشان به آتش کشیده می شود و به گوش بفرمان بودن ایران متهم می شوند. این شبهنظامیان در موارد متعدد نقض حقوق بشر علیه سنیها، از جمله قتلهای غیرقانونی، ناپدید شدن اجباری، و تخریب خانهها و املاک سنیها در مناطقی که از داعش پس گرفته شدهاند، دست داشتهاند. ایران با دامن زدن به شکافهای فرقهای عراق را به میدانی برای جنگ میان شیعه و سنی تبدیل کرده است. علاوه بر این، حمایت ایران از حشد الشعبی به یک درگیری فرقه ای منطقه ای گسترده تر، به ویژه در رابطه با عربستان سعودی و کشورهای خلیجی کمک کرده است. ایران با همسو کردن حشد الشعبی با استراتژی منطقهای خود برای تقویت قدرت شیعیان و به چالش کشیدن تسلط سنیها، شکاف سنی و شیعه را تقویت کرده است و از این گروه برای بیثبات کردن مناطق سنینشین عراق و تقویت خطوط گسلهای فرقهای در سراسر منطقه استفاده میکند.

در یمن، ایران از شورش حوثی ها به عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر عربستان سعودی استفاده کرد و حمایت نظامی سپاه قدس از حوثیها، درگیری یمن را به یک مبارزه منطقهای گستردهتر بین ایران و عربستان سعودی تبدیل کرده است. از زمانی که حوثیها در سال ۲۰۱٤ کنترل صنعا، پایتخت یمن را به دست گرفتند و دولت به رسمیت شناخته شده بینالمللی را سرنگون کردند، ایران از آنها حمایت نظامی، مالی و لجستیکی کرد و به توانایی آنها برای کشاندن جنگ و

آتش افروزی به سعودی دریغ نکرد تا اینکه در نهایت به کاتالیزوری برای میانجیگری دیپلماتیک تبدیل شد و در نتیجه مذاکرات با میانجیگری چین بین ایران و عربستان سعودی در سال ۲۰۲۳ انجام شد؛ سعودی شعلەی حمایت رسانەای از مخالفین ایران را خاموش کرد و موشک های بالستیک ایرانی هم از جانب حوثی ها به خاک سعودی پرتاب نشد و اسرائیل را جایگزین کردند.

در جنگ داخلی سوریه، رژیم ایران نه تنها واحدهای سپاه پاسداران خود بلکه جنگجویان حزب الله و دیگر شبه نظامیان شیعه را نیز برای حمایت از اسد مستقر کرد. این مشارکت به ایران کمک کرد تا پایگاهی استراتژیک در سوریه ایجاد کند و آن را به اسرائیل نزدیک‌تر کند و نفوذ فتنه‌انگیز خود را تا دریای مدیترانه بگستراند. اما در پایان جنگ داخل و نتیجه حضور ایران در سوریه بین ۳۵۰ هزار تا ۶۰۰ هزار نفر کشته شدند. میلیون‌ها نفر نیز زخمی یا مفقود و حدود ۱۳ میلیون نفر آواره شده‌اند؛ شامل بیش از ٦ میلیون نفر که به کشورهای همسایه پناه برده‌اند (ترکیه، لبنان، اردن) و بیش از ٦ میلیون نفر که در داخل سوریه بی‌خانمان شده‌اند. شهرهای حلب، حمص، غوطه شرقی، درعا، رقه و ادلب تخریب شدند.
تا زمانی که ایران یک کشور متمرکز تحت حاکمیت نخبگان روحانی متعهد به سیاست خارجی توسعه طلبانه و فرقه گرایانه باقی بماند، همچنان منبع بی ثباتی در منطقه خواهد بود. جامعه جهانی باید بپذیرد که ایران فقط یک کشور سرکش نیست. ایران یک رژیم فاشیستی فارسی - شیعی است که قصد صدور انقلاب و تسلط بر همسایگان خود را دارد. یک ایران غیرمتمرکز و اصلاح‌شده ممکن است امیدی را برای منطقه ایجاد کند، اما همانطور که هست، ساختار قدرت متمرکز ایران تحت رهبری خامنه‌ای نشان‌دهنده خطری آشکار و فعلی برای امنیت جهانی است.

تهاجم غیر مستقیم، آغازگر جنگ

استفاده ابزاری از نیروهای نیابتی از جانب کشوری برای دخالت در امور داخلی کشورهای دیگر نوعی تهاجم غیرمستقیم است که موجب شعله‌ور شدن جنگ‌های منطقه‌ای می‌شود. دخالت از طریق نیروهای نیابتی در جنگ‌ها عملا به معنای گسترش نزاع فراتر از مرزهای ملی است که نهایتا کشور پشتیبان نیابتی به عنوان آغازگر جنگ شناخته می‌شود، چرا که سیاست‌های آن به ناامنی بین‌المللی دامن می‌زند. هرگونه دخالت نظامی، حتی از طریق بازیگران غیردولتی که به نقض تمامیت ارضی کشورهای دیگر منجر شود، طبق اصول منشور سازمان ملل متحد می‌تواند به عنوان تجاوز و آغاز جنگ ارزیابی شود. دخالت نیروهای نیابتی و تأثیر آن بر جنگ‌ها و روابط بین‌الملل موضوعی پیچیده و بحث‌برانگیز است و در سال‌های اخیر، استفاده از نیروهای نیابتی به عنوان ابزاری برای تحقق اهداف سیاسی و نظامی در بسیاری از مناطق جهان به یک الگوی رایج تبدیل شده است. استفاده از نیروهای نیابتی می‌تواند به شدت درگیری‌ها بیفزاید. این نیروها معمولا به دلیل کمبود

سەرچاوە
Serchawe

نظارت و کنترل، به روش‌های غیرقانونی و غیرانسانی متوسل می‌شوند و در نتیجه، درگیری‌ها به شدت و عمق بیشتری می‌رسند. نیروهای نیابتی می‌توانند تعادل قدرت را به هم بزنند و منجر به بروز درگیری‌های بیشتری شوند که در نهایت از کنترل خارج می‌شود. استفاده از نیروهای نیابتی ممکن است به پیامدهای بلندمدتی برای ثبات منطقه‌ای منجر شود. این گروه‌ها می‌توانند به تشکیل کانون‌های بی‌ثباتی و تشدید تروریسم و افراط‌گرایی در مناطق درگیر کمک کنندو به امنیت جهانی آسیب می زنند. جامعه بین‌الملل به طور جدی باید به این مسئله پرداخته و برای محدود کردن کشورهای آغازگر جنگ تدبیری فوری اتخاذ کند چون در غیر این صورت رژیم ایران به آتش افروزی و موشک پراکنی و در نهایت ویرانی منطقه ادامه می دهد و الگویی می شود برای کشورهای افراطی و بی ثباتی در امنیت جهانی را برای جهانیان به ارمغان دارد.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١٢ مهر ١٤٠٣

توانمندسازی ملل تحت ستم در عرصه جهانی

در دنیای به هم پیوسته امروزی، قدرت رسانه و دیپلماسی در هم آمیخته شده و ادراکات، سیاست ها و در نهایت روند امور بین الملل را شکل می دهد. به ویژه برای ملتهای تحت ستم که برای به رسمیت شناختن و حمایت در صحنه جهانی تلاش می کنند، دیپلماسی رسانه ای و دیپلماسی عمومی به عنوان ابزاری قدرتمند در مبارزه آنها برای عدالت و رهایی میتواند کارآمد باشد و در توانمندسازی ملل تحت ستم در عرصه جهانی کارساز باشد.

دیپلماسی رسانه‌ای: شکل دادن به روایت ها، تأثیرگذاری بر ذهن ها

دیپلماسی رسانه ای، استفاده استراتژیک از کانال های رسانه‌ای برای پیشبرد اهداف روشنگرانه مبارزاتی و معرفی حقوق پایمال شده انسانی، به عنوان روزنه و دریچه‌ای به جذب نهادها و شخصیت های مدافع حقوق انسانی در کشورهای دمکراتیک است. از طریق استفاده ماهرانه از بسترهای رسانه های سنتی و دیجیتال، ملتها می توانند روایت ها را شکل دهند، بر افکار عمومی تأثیر بگذارند و حمایت بین المللی را برای هدف خود جلب کنند.

همانطور که جوزف اس نای جونیور، دانشمند برجسته علوم سیاسی و دستیار سابق وزیر دفاع ایالات متحده، به درستی اظهار داشت: "در عصر اطلاعات امروز، موفقیت در دیپلماسی اغلب به توانایی فرد در برقراری ارتباط موثر، بستگی دارد".

در واقع، قدرت ارتباط نه تنها در انتقال پیام بلکه در چارچوب بندی ادراک نهفته است. ملل تحت ستم می توانند از دیپلماسی رسانه‌ای برای مقابله با ارائه نادرست، برجسته کردن نقض حقوق بشر و جلب همدردی و همبستگی جامعه بین المللی استفاده کنند.

دیپلماسی عمومی: ایجاد پل ها، تقویت تفاهم

از سوی دیگر، دیپلماسی عمومی فراتر از تعاملات سنتی دولت به دولت است و بر تعامل با مردم خارجی برای تقویت درک متقابل و حسن نیت متمرکز است. همانطور که Nicholas J. Cull، محقق برجسته در زمینه دیپلماسی عمومی، خاطرنشان کرده است "دیپلماسی عمومی تنها کاری نیست که دولت ها برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی خارجی انجام می دهند، بلکه این است که چگونه کشورها به شهروندان خود برای تعامل بین المللی قدرت می دهند".

برای ملتهای تحت ستم، دیپلماسی عمومی به عنوان ابزاری قدرتمند برای به دست آوردن درک و شعور سیاسی و اجتماعی شهروندان و دولتمردان عمل می کند. مسلما استفاده از دیپلماسی عمومی برای پیشبرد آرمان یک ملت تحت ستم در یک کشور دموکراتیک مستلزم برنامه ریزی استراتژیک و تلاش های هماهنگ است.

در اینجا چند راه وجود دارد که گروه فعالان می توانند در دیپلماسی عمومی مشارکت کنند:

۱- **تبادلات فرهنگی:** سازماندهی رویدادهای فرهنگی، نمایشگاه ها و نمایش هایی که میراث غنی، سنت ها و آرزوهای ملت ستمدیده را به نمایش بگذارد. با تقویت تبادلات فرهنگی، فعالان می توانند درک بین فرهنگی، همدلی و همبستگی با آرمان خود را ارتقا دهند.

۲- **ابتکارات آموزشی:** برپایی برنامه های آموزشی، سمینارها و کارگاه های آموزشی برای افزایش آگاهی در مورد وضعیت اسفبار ملت تحت ستم، تاریخ و مبارزات آن. فعالان با تعامل با مؤسسات دانشگاهی، دانشجویان و دانش پژوهان می توانند گفتمان روشنفکری ایجاد کنند و بحث های آگاهانه را در مورد مسائل عدالت و حقوق بشر پرورش دهند.

۳- **تعامل رسانه ها:** از قدرت پلتفرم های رسانه های سنتی و دیجیتال برای تقویت صدای آنها، انتشار پیام آنها و مقابله با اطلاعات نادرست منتشر شده توسط رژیم اشغالگر استفاده کنید. با همکاری روزنامه‌نگاران، وبلاگ‌نویسان و تأثیرگذاران

سەرچاوە Serchawe

رسانه‌های اجتماعی، فعالان می‌توانند افکار عمومی را شکل دهند و از هدف خود حمایت کنند.

٤- **حمایت مردمی:** جنبش های مردمی، سازمان های اجتماعی و شبکه های جامعه مدنی را بسیج کنید تا از تغییر سیاست ها، تحریم ها و مداخله بین المللی در حمایت از ملت ستمدیده حمایت کنند. با سازماندهی اعتراضات، طومارها و کمپین های لابی، فعالان می توانند سیاست گذاران و مقامات دولتی را برای اقدام تحت فشار قرار دهند.

٥- **دیپلماسی مردم به مردم:** روابط شخصی، دوستی ها و شبکه های همبستگی با افراد و جوامع در کشور دموکراتیک را تقویت کنید. با درگیر شدن در گفتگو، ایجاد اعتماد و به اشتراک گذاری داستان های شخصی، فعالان می توانند مبارزه خود را انسانی جلوه دهند و پیوندهای پایداری از همدلی و حمایت ایجاد کنند.

٦- **ارتباط دیپلماتیک:** با نمایندگی‌های دیپلماتیک، مقامات دولتی و سازمان‌های بین‌المللی در کشور دموکراتیک تماس بگیرید تا از طرف ملت ستمدیده به رسمیت شناخته، کمک و حمایت کنید. با درگیر شدن در گفتگو و مذاکره دیپلماتیک، فعالان می توانند از مجاری دیپلماتیک در دسترس خود برای پیشبرد اهداف خود استفاده کنند.

نیکلاس جی. کال، محقق برجسته در دیپلماسی عمومی، بر اهمیت دیپلماسی فرهنگی در ایجاد پل های ارتباطی بین ملت ها تاکید می کند. او پیشنهاد می کند که فعالان، مبادلات فرهنگی و ابتکارات دیپلماسی فرهنگی را در اولویت قرار دهند تا درک متقابل و همبستگی با آرمان خود را تقویت کنند. جوزف اس نای جونیور هم معتقد است که نقش قدرت نرم در شکل دادن به روابط بین الملل را نمیتوان نادیده گرفت. او پیشنهاد می‌کند که فعالان از منابع قدرت نرم در اختیارشان مانند فرهنگ، ارزش‌ها و ایدئولوژی استفاده کنند تا قلب‌ها و ذهن‌ها را در کشور دموکراتیک به دست آورند و از آرمان خود حمایت کنند.

آن ماری اسلاتر، دانشمند برجسته سیاسی و مدیر سابق برنامه ریزی سیاست در وزارت امور خارجه ایالات متحده، بر اهمیت دیپلماسی شبکه ای در عصر دیجیتال تأکید می کند. او پیشنهاد می‌کند که فعالان از رسانه‌های اجتماعی و ابزارهای ارتباط دیجیتال برای بسیج حمایت مردمی، افزایش آگاهی و ایجاد ائتلاف با افراد و سازمان‌های همفکر استفاده کنند.

با ادغام این راهبردها و بینش‌های دانشمندان علوم سیاسی و کارشناسان دیپلماسی عمومی، فعالین سیاسی و مدنی که برای ملتهای تحت ستم فعالیت میکنند، می‌توانند به طور مؤثری از دیپلماسی عمومی برای ادامه مبارزه انسانی و حق طلبانه خود علیه رژیم اشغالگر و تمامیت‌خواه، حمایت و همبستگی در کشور دموکراتیک و فراتر از آن استفاده کنند.

سەرچاوە
Serchawe

ملتهای تحت ستم به جای تسلیم شدن در برابر رویارویی نامتوازن یا تشدید تنشهایی که زمین بازی را رژیم اشغالگر تعیین میکند، می توانند از ابزارهای رسانه‌ای و دیپلماسی برای پیشبرد اهداف خود استفاده کنند. هنری کیسینجر، دیپلمات سرشناس و برنده جایزه نوبل میگوید: "دیپلماسی هنر مهار قدرت است". این ضرب المثل بر تعادل بین اجبار و اقناع تاکید می کند و اهمیت استراتژی های دیپلماتیک را در پیشبرد منافع ملل تحت ستم برجسته می کند.کوفی عنان، دبیرکل سابق سازمان ملل متحد هم ضرورت گفتگو و همکاری در حل منازعات را به ما یادآوری می کند. او گفت: "بیش از هر زمان دیگری در تاریخ بشریت، ما سرنوشت مشترکی داریم. تنها در صورتی می توانیم بر آن مسلط شویم که با هم روبرو شویم".

پیروزی ها و چالش ها

در طول تاریخ، نمونه های متعددی بر کارآمدی دیپلماسی رسانه‌ای و دیپلماسی عمومی در پیشبرد آرمان ملتهای تحت ستم را گواهی می دهد. از جنبش ضد آپارتاید در آفریقای جنوبی، جایی که پوشش رسانه‌ای جهانی و همبستگی بین‌المللی نقشی اساسی در از بین بردن نژادپرستی نهادینه شده ایفا کرد تا بهار عربی، جایی که رسانه‌های اجتماعی بسیج توده‌ای برای تغییر دموکراتیک را تسریع کردند؛ قدرت ارتباط در شکل‌دهی به نتایج سیاسی غیر قابل انکار است.

با این حال، مسیر پیروزی دیپلماتیک مملو از چالش ها و پسرفت ها است. ملتهای تحت ستم اغلب با دشمنان هولناک، منافع ریشه‌دار و پیچیدگی های ژئوپلیتیکی روبرو هستند که مانع از تلاش آنها برای عدالت و رهایی می شود. علاوه بر این گسترش تبلیغات سوء سایبریهای رژیم اشغالگر و انتشار انبوهی از اطلاعات نادرست علیه ملتهای تحت ستم از جانب دولت مرکزی در عصر دیجیتال، مانع بزرگی در برابر حقیقت گویی و شفافیت است. بدون شک داده‌های نادرست تاثیر مخربی در میان مردمی دارد که غیر حرفه‌ای سیاست را دنبال میکنند.

در رویارویی با این چالش ها، ملل تحت ستم باید بر پایبندی خود به اصول دموکراسی، حقوق بشر و حقوق بین الملل ثابت قدم بمانند. با ایجاد اتحاد با ملتهای همدرد و همفکر، تعامل با بازیگران جامعه مدنی و بهره گیری از قدرت فعالیت های مردمی، ملت های تحت ستم می توانند بر ناملایمات غلبه کرده و آرمان خود را در صحنه جهانی تداوم بخشیده و پیش ببرند.

دیپلماسی رسانه ای و دیپلماسی عمومی به عنوان ابزاری ضروری در زرادخانه ملتهای تحت ستم که به دنبال شناسایی و حمایت در عرصه جهانی هستند، ظاهر می شوند. این ملل با استفاده ماهرانه از ابزارهای ارتباطی، تعامل و ائتلاف سازی

سەرچاوە
Serchawe

می توانند صدای خود را تقویت کنند. واضح است با پذیرفتن گفتگو بر سر اختلاف، همکاری بر سر درگیری، و عدالت بر سر ستم، می‌توان به‌طور جمعی به سوی جهانی عادلانه‌تر، منصفانه‌تر و صلح‌آمیزتر تلاش کرد.

روابط بین الملل بر اساس منافع مادی بین کشورها است و رژیم های اشغالگر از هر بهانه‌ای برای محدود کردن مبارزات ملتهای تحت ستم سوءاستفاده میکنند. بنابراین ملت های تحت ستم در عرصه‌ی پیچیده روابط بین الملل از آنجایی که با چالش‌های مهیب ناشی از رژیم‌های استبدادی، رقابت‌های ژئوپلیتیکی و اختلال‌های تکنولوژیک مواجه می‌شوند، باید در تعهد خود به ارزش‌های دموکراتیک و حقوق بشر ثابت قدم بمانند. رهبران مبارزات دموکراتیک تعهد اخلاقی دارند که از آرمان عدالت، آزادی و کرامت انسانی در صحنه جهانی حمایت کنند. برای این منظور، تعامل دیپلماتیک، همکاری چندجانبه و وجود رسانه‌های شفاف مدافع حقوق ملتهای تحت ستم از اصولی ضروری است. دولتمردان دموکراتیک با جلب حمایت بین المللی از کشورهای تحت ستم از طریق مجاری دیپلماتیک، می توانند صدای برحق آنان را تقویت کنند و فشار دیپلماتیک بر رژیم های سرکوبگر اعمال کنند و راه را برای حل مسالمت آمیز درگیری ها هموار کنند.

علاوه بر این، اهمیت فعالیت جامعه مدنی، بسیج مردمی و دیپلماسی شهروندی را نمی توان نادیده گرفت. به قول "آنا النور روزولت ۱۸۸٤ - ۱۹٦۲" دیپلمات و مدافع حقوق بشر که میگوید "بالاخره، حقوق جهانی بشر از کجا شروع می شود؟ در مکان های کوچک، نزدیک به خانه". بازیگران جامعه مدنی می توانند با توانمندسازی جنبش های مردمی، تقویت صداهای به حاشیه رانده شده و تقویت گفت و گوی فراگیر، تغییرات مثبت را از پایه تسریع کنند.

در تحلیل نهایی، مبارزه ملل تحت ستم در ابعاد مختلف سیاسی، مدنی و مقاومت مشروع یک الزام اخلاقی است که ریشه در اصول جهانی عدالت، کرامت و برابری دارد. با بهره گیری از قدرت دیپلماسی رسانه‌ای، دیپلماسی عمومی و فعالیتهای مستدام مدنی، ملت های تحت ستم یک رژیم اشغالگر توتالیتر، می توانند مسیری را به سوی جامعه و جهانی عادلانه تر و صلح آمیزتر برای نسل های آینده ایجاد کنند. دستیابی به رهایی و عدالت، مملو از چالش است اما در عین حال سرشار از امید، پایداری و روح تسلیم ناپذیر همبستگی انسانی است.

اخبار جعلی سلاح استراتژیک رژیمهای توتالیتر

رژیمهای توتالیتر اخبار جعلی را به عنوان بخشی از استراتژی گسترده‌تر خود برای حفظ قدرت، کنترل ادراک عمومی و سرکوب مخالفان منتشر میکنند. این رژیمها برای شکل دادن به نحوه نگرش شهروندان به جهان، دولت خود و نیروهای مخالف، به شدت بر دستکاری اطلاعات تکیه میکنند. رژیمهای توتالیتر از اخبار جعلی به عنوان ابزاری برای رسیدن به هدف اصلی خود استفاده میکنند: حفظ قدرت به هر قیمتی. برای انجام این کار، آنها بدنبال کنترل جریان اطلاعات در جوامع خود هستند. در نظامهای توتالیتر، حقیقت فقط یک واقعیت عینی نیست بلکه چیزی است که میتوان آن را قالب‌بندی و دستکاری کرد تا در خدمت اهداف رژیم باشد. رژیم با کنترل چگونگی درک مردم از جهان، تضمین میکند که اقتدارش بی چون و چرا باقی میماند و نیروهای مخالف ضعیف یا بی اعتبار نگه داشته میشوند.

این استراتژی به سه جزء کلیدی تقسیم میشود:

۱- حفظ قدرت

رژیم‌های توتالیتر برای تقویت مشروعیت و نشان دادن خود به عنوان تنها مرجعی که قادر به حکومت بر مردم است، بر اخبار جعلی تکیه میکنند. آنها روایت‌هایی می‌سازند که موفقیتهای رژیم را ستایش میکنند و در عین حال شکستها، فساد،

سەرچاوە Serchawe

یا نقض حقوق بشر را میپوشانند. آنها با ساختن داستانهایی که آنها را با دید مثبت نشان میدهند، توهم ثبات، رفاه و شکست ناپذیری را ایجاد میکنند. اخبار جعلی همچنین به این رژیمها کمک میکند تا تصویری نادرست از مخالفان خود ترسیم کنند و آنها را فاسد، سازماندهی نشده یا همسو با دشمنان خارجی بدانند. این دستکاری مردم را متقاعد میکند که هیچ جایگزین مناسبی برای رژیم فعلی وجود ندارد و کنترل طولانی مدت را تضمین میکند.

۲- کنترل ادراک عمومی

کنترل رژیم بر ادراک عمومی برای بقای آن نقش اساسی دارد. دولتهای توتالیتر با کنترل شدید رسانهها و انتشار اخبار جعلی، واقعیتی جایگزین ایجاد میکنند که شهروندان را در مورد وضعیت واقعیشان با اطلاعات نادرست یا سردرگم، سرگرم نگه میدارد. این شامل گسترش تبلیغات است که رژیم و رهبری نالایق را تجلیل میکند، اپوزیسیون را خطرناک یا نالایق نشان میدهد و همچنین تهدیدهای خارجی یا داخلی را برای ترساندن افکار عمومی و اتکا به دولت برای حمایت های کورکورانه، ایجاد میکند و یا بهتر بگویم خلق و بحران آفرینی میکند. برای مثال، یک رژیم ممکن است ادعا کند که قدرتهای خارجی علیه کشور توطئه میکنند یا جنبشهای مخالف تروریست هستند. هدف از این داستانها ترساندن مردم به تبعیت و حمایت از اقدامات خشن دولت و سرکوب نهادهای مدنی و حرکت های اعتراضی مردمی است. رژیمهای توتالیتر با ایجاد این روایت غلط، شهروندان را از دیدگاههای بیرونی منزوی میکنند و تفکر انتقادی را محدود میکنند. رسانههای کنترلشده تنها منبع حقیقت میشوند و به چالش کشیدن یا زیر سؤال بردن اقدامات رژیم برای افراد دشوار میشوند.

۳- تفرقهاندازی درمیان اپوزیسیون

اخبار جعلی با بی اعتبار کردن صداهای مخالف و خاموش کردن منتقدان، نقش مهمی در خنثی کردن آنان ایفا میکند. رژیم های توتالیتر درک میکنند که تفکر مستقل و مقاومت سازمان یافته تهدیدی برای قدرت آنهاست. بنابراین، آنها از اخبار جعلی برای این موارد استفاده میکنند: فعالان، مخالفان سیاسی و روزنامه نگاران مستقل را دچار چالش کنند و با فریب، وجهه آنان را مخدوش کنند. رژیم توتالیتر با ساخت داستانهای جعلی چهره اپوزیسیون واقعی را به دست داشتن در فعالیتهای غیرقانونی یا همکاری با دشمنان خارجی متهم میکند که در نهایت امر از حمایت عمومی آنها نزد طرفدارانشان و مخالفان سیاستهای دولت میکاهد. یکی دیگر از اهداف اخبار جعلی ایجاد تفرقه در گروههای مخالف سیاسی است.

رژیم توتالیتر با انتشار اطلاعات نادرست در مورد جناحهای مخالف، سردرگمی و بی اعتمادی را در بین کسانی که به دنبال مقاومت در برابر رژیم هستند، ایجاد میکند و بدون شک از مشارکت عمومی گسترده در اعتراضات یا جنبشهای مخالف

جلوگیری میکند. رژیم توتالیتر وقتی بتواند از طریق اطلاعات غلط و اخبار جعلی مردم را بفریباند که مخالفان جنایتکاران خشن یا عوامل خارجی هستند، مردم هم کمتر از اپوزیسیون حمایت میکنند یا به آرمان آنها میپیوندند. در اصل، این رژیم‌ها با کنترل روایت و شکل دادن به درک شهروندان از گروه‌های مخالف، از شکل‌گیری مقاومت سازمان‌یافته جلوگیری میکنند و بقای دراز مدت خود را تضمین میکنند. رژیم های توتالیتر از اخبار جعلی نه تنها به عنوان یک تاکتیک، بلکه به عنوان یک سلاح استراتژیک برای کنترل نحوه تفکر مردم، درک دولت خود، و نگاه به جهان پیرامون خود استفاده میکنند. آنها با دستکاری اطلاعات، کنترل خود را بر قدرت حفظ میکنند، محیطی پر از سردرگمی و ترس ایجاد میکنند و به طور سیستماتیک مخالفان را سرکوب میکنند.

چندین دلیل کلیدی وجود دارد که چرا رژیم های توتالیتر به انتشار اخبار جعلی متوسل می شوند:

۱- کنترل اطلاعات

رژیمهای توتالیتر بدنبال انحصار اطلاعات در جامعه هستند. آنها با کنترل روایت از طریق اخبار جعلی میتوانند از کسب اعتبار رسانه های مستقل یا مخالفان جلوگیری کنند. رژیم تنها منبع "حقیقت" میشود و تضمین میکند که نسخه اش از رویدادها تنها نسخه ای است که به توده ها میرسد.

۲- تبلیغ و مشروعیت بخشی

اخبار جعلی به عنوان تبلیغاتی برای ایجاد تصویری مطلوب از رژیم استفاده میشود و اغلب دولت را قوی، خیرخواه یا خطاناپذیر نشان میدهد. رژیمها روایتهایی میسازند که دستاوردهای خود را مبالغه میکنند، گزارشهای مربوط به شکستها را سرکوب میکنند و چهره‌های اپوزیسیون را بدنام میکنند و دولت را تنها مرجع مشروعی میسازند که قادر به رهبری کشور است. برای مثال، یک رژیم ممکن است به دروغ ادعا کند که گروه های مخالف با قدرت های خارجی مرتبط هستند یا درگیر تروریسم هستند تا اقدامات سرکوبگرانه را توجیه کنند و مشروعیت مخالفان را تضعیف کنند.

۳- سرکوب مخالفان

رژیمها با انتشار اطلاعات نادرست درباره جنبش‌های مخالف، اعتراضها یا شخصیتهای سیاسی، قصد دارند منتقدان خود را بی‌اعتبار کنند. اخبار جعلی مخالفان را به عنوان جنایتکار، خائن یا عامل دولتهای خارجی برچسب گذاری میکند. این امر

دیگران را از پیوستن به اپوزیسیون منصرف میکند و مانع از شتاب گرفتن این جنبش ها میشود. در برخی موارد، رژیم ممکن است داستانهایی درباره شکست یا از هم گسیختگی گروه های اپوزیسیون بسازد تا این توهم را ایجاد کند که مقاومت بیهوده است و از این طریق باعث تضعیف روحیه و ترس در بین شهروندان شود.

٤- ایجاد آشوب اطلاعاتی

یک تاکتیک کلیدی رژیمهای توتالیتر پر کردن فضای اطلاعاتی با اطلاعات متناقض یا گمراه کننده است. این منجر به سردرگمی میشود و تشخیص واقعیت را برای مردم دشوار میکند. هنگامیکه اخبار جعلی منتشر میشود، شهروندان در مورد اینکه به کدام منابع اعتماد کنند نامطمئن میشوند که توانایی آنها را برای سازماندهی یا به چالش کشیدن رژیم بطور مؤثر تضعیف میکند. این "آشوب اطلاعاتی" به بی‌ثباتی شهروندان و بی‌ثبات کردن جنبش‌های مخالف کمک میکند.

٥- جعل تهدیدات یا خلق دشمن

رژیمهای توتالیتر اغلب برای ایجاد ترس در بین شهروندان از اخبار جعلی برای جعل تهدیدات یا دشمنان خارجی و تمامیت ارضی استفاده میکنند. این مساله به رژیم کمک میکند تا جمعیت را تحت یک هدف مشترک متحد کند که معمولاً به اقدامات مستبدانه به خاطر "امنیت ملی" نیاز دارد. در واقع در رژیمهای توتالیتر منظور از امنیت ملی، ایجاد امنیت برای سرکوبگران است. اخبار جعلی ممکن است ادعا کنند که قدرتهای خارجی یا آنسوی مرز برای بی‌ثبات کردن کشور، توجیه اقدامات نظامی، سانسور یا نظارت جمعی در حال توطئه هستند. این تاکتیک تمرکز مردم را از مسائل داخلی مانند فساد یا نقض حقوق بشر منحرف میکند و در عوض حس و اطاعت از رژیم را تقویت میکند. در جریان انقلاب ژینا شاهد بودیم زمانی که معترضان در ایران با رویدادهای کوردستان همدلی میکردند و شعارهای پشتیبانی در اقصی نقاط ایران سر میدادند، رژیم ایران که متوجه شد کوردستانفوبیای ساختگی اش دیگر کاربرد ندارد با حمله به پایگاههای مدنی و نظامی حزب دمکرات کوردستان و انحراف افکار عمومی، در آنسوی مرز هم رضا پهلوی با به پیش کشیدن تمامیت ارضی؛ موجب سرکوب خشونت آمیز و خونین خیزش گسترده زن، زندگی، آزادی شدند.

٦- توجیه سیاستهای سرکوبگرانه

اخبار جعلی بهانه‌ای برای وضع قوانین سختگیرانه، نظارت یا خشونت علیه گروه‌های مخالف است. برای مثال، رژیم ممکن است برای توجیه سرکوب آزادیهای مدنی، اطلاعات نادرست درباره یک تهدید تروریستی قریب‌الوقوع یا ناآرامیهای مدنی

منتشر کند. دولت با ایجاد بحران یا اغراق در تهدیدهای واقعی، میتواند سیاستهای استبدادی را تحت پوشش حفاظت از نظم عمومی اجرا کند.

۷- تضعیف هنجارهای دموکراتیک

رژیمهای توتالیتر اصول دموکراتیک - مانند آزادی بیان، انتخابات عادلانه، و مطبوعات مستقل - را به عنوان یک تهدید وجودی میبینند. اخبار جعلی برای تضعیف این هنجارها با انتشار گزارشهای نادرست در مورد تقلب در انتخابات، فساد در نهادهای دموکراتیک، یا شکست دموکراسی های همسایه استفاده میشود. حاکمیت توتالیتر این تصور را ایجاد میکند که دموکراسی ناپایدار و فاسد است و بدین شیوه بی تفاوتی یا حمایت از رویکرد اقتدارگرایانه رژیم را میخواهد تقویت میکند.

۸- ایجاد ترس و تبعیت

ترس ابزاری قدرتمند برای کنترل جمعیت است و اخبار جعلی اغلب برای تشدید اضطراب و ایجاد حس ناامنی استفاده میشود. رژیمها با تغذیه مداوم داستان‌های عمومی جنایت، هرج و مرج یا تهدیدات (چه واقعی و چه ساختگی)، میتوانند در ازای وعده ثبات و امنیت، مردم را برای پذیرش محدودیت‌های بیشتر بر آزادی‌هایشان ساکت کنند.

رژیم ایران و خبرنگارنماهای نیابتی اش

در ایران، استفاده از اخبار جعلی توسط رژیم یک استراتژی رایج برای انحراف اعتراضات عمومی، بی اعتبار کردن گروه های مخالف و ساکت کردن خبرنگاران مستقل است. حاکمیت، به‌ویژه از طریق رسانه‌های دولتی و رسانه‌های وابسته، اغلب در کمپین‌های اطلاعات نادرست با هدف سرکوب مخالفان و شکل دادن به افکار عمومی اعمال نفوذ میکند. رژیم ایران همواره سعی کرده است از طریق رسانه‌های دولتی و خبرنگارنماهای نیابتی اش که به اقصی نقاط دنیا صادر کرده است، سیاست های خود را به پیش ببرد و هرچه بیشتر در نشر اخبار جعلی تولیداتی داشته باشد. رژیم ایران و مزدورانش توانسته‌اند در مقاطع حساس خیزشهای مردمی افکار عمومی را منحرف کنند و باعث سرکوب خواسته‌های آزادیخواهان شوند. انتشار اخبار و روایات جعلی از طرف رژیم ایران و خبرنگارنماهای نیابتی اش در مورد کوردستان، بلوچستان و.. که همواره کانون های مبارزه علیه تمامیت خواهی بوده‌اند، باعث شده است که در برهه‌های تاریخی توقف یا انحراف افکار عمومی را هدایت کنند به ویژه در انقلاب ژینا با طرح مسائل انحرافی و بازگویی تهمت های صدها ساله حاکمیت در مورد ملل ایران،

سەرچاوە
Serchawe

توطئەهای سرکوب وحشیانه مردم از جانب حاکمیت را رسمیت بخشیدند.

اطلاعات نادرست در مورد اعتراضات

در رویدادها و اعتراضات اخیر بر همگان ثابت شده است که رژیم ایران از اخبار و گزارش جعلی برای تحریف ماهیت اعتراضات استفاده میکند. رسانەهای تحت کنترل دولت، اعتراضات را به مداخله خارجی یا سازماندهی شده توسط دشمنان بیرونی مانند کشورهای غربی، اسرائیل یا گروەهای اپوزیسیون در خارج از کشور متهم میکند. روایتهای رژیم به دروغ تظاهرکنندگان را بەعنوان "عوامل دولتهای خارجی" یا "تروریستها" به جای شهروندانی که خواستار عدالت اقتصادی و تغییرات سیاسی هستند، معرفی میکند. با این کار، رژیم به دنبال مشروعیت زدایی از معترضان و نشان دادن آنها به عنوان خائن یا عامل خارجی بود و همدردی عمومی نسبت به تظاهرکنندگان را از بین برد و توجیه سرکوب خشونت آمیز را برای رژیم آسانتر کرد. همچنین رژیم به دنبال تغییر تمرکز از مسائل داخلی و ریشه واقعی اعتراضات بود که البته باعث منحرف شدن و موفق در سرکوب اعتراضات به صورت موقت شد.

هدف اخبار جعلی تخریب اپوزیسیون واقعی است

در جریان اعتراضات و پس از آن، رژیم ایران نیز کمپین های اخبار جعلی خود را علیه گروه های مخالف تشدید کرد. یکی از اهداف کلیدی تخریب اپوزیسیون واقعی بود. دولت ایران و رسانه های آن بارها مدعی شدند که اپوزیسیون خارج از کشور تظاهرات را سازماندهی کرده و با سازمان های اطلاعاتی خارجی برای بی ثبات کردن کشور همکاری میکند. رژیم ایران در نفوذ خود بر اعتراضات اغراق آمیز کرد تا نارضایتی های مشروع مردم را بی اعتبار کند و ناآرامی ها را به عنوان یک تهدید امنیتی به جای یک جنبش سیاسی و اجتماعی معرفی کند.

بی اعتبار کردن روزنامەنگاران مبارز و مستقل

ایران اغلب از اخبار و روایتهای جعلی و اطلاعات نادرست برای تضعیف روزنامەنگاران مبارز و مستقل در داخل و خارج از کشور استفاده میکند. روزنامەنگارانی که گزارشهای انتقادی از رژیم یا اعتراضات میکنند اغلب به عنوان «جاسوس» یا «عامل دولتهای خارجی» نامیده میشوند. به عنوان مثال روح الله زم، موسس کانال خبری آمدنیوز، متهم به تحریک ناآرامی در جریان اعتراضات ۲۰۱۷ - ۲۰۱۸ از طریق گزارشگری و فعالیت های آنلاین خود بود. دولت ایران یک کمپین اطلاعات نادرست به راه انداخت و مدعی شد که زم با آژانس های اطلاعاتی غربی همکاری می کند. همچنین مشاوران رضا

پهلوی همگام با اطلاعات غلط، او را متهم به همکاری با نهادهای اطلاعاتی ایران کردند و حتی زمانی که زم از عراق به ایران ربوده شد، سلطنت طلبها از انتشار اخبار جعلی و بدنام کردم مبارزان کوتاهی نکردند. در نهایت روح الله زم در سال ۲۰۲۰ اعدام شد.

این تاکتیک رژیم ایران و همگامی گروه پهلوی یعنی مرتبط کردن روزنامه نگاران مستقل با جاسوسی یا تروریسم چندین هدف را دنبال میکند:

الف؛ ارعاب سایر روزنامه نگاران: رژیم با هدف قرار دادن روزنامه نگاران سرشناس مانند زم، به خبرنگاران دیگر هشدار میدهد که از پوشش انتقادی خودداری کنند یا خطر برخورد مشابه را به همراه داشته باشند.

ب؛ بی اعتبار کردن منابع خبری موثق: برچسب زدن به خبرگزاریها و روزنامەنگاران مستقل اعتبار آنها را در نزد مردم تضعیف میکند و اعتماد مردم به دادەهای آنان را دشوار میکند. در برهەهای حساس رژیم ایران از طریق رسانەهای خود و یا خبرنگارنماهای نیابتی بارها توانسته است خبری جعلی را بولد کند و بعد از مدتی رونمایی از رویداد واقعی، بالادستی خود را در رسانه و بازی دادن اپوزیسیون به نمایش بگذارد. پس بسیار ضروری است که روزنامەنگار یا کنشگر سیاسی و مدنی بتواند در نشر اخبار راست آزمایی کند و فریب بازیهای رسانەای رژیم ایران را نخورد و خود به بخشی از تبلیغ کنندگان خبر جعلی حاکمیت تبدیل نشود.

منبع: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ۲ی آبان ۱۴۰۳

دکترین تحمیل و آشوب رژیم ایران

دکترین قدرت مطلق ولایت فقیه در ایران مانند یک بنایی که نمادی از تمامیت‌خواهی است، بدون شک در تاریخ و سالنامه دیکتاتوری ثبت شده است. رژیم ایران تحت حاکمیت دکترین تحمیل و آشوب، سیاستی برای حفظ قدرت طراحی کرده که ستون فقرات آزادی و انسانیت را به لرزه درآورده است. اگر جورج اورول (١٩٠٣ - ١٩٥٠بریتانیا) میتوانست ایران معاصر را تماشا کند، بی‌تردید در دیستوپیایی ١٩٨٤خود پژواک هولناکی پیدا میکرد. ایران تحت رژیم تئوکراتیک خود، دکترین قدرت مطلقه را پرورش میدهد که ریشه در تفسیری سفت و سخت و مستبد از اسلام شیعی اثنی عشری دارد. در رأس این نظام، ولایت فقیه شخصیتی شبه الهی و مافوق قوانین قرار دارد که حرفش غیرقابل اعتراض است. این ساختار هرمی امکان کنترل یکپارچه بر عملکرد دولت را فراهم میکند، جایی که هر تصمیم، هر سیاست، از این مقام عالی سرچشمه میگیرد و از طریق سلسله مراتبی از نهادهای کنترل و نظارت منعکس میشود. رژیم ایران فقط حکومت نمی‌کند. او آرزو دارد تا ذهن ها را در فرم میلیشیا شکل دهد و قلب ها را تسخیر جنایات خامنه‌ای کند. تبلیغات همه جا حاضر است و از طریق رسانه های دولتی، مساجد و سیستم آموزشی در هر خانه‌ای به دنبال مخاطب است. این تبلیغات گفتمان بی اعتمادی به مفاهیم آزادیخواهانه، بزرگداشت جانیان و تجلیل از مداخله در کشورهای جهان همه جا حاضر است آتشی در خاورمیانه به وجود میاورد. ترس و ناسیونالیسم ایرانی - شیعی را به ابزاری برای متحد کردن طرفداران و نیابتی ها در زیر پرچم سوءظن و نفرت تبدیل کرده است.

نیروهای سرکوبگر ابزاری برای ترور

هر دیکتاتوری برای اجرای دستورات و حفظ حکومت وحشت به گروههای سازمان یافتهی ایجاد رعب و ترس نیاز دارد. در ایران این وظیفه را سپاه پاسداران و بسیج به عهده دارند. پاسداران آموزش دیده و مسلح برای دفاع از خامنهای به نقش نظامی بسنده نمیکنند آنها در تمام ابعاد جامعه ایران از اقتصاد گرفته تا سیاست، اطلاعات و امنیت داخلی نفوذ کرده و مافیای ترسناکی را تشکیل دادهاند که بیت رهبری آنان را سرپرستی میکند. بسیجیان نیز به نوبه خود، داوطلبانی هستند که از نظر ایدئولوژیک سازماندهی شدهاند. اغلب جوان، آموزش دیده برای جاسوسی از هموطنان خود، سرکوب تظاهرات و ایجاد رعب بخشی از وظایفشان است. حضور آنها یادآور نظارت همه جانبه و مجازات اجتناب ناپذیر کسانی است که جرات به چالش کشیدن رژیم ولایت فقیه را دارند. استفاده از خشونت افسار گسیخته توسط این نیروهای بیت رهبری یک امر اثبات شده است. اعتراضات مسالمت آمیز به طور سیستماتیک سرکوب میشوند. دستگیریهای خودسرانه، بازداشت بدون محاکمه، شکنجه و اعدام در ملاء عام همه روشهایی هستند که برای سرکوب مخالفان به کار میروند. در رژیم ایران خشونت به یک زبان و یک روش ارتباطی بین قدرت و مردم تبدیل شده است. هر ضربه باتوم و یا هر گلوله که از جانب نیروهای سرکوبگر شلیک میشود، نشان از دولتی سرکوبگر و ناتوانی در جوابگویی به مطالبات مدنی شهروندانش را تأیید میکند. آنچه هم اکنون در این باره شاهدیم جنگ خیابانی هیات حاکمه ایران علیه مردم کشور خودشان است که روزانه جنایاتی را مرتکب میشوند، هرگز در طول تاریخ، متجاوزی این شقاوت و بیرحمی را از خود علیه مردم این سرزمین نشان نداده است.

سایهی جاسوسی و خبرچینی دولت بر مردم

نهادهای اطلاعاتی و امنیتی رژیم ایران از همان ابتدای روزهای انقلاب با استفاده از سادگی و ایمان مذهبی مردم و بکارگیری شیادی و دجالی آیتالله خمینی و حلقهی نزدیکانش، توطئههایی را در میان جریانهای مختلف سیاسی ایجاد کردند که با حذف جناحهای مخالف خمینی توانستند یک سیستم جاسوسی گسترده را در کشور برقرار کنند. نهادهای امنیتی با در دست داشتن بودجهی نامحدود و با شبکه متراکم مخبران و دستگاههای جاسوسی خود، هر گوشه تاریکی از زندگی مردم را که بخواهند به آسانی مورد بررسی قرار میدهند. عملکرد نهادهای امنیتی رژیم در طول چهل و اندی سال گذشته باعث شده است که ارتباطات جاسوسی شوند، رفت و آمدهای سران سیاسی حتی جدا اندیش داخل نظام هم مورد نظارت واقع شود، در خور توان حتی فعالیتهای شهروندان به دقت فهرستبندی شوند. اینترنت این ابزار آزادی و اطلاعات، به میدان جنگی در ایران تبدیل شده است که در آن رژیم قانون خود را تحمیل میکند. وبسایتها فیلتر می شوند، شبکههای اجتماعی سانسور میشوند و وبلاگ نویسان و فعالان ربوده و زندانی میشوند. فضای مجازی که در جاهای دیگر

مظهر باز بودن و مبادله افکار است، اینجا هزارتوی به دام افتاده است که هر کلیک می تواند منجر به دستگیری شود. حتی افشاگری علیه مسئولان اختلاسگر رژیم ایران از جانب روزنامه‌نگاران در فضای مجازی، دستگیری و بازداشت ناقانونی روزنامه‌نگاران را به همراه دارد.

درهم شکستن دموکراسی و حقوق بشر

دموکراسی، آزادی و مشارکت، حقوق ملتهای غیر فارس و تقسیم قدرت جبارانه حکومت مرکزی، تهدیدی مستقیم برای استبداد ریشه‌ای و تاریخی ایران بوده و خواهد بود. از نگاه ولایت فقیه و البته شاه سابق هم، رژیم و دستگاه حاکمه هیچگاه هیچ اشتباهی نمیکند و هر جنایتی را هم دچار شود با بروز کوچکترین اعتراضی، خونبارانه آن را در نطفه خفه میکند. انتخابات زمانی برگزار میشود که با دقت از جانب بیت رهبری مهندسی شده باشد تا پیروزی نامزدهای وفادار به رهبری تضمین شود. هر فرد جدا اندیشی که جرات ظهور پیدا کند، به طور سیستماتیک به حاشیه رانده یا زندانی میشود. حقوق بشر، اساس بنیادی جوامع عادلانه، زیر پا پایمال میشود. از نگاه فقهای حکومتی، آزادی بیان یک مفهوم خارجی و آزادی مطبوعات هم یک پدیده واهی است. روزنامه‌نگاران مستقل مورد آزار و اذیت، زندان و قتل قرار میگیرند. زنان و دختران، ملل غیر فارس، پیروان مذاهب غیر شیعه اثنی عشر و.. همگی از تبعیض سیستماتیک رنج میبرند و وجود آنها چالشی برای نظم جابرانه است. رژیم ایران، در تلاش برای کنترل کامل، از هیچ افراطی گری دوری نکرده است. ناپدید شدن اجباری، محاکمه های تقلبی، اعدام های گروهی، همه این اعمال به نام "امنیت ملی" انجام میشود. دادگاه انقلاب که سیستمی جدا از دادگستری و دادسرای عمومی است توسط نهادهای امنیتی سرپرستی، هدایت و کنترل می شود، جایی است که عدالت در قربانگاه ظلم، قربانی می شود.

تحمیل و آشوب عناصر ماندگاری آیت الله ها

آیت الله ها در ایران با توجه به عملکرد محمد رضا شاه و برخورد او برای ادامه سلطنت، همچنین عملکرد برخی از سران کشورهای عربی در روزهای انقلابی بهار عربی همانند تونس، مصر و الجزایر می‌دانند که حکومتشان با بحران آفرینی، ظلم، سرکوب خشونت آمیز و خونین بار باقی میماند و اهمیتی ندارد مردم نظام موجود را قبول دارند یا نه، در انتخابات مشارکت می‌کنند یا نه، چون تا النصر بالرعب اساس مملکت داری دستگاه حاکمه ایران است و می توانند مردم را کنترل کنند، پس مشروعیت دارند: آنچه در سوریه رخ داد. بشکه‌های آتش زا که بر سر مردم بی دفاع فرود می آمد، در جنگ داخلی سوریه بیش از ۵۱۱،۰۰۰ نفر کشته شدند، میلیون‌ها نفر نیز زخمی و زندانی و بیش از ۱۲ میلیون نفر آواره شده‌اند اما اسد دوباره به اجلاس سران دعوت و مورد استقبال دولتمردان قرار گرفت. پس رژیم ایران که در زمین و آسمان سوریه

آزمایش پس داده است تـا زمـانی که در تـوان دارد به سرکوب ادامه میدهـد و چهره داخلیاش نـزد مردم، اوضـاع نابسـامان اقتصادی و اجتماعی اقشار پایین دست جامعه هم اصلا بـرایش اهمیتـی نـدارد. تجربهی اصلاحات در شوروی به فروپاشی انجامید پس خامنهای که مطیع پوتین است، آزموده را آزمودن خطاست. به طـور کلی در جـامعهای که نیـروی سرکوبگرش به او القاء شده بکش تـا مزد بگیری و مدیر مالی اش اختلاس می کنـد تـا از قـافله عقب نمانـد و ایـن هـا همه از سرچشمهی "سیاست ما عین دیانت مـا است" آب مـی خـورد، نمیتـوان به اصلاحات درون رژیمـی دل خـوش کـرد و بـدون شک ایـن جـامعه، انقلابی ریشهای و همه جانبه می طلبد.

دکترین رژیم ولایت فقیه در عرصه روابط بین الملل، از همان روز به دست گرفتن قـدرت، مطلق بـود. سردادن شعار صدور انقلاب به جهان یعنی فقط به سرکوب مردم بی دفاع خود بسنده نمی کند و عمق استراتژی ایران، دیگران را سپر بلای خود کردن است. رژیم ایران دارای جاهطلبیهای منطقهای و بین المللی است که هدف آن گسترش الگوی اقتدارگرایانهی شیعی گـری به خارج از مرزهایش است. ایران از طریق شبه نظامیـان شیعه و گروههـای مسلح وابسته ماننـد حزب الله لبنـان، حشدی شعبی عراق، فـاطمیون، زینبیون، حوثی ها در یمن، انقلاب و ایدئولوژی خود را صادر میکند. این گروههای نیابتی رسما بـه امتداد جنایتهای سپاه قدس تبدیل شده و در خشونت و بـی ثبـاتی در منطقه خاورمیـانه نقش اصلی را ایفـاء کـرده و مـی کننـد. شعار آیت الـله هـا در منطقه ایـن است "آشوب به پـا میکنم، پس هستم". در سطح بینالمللی، رژیـم ایـران درگیـر دیپلماسی تحریکآمیز است و امکانات دولتی را برای ترور مخالفان سیاسی خود در اقصی نقاط جهان بکار می گیرد. برنامه هستهای این کشور، علیرغم توافقنامهها و تحریمها همچنان نقطه اصطکاک اصلی با جامعه بینالمللی و به ویژه کشورهای غربی است. جستجوی سلاحهای کشتار جمعی که تحت ادعای توسعه صلحآمیز استتار شده است، تمایل به دستیابی به اهرمی از قدرت و تهدید را آشکار می کند و بدین ترتیب قدرت داخلی و موقعیت خارجی خود را تحکیم می کند.

مقاومت ادامه دارد

اما با وجود این ظلم خفه کننـده و مـاموران نظـامی جنایتکـار، روحیه مقاومت آزادیخواهـان در میـان ملتهـای تحت ستم در ایـران و به ویژه در میـان کـورد، بلـوچ، گیلـک و... از بین نرفتـه است. جنبشهـای اعتراضـی که به بهانههـای مختلفـی در محدودهای منطقهای و گاها سراسری شکل می گیرد اگرچه به شکل خونین سرکوب می شوند اما با نظمی دوبـاره و بنیادی تـر ظاهر میشوند که گواه عزم معترضان برای مطالبه حقوق خود است. زنان، جوانان، روشنفکران، کارگران، بازنشستگان همه این اقشار جامعه، در یک زمان، شجاعت به چالش کشیدن رژیم را پیدا میکنند. از تظـاهرات سال ۲۰۰۹، معروف بـه جنبش سبز و اعتراضات علیه افزایش قیمت بنزین گرفته تـا انقلاب عمیق و پـر عظمت ژینـا و نـوروز (۱٤۰۳ه.ش / ۲۷۲٤ کـوردی)

حماسی کوردستان؛ جامعه‌ای را در آشفتگی نشان میدهد که آماده مقابله با سرکوب برای آینده‌ای بهتر است. هرچند رژیم ایران از طریق دکترین قدرت مطلق، سرکوب بی رحمانه و نظارت همه‌جانبه، تلاش میکند تا تسلط خود را بر مردمی که مشتاق آزادی هستند، حفظ کند. با زیر پا گذاشتن دموکراسی و حقوق بشر، به دنبال تضمین سلطه بلامنازع است اما در این بازی قدرت و وحشت، او اغلب قدرت انعطاف پذیری انسان و ندای اجتناب ناپذیر آزادی را دست کم می گیرد. سرزمین تحت اشغال آیت الله‌ها با تضادها و مبارزاتش این حقیقت را در خود جای داده است که حتی در عمیق ترین تاریکی، بارقه‌ای از امید وجود دارد. آینده نامشخص است اما تا زمانی که صداهایی برای بلند شدن، دستهایی برای پیوستن و دل‌هایی برای امید وجود داشته باشد، تلاش برای آزادی و دموکراسی و احقاق حقوق ملت های غیر فارس ادامه خواهد داشت. رژیم می‌تواند بدن‌ها و صداها را در هم بشکند اما هرگز نمیتواند روحیه مقاومت انسانی که عدالت و کرامت را دوست دارد، خاموش و یا نابود کند.

جامعه ای خیالی که پلیدی ها و رذایل آن با هدف عبرت آموزی اخلاقی یا سیاسی به تصویر کشیده می شوند. دیستوپیا واژه برساختۀ جان استوارت میل، فیلسوف انگلیسی، در ۱۸٦۸ و متضاد اوتوپیا (آرمان شهر) است.

منبع: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ۱۸ای مهر ۱۴۰۳

آیا زمان برنامه ریزی برای ایجاد منطقه پرواز ممنوع بر فراز کوردستان ایران فرا رسیده است؟

مایکل روبین

مترجم: آزاد مستوفی

منبع: سایت nationalinterest

مرگ ناگهانی ابراهیم رئیسی توجه به مسئله جانشینی رهبری ایران را دوباره به خود جلب کرد. در حالیکه رئیسی پیشتاز برای جانشینی رهبر ۸۵ ساله ایران علی خامنه‌ای بود، اکنون همه شرطبندی‌ها متوقف شده است. دولت ایران ممکن است روی جایگزینی رئیسی تمرکز کند. با این حال، در سرتاسر ایران، زمانی که روحانیون، ژنرال‌های سپاه پاسداران، سیاستمداران مشتاق و گروه‌های اپوزیسیون برای جایزه واقعی برنامه‌ریزی می‌کنند، چاقوها برای تعیین اینکه چه کسی قدرت را در روز پس از مرگ خامنه‌ای در دست دارد، بیرون آورده می شوند.

به ظاهر و روی کاغذ جانشینی در ایران نباید مشکل ساز باشد. مجلس خبرگان رهبری ۸۸ نفره، رهبر بعدی را انتخاب می کند. با این حال، هیچ چیز آنطور که به ظاهر دیده میشود و روی کاغذ نوشته شده، به پیش نمیرود. قبل از مرگ

آیت‌الله روح‌الله خمینی، ۳۵ سال پیش، شخصیت‌های برجسته از مراکز مختلف قدرت، بی‌آرام با خامنه‌ای که در آن زمان ضعیف و غیرتهدیدکننده تلقی می‌شد، به‌عنوان جانشین آینده‌اش مذاکره و توافق کردند. مجلس خبرگان برای تأیید آنچه که دیگران قبلا انجام داده بودند، مهر نهایی به او داد.

ممکن است این بار یک مهر نهایی سریع در کار نباشد. مشکل سه گانه است.

اولا، هر توازن قدرت داخلی در زمان مرگ خمینی وجود داشت، پایان یافته است. به عنوان مثال، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نه تنها یک نیروی نظامی بلکه یک مجموعه تجاری به ارزش میلیاردها دلار است. آنها منافع مالی خود را برای رهبری که مورد بررسی قرار نداده اند و یا او را قبول ندارند به خطر نمی اندازند.

دوم، برخلاف سلطنت عمان، هیچ چارچوب زمانی مشخصی در ارتباط با جانشینی وجود ندارد. در عمان، یک فرآیند تدریجی برای تحویل جانشین حداکثر پس از سه روز وجود دارد. در ایران مجلس خبرگان می تواند پس از دو روز جانشین خود را انتخاب کند یا دو سال صبر کند.

سوم، جایزه بسیار زیاد است. خامنه‌ای ریاست یک دیکتاتوری ۳۵ ساله را برعهده داشته است که نه تنها قدرت مذهبی و سیاسی گسترده‌ای دارد، بلکه بر ثروت شخصی بیشتر از تولید ناخالص داخلی بسیاری از کشورهای آمریکای لاتین، آفریقایی و حتی اروپایی کنترل دارد. این احتمال وجود دارد که فرد خاصی جایگزین خامنه ای شود، به خصوص اگر او از حاشیه بیاید، اما اگر جانشینی فقط هر چند دهه یک بار اتفاق می افتد، چرا عبور از «سلام مهدی» را امتحان نکنیم؟

ضعیف شدن رژیم ایران و تحرک کوردها

مارک تواین، طنزپرداز آمریکایی، زمانی به طنز گفت: «تاریخ تکرار نمی‌شود، اما اغلب قافیه می‌شود». در زمان گذار و ضعف دولت مرکزی، بی نظمی در سراسر ایران رشد می کند اما در هیچ کجا به اندازه کوردستان ایران نیست.

در اواخر قرن نوزدهم، قدرت ایران از بین رفت. هم روسیه و هم بریتانیا مداخله سیاسی و دیپلماتیک برای ضعیف نگه داشتن ایران کردند. هر دو کشور همچنین با به دام انداختن شاه ولخرج خود در دام بدهی، ایران را محدود کردند. تهران ضعیف بود اما اقلیم کوردستان ضعیف تر بود. عشایر به آن سوی مرز پر منفذ عراق کنونی یورش بردند. افراد سرشناس

منطقه عملا خودمختار شدند.

شاه در نهایت نیروهای خود را به مرز اعزام کرد. تلگراف یک سیستم هشدار اولیه ایجاد کرد که به تهران اجازه می داد یک قدم جلوتر از هرج و مرج بماند. با این حال، چنین ثباتی دیری نپایید. بی ثباتی سیاسی دهه های اول قرن بیستم را در ایران رقم زد. پس از سالها مبارزه، انقلاب مشروطه تنها با ضدانقلاب مورد حمایت روسیه و تهاجم ناموفق مواجه شد. قبایل قیام کردند و دوباره استقلال خود را به ویژه در مناطق کوهستانی کوردستان اعلام کردند. رضاخان رئیس گارد قزاق ایرانی را مسئول احیای مجدد اقتدار خود قرار داد. رضاخان مأموریت خود را با شور و شوق و وحشیانه انجام داد، به طوری که اعتبار او به حدی رسید که از شاه پیشی گرفت و در نهایت شاه را خلع کرد و در سال ۱۹۲۵ خود را رضا شاه معرفی کرد. رضاشاه با قدرت شروع کرد، اما بادهای جنگ بلند شد. پس از اینکه بریتانیا و اتحاد جماهیر شوروی، شرق ایران را در سال ۱۹٤۱ اشغال کردند تا مسیری جایگزین برای ارتش سرخ ایجاد کنند، متفقین به دلیل سوءظن نسبت به تمایلات آلمانی، رضاشاه را مجبور به کناره گیری و تبعید کردند. پسرش محمدرضا شاه بر تخت سلطنت نشست. شاه جدید خلأ تهران را پر کرد اما پیرامون ماجرای دیگری بود.

با پایان یافتن جنگ جهانی دوم، بریتانیاییها و آمریکاییها عقب نشینی کردند اما نیروهای شوروی در آذربایجان ایران ماندند و اولین بحران واقعی جنگ سرد را به وجود آورد. فشار دیپلماتیک در نهایت شوروی را وادار به عقب نشینی کرد اما آنها خلاء را پشت سر گذاشتند که کوردهای ایران به دنبال پر کردن آن با جمهوری خود بودند. یک سال بود که نیروهای ایرانی گرد هم آمده بودند، منطقه را دوباره اشغال کردند و رهبران کوردها را به دار آویختند.

محمدرضا شاه دیکتاتوری را تحکیم کرد. در سراسر دهه ۱۹٦۰، کوردستان ایران نسبتا آرام بود. با این حال، ناآرامی منفجر شد، زیرا ایران ابتدا در هرج و مرج و سپس به انقلاب اسلامی منجر شد...

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، خمینی برای تحکیم مجدد کنترل تهران در سراسر کشور اقدام کرد. در عمل، این به معنای اعزام صادق خلخالی، روحانی شیعه که به عنوان قاضی اعدام از جانب خمینی خدمت می کرد، به منطقه بود. او دادگاه‌های انقلابی تأسیس کرد که صدها کورد را به اعدام موقت محکوم کرد. اینکه او از لحاظ قومیتی آذری بود فقط به شغلش شادی می بخشید. تا به امروز، وحشی‌ترین واحدهای سپاه پاسداران که در کوردستان ایران فعالیت می‌کنند، آذری‌های قومی هستند، وضعیتی شبیه به این که کرملین اغلب از واحدهای چچنی برای انجام کارهای کثیف خود در سایر نقاط قفقاز جنوبی و اوکراین استفاده می‌کند.

سەرچاوە
Serchawe

جمهوری اسلامی، کوردها را سرکوب کرد اما نه برای مدت طولانی. در طول جنگ ایران و عراق ۱۹۸۰ - ۱۹۸۸، معروف ترین نبردها در جنوب بود، اما ایرانی ها می گویند ترسناک ترین جبهه در کوردستان ایران بود. کوردها عموما دوست صدام حسین رئیس جمهور عراق نبودند، اما برای خمینی نیز اهمیت چندانی نداشتند. در نتیجه، محبوبیت احزاب کورد مانند حزب دمکرات کوردستان ایران و کومله افزایش یافت. امروز، مقامات ایرانی مشارکت رای دهندگان را افزایش می دهند و به دنبال استفاده از آن به عنوان معیاری برای مشروعیت رژیم هستند اما نظرسنجی ها از میزان مشارکت پایین کوردهای ایران گزارش می دهند. تمایل کسانی که توسط مقامات مجبور به رای دادن برای خراب کردن آرای خود از روی عمد شده بودند، حتی توجه خامنه ای را به خود جلب کرد.

زمانی که خامنه‌ای بمیرد، محتمل‌ترین سناریو این است که جانشینی مورد مناقشه و خلاء قدرت به وجود بیاید. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی حضور خود را در تهران تقویت خواهد کرد، زیرا به دنبال تضمین این جایزه برای خود یا نماینده روحانی خود است یا برعکس، زیرا می‌خواهد هر مسیری را برای رسیدن به قدرت توسط کسانی که با آنها مخالف است، مسدود کند. جنگ داخلی یک احتمال است. آن جنگ یا با استقلال طلبی کوردهای ایران - که با توجه به توازن قوا دورنمای بعید است - یا قتل عام کوردها توسط نیروهای ایرانی به پایان خواهد رسید.

در سال ۱۹۹۱، زمانی که صدام حسین در پی عملیات طوفان صحرا به دنبال کنترل مجدد بر عراق بود، به گارد جمهوری دستور داد تا کوردهای عراق را به صورت دسته جمعی هدف قرار دهد. کرودهای عراق می دانستند که صدام چه توانایی هایی دارد. تنها سه سال قبل، نیروهای عراقی سلاح های شیمیایی را در حلبچه استفاده کرده بودند و بین ۵۰۰۰ تا ۸۰۰۰ مرد، زن و کودک کورد را کشتند. از ترس تکرار، بیش از یک میلیون کورد شروع به فرار به سمت مرز ترکیه کردند.

ترکیه که نمی خواست همزمان میزبان این همه پناهنده کورد باشد، با شورش کوردها می جنگید. تورگوت اوزال، رئیس جمهور وقت ترکیه، یک پناهگاه امن در شمال عراق را پیشنهاد کرد. در نهایت، ترکیه همچنین میزبان یک منطقه پرواز ممنوع برای دفاع از پرسنل آمریکایی، اروپایی و سازمان ملل متحد بود که امدادهای بشردوستانه را در پناهگاه امن انجام می دادند.

اما ایران:

وقتی خامنه‌ای بمیرد، کوردهای ایران خودمختاری را اعلام خواهند کرد. همانطور که رژیم جدید ایران در پی تحکیم

کنترلش است، به دنبال درهم شکستن آنان خواهد بود. یگان‌های سپاه پاسداران یا جانشینان متشکل از کهنه‌سربازان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با وحشیگری شدیدی که احتمالا توسط آذری‌های ایرانی انجام می‌شود، عمل خواهند کرد. نتیجه این خواهد بود که کوردهای ایرانی در سال ۱۹۹۱ از مسیرهای کوهستانی به کوردستان عراق یا ترکیه فرار می کنند. گروه های خبری ماهواره ای تصاویری از رنج های انسانی را به منازلی در سراسر آمریکا، اروپا و خاورمیانه ارسال خواهند کرد.

سپس این سؤال پیش می‌آید: آیا غرب کاری انجام خواهد داد؟

در میان دموکرات ها و جمهوریخواهان، روحیه نسبت به استقرار نظامی در خارج از کشور ضعیف است، اما یک استثناء بشردوستانه وجود دارد. حتی پرزیدنت باراک اوباما که علیه «جنگ‌های احمقانه» مبارزه می‌کرد، تسلیم فشارهای سیاسی برای مشارکت در سوریه شد، به‌ویژه پس از اینکه رژیم بشار اسد از سلاح‌های شیمیایی علیه غیرنظامیان استفاده کرد. با وجود جت های آمریکایی مستقر در ترکیه، عراق و کوردستان عراق، این سوال پیش می آید: آیا ایالات متحده از منطقه پرواز ممنوع بر فراز کوردستان ایران حمایت خواهد کرد؟ اگر چنین است، چه پیامدهایی برای بقیه ایران و منطقه دارد؟ برعکس، اگر نه، کشتار گسترده کوردهای ایران چه معنایی برای ایران دارد و چگونه آوارگان کورد ایرانی ممکن است منطقه را بی‌ثبات کنند؟ انتظار برای وقوع بحران به جای برنامه‌ریزی پیشگیرانه برای آن اکنون یک غفلت دیپلماتیک و استراتژیک است.

– مایکل روبین، مدیر تحلیل سیاست در انجمن خاورمیانه و عضو ارشد موسسه امریکن اینترپرایز است.

منبع: سایت گیارەنگ - تاریخ: ۲۸ - ۵ - ۲۰۲٤

سەرچاوە
Serchawe

تجزیه طلبان ایران از صفوی تا خامنه‌ای

در این مقاله کوتاه سعی کرده‌ام با استفاده از منابع تاریخی ایران، نگاهی گذرا به قراردادها و عهدنامه‌هایی داشته باشم که از زمان قاجاریه تا رژیم جمهوری اسلامی توسط حکومتهای مرکزی بسته شده است. عهدنامه‌هایی که به مرور زمان باعث گربه‌شدن جغرافیای کنونی ایران شده ولی تمامیت خواهان برای تحریف ناکارآمدی خود در اداره امور مملکت، همواره ملت در بند و تحت ستم را "دشمن" معرفی میکنند و سعی در فرافکنی و متهم کردن مبارزین راه آزادی و دمکراسی دارند.

- دوازده اکتبر ۱۸۱۳، عهدنامه گلستان مناطقی چون قره‌باغ، گنجه، دربند، باکو، گرجستان، داغستان و بخش‌هایی از تالش با موافقت شاه قاجار به روسیه واگذار شد.

- دهم فوریه ۱۸۲۸ عهدنامه ترکمانچای در پایان جنگ دوم ایران و روسیه امضا شد و شانزده فصل داشت. واگذاری مناطقی چون ایروان، نخجوان و تالش و اعطای حق کاپیتولاسیون به روسیه از مهم‌ترین پیامدهای انعقاد این عهدنامه بود.

- ٤ مارس ۱۸۵۷ عهدنامه پاریس که شامل یک مقدمه و پانزده فصل بود و انگلیس تعهد داد دست از اشغال بوشهر، خرمشهر و خارگ بردارد. از سوی دیگر نیز افغانستان از ایران جدا شد.

سەرچاوە
Serchawe

- ۳ ژوئن ۱۸٤۷ عهدنامه دوم ارزنه‌الروم شامل نه ماده بین نمایندگان ایران و عثمانی و با وساطت سفرای روس و انگلیس منعقد شد. به موجب این عهدنامه، دولت ایران از دعاوی خود نسبت به سلیمانیه و قسمت غربی ولایت زهاب صرفنظر کرد. دولت عثمانی نیز حق تصرف ایران را نسبت به بندر خرمشهر و جزیره خضر و ساحل چپ شط العرب / اروندرود و حق کشتیرانی این دولت را در این قسمت به رسمیت شناخت.

- ۲۱ سپتامبر ۱۸۸۱ پیمان آخالتکه قراردادی است میان امپراتوری روسیه و ایران قاجار برای تعیین مرزهای دو کشور در مناطق ترکمن نشین شرق دریای خزر بسته شد. این پیمان به اشغال خوارزم به دست روسیه تزاری رسمیت بخشید. پس از شکست ۱۸٦۰ ایران قاجاری پیمانی در تهران امضاء شد که با سرنهادن به این پیمان، ایران از ادعا درباره خاک خود در سرتاسر آسیای میانه: ترکستان و فرارود چشم پوشی کرد و رود اترک را به عنوان مرز نوین پذیرفت. زان پس مرو، سرخس، عشق آباد و دورادور زیر فرمان الکساندر کومارف روسی در آمد.

جمع کل همه سرزمین‌های جدا شده از ایران در دوران قاجاریه ۳.٤۱۳.۰۰۰ کیلومتر مربع است. یعنی حدود 3.5 میلیون کیلومتر مربع که در کل تاریخ ایران بی سابقه و در دیگر کشورها نیز کم سابقه است.

-۸ ژوئیه ۱۹۳۷ با موافقت رضاشاهپهلوی بنابر پیمان سعدآباد سرزمین آرارات با مساحت ۸۰۰ کیلومترمربع به ترکیه، سرزمین دشت ناهید با مساحت ۳۰۰۰ کیلومترمربع به افغانستان و مناطق نفتی با مساحت ۱۸۰۰ کیلومترمربع به عراق واگذار شد. -سال ۱۹۵٤ با موافقت محمدرضاشاهپهلوی سرزمین نواحی مرزی شمالغربی (برام تپه، دیمان، تازه‌کن، باغچه‌سرا و...) و سرزمین ییلاق فیروزه و یک روستا و دو قطعه زمین به شوروی واگذار شد.

- سال ۱۹۷۰ سرزمین بحرین با مساحت ٦۹٤ کیلومترمربع به مردم آن سرزمین با موافقت و تبریک محمدرضاشاه پهلوی، واگذار شد.

- دوازده اوت ۲۰۱۸ رژیم ایران از سهم ۵۰٪ خود در "دریای خزر" چشم پوشی کرده و در پنجمین اجلاس سران آکتای رژیم جمهوری اسلامی ایران سهم ۱۳٪ خود در این دریا را پذیرفت و با کشورهای ترکمنستان، آذربایجان، قزاقستان و روسیه رژیم حقوقی جدیدی را برای دریای خزر امضا کرد.

-۲۷ مارس ۲۰۲۱ امضا رسمی و علنی کردن قرارداد ۲۵ ساله ایران با چین که طبق این قرارداد که مغایر با اصل ۷۷

سەرچاوە
Serchawe

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است، بهرەبرداری از معادن طلا و منابع چابهار در بلوچستان و جزیره کیش و امتیاز صید ماهی بی رویه در آبهای جنوب ایران و فروش نفت ایران به چین، به بهای بسیار پایین یا با تخفیف بسیار به مدت ۲۵ سال به چین واگذار شده است.

اینها بخشی از قراردادها و عهدنامەهایی هستند که حکومتهای مرکزی در زمان سلسلەهای متفاوت و شاهان ایران و یا رژیم جمهوری اسلامی ایران با امضاء خود بر جدایی بخشهای وسیعی از جغرافیای تحت تسلطشان رسمیت بخشیدەاند و هرگز نتوانستەاند یا نخواستەاند آن را بازپس بگیرند. به عنوان مثال ۲۳ اوت ۱۵۱٤ جنگ چالدران، شاه اسماعیل صفوی از سلطان سلیم عثمانی شکست خورد و بخش وسیعی از کوردستان (کوردستان عراق، ترکیه و سوریه) و بخشی دیگر از مناطق تحت تسلطش را به عثمانی واگذار کردند و هرگز آن مناطق دیگر ضمیمەی ایران نشدند. همچنین فراموش نکنیم لنین شخصا در اعلامیەای که در ١٤ دسامبر ۱۹۱۷ به امضای او صادر شده بود؛ عهدنامه اوت سال ۱۹۰۷ بریتانیا و روسیه دایر بر تقسیم ایران به دو منطقه نفوذ و یک منطقه بیطرف فیمابین و ضمائم محرمانه آن را ساقط از درجه اعتبار اعلام داشت و تاکید کرده بود که هرگونه قراردادی که با استقلال، حاکمیت ملی، تمامیت ارضی و آزادی ایرانیان مغایرت داشته و آن را محدود کند از این لحظه بی اثر و کان لم یکن است و همه را پاره کرده و دیگر وجود خارجی که بتوان به آنها استناد کرد نخواهند داشت. سران انقلاب روسیه سپس برای جلب اعتماد ایرانیان "براوین" دیپلمات روسیه را به تهران فرستادند تا افکار عمومی ایران را حضورا از ماوقع آگاه سازد. سوال اینجاست چرا ایران قراردادهای گلستان و ترکمنچای که با میانجیگری بریتانیا تنظیم شده بود و لنین آن را لغو کرده بود تلاش نکرد که این مناطق متصرفه به ایران بازگردانده شود؟

صد البته اگر بخواهم امتیازات اقتصادی سرسام آوری را که حکومتهای مرکزی از صفویان تا خامنەای به کشورهای خارجی در قبال کمک آنان به ادامه سلطەشان، هدیه کردەاند به رشتەی نگارش درآورم بدون شک خود "مثنوی هفتاد من کاغذ" میطلبد. سوال من این است که آیا بازهم کوردها، بلوچها، عربها و.. تجزیەطلب اند؟ و بدون شک انگ این مفهوم سیاسی به ملت های تحت ستم، نشان از بیسوادی گوینده آن دارد چون تجزیەطلبی مفهومی در حقوق بین الملل و مابین کشورهاست و اگر افرادی از جریان خاصی آنرا به کار میبرند تنها به این دلیل است که نمیخواهند به حقوق پایمال شده ملتی اعتراف کنند.

این تجزیەها که توسط حاکمیت نالایق ایران در طول تاریخ صورت گرفته است باعث تأثیرات عمیقی بر توسعه سیاسی، اقتصادی و... در این مناطق گذاشته است، چرا که دسترسی آنها به منابع و زیرساختهای لازم محدود شد و همواره به

سەرچاوە
Serchawe

طور سیستماتیک در معرض تبعیض‌های مضاعف مذهبی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی قرار گرفتند. کلام پایانی در واقع کسانی از تجزیه میترسند که حق و حقوق مردم کشورشان را نادیده میگیرند و سالها به آنان انواع ستم و جنایت و قتل و عام روا داشته‌اند، منابع اقتصادی و طبیعی آنان را به یغما برده‌اند و بودن خویش را در استثمار دیگران میپندارند. رژیم های توتالیتر حاکم کوردستان که برای بقای خود از هیچ جنایتی فروگذار نکرده‌اند، از تقسیم خاک کشور تحت اشغال نمی هراسند بلکه هراس آنان از تقسیم قدرت و مشارکت مردم در تصمیم گیری های کلان سیاسی و به دست گرفتن سرنوشت خود است.

منتشر شده در بهمن ماه ۱٤۰۱، سایت: ufp-iran.org

سەرچاوە
Serchawe

ملتهای تحت ستم پایتخت در حقوق بین الملل

ملت‌های تحت ستم به گروه‌هایی اطلاق می‌شود که از سوی دولت‌های مرکزی، نظام‌مندانه از حقوق سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خود محروم شده‌اند. این وضعیت غالبا در سایه نابرابری تاریخی، تبعیض ساختاری و سرکوب نظام‌مند پدید آمده و با تداوم چالش‌های جهانی در حوزه حقوق بشر و عدالت اجتماعی گره خورده است. حقوق بین‌الملل ملت‌های تحت ستم را گروه‌هایی می‌داند که به دلیل هویت قومی، زبانی یا مذهبی خود هدف نقض حقوق بشر قرار می‌گیرند. در این میان، اسنادی مانند منشور سازمان ملل متحد(١٩٤٥) ، اعلامیه جهانی حقوق بشر (١٩٤٨) و میثاق حقوق مدنی و سیاسی (١٩٦٦) به‌ویژه اصول حق تعیین سرنوشت و ممنوعیت تبعیض را تقویت می‌کنند. حق تعیین سرنوشت یکی از اصول بنیادین حقوق بین‌الملل است که ملت‌های تحت ستم از آن برای دفاع از حقوق خود بهره می‌برند. این حق شامل دو بعد اساسی است. بعد داخلی :ملت‌ها حق دارند در ساختار سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور خود تأثیرگذار باشند. بعد خارجی :امکان جدایی از یک دولت مرکزی و تشکیل کشور مستقل، در صورت نقض مکرر و گسترده حقوق بشر. برای نمونه، در مساله ستم اشغالگران کوردستان علیه کوردها، حق تعیین سرنوشت می‌تواند ابزاری قوی برای مبارزه با تبعیض حقوقی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و زبانی باشد. حقوق بین‌الملل از چندین ابزار حقوقی و سیاسی برای حمایت از ملت‌های تحت ستم بهره می‌گیرد: دیوان بین‌المللی دادگستری :(ICJ) رسیدگی به دعاوی بین دولت‌ها و بررسی نقض حقوق ملت‌ها. شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد :رصد و گزارش موارد نقض حقوق بشر. دادگاه کیفری بین‌المللی :(ICC) تعقیب جنایات جنگی و جرایم علیه بشریت.

سەرچاوە
Serchawe

در حوزه حقوق بین الملل، وضعیت اسفبار ملل تحت ستم در داخل کشورها به ویژه ایران، با چشم انداز چالش برانگیزی مواجه است. ملل کورد، بلوچ، عرب و.. در ایران خود را به حاشیه رانده شده، از حقوق سیاسی و مدنی محروم می‌بینند و غالباً توسط دولت‌های مرکزی به عنوان مستعمره با آنان رفتار میشود .در مواجهه با چنین بی عدالتی، سؤالاتی در مورد کارآمدی حقوق بین الملل در حمایت از مبارزه آنها برای حقوق و تعیین سرنوشت ایجاد می شود .این مقاله به بررسی مبانی حقوق بین‌الملل می‌پردازد و بررسی می‌کند که آیا ملل تحت ستم می‌توانند برای به چالش کشیدن رژیم‌های ظالمی مانند تهران به آن تکیه کنند.

۱- چارچوب حقوقی:

حقوق بین الملل چارچوبی برای رسیدگی به نقض حقوق بشر و حمایت از اصول تعیین سرنوشت فراهم می کند. منشور ملل متحد، اعلامیه جهانی حقوق بشر، و کنوانسیون ها و معاهدات مختلف، ستون فقرات اسناد حقوقی بین المللی را تشکیل می دهند که هدف آنها حمایت از حقوق افراد و گروه ها، از جمله ملت های تحت ستم است.

۲- حق تعیین سرنوشت:

حق تعیین سرنوشت یک اصل اساسی است که در حقوق بین الملل ذکر شده است. حقوق مردم برای تعیین آزادانه وضعیت سیاسی و پیگیری توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را تأیید می کند. ملت‌های تحت ستم مانند کردها، بلوچها و عربها در ایران می‌توانند با استناد به این حق، سیاست‌های ظالمانه دولت‌های مرکزی را که خودمختاری و خودمختاری را از آنها سلب می‌کنند، به چالش بکشند.

۳- مسئولیت دولت:

بر اساس قوانین بین‌المللی، دولت‌ها موظف به احترام، حمایت و اجرای حقوق همه افراد و گروه‌ها در حوزه قضایی خود هستند. هنگامی که دولت ها از اجرای این تعهدات کوتاهی می کنند، می توانند از طریق مکانیسم های مختلف از جمله فشار دیپلماتیک، تحریم های اقتصادی و دادگاه های بین المللی پاسخگو باشند.

٤- پشتیبانی بین المللی:

ملل تحت ستم می توانند در مبارزه خود برای حقوق و تعیین سرنوشت خود از جامعه جهانی حمایت کنند. سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های غیردولتی حقوق بشر، و دولت‌های دلسوز می‌توانند حمایت دیپلماتیک، سیاسی و اخلاقی برای تقویت صدای خود و تحت فشار قرار دادن رژیم‌های سرکوبگر برای تغییر سیاست‌های خود ارائه کنند.

٥- چالش ها و محدودیت ها:

علیرغم وجود چارچوب‌ها و سازوکارهای حقوقی بین‌المللی، چالش‌ها و محدودیت‌هایی برای رسیدگی مؤثر به مصائب ملت‌های تحت ستم وجود دارد. اصول حاکمیت دولت و عدم مداخله اغلب مداخله بین‌المللی را در امور داخلی محدود می‌کند و به رژیم‌های سرکوبگر اجازه می‌دهد بدون مجازات به سرکوب خود ادامه دهند.

٦- دینامیک قدرت در مقابل حقوق بشر:

چشم‌انداز سیاسی بین‌الملل اغلب توسط پویایی‌های قدرت شکل می‌گیرد، با اعمال نفوذ دولت‌های قدرتمند بر کشورهای ضعیف‌تر. با این حال، ترویج و حمایت از حقوق بشر، از جمله حقوق ملل تحت ستم نیز جزء لاینفک دستور کار بین المللی است. در حالی که سیاست قدرت ممکن است در برخی موارد غالب باشد، اصول حقوق بشر و تعیین سرنوشت برای مشروعیت نظم بین‌المللی ضروری است.

٧- مطالعات موردی:

بررسی موارد خاص می تواند بینشی در مورد چگونگی اعمال یا نادیده گرفته شدن قوانین بین المللی در رسیدگی به مصائب کشورهای تحت ستم ارائه دهد. برای مثال، ملت کورد که در چندین کشور از جمله ایران، عراق، سوریه، ترکیه و قفقاز زندگی میکنند، مدت‌هاست که به دنبال به رسمیت شناختن هویت فرهنگی و حق حکومتداری خود بوده‌اند. کوردها علیرغم مواجهه با سرکوب از سوی دولت های مختلف، از مجامع بین المللی و حمایت برای جلب توجه از آرمانهای انسانی خود استفاده کرده‌اند.

به همین ترتیب، بلوچها در ایران حاشیه‌نشینی و نقض حقوق بشر از جمله دستگیری‌های خودسرانه، شکنجه و قتل‌های غیرقانونی را تجربه کرده‌اند. در حالی که فعالان بلوچ در سطح بین‌المللی نسبت به نارضایتی‌های خود آگاهی یافته‌اند، واکنش دولت ایران اغلب انکار و سرکوب بوده است. در مورد اقلیت عربها در ایران، به ویژه در اقلیم اهواز، تبعیض و عدم نمایندگی سیاسی به تنش ها و اعتراضات دامن زده است. فعالان عرب بر طرد سیستماتیک و به حاشیه راندن اقتصادی جامعه خود تاکید کرده و خواستار به رسمیت شناختن حقوق خود در چارچوب قوانین بین المللی شده اند.

۸- نقش مقامات حقوقی بین المللی:

مقامات حقوقی بین‌المللی، از جمله دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ) و نهادهای منطقه‌ای حقوق بشر، نقشی حیاتی در رسیدگی به اختلافات و پاسخگویی دولتها به خاطر نقض قوانین بین‌المللی ایفا می‌کنند. در حالی که دسترسی به این مکانیسم ها ممکن است برای کشورهای تحت ستم به دلیل موانع دیپلماتیک یا عدم به رسمیت شناختن توسط دولت های مربوطه چالش برانگیز باشد، اما همچنان به عنوان راه های مهمی برای عدالت خواهی و جبران خدمت هستند.

۹- راهبردهای دیپلماتیک و سیاسی:

علاوه بر راه های قانونی، راهبردهای دیپلماتیک و سیاسی در پیشبرد حقوق ملت های تحت ستم ضروری است. ایجاد ائتلاف با کشورهای همفکر، شرکت در مجامع چندجانبه مانند سازمان ملل و استفاده از دیپلماسی عمومی برای افزایش آگاهی، همگی می تواند به تقویت صدای جوامع تحت ستم و تحت فشار قرار دادن دولت ها برای تغییر سیاست هایشان کمک کند.

۱۰- چشم انداز آینده:

با نگاهی به آینده، مبارزه ملت‌های تحت ستم در داخل کشورهایی مانند ایران تحت تأثیر متقابل پیچیده پویایی‌های داخلی و عوامل بین‌المللی ادامه خواهد یافت. در حالی که مسیر عدالت ممکن است طولانی و چالش برانگیز باشد، اصول حقوق بین الملل چارچوبی را برای پیشبرد حقوق جوامع به حاشیه رانده شده و مسئول دانستن رژیم های سرکوبگر در قبال اعمالشان فراهم می کند. در حالیکه راه عدالت برای کشورهای تحت ستم ممکن است مملو از موانع باشد، قوانین بین‌الملل راهی برای جبران خسارت و پاسخگویی ارائه می‌کند. ملت های تحت ستم با استناد به اصولی مانند حق تعیین سرنوشت و جلب حمایت جامعه بین المللی می توانند حقوق خود را مطرح کرده و سیاست های ناعادلانه دولت های مرکزی خود را به

سەرچاوە Serchawe

چالش بکشند. با انجام این کار، آنها به مبارزه گسترده تر برای حقوق بشر و کرامت در صحنه بین المللی کمک می کنند.

۱۱- اقدام جمعی و همبستگی:

یکی از جنبه های حیاتی پیشبرد حقوق ملتهای تحت ستم در تقویت اقدام جمعی و همبستگی میان جوامع آسیب دیده نهفته است. ملتهای تحت ستم با متحد کردن صداها و منابع خود می توانند مطالبات خود را برای عدالت تقویت کنند و توجه بین المللی بیشتری را به وضعیت اسفناک خود جلب کنند. شبکه های همبستگی، چه در داخل و چه در خارج از کشور مربوطه خود، می توانند حمایت مهمی را در تلاش های حمایتی و بسیج منابع ارائه دهند.

۱۲- تحریم های اقتصادی و فشار دیپلماتیک:

بازیگران بین المللی از جمله دولت ها و سازمان های بین دولتی می توانند از طریق ابزارهای دیپلماتیک و تحریم های اقتصادی بر رژیم های سرکوبگر فشار بیاورند. تحریم‌های هدفمند علیه افرادی که مسئول نقض حقوق بشر هستند، و همچنین محدودیت‌های تجاری و معاملات مالی، می‌تواند به عنوان ابزار قدرتمندی در تشویق دولتها برای احترام به حقوق ملتهای تحت ستم عمل کند. با این حال، اثربخشی چنین اقداماتی به تمایل بازیگران کلیدی برای اجرای مداوم و هماهنگ با سایر تلاش‌های دیپلماتیک بستگی دارد.

۱۳- سوابق حقوقی:

موارد قبلی مداخله بین‌المللی در حمایت از ملت‌های تحت ستم، سوابق و درس‌های مهمی را برای تلاش‌های دفاعی آینده فراهم می‌کنند. به عنوان مثال، به رسمیت شناختن استقلال کوزوو از صربستان توسط چندین کشور غربی، علیرغم مخالفت صربستان و متحدانش، پتانسیل به رسمیت شناختن بین المللی ادعاهای خودمختاری را نشان می دهد. به همین ترتیب، تأسیس دادگاه‌های بین‌المللی برای محاکمه افراد به دلیل جنایات جنگی و نسل‌کشی، مانند دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق و دادگاه کیفری بین‌المللی، بر اهمیت پاسخگویی در مورد نقض حقوق بشر تأکید می‌کند.

۱۴- جامعه مدنی و فعالیت های مردمی:

در قلب مبارزه برای احقاق حقوق ملت های تحت ستم، ایستادگی و اراده فعالان مردمی و سازمان های جامعه مدنی قرار

سەرچاوە
Serchawe

دارد. از طریق بسیج مردمی، کمپین های حمایتی و سازماندهی جامعه، کشورهای تحت ستم می توانند حمایت محلی و بین المللی را برای آرمان خود ایجاد کنند. جامعه مدنی نقش مهمی در مستندسازی نقض حقوق بشر، ارائه کمک های حقوقی به قربانیان، و افزایش آگاهی در مورد وضعیت اسفناک جوامع تحت ستم دارد.

مبارزه ملتهای تحت ستم علیه رژیم‌های ستمگری مانند رژیم تهران، چندوجهی و پیچیده است که ابعاد حقوقی، دیپلماتیک، سیاسی و مردمی را در بر می‌گیرد. درحالیکه حقوق بین‌الملل چارچوبی را برای رسیدگی به نقض حقوق بشر و حمایت از اصول تعیین سرنوشت فراهم می‌کند، اثربخشی آن به اقدام جمعی جوامع آسیب‌دیده، همبستگی جامعه بین‌المللی و تمایل بازیگران کلیدی برای پایبندی به تعهدات خود بر اساس آن بستگی دارد. قانون بین المللی با استفاده از مکانیسم‌های قانونی، فشار دیپلماتیک، تحریم‌های اقتصادی و فعالیت‌های مردمی، ملت‌های تحت ستم می‌توانند حقوق و خواسته‌های خود برای تعیین سرنوشت خود را پیش ببرند و به نظم جهانی عادلانه‌تر و عادلانه‌تر کمک کنند.

۱۵- میانجیگری منطقه ای و بین المللی:

علاوه بر راه‌های قانونی و فشار دیپلماتیک، تلاش‌های میانجی‌گری منطقه‌ای و بین‌المللی می‌تواند نقش مهمی در حل و فصل مناقشات ملتهای تحت ستم داشته باشد. طرح‌های میانجی‌گری که توسط سازمان‌های منطقه‌ای مانند سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا یا سازمان همکاری کشورهای اسلامی تسهیل می‌شود؛ می‌تواند بسترهای بی‌طرفی را برای گفتگو و مذاکره بین ملل تحت ستم که در کشورهای ایران، عراق، سوریه و ترکیه تحت ستم مضاعف هستند را فراهم کند. فرآیندهای میانجی‌گری فرصت‌هایی را برای رسیدگی به شکایات، ایجاد اعتماد و بررسی راه‌حل‌های صلح‌آمیز برای درگیری‌های طولانی‌مدت ارائه می‌دهد.

۱٦- پیشگیری از تعارض و مکانیسم های هشدار اولیه:

جلوگیری از تشدید درگیری‌های مربوط به کشورهای تحت ستم مستلزم اقدامات پیشگیرانه برای رسیدگی به نارضایتی‌ها و منابع تنش است. مکانیسم‌های هشدار اولیه، مانند نظارت بر نقض حقوق بشر و تحولات سیاسی - اجتماعی، می‌تواند به شناسایی نقاط عطف بالقوه و ایجاد مداخله به موقع توسط ذینفعان مربوطه کمک کند. با پرداختن به علل ریشه‌ای و ترویج گفتوگو و آشتی، تلاش‌های پیشگیری از درگیری به حمایت از حقوق بشر و جلوگیری از خشونت علیه جوامع تحت ستم کمک می‌کند.

سەرچاوە
Serchawe

۱۷- جنبش های همبستگی بین المللی:

جنبش های همبستگی بین المللی نقش مهمی در افزایش آگاهی در مورد مبارزات ملل تحت ستم و بسیج حمایت از حقوق آنها ایفا کرده اند. کمپین‌های مردمی، اعتراض‌ها و ابتکارات حمایتی به رهبری گروه‌های همبستگی، سازمان‌های حقوق بشر و افراد نگران، صدای جوامع تحت ستم را تقویت می‌کنند و دولت‌ها را برای رعایت حقوقشان تحت فشار قرار می‌دهند. جنبش‌های همبستگی ارتباطات را در سراسر مرزها تقویت می‌کنند، شکاف‌ها را از بین می‌برند و همدلی و تفاهم را در میان جوامع مختلف ترویج می‌کنند.

۱۸- مسئولیت پذیری و عدالت انتقالی:

مکانیسم‌های عدالت انتقالی، از جمله کمیسیون‌های حقیقت، برنامه‌های غرامت، و محاکمه عاملان نقض حقوق بشر، برای رسیدگی به بی‌عدالتی‌های گذشته و ترویج آشتی در جوامع تحت تأثیر ظلم و ستم ضروری هستند. فرآیندهای عدالت انتقالی با مسئول دانستن افراد و نهادها در قبال جنایات گذشته، به التیام زخم ها، بازگرداندن اعتماد و ایجاد صلح پایدار کمک می کند. تلاش‌های عدالت انتقالی باید فراگیر، شفاف و قربانی محور باشد تا از جبران خسارت معنادار برای قربانیان اطمینان حاصل شود و انسجام اجتماعی ارتقا یابد.

۱۹- نقش نهادهای بین المللی:

نهادهای بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد، سازمان‌های منطقه‌ای و آژانس‌های تخصصی نقش مهمی در ارتقای حقوق ملت‌های تحت ستم و پاسخگویی دولت‌ها در قبال اقدامات آنها دارند. برای مثال، شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، به عنوان یک انجمن برای نظارت و رسیدگی به نقض حقوق بشر در سراسر جهان، از جمله مواردی که بر جوامع تحت ستم تأثیر میگذارد، عمل می کند. گزارشگران ویژه و گروه های کاری در درون سیستم سازمان ملل متحد، تخصص و حمایت از موضوعات خاص را ارائه می دهند و صدای کشورهای تحت ستم را در گفتمان جهانی تقویت می کنند.

سەرچاوە
Serchawe

۲۰- چارچوب های هنجاری و حقوق بین الملل عرفی:

علاوه بر معاهدات و کنوانسیون‌های رسمی، حقوق بین‌الملل عرفی هنجارهای حقوقی را بر اساس رویه دولتی و opinion juris یا اعتقاد به اینکه برخی از رویه‌ها الزام‌آور هستند، ایجاد می‌کند. حقوق بین الملل عرفی برای به رسمیت شناختن حقوق مردم برای تعیین سرنوشت و حمایت از تبعیض تکامل یافته است و مبنایی برای ادعاهای حقوقی ملت های تحت ستم فراهم می کند. با توسل به حقوق بین الملل عرفی، جوامع تحت ستم می توانند حقوق خود را حتی در صورت فقدان تعهدات معاهداتی خاص توسط دولت هایشان، استیفا کنند.

۲۱- دعاوی راهبردی و وکالت حقوقی:

دعاوی راهبردی و وکالت حقوقی ابزارهای قدرتمندی برای پیشبرد حقوق ملل تحت ستم در چارچوب حقوق بین الملل است. جوامع تحت ستم با طرح پرونده‌ها در دادگاه‌های داخلی، نهادهای حقوق بشر منطقه‌ای، یا دادگاه‌های بین‌المللی می‌توانند قوانین و سیاست‌های تبعیض‌آمیز را به چالش بکشند، به دنبال جبران خسارت برای نقض حقوق بشر باشند و سوابق قانونی برای پرونده‌های آینده ایجاد کنند. تلاش‌های حمایت حقوقی اغلب شامل همکاری بین جوامع آسیب‌دیده، وکلای حقوق بشر و سازمان‌های جامعه مدنی برای استفاده از مکانیسم‌های قانونی برای تغییرات اجتماعی است.

۲۲- به رسمیت شناختن دیپلماتیک:

برای برخی از ملتهای تحت ستم، دستیابی به رسمیت دیپلماتیک نشان دهنده گامی مهم در جهت تامین حقوق و تعیین سرنوشت خود است. فرآیند به رسمیت شناختن دیپلماتیک شامل برقراری روابط رسمی با سایر دولت ها و کسب پذیرش به عنوان یک نهاد سیاسی مشروع در جامعه بین المللی است. بدون شک به رسمیت شناختن دیپلماتیک بهبود فوری در وضعیت جوامع تحت ستم را تضمین نمی کند اما می تواند بستری برای تعامل با نهادهای بین المللی و جستجوی حمایت برای آرمان های آنان را فراهم کند.

منابع:

سەرچاوە Serchawe

١- منشور سازمان ملل متحد - (١٩٤٥) بەویژه مادەهای (٢)١ و ٥٥ که به حق تعیین سرنوشت و احترام به حقوق بشر اشاره دارد.لینک www.un.org

٢- اعلامیه جهانی حقوق بشر (١٩٤٨) - مادەهای ١، ٢، ١٩ و ٢١ مرتبط با حقوق بشر و آزادی‌ها.

لینک www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

٣- میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (١٩٦٦) ماده ١ که به حق تعیین سرنوشت می‌پردازد.

لینک treaties.un.org

٤- کنوانسیون‌های ژنو - (١٩٤٩) بەویژه پروتکل‌های الحاقی که به حقوق جوامع تحت اشغال و نقض‌های حقوق بشری مربوط می‌شوند. لینک www.icrc.org

٥- کتاب "حقوق بین‌الملل عمومی" اثر مالکوم شاو - (Malcolm N. Shaw) یک منبع جامع برای بررسی اصول حقوق بین‌الملل و موارد مرتبط.

٦- گزارش‌های شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد - مستندات مرتبط با حقوق ملت‌های تحت ستم.

لینک www.ohchr.org

٧- کتاب "حق تعیین سرنوشت در حقوق بین‌الملل" اثر آنتونی آنجیه - (Anthony Anghie) برای تحلیل تاریخی و حقوقی این مفهوم.

٨- گزارش‌های سازمان عفو بین‌الملل - (Amnesty International) بررسی موارد نقض حقوق بشر در کشورهایی مانند ایران. لینک www.amnesty.org

٩- کتاب "مفهوم حقوق بشر در اسلام و حقوق بین‌الملل" اثر مایکل ایگناتیف - (Michael Ignatieff) برای ارتباط مفاهیم حقوق بشر با ارزش‌های جهانی.

١٠- گزارش‌های دیوان بین‌المللی دادگستری - (ICJ) موارد مربوط به نقض حقوق اقلیت‌ها و حق تعیین سرنوشت.

لینک www.icj-cij.org

١١- کتاب "ملت‌ها و ملی‌گرایی" اثر ارنست گلنر - (Ernest Gellner) برای زمینه‌سازی تاریخی درباره ملت‌ها و ستم.

١٢- گزارش‌های ویژه گزارشگر حقوق بشر سازمان ملل در ایران - تحلیل وضعیت کوردها، بلوچ‌ها و عرب‌ها.

لینک www.ohchr.org

سەرچاوە
Serchawe

دیپلماسی زنان کاتالیزوری برای کاهش خشونت

دیپلماسی که اغلب به عنوان هنر مذاکره و حل مناقشه در نظر گرفته میشود، نقشی حیاتی در شکل دادن به چشم انداز سیاسی - اجتماعی کشورها ایفا میکند. دیپلماسی که از لحاظ تاریخی تحت سلطه مردان بوده است در عصر کنونی به طور فزایندەای شاهد مشارکت زنان در عرصەهای گوناگون دیپلماسی است. این تغییر تنها گامی به سوی برابری جنسیتی نیست بلکه پیامدهای گسترده تری به ویژه در پرداختن به خشونت کلامی و فیزیکی علیه زنان دارد. در این مقاله سعی میکنم گذری بر رابطه بین دیپلماسی زنان و کاهش خشونت علیه آنان داشته باشم، مطلبی که کمتر به آن پرداخته شده است و امیدوارم دریچەای باشد برای فعالیت بیشتر زنان و دختران کورد در عرصه دیپلماسی بین المللی که در سالهای اخیر توانستەاند به خوبی بدرخشند و نگاه ها را به خود معطوف کنند. برای ورود به بحث لازم میدانم که پیوند بین حضور زنان در دیپلماسی و خشونت اجتماعی را از طریق دو لنز نظری توضیح کوتاهی بدهم، نظریه اثر الگوی نقش و نظریه متقابل.

١- نظریه اثر الگوی نقش Role Model Effect

این نظریه پیشنهاد میکند که بازنمایی آشکار زنان در پستهای رهبری، نگرشها و هنجارهای اجتماعی را تغییر میدهد. هنگامیکه زنان نقشهای دیپلماتیک تأثیرگذاری دارند، کلیشەها را به چالش میکشند و زنان دیگر را توانمند میسازند و

سەرچاوە
Serchawe

تأثیر موجی ایجاد میکنند که تحمل خشونت مبتنی بر جنسیت را کاهش میدهد. اثر الگوی نقش به یک فرد نسبت داده نمیشود بلکه ریشه در زمینه های نظریه یادگیری اجتماعی و روانشناسی دارد. آلبرت بندورا Albert Bandura ، روانشناس برجسته، اغلب از طریق نظریه یادگیری اجتماعی خود با ایده های بنیادی پشت این مفهوم مرتبط است. "بندورا" تأکید کرد که افراد رفتارها و هنجارها را با مشاهده دیگران - به ویژه آنهایی که تحسین میکنند یا شبیه به خودشان می دانند - یاد میگیرند. در مورد بازنمایی جنسیتی، این نظریه پیشنهاد میکند که زنان در موقعیتهای رهبری قابل مشاهده، دیگران را تشویق میکنند تا نقشهای مشابهی داشته باشند و کلیشەها را به چالش بکشند .

۲- نظریه متقاطع Intersectionality Theory

این نظریه که توسط کیمبرل کرنشاو Kimberlé Crenshaw ابداع شد، ماهیت به هم پیوسته طبقه بندیهای اجتماعی را برجسته میکند. زنان در دیپلماسی اغلب از چندین لایه تبعیض - بر اساس جنسیت، نژاد و طبقه استفاده میکنند. آنها با پرداختن به این پیچیدگیها، دیدگاهی متفاوت به سیاست های مبارزه با خشونت علیه زنان میاورند. "کرنشاو" محقق حقوقی و مدافع حقوق مدنی، مفهوم تقاطع پذیری را در سال ۱۹۸۹ معرفی کرد. او ثابت کرد که چگونه هویتهای اجتماعی مانند جنسیت، نژاد و طبقه تداخل دارند و شیوه های منحصر به فردی از تبعیض را ایجاد میکنند. نظریه کرنشاو از آن زمان به سنگ بنای درک چگونگی تلاقی نابرابریهای سیستمی، به ویژه در پرداختن به مسائلی مانند خشونت علیه زنان تبدیل شده است. هر دو نظریه بینش های ارزشمندی برای بررسی تأثیر حضور زنان در عرصه دیپلماسی و تأثیرات اجتماعی گسترده تر آن را ارائه می دهند.

الف؛ زنان در دیپلماسی: نمونه هایی از دنیای مدرن

در کشورهای توسعه یافته، گنجاندن زنان در دیپلماسی به طور قابل توجهی بر سیاست های پرداختن به خشونت مبتنی بر جنسیت در سطوح داخلی و بین المللی تأثیر گذاشته است. در زیر نمونه هایی از فرانسه، انگلستان، ایالات متحده و آلمان آورده شده است که نشان می دهد چگونه نقاط عطف تاریخی و ابتکارات مدرن مشارکت آنها در دیپلماسی را شکل داده است. به عنوان مثال سیاست خارجی فمینیستی سوئد که از سال ۲۰۱٤ معرفی شد، به صراحت برابری جنسیتی و حقوق زنان را در اولویت قرار میدهد. دیپلماتهای زن مانند مارگوت والستروم Margot Wallström از ابتکارات علیه خشونت جنسی در مناطق درگیری دفاع کردەاند و یک سابقه جهانی ایجاد کردەاند. همچنین در نیوزلند در دولت جاسیندا آردرن Jacinda Ardern، دیپلمات های زن نقش مهمی در اجرای سیاست های مترقی، از جمله قانون جامع خشونت خانگی

داشتند. برای اینکه بیشتر به مزایای تاثیر مثبت زنان دیپلمات بر کاهش خشونت علیه زنان در جامعه بپردازم به چند نمونه از دنیای مدرن اکتفا میکنم.

فرانسه

ورود زنان به دستگاه دیپلماسی فرانسه در اوایل قرن بیستم آغاز شد، اگرچه ادغام کامل آنها کند بود. سوزان بورل Suzanne Borel اولین دیپلمات زن فرانسه در سال ۱۹۳۰ بود. او سال‌ها قبل از اینکه زنان در سال ۱۹۴۴ به حق رای دست یابند توانسته بود توانایی خود را در میدان دیپلماسی ثابت کند. توسعه و پیشرفت پس از جنگ جهانی دوم تسریع شد و مارسل کامپانا Marcelle Campana اولین سفیر زن در سال ۱۹۷۲ شد. در دوران ریاست جمهوری امانوئل ماکرون Emmanuel Macron ، دیپلماسی فمینیستی در کانون توجه قرار گرفت. با ابتکاراتی مانند استراتژی سیاست خارجی فمینیستی ۲۰۱۹ با هدف ارتقای برابری جنسیتی در سطح جهانی. در سال ۲۰۲۳، فرانسه ٤۰۰ میلیون یورو را به ابتکارات مرتبط با جنسیت، از جمله مبارزه با خشونت مبتنی بر جنسیت و حمایت از حقوق باروری متعهد کرد. نتیجەی تلاش زنان و حضور آنان در عرصه دیپلماسی باعث شد که در حال حاضر، زنان حدود ۲۵٪ از سفیران فرانسه را تشکیل می دهند که نشان دهنده تلاش های مداوم برای برابری جنسیتی است.

بریتانیا

در بریتانیا پس از جنگ جهانی دوم، زنان رسما وارد دیپلماسی شدند و در سال ۱۹٤٦، وزارت امور خارجه امتحانات رقابتی را برای زنان باز کرد. با این حال، شیوه های تبعیض آمیز، از جمله ممنوعیت ازدواج برای دیپلمات های زن تا سال ۱۹۷۲ ادامه یافت. امروزه، زنان تقریبا ۳۰٪ آمار سفرا را در اختیار دارند. نقش ها و ابتکارات ترویج تنوع، نمایندگی جنسیتی را در پست های کلیدی دیپلماتیک افزایش داده است. مشارکت فعال بریتانیا در کمپین های بین المللی علیه خشونت مبتنی بر جنسیت، مانند ابتکار پیشگیری از خشونت جنسی در درگیری (PSVI) ، تأثیر دیپلمات های زن را در پرداختن به این مسائل نشان می دهد.

ایالات متحده آمریکا

ایالات متحده در دهه ۱۹۲۰ شروع به ادغام زنان در هیئت دیپلماتیک خود کرد. روث برایان اوون Ruth Bryan Owen اولین سفیر زن امریکا، در سال ۱۹۳۳ در دانمارک بود. در طول دهه‌ها، حضور شمار چشمگیری از زنان موفق در عرصه

دیپلماسی مانند مادلین آلبرایت Madeleine Albright ، کاندولیزا رایس Condoleezza Rice و هیلاری کلینتون Hillary Clinton به عنوان وزیر امور خارجه افزایش یافته است. در حال حاضر زنان ۳۲٪ از سفیران ایالات متحده را تشکیل می دهند. دیپلماتهای زن در پیشبرد ابتکارات جهانی علیه خشونت مبتنی بر جنسیت، از جمله ابتکار واکنش اضطراری و حفاظت از خشونت مبتنی بر جنسیت وزارت امور خارجه ایالات متحده، نقش اساسی داشته اند.

آلمان

زنان آلمانی پس از جنگ جهانی دوم به نقش های دیپلماتیک دسترسی پیدا کردند و پیشرفت های قابل توجهی در دهه ۱۹۹۰ را به اثبات رساندند. تمرکز این کشور بر برابری جنسیتی در سیاست خارجی آن مشهود است. تلاش‌های اخیر شامل ارتقای نقش زنان در مذاکرات صلح و رسیدگی به خشونت علیه زنان در سطح جهان است. امروزه زنان حدود ۲۵ درصد از نقش‌های سفرا را در آلمان بر عهده دارند و دولت از کنوانسیون‌های بین‌المللی درباره خشونت مبتنی بر جنسیت، مانند CEDAW کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان) حمایت میکند.

همانطوریکه در آمارهای ذکر شده مشاهده میکنید در هر چهار کشور، مشارکت زنان در دیپلماسی افزایش یافته است اما شکافهای قابل توجهی باقی مانده است. به عنوان مثال: فرانسه: زنان ۲۵ درصد از نقش های سفیر را بر عهده دارند. بریتانیا: حدود ۳۰ درصد سفیران زن هستند. ایالات متحده امریکا: زنان ۳۲ درصد از پست های سفیران را بر عهده دارند. آلمان: سفیران زن ۲۵ درصد از کل را تشکیل میدهند. این ارقام حاکی از پیشرفت های حاصل شده است و در عین حال بر نیاز به تلاشهای مستمر برای برابری جنسیتی در دیپلماسی تاکید میکند.

تاثیر بر خشونت مبتنی بر جنسیت

مشارکت زنان در دیپلماسی، دامنه سیاستهای مقابله با خشونت علیه زنان را گسترش داده است. به عنوان مثال: دیپلماسی فمینیستی فرانسه مبارزه با خشونت علیه زنان در سطح بین المللی را در اولویت قرار داده است. ایالات متحده امریکا ابتکاراتی مانند PSVI و دفتر جهانی مسائل زنان را برای مقابله با چنین چالش هایی رهبری کرده است. بریتانیا و آلمان نقش زنان را در حفظ صلح و حل مناقشه ارتقاء داده اند، جایی که رسیدگی به خشونت علیه زنان یک جزء حیاتی است. این مثال‌ها نشان می‌دهند که با وجود پیشرفت، دستیابی به برابری جنسیتی کامل در دیپلماسی برای کاهش خشونت مبتنی بر جنسیت و ترویج تغییرات اجتماعی گسترده‌تر ضروری است. همچنین زنان در دیپلماسی نه تنها بر سیاست‌های

سەرچاوە
Serchawe

مبتنی بر جنسیت تأثیر می‌گذارند بلکه روایت‌های اجتماعی در مورد نقش‌های زنان را تغییر می‌دهند و بدون شک باعث میشوند که نهایتا خشونت سیستمیک را کاهش دهند.

اهداف PSVI

PSVI مخفف ابتکار پیشگیری از خشونت جنسی در درگیری " Preventing Sexual Violence in Conflict Initiative" است، یک تلاش دیپلماتیک و بشردوستانه است که توسط بریتانیا در سال ٢٠١٢ راه اندازی شد. این ابتکار توسط ویلیام هیگ، وزیر خارجه سابق بریتانیا و بازیگر و فعال حقوق بشر آنجلینا جولی رهبری شد و به دنبال محکومیت استفاده گسترده از خشونت جنسی به عنوان یک سلاح جنگی بود و این اهداف را دنبال میکند:

– **پاسخگویی و عدالت:** بهبود مستندسازی و بررسی خشونت جنسی در درگیری ها برای اطمینان از پاسخگویی مجرمان.
– **حمایت از بازماندگان**: حمایت همه جانبه از بازماندگان از جمله کمک های پزشکی، روانی و حقوقی را ارائه میدهد.
– **حمایت بین المللی:** افزایش آگاهی جهانی و فشار بر دولت ها و سازمان ها برای اولویت دادن به مبارزه با خشونت جنسی.
– **توسعه سیاست:** ادغام مکانیسم های پیشگیری و واکنش در فرآیندهای حفظ صلح و دیپلماسی.

برخی از دستاوردهای کلیدی PSVI عبارتند از:

- اجلاس جهانی برای پایان دادن به خشونت جنسی در درگیری (لندن، ٢٠١٤) که رهبران جهان و سازمان های غیردولتی و بازماندگان را گرد هم آورد، تا یک واکنش واحد ایجاد کنند.
- تامین مالی و حمایت از سازمان های مردمی که به خشونت جنسی در مناطق درگیری رسیدگی می کنند.
- حمایت از پروتکل های بین المللی در مورد جمع آوری شواهد برای تعقیب جرایم خشونت جنسی.

PSVI در شکل‌دهی سیاست‌ها در سازمان ملل و سایر نهادهای بین‌المللی، با تأکید بر اهمیت پرداختن به خشونت مبتنی بر جنسیت در تلاش‌های حفظ صلح و بازسازی پس از جنگ، نقش اساسی داشته است.

ب، چالشها و موفقیتها در کشورهای توسعه نیافته

در کشورهای توسعه نیافته، پیوند بین زنان در دیپلماسی و کاهش خشونت علیه زنان، بسیار جزئی تر، حساس و همچنان حیاتی است. زنان دیپلمات اغلب از سیاستهای فراگیر دفاع میکنند و به مسائل سیستمی مانند نابرابری جنسیتی و خشونت میپردازند. با این حال، موانع فرهنگی، اقتصادی و نهادی در این کشورها به این معنی است که تأثیر آنها بلافاصله قابل مشاهده نیست. به عنوان مثال، دیپلماتهای زن در چنین کشورهایی اغلب برای کمک و آگاهی بین المللی برای مبارزه با خشونت مبتنی بر جنسیت تلاش میکنند، با این حال هنجارهای پدرسالارانه ریشه دار و فقدان مکانیسمهای اجرایی میتواند مانع از پیشرفت شود. علیرغم این چالشها، حضور زنان در دیپلماسی بەعنوان گامی نمادین و عملی به سوی تغییرات گستردەتر اجتماعی، الهامبخش جنبشهای مردمی و تأثیرگذاری بر سیاستهای داخلی برای مقابله با خشونت علیه زنان است. این امر بر پتانسیل دگرگونکننده مشارکت زنان در دیپلماسی، حتی در محیطهایی با موانع ساختاری قابل توجه تأکید میکند. در اینجا نمونه هایی از کشورهای توسعه نیافته را ذکر میکنم که نشان میدهد چگونه فعالیت زنان در عرصەهای گوناگون دیپلماسی، علیرغم موانع سیستمی، میتوانند بر کاهش خشونت علیه زنان تأثیرگذار باشد.

رواندا

در این کشور زنان از زمان نسلکشی سال ١٩٩٤ که شاهد خشونت جنسی گسترده بود، به خط مقدم دیپلماسی و سیاستگذاری پا گذاشتند. دیپلماتهای زن نقش حیاتی در شکلدهی سیاستهای رواندا پس از جنگ، مانند معرفی چارچوبهای قانونی برای رسیدگی به خشونتهای مبتنی بر جنسیت، از جمله قانون خشونت مبتنی بر جنسیت در سال ٢٠٠٨، ایفا کردند. رواندا اکنون یکی از بالاترین نمایندگیهای زنان در دولت را در سراسر جهان دارد (٦١ درصد در پارلمان) و دیپلماتهای زن از پلتفرمهای خود برای پشتیبانی از حمایت بینالمللی از حقوق زنان و تلاشهای ایجاد صلح استفاده میکنند. حضور آنها در دیپلماسی در به چالش کشیدن هنجارهای ریشەدار مردسالارانه کمک میکند و اقدامات منطقەای و بینالمللی را برای مقابله با خشونت مبتنی بر جنسیت تشویق میکند.

افغانستان

در افغانستان سراسر جنگ زده حضور زنانی مانند رویا رحمانی، سفیر سابق کشورش در آمریکا، در جامعەای که تحت سلطه مردان سنتی و بنیادگرا قرار داشت و دارد، قدمی بسیار جسورانه بود. رحمانی از آموزش و حقوق زنان در پلتفرم های بین

المللی حمایت کرد و توجه را به خشونتی که زنان افغان با آن روبه رو هستند، جلب کرد. در حالیکه بی ثباتی سیاسی و احیای مجدد طالبان در افغانستان کنونی بسیاری از دستاوردها را معکوس کرده است اما بدون شک دیپلمات های زن مانند رحمانی، الهام بخش جنبش هایی در داخل و خارج از افغانستان هستند و نشان میدهند که چگونه مشارکت زنان میتواند حتی در مواجهه با مقاومتهای قابل توجه به تغییرات سیستمی فشار بیاورد.

لیبریا

اولین رئیس جمهور زن لیبریا، الن جانسون سیرلیف Ellen Johnson Sirleaf ، یک دیپلمات حرفه ای نبود اما به عنوان یک چهره نمادین رهبری زنان کشورش ر از جمله در صحنه های بین المللی، انجام داد. دولت او شامل دیپلمات های زن بود که رسیدگی به خشونت علیه زنان را به عنوان یک موضوع ملی در اولویت قرار دادند. لیبریا در سال ۲۰۰۵ قانون تجاوز جنسی را تحت رهبری او تصویب کرد و دیپلمات های زن لیبریایی در ترویج مذاکرات صلح حساس به جنسیت در طول بهبودی این کشور از جنگ های داخلی نقش مهمی داشتند.

نیجریه

نیجریه دیپلمات های زن برجسته ای مانند آمینه محمد را دیده است که پیش از معاونت دبیرکل سازمان ملل به عنوان وزیر محیط زیست نیجریه خدمت می کرد. در حالی که نقش او بین المللی تر است، کار او بر دستور کار داخلی نیجریه در مورد خشونت مبتنی بر جنسیت، از جمله رسیدگی به خشونت علیه دختران در شمال شرق در جریان شورش بوکوحرام، تأثیر گذاشته است. تلاش های دیپلماتیک او بر اهمیت آموزش دختران و تلاقی توسعه و برابری جنسیتی تأکید دارد.

در این نمونه‌ها، تأثیر زنان در دیپلماسی اغلب فراتر از تغییرات مستقیم سیاست‌ها است و در عوض جرقه‌های تغییرات تدریجی اجتماعی را می‌زند. چالش‌هایی مانند مقاومت فرهنگی، کمبود منابع و مکانیسم‌های اجرایی ضعیف مانع پیشرفت فوری می‌شوند اما حضور زنان در دیپلماسی نقش حیاتی آن‌ها را در ایجاد تغییرات بلندمدت برجسته میکند. این زنان با پرداختن به خشونت از طریق حمایت، آموزش و همکاری بین المللی، زمینه را برای تحولات آینده در جوامع خود فراهم می کنند. این موارد بر پتانسیل دگرگون‌کننده دیپلماسی زنان تاکید می‌کند، حتی در زمینه‌هایی که نابرابری جنسیتی عمیقاً ریشه‌دار است. حضور ناکافی زنان در دیپلماسی صرفا بازتابی از نابرابری‌های موجود نیست بلکه فعالانه آنها را تداوم می‌بخشد. با کنار گذاشتن زنان از نقش های رهبری، جوامع در رسیدگی به مسائل جنسیتی خاص، از جمله خشونت علیه

سەرچاوە
Serchawe

زنان، شکست می خورند در حالیکه هنجارهای مردسالارانه را تقویت می کنند. برعکس، گنجاندن زنان در دیپلماسی تنوع، نوآوری و پیشرفت را تقویت می کند. خشونت سیستمی را به چالش می کشد و مسیرهایی را برای سیاست های عادلانه تر و تحولات اجتماعی ایجاد می کند. پرداختن به این عدم حضور، نه تنها برای برابری جنسیتی، بلکه برای ایجاد جهانی که در آن خشونت علیه زنان دیگر قابل تحمل نباشد، ضروری است.

ج: عدم حضور با خشونت برابر است؟

عدم حضور زنان در دیپلماسی موضوعی چند وجهی است که فراتر از آمار صرف است. این منعکس کننده نابرابری های اجتماعی عمیقتر است و ساختارهایی را تقویت میکند که خشونت علیه زنان را تداوم میبخشد. بدون شک فقدان نمایندگی زنان در دیپلماسی هم به‌عنوان نشانه‌ای از نظام‌های مردسالارانه عمل میکند و هم مکانیزمی که آنها را حفظ میکند و در نهایت مانع از پیشرفت به سوی برابری جنسیتی میشود. تعداد کم زنان در نقش‌های دیپلماتیک مظهر تعصبات جنسیتی ریشه‌دار و نابرابری‌های ساختاری است. در بسیاری از جوامع، به‌ویژه در کشورهای توسعه نیافته، هنجارهای فرهنگی و نقش‌های جنسیتی سنتی، حکم میکنند که موقعیت‌های رهبری برای مردان محفوظ است. زنان اغلب به نقش‌های فرعی واگذار می‌شوند که فرصت‌های آنها را برای مشارکت در تصمیم‌گیری در سطوح ملی و بین‌المللی محدود میکند. این طرد سیستماتیک پیام اجتماعی گسترده‌تری می‌فرستد، صداها و مشارکت‌های زنان ارزش کمتری دارند. وقتی نیمی از جمعیت از حضور در میز مذاکره محروم می‌شوند، سیاست‌ها و شیوه‌ها اغلب در رسیدگی به مسائلی که زنان را منحصرا تحت تأثیر قرار می‌دهند، از جمله خشونت مبتنی بر جنسیت، ناکام می‌مانند. علاوه بر این، فقدان الگوهای قابل مشاهده زن در دیپلماسی، این باور را تداوم می بخشد که چنین نقش هایی برای زنان دست نیافتنی است و چرخه ای از طرد را ایجاد می کند.

عدم حضور در دیپلماسی پیامدهای نمادین و عملی دارد که خشونت علیه زنان را تشدید می کند:

۱- پیامدهای نمادین

- غیبت زنان در پست های رهبری، به حاشیه راندن آنها را عادی میکند و نگرشهای اجتماعی را که خشونت علیه زنان را تحمل میکند یا نادیده میگیرد، حفظ میکند.

- دیده شدن زنان در حوزه‌های قدرت را کاهش میدهد و این تصور را تقویت می‌کند که آنها کمتر توانایی یا لیاقت رهبری را دارند، که به نوبه خود اعمال و سیاست‌های تبعیض آمیز را توجیه می‌کند.

۲- پیامدهای عملی

- سیاستها و توافقات دیپلماتیک اغلب هنجارهای داخلی و بین المللی را شکل میدهند. بدون دیدگاه زنان، این سیاستها ممکن است در رسیدگی به مسائلی مانند خشونت خانگی، آزار و اذیت جنسی و قاچاق انسان شکست بخورند و این مسائل را بدون توجه یا اولویت‌بندی ناکافی رها کنند.
- فضاهای دیپلماتیک تحت سلطه مردان ممکن است راه حل های حساس به جنسیت را نادیده بگیرند و نقاط کور را در پرداختن به خشونت تداوم بخشند.

شمول به عنوان راه حلی برای خشونت

به مرور زمان ثابت شده است که افزایش نمایندگی زنان در دیپلماسی، نه تنها در خود حوزه دیپلماسی بلکه بر نگرش های جامعه نسبت به خشونت علیه زنان، تأثیرات دگرگون کننده ای دارد.

۱- حمایت از راهبردهای جامع

دیپلمات‌های زن اغلب دیدگاه‌های منحصربه‌فردی را به روی میز می‌آورند و از سیاست‌هایی حمایت می‌کنند که به علل ریشه‌ای خشونت علیه زنان می‌پردازد. این موارد عبارتند از:

- اقدامات قانونی: تقویت قوانین برای حمایت از زنان در برابر خشونت و تضمین اجرای آنها.
- ابتکارات آموزشی: ترویج برابری جنسیتی از طریق آموزش و کمپین های آگاهی عمومی.
- اصلاحات اجتماعی: به چالش کشیدن هنجارهای فرهنگی که خشونت و تبعیض را تداوم می بخشد.

۲- نمونه هایی برای تغییر

حضور زنان در دیپلماسی به‌عنوان نمادی قدرتمند عمل می‌کند، کلیشه‌ها را به چالش می‌کشد و نسل‌های جوان‌تر زنان را برای رسیدن به نقش‌های رهبری ترغیب می‌کند. این دیده شدن به تغییر نگرش های اجتماعی کمک می کند و پذیرش بیشتر مشارکت زنان در زندگی عمومی را تقویت می کند.

سەرچاوە
Serchawe

٣- تنوع سیاست

زنان در دیپلماسی فرآیند سیاست گذاری را متنوع می کنند و تضمین می کنند که به مسائل حساس جنسیتی پرداخته می شود. مشارکت آنها بحث های دیپلماتیک را غنی می کند و راه حل های فراگیرتری را برای چالش های جهانی از جمله خشونت علیه زنان تقویت می کند.

برخی از اقدامات ضروری برای تقویت تأثیر زنان در دیپلماسی و کاهش خشونت علیه زنان عبارتند از:

- **آموزش فراگیر:** تشویق زنان و دختران جوان به دنبال مشاغل دیپلماسی از طریق بورسیه ها و برنامه های مربیگری.
- **سهمیه های جنسیتی:** اجرای سهمیه ها برای اطمینان از نمایندگی متوازن در نمایندگی های دیپلماتیک.
- **تغییرات فرهنگی:** از رسانه ها و کمپین های عمومی برای عادی سازی زنان در نقش های رهبری استفاده شود.
- **همکاری بین المللی:** تقویت شبکه های جهانی دیپلمات های زن برای به اشتراک گذاشتن استراتژی ها و منابع.

دکتر قاسملو دیپلماتی برای آرمانهای کوردستان

شهید دکتر عبدالرحمان قاسملو، رهبر سرشناس کورد و دبیرکل سابق حزب دمکرات کوردستان نماد پایداری و دیپلماسی ملت کورد است. ترور او توسط رژیم ایران در اتریش در حین مذاکره با نمایندگان ایرانی پایانی غم انگیز برای مبارزاتش بود اما میراث او همچنان الهام بخش دیپلماسی کوردها است. این مقاله سعی دارد به بررسی اهمیت تلاشهای دیپلماتیک در حمایت از ملتهای تحت ستم بپردازد، مزایای دیپلماسی را برجسته کند و به تلاشها و مهارتهای دیپلماتیک دکتر قاسملو نگاهی داشته باشد.

اهمیت دیپلماسی برای ملتهای تحت ستم

دیپلماسی به عنوان ابزاری حیاتی برای ملتهای تحت ستم که به دنبال به رسمیت شناختن و احقاق حقوق مشروع خود هستند، عمل می کند. این شامل مذاکره، گفتگو و ارتباطات استراتژیک برای تأثیرگذاری بر افکار بین المللی و جلب حمایت است.

مزایای دیپلماسی عبارتند از:

۱- حل و فصل مسالمت آمیز درگیری ها: دیپلماسی بستری را برای گفتگو فراهم می کند، احتمال خشونت را کاهش می دهد و راه حل های مسالمت آمیز درگیری ها را تقویت می کند. از طریق مجاری دیپلماتیک، ملتهای تحت ستم می توانند به نارضایتی ها رسیدگی کنند و شرایط را بدون توسل به مبارزه مسلحانه مورد مذاکره قرار دهند.

۲- شناسایی و حمایت بین المللی: دیپلماسی مؤثر می تواند به رسمیت شناختن و حمایت بین المللی از آرمان ملت ستمدیده به دست آورد. دیپلماتها با تعامل با سایر کشورها، سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی می‌توانند ائتلاف‌هایی بسازند و طرفداری کسب کنند که موقعیت آنها را تقویت کند.

۳- تقویت مشروعیت: تلاش های دیپلماتیک مشروعیت ادعاهای یک ملت تحت ستم را افزایش می دهد. ارائه استدلال های مستدل و نشان دادن تعهد به مذاکره مسالمت آمیز می تواند دیدگاه های منطقه‌ای و بین المللی را تغییر دهد و همدردی و حمایت را به خود جلب کند.

٤- کمک های اقتصادی و بشردوستانه: ملتهای تحت ستم از طریق دیپلماسی می توانند کمک های اقتصادی و بشردوستانه را تامین کنند. دیپلماتها می‌توانند با مذاکره با نهادهای بین‌المللی و کشورهای اهداکننده، منابعی را به دست آورند که برای بقا و توسعه مردمشان حیاتی است.

رهبر یک ملت تحت اشغال و ستمدیده باید برای معرفی مبارزات مشروع خود به جهانیان و استفاده مؤثر از دیپلماسی، از استراتژی چند وجهی استفاده کند. این رویکرد باید شامل ساخت یک روایت قوی، مشارکت در دیپلماسی بین‌المللی، اعمال نفوذ رسانه‌ها و افکار عمومی و تشکیل اتحادهای استراتژیک باشد.

گام‌ها و ملاحظات کلیدی که با بینش دانشمندان علوم سیاسی و کارشناسان روابط بین‌الملل تائید می‌شوند، عبارتند از:

۱- روایت قانع کننده

اهداف و پیام های روشن: اهداف مبارزه باید به وضوح بیان شود و آنها را به طور مداوم و به انواع شیوه بیان کند. روایت باید بر حقانیت مبارزه، نارضایتی های تاریخی و آرمان های مردم تأکید کند.

سطح بالای اخلاقی: موارد ظلم و بی عدالتی را برجسته کند و در عین حال تعهد به صلح و حقوق بشر را نشان دهد. این

به جلب همدلی و حمایت بین المللی کمک می کند. ژوزف نای دانشمند علوم سیاسی که به‌خاطر کارش در زمینه قدرت نرم شناخته می‌شود، استدلال می‌کند که یک روایت قانع‌کننده می‌تواند قدرت نرم یک ملت را تقویت کند و جذب حمایت و متحدان را از طریق متقاعد کردن به جای اجبار آسان‌تر کند.

٢- مشارکت در دیپلماسی بین المللی

تعاملات دوجانبه و چندجانبه: کانال‌های دیپلماتیک رسمی و غیررسمی را با کشورهای با نفوذ و سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و نهادهای منطقه‌ای ایجاد کند.

شرکت در مجامع بین المللی: برای افزایش آگاهی و جلب حمایت جامعه بین المللی در کنفرانس ها، اجلاس ها و انجمن های بین المللی شرکت کند. هانس مورگنتا، یکی از چهره های کلیدی واقع گرایی سیاسی، بر اهمیت دیپلماسی در ایجاد تعادل قدرت و دستیابی به منافع ملی از طریق مذاکره و اتحاد تاکید دارد. هنری کیسینجر ضرورت دیپلماسی ماهرانه در جهت یابی در مناظر پیچیده بین المللی و تضمین نتایج مطلوب را برجسته کرده است.

٣- اهرم رسانه و افکار عمومی

گسترش رسانه های بین المللی: از رسانه های بین المللی برای برجسته کردن مصیبت ها و خواسته های ملت ستمدیده استفاده کند. اپدیت ها، مصاحبه ها و مستندها می توانند ابزار قدرتمندی باشند.

کمپین های رسانه های اجتماعی: مخاطبان جهانی را از طریق پلتفرم های رسانه های اجتماعی درگیر کند، که می تواند مبارزه را تقویت کند و حمایت بین المللی را به سرعت بسیج کند. شانون اونیل Shannon K. O'Neil، کارشناس امور بین‌الملل، به نفوذ روزافزون دیپلماسی دیجیتال و قدرت رسانه‌های اجتماعی در شکل‌دهی افکار عمومی و روابط بین‌الملل اشاره می‌کند. مانوئل کاستلز، جامعه شناس، مطالب زیادی در مورد نقش رسانه ها در جامعه شبکه ای نوشته است و استدلال می کند که رسانه ها می توانند به طور قابل توجهی بر نتایج سیاسی تأثیر بگذارند و حمایت از جنبش های اجتماعی را بسیج کنند.

٤- ائتلافهای استراتژیک تشکیل دهد

ائتلاف با جنبش های دیگر: برای تقویت آرمان با سایر ملتهای تحت ستم، سازمان های جامعه مدنی و فعالان حقوق بشر ائتلاف بسازد و آنان را از نقض حقوق بشر در سرزمینش توسط رژیم اشغالی و ستمگر آگاه سازد.

حمایت از دیاسپورا: جامعه دیاسپورا را بسیج کنید تا از آرمان ملت در کشورهای میزبان خود دفاع کنند و از نفوذ و منابع آنها استفاده کنند. پژوهشگران اینمورد در کار خود بر روی شبکه‌های حمایت فراملی استدلال می‌کنند که اتحادها و شبکه‌های بین بازیگران غیردولتی می‌توانند به طور مؤثر دولتها و نهادهای بین‌المللی را برای رسیدگی به مسائل حقوق بشر تحت فشار قرار دهند یا باعث کمتر شدن این فشارها از جانب رژیم های اشغالگر و ناقض حقوق انسانی شود.

رابرت کوهن و ژوزف نای در مورد اهمیت وابستگی متقابل پیچیده و اینکه چگونه بازیگران و اتحادهای غیردولتی می توانند بر سیاست بین المللی تأثیر بگذارند، بحث کرده اند.

٥- نهادسازی و مشروعیت

ایجاد نهادهای قانونی: ایجاد نهادهای نماینده و ساختارهای حاکمیتی که می توانند به عنوان گفتگوی معتبر با جامعه بین المللی عمل کنند.

استانداردهای حقوقی و اخلاقی: اطمینان حاصل شود که مبارزه به استانداردهای حقوقی بین المللی و هنجارهای حقوق بشر برای حفظ مشروعیت پایبند است. فرانسیس فوکویاما بر نقش نهادهای قوی در دستیابی به ثبات و مشروعیت سیاسی تأکید می کند که برای جلب حمایت بین المللی بسیار مهم است. ساموئل هانتینگتون اهمیت قدرت و مشروعیت نهادی را در توسعه سیاسی و دستیابی به اهداف ملی مورد بحث قرار داده است. رهبر یک ملت تحت ستم با ترکیب یک روایت قانع‌کننده، دیپلماسی استراتژیک، تعامل رسانه‌ای، اتحادها و نهادهای قوی، می‌تواند مبارزات خود را به طور مؤثر به جهان معرفی کند.

شهید دکتر قاسملو مهارت ها و میراث دیپلماتیک

دکتر عبدالرحمان قاسملو با تحصیل اقتصاد و علوم سیاسی در اروپا، نه تنها یک رهبر، بلکه یک تئوریسین علم اقتصاد

سەرچاوە Serchawe

سیاسی نیز بود. سوابق تحصیلی، او را با درک عمیقی از روابط بین‌الملل و سیاست‌های اقتصادی تجهیز کرد که در تلاش‌های دیپلماتیک خود به خوبی از آنها استفاده کرد. فعالیت دیپلماتیک شهید دکتر قاسملو با تعهد تزلزل ناپذیر او به آرمانهای ملت کورد مشخص شد. او نقش مهمی در جلب توجه جامعه بین‌المللی به وضعیت کوردستان داشت. توماس هامیربرگ سوئدی فعال سرشناس حقوق بشر در پیامی که در روز بەخاک سپاری دکتر قاسملو خواند از او به نام دولتمردی که توانمندی کم نظیری داشته است، یاد میکند.

برخی از تلاش های دکتر قاسملو برای حل مسالمت آمیز مساله کورد عبارت بودند از:

١- مذاکره با مقامات ایرانی: تمایل دکتر قاسملو برای مذاکره با رژیم ایران نشان دهنده تعهد او به یافتن راه حل مسالمت آمیز برای حل مسالمت آمیز مساله کوردستان بود. ترور وی در این مذاکرات بر خطراتی که دیپلمات ها با کشورهایی که به مبانی دیپلماسی و مذاکره پایبند نیستند را نمایان میکند اما شجاعت و عزم او را نیز برای حل مسالمت آمیز مبارزه ملت کورد در مقابل رژیم اشغالگر ایرانی که به هیچ کدام از پرنسیبهای انسانی پایبند نبوده و نیست را بیشتر برجسته و نمایان می کند. فرانسوا میتران رئیس جمهور اسبق فرانسه در بیانیه ای پس از ترور شهید دکتر قاسملو در مورد مبارزه دکتر قاسملو برای صلح و تاثیر نبود این شخصیت عدالت طلب میگوید: "درگذشت دکتر قاسملو نه تنها برای مردم کورد، بلکه برای همه کسانی که برای عدالت و صلح در جهان مبارزه می کنند یک تراژدی است."

٢- تعامل با دولت های اروپایی: او در دنیای دیپلماسی غربی تعاملات و برخوردها و معادلات را می دانست. شهید دکتر قاسملو فعالانه با دولت های اروپایی و نهادهای بین المللی در ارتباط بود و به دنبال حمایت آنها از احقاق حقوق ملتش بود. توانایی او در بیان مبارزه ملت کورد در یک زمینه جهانی به افزایش آگاهی و جلب همدردی بین المللی به ویژه در میان دولتمردان اروپایی کمک کرد. به گفته جاناتان رندل ، دکتر قاسملو به تنهایی به اندازه همەی دیپلماتها و شخصیتهای سیاسی کوردهای بخشهای دیگر کوردستان فعال بود. جاناتان رندل بر دیدگاه استراتژیک قاسملو و نقش او در بین المللی کردن آرمان کوردها تاکید می کند. رندل از توانایی قاسملو برای جلب حمایت روشنفکران و سیاستگذاران اروپایی و در نتیجه جلب توجه جهانی بیشتر به وضعیت اسفناک کوردها او را ستایش می کند. رندل خاطرنشان می کند که ویژگی دیپلماسی دکتر قاسملو پافشاری اش بر حقوق بشر و اصول دموکراتیک بود که معتقد بود برای حل مسئله کوردها ضروری است.

٣- استفاده راهبردی از رسانه: دکتر قاسملو با درک قدرت رسانه از مصاحبه ها، نشریات و سخنرانی ها برای انتقال

دیدگاه حق طلبانه کوردها استفاده کرد. تسلط او به چندین زبان از جمله فارسی، عربی، فرانسوی، چکی، انگلیسی، ایتالیایی و.. او را قادر ساخت تا به مخاطبان گستردەتری دست یابد و پیام خود را به طور مؤثر منتقل کند. او هرگاه به هر کشوری میرفت با خیل عظیم روزنامەنگاران مواجه میشد که در جواب دادن به سوالات متنوع آنان استادی ویژەای داشت و به تنهایی توانسته بود نظر آنان را برای سفر به کوردستان و دیدن واقعیتهای نسل کشی رژیم ایران در کوردستان، جلب کند و روزنامه نگاران خارجی از این وقایع گزارش و خبر تهیه کنند.

میراث و تاثیر دکتر قاسملو

میراث شهید دکتر قاسملو از طریق کمک های او به دیپلماسی کوردستان زنده است. رویکرد استراتژیک و فداکاری او الهام بخش نسلهای بعدی رهبران کورد بوده است.

نکات زیر تأثیر ماندگار او را برجسته می کند:

۱- الهام برای دیپلماتهای آینده: مبارزات و خط مشی سیاسی شهید دکتر قاسملو الهام بخش دیپلمات ها و فعالان کورد در آینده است تا رویکردهای صلح آمیز و استراتژیک را در دفاع از حقوق خود دنبال کنند. روش های او به عنوان طرحی برای دیپلماسی موثر در شرایط چالش برانگیز عمل می کند.

۲- نماد مقاومت کوردها: زندگی و ترور دکتر قاسملو به نماد مقاومت کوردها و مبارزه مداوم برای احقاق حقوق ملی کوردها تبدیل شده است. دیوید مک داوال، مورخ و نویسنده "تاریخ مدرن کوردها" در مورد دکتر قاسملو می گوید: "قاسملو از یک توانایی نادر در ترکیب علم و عمل سیاسی برخوردار بود. رویکرد دیپلماتیک و تلاشهای خستگیناپذیر او برای راەحلی مسالمتآمیز اثری پاکنشدنی بر آرمان کوردها بر جای گذاشت". این میراث ماندگار او را به رهبری کاریزماتیک در میان ملت کورد تبدیل کرده و بدون شک زندگی و تترورش همچنان یادآوری وضعیت اسفبار ملت کورد، اهمیت تلاشهای دیپلماتیک حزب دمکرات کوردستان در تحقق عدالت را یادآوری میکند.

۳- ادامه مبارزه: احزاب مبارز کوردستان و شخصیتهای سیاسی همچنان از میراث دکتر قاسملو برای دفاع از حقوق ملت کورد استفاده می کنند و خود را وامدار و ادامه دهندەی او و برای رسیدن به کوردستانی آزاد و دمکرات می دانند. شعار "قاسملو قاسملو راهت ادامه دارد" یک شعار حزبی نیست بلکه یک شعار مردمی در تظاهرات علیه رژیم اشغالگر است که عمق نفوذ راه

و منش مبارزاتی دکتر قاسملو را در میان اقشار مختلف جامعه کوردستان نمایان میکند. راهبردهای دیپلماتیک او توسط پژوهشگران و دانشگاهیانی که متعهد به راه‌حلهای صلح آمیز و همبستگی بین المللی هستند همواره مورد مطالعه و تحقیق قرار می گیرد.

٤- دیپلماسی و عمل گرایی: دیپلماسی و عمل‌گرایی دو عنصر اساسی در سیاست خارجی و مدیریت روابط بین‌الملل هستند. دیپلماسی هنر و علم مذاکره و تعامل با دیگر کشورها و نهادهای بین‌المللی است که هدف آن رسیدن به توافقات و حل و فصل منازعات بدون توسل به خشونت است. عمل‌گرایی در دیپلماسی به معنای تمرکز بر واقعیت‌ها، انعطاف‌پذیری و اولویت دادن به نتایج ملموس و عملی است. رهبران عمل‌گرا در دیپلماسی به جای تکیه بر ایدئولوژی‌های سختگیرانه یا اهداف بلندپروازانه، به دنبال راه‌حل‌های عملی و ممکن برای مسائل پیچیده هستند. این رویکرد باعث می‌شود که دیپلمات‌ها بتوانند به شکلی موثرتر و با توجه به شرایط واقعی، منافعی را که برای آن مبارزه میکنند، تامین کرده و در عین حال به ثبات و امنیت منطقه، کشور و همچنین در بعد جهانی آن نیز کمک کنند. کارل پورنهوبر رویکرد عمل گرایانه قاسملو به دیپلماسی او را برجسته می کند و به توانایی شهید دکتر قاسملو در تعامل موثر با قدرت های غربی و منطقه ای اشاره می کند. او بر تعهد دکتر قاسملو به مذاکرات مسالمت آمیز تاکید می کند، مذاکراتی که او با وجود فضای خصمانه ای که رژیم ایران ایجاد کرده بود، دنبال می کرد. پورنهوبر خاطرنشان می کند که تحصیلات غربی و آرمان های دموکراتیک قاسملو، او را تبدیل به یک رهبر منحصر به فرد و با نفوذ کرده بود که می توانست آرزوهای کوردها را در یک سطح بین المللی بیان کند.

شهید دکتر قاسملو قدرت و پتانسیل دیپلماسی را در دفاع از حقوق ملتهای تحت ستم به خوبی مورد استفاده قرار داد. ژرارد شالیاند ، نویسنده و کارشناس ژئوپلیتیک، به ویژه در جنبش های انقلابی در اینباره میگوید "قاسملو روشنفکری درخشان و سیاستمداری ماهر بود. توانایی او در ترکیب دیپلماسی و کنشگری، او را به شخصیتی منحصر به فرد در مبارزات کوردها برای خودمختاری تبدیل کرد". سوابق علمی، تعامل استراتژیک او با بازیگران بین المللی، و تزلزل ناپذیر بودن تعهد به مذاکره صلح آمیز بر نقش حیاتی دیپلماسی او تاکید می کند. اولیویه روی، دانشمند علوم سیاسی و متخصص خاورمیانه در مورد شهید قاسملو میگوید: "قاسملو مردی خواهان صلح بود و همیشه به دنبال راه حل های مذاکره برای مشکلات کوردها بود". بدون شک زندگی دکتر قاسملو الهام بخش تلاش های مداوم برای خودمختاری کوردستان و به رسمیت شناختن حقوق ملت کورد در عرصه بین المللی بود. از دریچه زندگی او، می توانیم تأثیر عمیقی را که دیپلماسی ماهر و متعهد می تواند در جستجوی عدالت و تعیین سرنوشت داشته باشد، جستجو کنیم. برنارد کوشنر ، وزیر اسبق امور خارجه فرانسه بعد از ترور دوست قدیمی اش دکتر قاسملو میگوید: "دکتر قاسملو مدافع واقعی حقوق کوردها، مرد صلح و گفتگو بود."

طرفداری و پشتیبانی از تروریسم بازتولید تروریست است

تا به حال چند بار رضا پهلوی در وقایعی که در ایران پیش آمده و باعث کشته شدن گروههای نظامی رژیم ولایت فقیه شده است، سریعا توئیت تسلیت فرستاده و یا آنرا محکوم کرده است. تناقض این همدردی مزدورانه و مزورانه آنجاست که افراد نظامی رژیم که در عملیاتهای منسوب به اسرائیل در داخل و یا خارج از ایران کشته شده‌اند، از گرفتن این پیام بی نصیب اند.

گروه تفرقه‌انداز، هتاک، فحاش و متوهن پهلوی به خودشان اجازه می دهند "مرگ" را برای بخش وسیعی از اپوزیسیون ایرانی بخواهند و یاسمین پهلوی آنرا تبلیغ کند و حجت کلاشی از تریبون تلویزیون اعلام کند "همه‌ی اعضای حزب قاضی محمد باید به دار آویخته شوند .."روزانه علیه "حزب دمکرات کوردستان" و "کومله" در رسانه‌های رسمی و زردشان نفرت پراکنی کنند، این احزاب را تروریست مورد خطاب قرار دهند و سران کورد را تمسخر، تحقیر و تهدید جانی کنند. این گروه ایرانستیز که در کارنامه حکومتداری اش تجزیه بخشهایی از ایران را دارد، بعد از" انقلاب ژینا "که حنای کوردستانفوبیای شاه و شیخ دیگر رنگی نداشت و از قم و تهران و اردبیل گرفته تا اصفهان و گیلان و بلوچستان شعار پشتیبانی از کوردستان سر میدادند، با طراحی نقشه‌های شومی دوباره سعی به تفرقه‌اندازی مابین ملتهای ایران کردند که تیرشان به سنگ خورد و زمانی که مردم فهمیدند رضا پهلوی توانایی مدیریت یک گروه پنج نفره را هم ندارد و اعضای

سەرچاوە
Serchawe

ساواکی اش در خارج از کشور به افراد دگراندیش حمله فیزیکی می کنند، پهلوی چیها به مظلوم نمایی روی آوردند.

یکی از آن مظلوم نماییها، زدن تیترهای تحریفی در سوشیالمیدیااست که گویا ایشان مورد تهدید از جانب این و آن قرار گرفته .در مورد توئیت خودم) که هیچ ربطی به حدکا ندارد) رسانههایسلطنت طلب آن را تحریف و بولد کردند باید بگویم آن توییت جدا از آنکه آرزوی دادگاهی و برخورد با رضا پهلوی را داشته باشد؛ واکنش هایش بیشتر نشان دهنده واقعیت سیاسی اکثر ایرانیها است. آنانی که فحاشی و هیستریا را گسترش می دهند این حقیقت را که تنها سمبل سیاسیشان خود ادامه ساختار اصلی درون حکومت (سپاه تروریستی) است نمی پذیرند. تنها سمبل انقلابیشان خود ضد انقلاب است. آنانی که چهل سال جز قدرت خواهی مسئله سیاسی ای نداشتند، آزادیخواه نبودند و یک بار هم از ملت های غیر فارس بابت ستمهای چندگانه عذر خواهی تاریخی نکردند؛ امروز پرچم دار خودخوانده اتحاد شده اند. آنان ادامه دهنده ادبیاتی هستند که از ج.ا همچون پند به ارث بردهاند: تروریست، اشرار و عقب افتاده خطاب کردن ملت های غیر فارس و فعالان برابری طلب. آنقدر تمامیت خواهیشان سویه ناخودآگاهانه پیدا کرده که حتی نمی توانند در عرصه عمومی آن را به دروغ هم پنهان کنند .حالا دیگر "صدای پای فاشیسم" نیست بلکه بلندگوی تبلیغ فاشیستی است .امروزه انحطاط این فرهنگ در ادغام و آشتی اصلاح طلب، سپاهی، سلطنت طلب، امنیتی و... جلوه پیدا کرده است. متعهدان به انقلاب ژینا باید این" اتحاد ضد انقلاب ها "را رسوا و آشکار کنند. با تلنگری در توئیتم در جواب به آنانی که همیشه آرزوی مرگ دگراندیشان را دارند امیدوارم فرهنگ سیاسی پارانویک ایرانیها خاتمه یابد. فرهنگی که به همه کس و همه چیز یورش می برد، مسئولیت نمی پذیرد و تقصیر را در بیرون از خود می جوید تا با ایجاد حس انتقام و سرکوب، انفعال تاریخی و سیاسی اش را جبران کند.

در جریان انقلاب ژینا، سپاه پاسداران و بازوهای سرکوبگرشمسئول قتل عام و جنایتی بزرگ در کوردستان و بلوچستان بودند و هستند، از کشتن روزانه کولبران و سوختبران گرفته تا موشکباران قلعه دمکرات و قتل و عامهای اشنویه و زاهدان توسط سپاه پاسداران، اعدام زندانیان سیاسی در اقصی نقاط ایران و بویژه کوردستان و بلوچستان خود نتیجه ترویج گفتمان امنیتی و فاشیستی اطلاعات سپاه پاسداران است. اما جالب اینکه امروزه سلطنت طلبان به ظاهر مخالف حکومت، خود فعال تر از سپاه در حال گفتمان سازی جهت کم هزینه ساختن جنایت های رژیم ولایت فقیه هستند. در کمال ناباوری این دگرستیزی، خشونت، حذف، سرکوب و فحاشی های رکیک را نشانه ای از میهن پرستی نوظهور ایرانی می دانند که قرار است با حقوق شهروندی همه را به رستگاری برسانند.

و اما چرا پهلوی که ناخواسته و خواسته اوامر سپاه را اجرا میکند به دنبال بقای نیروهای سرکوبگر رژیم ولایت فقیه

است؟ نامبرده در مصاحبەای میگوید که با سپاه پاسدارانی که در لیست ترور امریکا قرار دارد، در ارتباط مداوم است.

برای توجیه این ارتباطمیگوید" البته عدەای که مرتکب جنایت شدەاند باید پاسخگو باشند اما عدەای تنها به دستورات عمل کردەاند ."در جریان دادگاه آیشمن، وی ادعا داشت که به هیچ عنوان ضدیهود نیست وخود مرتکب جنایتی نشده بلکه به عنوان یک مامور وظیفەاش را انجام داده است. هانا آرنت که در این دادگاه حضور داشته این نکته را "ابتذال شر" تعریف میکند. آرنت میگوید" آیشمن یک مأمور نوعی بود. و یک مأمور، وقتی چیزی بیش از یک مأمور صرف نیست، واقعا انسان خیلی خطرناکی است". گفتەی پهلوی شباهت عجیبی با ادعای آیشمن دارد، افرادی در نهادهای سرکوبگر ایران وجود دارند که به گفته خودشان تنها" ماموراند و معذور "ولی در واقع "ماموراند و مزدور ."همچون خود پهلوی و اطرافیانش که "معتاد به مزدوری" برای بیگانگان اند تا به هر شکلی قدرت را در دست بگیرند و از نیروهای سرکوبگر علیه اپوزیسیونی استفاده کنند که "یاسمین پهلوی" آرزوی مرگشان را دارد. خانوادەای که با کودتا و مزدوری آمدەاند هنر دیگری به غیر از مزدوری و سرکوب ندارند. در بسیاری از قوانین کیفری و قوانین مبارزه با تروریسم، پشتیبانی از نهادهای تروریستی به عنوان یک جرم شناخته می شود. بدون شک امریکا باید در قبال پناه دادن به پهلوی و اعتراف نامبرده به ارتباط با سپاه تروریستی پاسداران وی را مورد بازخواست قرار دهد. تروریستی که جامعه را دچار تفرقه و تقسیم کرده و از طریق سپاه سایبری به ارزشهای اخلاقی مخالفین سلطنت حمله میکند و با نشر مشخصات افراد، امنیت جانی و خانوادگی مخالفین رژیم را تهدید می کند، باید برخورد جدی با وی و گروهش صورت بگیرد.

در پایان این نوشتەام را تقدیم میکنم به شهید متین نصیری که در "انقلاب ژینا" در شهر مشهد سرباز وظیفه بود .نمونەی سربازی که "وظیفەی انسانی" اش بر "وظیفەی سازمانی" اش ارجحیت داشت. متین وقتی فرماندەهان پادگان از او و بقیه سربازان خواستند که در خیابانهای مشهد مردم را سرکوب بکنند، با رشادتگفت که" حاضرم بمیرم ولی به روی هموطنانم سلاح نکشم ."متین بخاطر این انجام وظیفەی انسانی اش مورد اذیت و آزار مسئولین نظامی اش قرار گرفت و بەناچار از پادگان فرار کرد تا در سرکوب هموطناناش شرکت نکند اما محل اختفای متین در شهر زادگاهش" سنندج "لو رفت و بعد از دستگیری زیر شکنجه جانش را از دست داد.

منبع: سایت گیارەنگ - تاریخ: ٢٨ - ٥ - ٢٠١٦

انفجاری که سرآغاز جنگی بزرگ است.

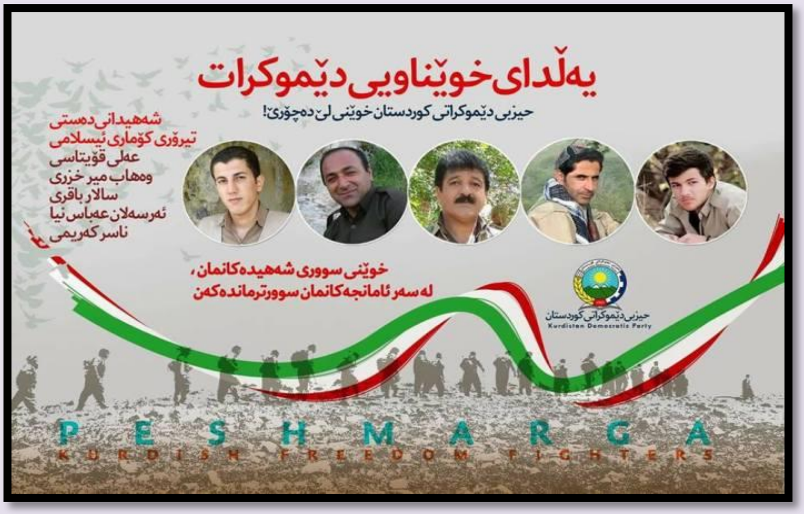

شب ۲۰ دسامبر همزمان با شب یلدا در مقابل قلعه دمکرات در شهر کویسنجق کردستان عراق، دو انفجار تروریستی پیاپی بوسیله بمب ساعتی باعث شهید شدن هفت نفر شد که پنج نفر از آنها اعضا و پیشمرگان حزب دمکرات کردستان و دو نفر نیز از نیروهای پلیس حکومت اقلیم کردستان عراق بودند. این حادثەدر آن مکان و در این زمان حساس باعث شد که تاملی کوتاه داشته باشم بر تغییرات منطقەی خاورمیانه داعش زده و گستره عملیات آن شب را در محدوده و دایرەای بزرگتر برای خوانندەگان مقالەام ترسیم کنم.

داعش و ایران

بعنوان سردبیر خبر و روزنامەنگاری که سالها با خبرگذاریهای بین المللی در عراق کار کردم و از نزدیک وقایع سیاسی منطقه و بویژه ایران، عراق و ترکیه را دنبال میکردم مصاحبەهای فراوانی با تلوزیونهای کوردی و فارسی زبان خارج از کشور داشتم. هیچوقت فراموش نمیکنم که در روز حمله داعش به موصل، همکار روزنامەنگارم از تلوزیونی ماهوارەای در لندن با من تماس گرفت و گفت تحلیلی که شما یکسال و نیم قبل در مورد اوضاع بغرنج عراق ارائه دادید، امروز بوقوع پیوست. که من به ایشان گفتم بنده پیشگو نیستم بلکه آنچه را که میبینم صادقانه بازگو میکنم چون این وظیفه

روزنامەنگار است که چشم بیدار مردم باشد و هرچند خودم تمایلات سیاسی دارم اما دخالت آن در گزارشها اصلا کار حرفەای نیست. بازگوکردن این چند سطر به این خاطر بود که خواننده مقالەام را به این فکر وادارم؛ زمانیکه روزنامەنگاری میتواند آینده منطقه کاری خود را گزارش کند پس چطور ممکن است دستگاههای عریض و طویل اطلاعاتی و امنیتی از این رویداد بی خبر بوده باشند؟

بهرحال سازمان تروریستی داعش که بنظرم پروژەی بعضی کشورهای ابرقدرت و حکومتهای منطقەای بود تا تغییر جغرافیای سیاسی را بمنظور استفادەی بهتر نقشەهای سیاسیشان پیش ببرند، به امری واقع تبدیل شد که اگر بخواهم به این بخش از گفتارم بپردازم از بحث اصلی دور میشویم اما بدون شک کشورهایی که از این هرج و مرج در عراق و سوریه بهره بردند: ایران، ترکیه و امریکا هستند.

داعش نعمتی خدادادی بود برای ایران و این کشور در سوریه و عراق توانست بیشترین بهره را از این سازمان تروریستی ببرد که فوکوس من در این باب بر روی عراق خواهد بود. عراق در سال ٢٠٠٣ توسط امریکا و بریتانیا از دست جنایتهای حزب بعث و در راس آن صدام حسین آزاد شد ولی سرمایەگذاریهای قبلی ایران بر روی شیعیان عراق و بعضی شخصیتهای دیگر غیر شیعه و نوع بازی زیرکانه ایران در عراق باعث شد که بخش شیعەنشین عراق پایگاهی برای ولایت فقیه و سپاه قدس شود. دولت عراق تحت الامر بودن برای ایران را به جائی رساند که با تانک به کمپ اشرف حمله کرد. کمپی که امریکا اعضای آن سازمان را کاملا خلع سلاح کرده بود و نتیجەی این فشارها و کشتارها خروج اعضای آن سازمان از عراق بود. کشتار سنی های مخالف ایران و حتی ضرب و شتم و قتل مراجع تقلید اهل تشیع که مخالف ولایت فقیه بودند را هم به لیست فعالیتهای ایران در عراق اضافه کنید.

اما این محدوده جغرافیایی شیعەنشین عراق برای ایران کافی نبود و ایران همه خاک عراق را میخواست. محض اطلاع خوانندەگان حتی قبل از داعش در عراق، دست اندازیها و پاکسازیهای ایران در میان سنیهای عراق به اندازەی رسیده بود که در بغداد حتی یک مسئول پاسگاه پلیس را به سنی ها روا نمیداشتند. در وزارتخانەها، عرب سنی پست و مقامی نداشت. نیروهای سیاسی عراقی همچون لبنانی و سوریەای در گفتن اینکه وابسته به چه کشوری هستند ابائی ندارند بلکه افتخار هم میکنند. داعش در عراق این امکان را به ایران داد که به بهانه وجود داعش در میان سنی های عراق، پستهای نظامی، امنیتی، سیاسی و اقتصادی را از سنی ها بگیرند و اکنون هم به بهانه جنگ با داعش، در استانهای نینوا و موصل پاکسازی قومی و مذهبی و قتل و عام سنی ها توسط نیروهای حشدی شعبی و پاسداران ایرانی انجام میشود که با جستجویی در یوتیوب میتوانید ببینید که اشرف مخلوقات، خیلی پست شده است. البته ناگفته نماند که خود فلسفەی

سەرچاوە
Serchawe

گسترش داعش بر اثر عملکرد تندروانەی نخست وزیر قبلی عراق، نوری مالکی در کشورش بود. صد البته بعضی از گروههای تندروی سنی عراق هم برای پیشبرد مقاصد سیاسی خود به کارهای تروریستی بر علیه مخالفین میپرداختند اما برای ظهور داعش، این نوری مالکی بود که روزشماری میکرد.

داعش و ترسیم خطوط مرزی جدید برای ایران

با آمدن داعش به منطقه، ایران از همان ابتدا این نقشه را در سر داشت که یک مرز مستقیم زمینی به سوریه داشته باشد از طریق تلعفر - موصل همچنین مسیری ازخانقین – بعقوبه در استان دیاله به تلعفر و معبر ربیعه بین عراق و سوریه که از قامیشلو در کوردستان سوریه وصل میشود به عفرین. ایران میخواهد از طریق محور قصرشیرین - دیاله - بغداد - کربلا - النخیب - عرعر به کشور سعودیه برسد و این کوتاەترین مسیر برای رسیدن به آن کشور است. با دستیابی ایران به مرز سوریه و دریای مدیترانه و جنوب النخیب، کشور آیت اللهها به مناطق استراتژیک و کشورهای عرب منطقه، تسلط کافی را خواهد داشت. استراتژی نظامی ایران که در جنگ سوریه و یمن هم دیدیم تصاحب خاک است و با جذب افکار عمومی مردم آن مناطق با انواع حیل و سرمایەگذاری به موقع و طولانی مدت توانسته است گوی سبقت را از کشورهای دیگر برباید. در پاکسازی قومی و مذهبی و رسیدن به مقصد زمینی هیچ ابائی از هیچ قدرتی ندارد.

آنچه در عراق سدی برای این کشورگشائیهای سپاه قدس است حکومت اقلیم کوردستان عراق به ریاست مسعود بارزانی است. در این اقلیم آزادیهای مدنی و سیاسی زیادی وجود دارد. احزاب، روزنامه، مجله و تلوزیونهای لوکالی (DVB) که اکثرا HD و حتی کانال 3 D و کانالهای ماهوارەای فراوان. همین کافی که بگویم ٨٠ تلوزیون لوکال که بیشتر از ٢٠ کانال ماهوارەای پروفشنال با مقاصد سیاسی متفاوت و گاهی هم متناقض، روزانه پخش میشود و بینندگان ویژەی خود را هم دارد. این بخش کوردستان بزرگ که به قول سرمایەگذاران ایرانی کویت بود اما با طعم آزادی و دمکراسی، بعد از سال ٢٠١٤ که مالکی حقوق کارمندان دولتی در حکومت اقلیم کوردستان عراق را قطع کرد و سپس که قیمت نفت کاهش چشمگیری داشت، میوەهای خفتەی سازمانهای جاسوسی منطقەای و فرامنطقەای باروری خود را نمایان کردند.

کوردستان بزرگ از قدیم الایام تا کنون در طول تاریخ، گوشت قربانی پیروزی و شکست مابین کشورهای حاکم و ابرقدرتها بوده است. اینبار جنگ محور روسیه - ایران - سوریه - عراق از یکسو و کشورهای عربی - ترکیه - غرب از سوی دیگر باعث شده است که نیروهای سیاسی کوردستان عراق هم دچار انشقاق شوند. در این یارگیریهای خونین، اتحادیەی میهنی کوردستان عراق به رهبری جلال طالبانی که در واقع هیچ نوع اتحادی در این حزب دیده نمیشود مگر در مورد

پدرخواندگی ایران بر اعمال سیاستهای ضد پارت دمکرات کردستان عراق به رهبری مسعود بارزانی که نزدیک به سیاستهای غرب است، اصرار ورزیده وبرای ماندن و حفظ موجودیت خود جنگ نیابتی را شروع کرده‌اند که در این جنگ نیابتی،حزب دمکرات کردستان (حدک) به دبیرکلی خالد عزیزی و حزب دمکرات کردستان ایران (حدکا) به دبیرکلی مصطفی هجری، و احزاب کومه‌له هم گرفتار آمده‌اند.

صدور نفت کوردستان عراق به ایران و ترکیه،احزاب حاکم کوردستان عراق (اتحادیه میهنی و پارت دمکرات) را به کارتلهای اقتصادی بزرگی در منطقه تبدیل کرده است که آنها نیز در پی یارگیریهای خود در بخشهای دیگر کوردستان بزرگ هستند تا بتوانند وزن سیاسیشان را به رخ یکدیگر بکشند و در منازعات منطقه‌ای و ترسیم مرزهای جدید ژئوپولوتیکی خاورمیانه نقشی داشته باشند.

پایگاههای نظامی و سیاسی "حدک" و "حدکا" و احزاب کوملەی حزب کمونیست ایران(سید ابراهیم علیزاده)، سازمان کومه‌له انقلابی زحمتکشان کوردستان ایران (عبدالله مهتدی)، سازمان کومه‌لەی زحمتکشان کوردستان (عمر ایلخانیزاده) بیشتر در منطقەی تحت سلطەی اتحادیه میهنی قرار دارند.

بیش از دویست نفر از رهبری، کادرهای بلند پایه و پیشمرگهای احزاب دمکرات و کومه‌له در استانهای سلیمانیه و حلبچه ترور شده‌اند که هنوز هم خبری از دادگاهی عوامل این ترورها با اینکه شناخته شده‌اند، نیست. همین پارسال بود که عوامل جمهوری اسلامی در اطراف شهر سلیمانیه در پی ترور رضا کعبی معاون دبیرکل سازمان کومه‌له زحمتکشان کوردستان برآمدند و همچنین در پایگاه سازمان کومه‌له انقلابی زحمتکشان کوردستان ایران، مواد منفجره کار گذاشته بودند.

کومه‌له و دمکرات سنگری در میان سدی بزرگتر

انفجار تروریستی شب یلدا که ایران متهم ردیف اول است به دلایل زیر میتواند باشد:

۱- پایگاههای سیاسی و نظامی احزاب اپوزسیون کورد ایران در منطقەی اتحادیەی میهنی، تنها سنگر با خاک یکسان نشده‌ای هستند که سدی بس عظیم اند در مقابل نقشەی تصاحب خاک برای کشورگشایی نانوشتەی تهران. این سد و سنگرهای دمکراتها به سهولت برداشته نمیشود چون این احزاب در کوردستان عراق، دارای پایگاهی مردمی هستند و بعضا بخاطر اقامت طولانیشان نسبهای فامیلی هم با مردم کوردستان عراق دارند، ولی با وضع سیاسی و اقتصادی بوجود آمده

در عراق بدون شک ایران میکوشد دوباره روزهای ترور اواخر سالهای ۹۰ میلادی را تکرار کند و انفجار شب یلدا اولین پیام خونین تروریستی بعد از آن سالها بود.

۲- حزب دمکرات کردستان پس از انشقاق ۲۰۰٦ دست از فعالیتهای نظامی برنداشته است و با گفتمان جدید دبیرکل این حزب، فعالیتهای مدنی در داخل کشور گسترش بیشتری یافته که هر دو بخش فعالیتها، برای ایران خطر بزرگی محسوب میشود و این انفجار در نزدیکی دفتر سیاسی پیامی واضح بر پیشروی آن فعالیتها بود.

۳- دیپلماسی این حزب با غرب و همچنین پایداری بر اینکه میز مذاکره با دولت مرکزی هم بخشی از مبارزه است به مذاق تهران بسی ناخوشایند است. چون سرکوب نظامی و اتهام اینکه "کوردها سر میبرند" برای یک نظام توتالیتر، آسانتر از برخورد منطقی و تفهیم سیاسی با اپوزسیون است.

٤- دادههای اطلاعاتی از منابع استراتژیکی سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران، دال بر این است که تهران مبارزهی کوردها در ایران را از خطرهای جدی تزلزل در پایههای نظام میداند و بهمین دلیل سالهای گذشته سازمانهای جغرافیایی نیروهای نظامی جمهوری اسلامی مطالعات وافری در مورد توپوگرافی کوردستان داشتهاند و آنرا به مقامهای امنیتی برای نوع برخورد نظامی با پیشمرگان کورد، ارائه دادهاند. در گزارش نیروهای امنیتی ج.ا.ا ذکر شده است که کومهله و دمکرات تنها خطرهای جدی اند که هر آن امکان توان بسیج عمومی برای کارهای نظامی "برعلیه نظام" در مناطق صعب العبور را دارند و میتوانند زمینههای شورش عمومی را فراهم کنند.

٥- در بهار امسال مصطفی هجری دبیرکل حزب دمکرات کردستان ایران در مصاحبههای تلوزیونی رسما اعلام کرد که با ایران وارد فاز نظامی میشود. پیشمرگهای این حزب توانستند در میان مردمشان حضور یابند اما برخلاف سالهای گذشته ایران که حساسیت زمانی این تغییرات را میدانست با شدت هرچه تمامتر برخورد کرد بطوریکه سپاه پاسداران، روستایی را فقط بخاطر وجود پیشمرگان "حدکا" با خاک یکسان کرد.

٦- انفجار شب یلدای قلعهی دمکراتها که انفجاری کور محسوب میشود، ثابت کرد ایران هرچند خود را قدرتی منطقهای میداند اما جناحهای حاکمیت دچار تفرقهی زیاد در داخل هستند و ضعفهای سیاسی و نظامی زیادی دارندو بدون شک آنچه آیت اللهها را هنوز بر مسند قدرت نگه داشته است، متفرق بودن احزاب کورد در درجهی اول و اپوزسیون ایرانی در درجهی دوم است که در این تفرقه جنگ نرم حساب شده ارگانهای اطلاعاتی جمهوری اسلامی را نباید نادیده گرفت.

۷- انتخابات ریاست جمهوری ایران در پیش است و حسن روحانی با امضای منشور حقوق شهروندی بدنبال این است که بتواند در میان ملتهای جغرافیای ایران، پایگاهی را برای خود داشته باشد اما انفجار تروریستی شب ۲۰ دسامبر پیامی از طرف سپاه قدس بود که کوردها خیال واهی نکنند و دل به رفرم و اصلاحات درون رژیمی نبنند چون کمافی السابق سپاه در کوردستان حاکم بلامنازع است.

تاریخ سیاسی حاکمیت ایران بویژه پس از سال ۱۳۵۷ ه.ش، در برخورد با اپوزسیون ثابت کرده است که جمهوری اسلامی ایران برای رسیدن به مقاصد سیاسی و نظامی از هر نوع حیله و نیرنگ و ستم و سرکوب و تقیه و ترور در همەی ابعاد حکومتی (سیاسی، اقتصادی، نظامی، دیپلماسی، رسانەای) استفاده میکند و پرداخت هر نوع هزینەای برایش اصلا مهم نیست و آنچه که برای این کشور ثروتمند نفتی اهمیت ندارد نقض حقوق بشر و افکار عمومی و بیانیەهای محکومیت ایران در سازمان ملل است و صد البته انکار و انکار از اقدامات تروریستی که انجام داده و بعضا در نهادهای بین المللی و مصاحبەهای روسای جمهوری ایران خود را قربانی ترور معرفی میکنند. جمهوری اسلامی ایران بنابر اذعان فرماندهان سپاه قدس و شخص ولی فقیه برای دفاع، نقشه حمله و جنگ در بیرون مرز را ترسیم و عملی میکنند اما یک کشور هر چقدر هم به شیوەهای مدرن سرکوب و ارعاب مجهز باشد "آنکه با ملت در افتاد ورافتاد.

منبع: سایت گیارەنگ - تاریخ: ۲۲ - ۱۲ - ۲۰۱٦

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

بەفرانباری ٢٧٢٤ی کوردی - دێسەمبەری ٢٠٢٤ی زایینی

سەرچاوە
Serchawe

سپاس و پێزانین

بۆ هاوڕێ ئازاد مستۆفی بۆ نووسین و ئامادەکردنی وتارو دیمانەکان.

دەستتان خۆش و هەروا قەڵەم ڕەنگین بن بۆ گەل و نیشتمان.

ڕەحمان نەقشی